

กระบวนการและผลการพัฒนา หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ

รายงานการศึกษา
กระบวนการและผลการพัฒนา
หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ

371.42 สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
ส691ร รายงานการศึกษากระบวนการและผลการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ
กรุงเทพฯ : สกศ., 2567
196 หน้า
ISBN : 978-616-270-482-6
1. หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ
2. กระบวนการพัฒนาหลักสูตร
3. ชื่อเรื่อง

รายงานการศึกษา

กระบวนการและผลการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ

สิ่งพิมพ์ สกศ. อันดับที่ 22/2567

ISBN 978-616-270-482-6

พิมพ์ครั้งที่ 1 กันยายน 2567

จำนวนพิมพ์ 1,000 เล่ม

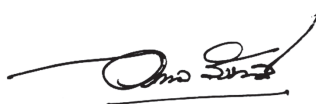
ผู้พิมพ์เผยแพร่ กลุ่มพัฒนานโยบายด้านการเรียนรู้
สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้
สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
โทร. 0 2668 7123 ต่อ 2516, 2545
โทรสาร 0 2243 1129
Website : <http://www.onec.go.th>

พิมพ์ที่ บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด
90/6 ซอยจรัญสนิทวงศ์ 34/2 ถนนจรัญสนิทวงศ์
แขวงอรุณอมรินทร์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ 10700
โทรศัพท์ 0 2424 3249, 0 2424 3252
โทรสาร 0 2424 3249, 0 2424 3252
E-mail: prigwhan54@gmail.com

คำนำ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ได้ดำเนินการวิจัยศึกษากระบวนการและผลการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ปัจจัย และปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ซึ่งดำเนินการศึกษาในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยได้ดำเนินการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลจากสถานศึกษาระดับประถมศึกษาที่มีการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ จำนวน 40 แห่ง ครอบคลุมทุกภูมิภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลางและภาคตะวันออก และในบริบทที่หลากหลาย ทั้งขนาดสถานศึกษา และสังกัดของสถานศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาได้จัดทำเอกสาร “รายงานการศึกษากระบวนการและผลการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ” ขึ้น เพื่อเป็นข้อมูลและแนวทางให้สถานศึกษานำไปประยุกต์ใช้ตามบริบทของสถานศึกษา และพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะที่พึงประสงค์ในโลกอนาคต

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเอกสาร “รายงานการศึกษากระบวนการและผลการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ” จะเป็นองค์ความรู้สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน ศึกษานิเทศก์ และผู้เกี่ยวข้อง ในการนำไปศึกษาและประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามบริบทและความต้องการในการพัฒนาทักษะและสมรรถนะผู้เรียนให้มีทักษะและสมรรถนะที่พึงประสงค์ในโลกอนาคตได้

(นายอรุณพล สังขวาสี)

เลขาธิการสภาการศึกษา

บทสรุปผู้บริหาร

การวิจัยศึกษากระบวนการและผลการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ในสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างระดับประถมศึกษา ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ฐานสมรรถนะของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรม 2) เพื่อศึกษาปัจจัย ระบบสนับสนุน และปัญหา อุปสรรคในการทำงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรม และ 3) เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในด้านต่าง ๆ โดยมีสถานศึกษาที่เข้าร่วมในการวิจัยครั้งนี้ 2 ลักษณะ คือ 1) สถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัด เชียงใหม่ ระยอง ศรีสะเกษ กาญจนบุรี สตูล ปัตตานี และนราธิวาส จำนวน 35 แห่ง โดยจำแนกเป็นสถานศึกษาที่หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะผ่านการพิจารณา ให้ความเห็นชอบ จำนวน 14 แห่ง และเป็นสถานศึกษาที่หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะอยู่ระหว่างการพิจารณาให้ความเห็นชอบ จำนวน 21 แห่ง และ 2) สถานศึกษาในพื้นที่ทั่วไปนอกพื้นที่นวัตกรรม ในจังหวัดฉะเชิงเทรา สงขลา บุรีรัมย์ และกรุงเทพมหานคร จำนวน 5 แห่ง เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ มี 3 ลักษณะ คือ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบสนทนากลุ่ม การดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ ระยะเตรียมความพร้อมดำเนินการในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2565 - มกราคม 2566 ระยะการเก็บข้อมูล ดำเนินการในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ - มิถุนายน 2566 และระยะการวิเคราะห์และสรุปข้อมูล จัดทำรายงาน การวิจัย ดำเนินการในช่วงเดือนกรกฎาคม 2566 การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ใช้สถิติบรรยาย ได้แก่ ร้อยละ ร่วมกับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม โดยใช้ การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

สรุปผลการวิจัย

▶ ตอนที่ 1 ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปและบริบทพื้นฐานของพื้นที่ที่เข้าร่วมโครงการ

สถานศึกษาที่เข้าร่วมในการวิจัยครั้งนี้มี 2 ลักษณะ 1) สถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จังหวัด เชียงใหม่ ระยอง ศรีสะเกษ กาญจนบุรี สตูล ปัตตานีและนราธิวาส จำนวน 35 แห่ง โดยจำแนกเป็น สถานศึกษาที่หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะผ่านการพิจารณาให้ความเห็นชอบ จำนวน 14 แห่ง และเป็น สถานศึกษาที่หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะอยู่ระหว่างการพิจารณาให้ความเห็นชอบ จำนวน 21 แห่ง โดยแต่ละพื้นที่มีการกำหนดภาพอัตลักษณ์ของคุณภาพผู้เรียนในอนาคต และหลักการ แนวทางในการทำงาน ดังนี้

1.1 พื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ใช้กระบวนการวางแผนยุทธศาสตร์เชิงอนาคต (The Future of Strategic Planning) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ (พ.ศ. 2565 – 2569) ประกอบด้วย 4 ประเด็นยุทธศาสตร์ 12 ยุทธศาสตร์ ภายใต้ *วิสัยทัศน์ (Vision): “เชียงใหม่...นครแห่งนวัตกรรม การเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีความสุข”*

1.2 พื้นที่จังหวัดระยอง มีแผนยุทธศาสตร์ขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดระยอง พ.ศ. 2565 - 2569 ด้วยวิสัยทัศน์ “สร้างพื้นที่ปฏิบัติการคิดค้นและพัฒนานวัตกรรมการศึกษาตามบริบทวิถีชีวิตคนระยอง ด้วยกรอบหลักสูตรจังหวัดระยอง (Rayong MARCO) ให้เป็น ‘สังคมแห่งการเรียนรู้สู่ระยองเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน’”

1.3 พื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ มีการขับเคลื่อนโดยใช้ฐานทุน และนำข้อมูลมาร่วมกันจัดทำเป็นกรอบหลักสูตรจังหวัดศรีสะเกษ SISAKET ASTECS สำหรับเป็นกรอบการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะโรงเรียนนำร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ การยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนนำร่อง โดยการปรับการเรียน เปลี่ยนการสอน ให้เป็นการจัดการเรียนรู้เชิงลึก (Active Learning) ผ่าน 7 นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ ที่มีผู้เชี่ยวชาญนวัตกรรม (Mentor) เป็นผู้ออกแบบวางแผนพัฒนาและติดตามให้คำปรึกษา (Coach) ในระดับโรงเรียนและห้องเรียน โดยแต่ละโรงเรียนจะเลือกนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่ตรงกับบริบทของตนเอง

1.4 พื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี มีการสร้างความเข้าใจในเป้าหมายและประเด็นยุทธศาสตร์การดำเนินงานของพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี กำหนดระบบงบประมาณเป็นกลไกสนับสนุนให้บรรลุผลอย่างเป็นรูปธรรม ปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ของการจัดการศึกษามุ่งจัดการศึกษาเพื่อความเท่าเทียมและทั่วถึง ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับทุกคน ปรับระบบการบริหารจัดการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพ พัฒนาศักยภาพผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้และทักษะในการสร้างและพัฒนานวัตกรรมโดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐาน

1.5 พื้นที่จังหวัดสตูล มีเป้าหมายการบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ยกกระดับผ่านนวัตกรรมพื้นที่โครงการฐานวิจัย การจัดการเรียนรู้บนฐานสังคมพหุวัฒนธรรมและพื้นที่จีโอพาร์ค มีการสร้างความเข้าใจพื้นที่นวัตกรรมการให้ตรงกัน ให้เด็กเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา มีการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นภาคีในการจัดการเรียนรู้ จัดการศึกษาที่มุ่งเน้นให้เด็ก “รู้ได้ ทำได้ ใช้การปฏิบัติ และรักถิ่น”

1.6 พื้นที่จังหวัดปัตตานี มีวิสัยทัศน์ นวัตกรรมการศึกษา พัฒนาคุณภาพ สู่พลเมืองอัจฉริยะปัตตานี อย่างยั่งยืน การขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาใช้หลักการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ เอกชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ส่งเสริมสนับสนุนให้มีนวัตกรรมทางการศึกษาทั้งด้านการบริหาร และการจัดการเรียนรู้สู่การยกระดับคุณภาพผู้เรียนให้เป็น Smart Student สู่การเป็น Smart People ในอนาคต โดยมีภาพอนาคต คุณลักษณะเด็กปัตตานี คือ SMART+I

1.7 พื้นที่จังหวัดนราธิวาส มีเป้าหมายให้ผู้เรียนมีคุณธรรมและจริยธรรม มีทักษะในศตวรรษที่ 21 เติบโตด้านภาษาและอาชีพ เคารพในความต่าง ภายใต้จุดเน้น “นราอยู่...สู่สันติสุข” หลักสูตรและโครงสร้างเวลาเรียนมีความยืดหยุ่นให้สถานศึกษาสามารถออกแบบหลักสูตรที่อิงบริบทและสร้างสรรค์ความโดดเด่นของสถานศึกษาที่ตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น และจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้

1.8 สถานศึกษากลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในพื้นที่ทั่วไปนอกพื้นที่นวัตกรรม มีจำนวนทั้งสิ้น 5 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนสุจิตต์ โรงเรียนประชาราษฎร์ โรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา โรงเรียนราชินีบน และโรงเรียนรพีพัฒน์ ในกลุ่มโรงเรียนตัวอย่างนี้ เนื่องจากเป็นโรงเรียนนอกพื้นที่นวัตกรรมจึงมีลักษณะการทำงานแตกต่างไปจากโรงเรียนนำร่องในพื้นที่นวัตกรรม พบว่า สถานศึกษาในพื้นที่ทั่วไปมีจุดร่วมสำคัญซึ่งเอื้อต่อการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ดังนี้ 1) ทุกสถานศึกษามีต้นทุนพื้นฐานในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนอยู่แล้ว มีนวัตกรรมใหม่ที่นำมาใช้อย่างเกิดผล พัฒนาหลักสูตรในลักษณะการต่อยอดจากหลักสูตรเดิมโดยการวิเคราะห์งานเดิม และ

เสริมแนวคิดใหม่ให้สมบูรณ์ 2) การพัฒนาหลักสูตรดำเนินการโดยคณะกรรมการ/ ทีมงานส่วนหนึ่งโดยดำเนินการบนหลักการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว และนำข้อมูลต้นทุนและแนวทางการทำงานที่ถอดบทเรียน/ ระดมความคิดจากครูผู้สอน 3) ครูผู้สอนเริ่มต้นจากการทำงานและเรียนรู้การพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน และถอดบทเรียนที่ได้สู่การพัฒนาหลักสูตร ซึ่งส่งผลดีต่อการนำหลักสูตรไปใช้ในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน 4) การพัฒนาหลักสูตรมีทั้งในลักษณะ สถานศึกษากร่างเองและมีนักวิชาการจากภายนอกเข้ามาร่วมให้ความคิด 5) มีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน ปรึกษาหารือกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทำให้เข้าใจเรื่องงานและกระบวนการทำงาน และคลายกังวล 6) ผู้พัฒนาหลักสูตรมีความเข้าใจบริบทสถานศึกษาและชุมชน มีการหารือและสร้างความเข้าใจร่วมกัน และเปิดกว้าง คัดลอกกรอบให้หลักสูตรมีความพิเศษ แตกต่าง และมีความเป็นเอกลักษณ์

▶ ตอนที่ 2 ผลการศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ สถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรม

2.1 การศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะในขั้นเตรียมการของสถานศึกษา (ก่อนการทำหลักสูตร) พบว่า

2.1.1 เหตุผลในการตัดสินใจทำหลักสูตร สถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมส่วนใหญ่มีความต้องการในการจัดการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทเชิงพื้นที่ ในขณะที่สถานศึกษาในพื้นที่ทั่วไปมีความต้องการในการเปลี่ยนแปลงการศึกษา แต่สถานศึกษาทั้งหมดมีความต้องการร่วมกัน คือ ต้องการพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะที่จำเป็นในอนาคต ผู้บริหารและครูเห็นความสำคัญในการเรียนรู้เพื่อนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของหลักสูตรฐานสมรรถนะ ประกอบกับมีความเชื่อว่า การเข้าร่วมพื้นที่นวัตกรรมสถานศึกษาจะมีอิสระในการดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการศึกษาได้มากกว่าสถานศึกษาปกติ

2.1.2 การเตรียมความพร้อม สถานศึกษามีการเตรียมความพร้อมในหลากหลายด้าน ได้แก่ การสร้างความเข้าใจและทำให้ผู้เกี่ยวข้องเห็นความสำคัญ การเตรียมความพร้อมและพัฒนาบุคลากร การปรึกษาหารือผู้เชี่ยวชาญ การจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การศึกษาเอกสารและข้อมูลพื้นฐานด้านต่าง ๆ การเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ เพื่อให้ผู้บริหารและครูเกิดความรู้ความเข้าใจ จากนั้นมีการเตรียมคนและเตรียมความคิด ปรับกรอบความคิดของครูให้พร้อมในการเปลี่ยนแปลงและการทำงาน มีการเตรียมความพร้อมด้วยการศึกษาดูงาน/ ตัวอย่างหลักสูตรสถานศึกษาจากสถานศึกษาอื่น ๆ เพื่อเป็นตัวอย่างสำหรับการดำเนินการ

2.2 การศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะในขั้นการดำเนินงานของสถานศึกษา

การดำเนินการทำงานพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาใน 7 ด้านนั้น สถานศึกษาส่วนใหญ่ให้ข้อมูลว่า ด้านที่ดำเนินการยากที่สุด คือ ด้านแนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ รองลงมา คือ ด้านหลักสูตรระดับชั้นเรียน: ตัวอย่างหน่วยการเรียนรู้/ แผนการจัดการเรียนรู้ และด้านแนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ ตามลำดับ

2.3 ลักษณะการจัดแบ่งบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาหลักสูตร

สถานศึกษาแต่ละแห่งมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างกันออกไป สถานศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมส่วนใหญ่กำหนดให้หน้าที่ในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรเป็นหน้าที่ของครูทุกคนในสถานศึกษา จะมีการพัฒนาอบรมให้ครูทุกคนมีส่วนร่วมกับการจัดทำหลักสูตร โดยมีโค้ชในพื้นที่ช่วยดูแลและเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กัน

ในขณะที่สถานศึกษาในพื้นที่ทั่วไป ไม่ได้กำหนดให้การดำเนินการตามกระบวนการจัดทำหลักสูตรต้องเป็นหน้าที่ของครูทุกคน แต่สถานศึกษามีการจัดตั้งคณะกรรมการที่ดูแลและพัฒนา โดยเริ่มต้นจากการสร้างความเข้าใจร่วมกัน มีการระดมความคิดเห็นจากครูผู้สอนเกี่ยวกับภาพในอนาคต และแนวทางในการบริหารจัดการสถานศึกษา จัดทีมแกนนำจัดทำร่างหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะโดยนำองค์ประกอบ 7 ด้าน มาใช้เป็นกรอบในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ และใช้สมรรถนะหลัก 6 ด้าน สมรรถนะเฉพาะ และผลลัพธ์การเรียนรู้ตามร่างกรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดองค์ประกอบของหลักสูตร และกำหนดสมรรถนะสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนที่เป็นเอกลักษณ์ของสถานศึกษา นำร่างหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะมาให้คณะครูพิจารณาและนำมาใช้ในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน มีคณะกรรมการนำเสนอเพื่อการพิจารณาปรับเปลี่ยนข้อมูล และครูผู้สอนจัดทำรายละเอียดเนื้อหาวิชา และแนวการจัดประสบการณ์ที่จะทำให้เกิดสมรรถนะ

▶ ตอนที่ 3 ปัญหา อุปสรรค และปัจจัยสำคัญ และข้อเสนอแนะในการพัฒนาต่อเนื่อง

3.1 ปัญหาอุปสรรคในการทำงาน สรุปได้ดังนี้

3.1.1 ขาดความชัดเจนในเชิงนโยบาย และขาดการสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

3.1.2 กระบวนการทำผลลัพธ์การเรียนรู้ชั้นปี ค่อนข้างมีข้อจำกัด โดยเฉพาะในส่วนของ การอธิบายรายละเอียดพฤติกรรมของสมรรถนะที่สอดคล้องกับผลลัพธ์การเรียนรู้ช่วงชั้นและชั้นปี ทำให้ส่งผลกระทบต่อ การออกแบบหน่วยการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกัน

3.1.3 ปัญหาในการวัดและประเมินผล เมื่อนักเรียนมีการโอนย้าย หรือศึกษาต่อในสถานศึกษาอื่น

3.1.4 เวลาเรียนของหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะมีเพียง 900 ชั่วโมง ทำให้เกิดปัญหาในการเทียบโอนและรับนักเรียนเข้าเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษา

3.1.5 ครูขาดความเข้าใจ และมีความกังวลเรื่องการทำแผนการเรียนรู้ และการนำไปใช้ในชั้นเรียน

3.2 ปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การพัฒนาหลักสูตรประสบความสำเร็จ

ปัจจัยสำคัญในการทำงานเพื่อให้เกิดความสำเร็จสรุปได้ ดังนี้

3.2.1 ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์กำหนดเป้าหมายชัดเจน มีความเป็นผู้นำทางวิชาการ ให้โอกาสพร้อมสนับสนุนและช่วยเหลือ

3.2.2 ครู บุคลากรมีความเข้าใจและตระหนักเรื่องการเปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนาตามแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน ให้ความร่วมมือ พร้อมเรียนรู้ และพร้อมพัฒนาไปด้วยกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นธรรมชาติเป็นปกติในการใช้ชีวิตในสถานศึกษา

3.2.3 สถานศึกษาใช้วิธีเรียนรู้จากหน้างาน และผ่านชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่ช่วยให้ครูทุกคนเกิดการพัฒนา

3.2.4 มีการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือกันของครูอย่างชัดเจน โดยครูที่เข้ามาใหม่จะมีพี่เลี้ยง (Mentor) ที่ดี คอยช่วยให้เกิดการเรียนรู้ เกิดความเข้าใจ และครูใหม่ก็จะกลายเป็น Mentor ต่อไป

3.2.5 สถานศึกษามีแหล่งเรียนรู้และการทำงานพัฒนาศักยภาพครูโดยมีการขยายผล ฝึกครูให้กับสถานศึกษาอื่นด้วย ทำให้ครูเกิดความภูมิใจมากขึ้น

3.3 ข้อเสนอแนะในการพัฒนาต่อเนื่อง

3.3.1 การสร้างเครือข่ายโค้ชและทีมวิชาการที่เข้มแข็งคอยช่วยเหลือสนับสนุนครูและสถานศึกษาในทุก ๆ สังกัดอย่างทั่วถึง มีเครือข่าย ระบบ/ กลไก/ แนวทาง/ วิธีการ ที่ควรให้การสนับสนุนเพื่อให้เกิดการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะสำเร็จตามเป้าหมาย

3.3.2 การอบรมและการโค้ชในระบบที่ลงพื้นที่จริงจะมีประสิทธิภาพเกิดความเข้าใจมากกว่า การออนไลน์ การอบรมที่เน้นย้ำเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ ต้องรู้จัก รู้จริง การเข้าใจบริบทสถานศึกษาของตัวเอง และมีเห็นความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ การไม่ยึดติดกรอบหลักสูตรเดิม การมองและพัฒนาหลักสูตรด้วยมุมมองใหม่ การสร้างความเข้าใจที่ทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคนรู้สึกที่กำลังพูดภาษาเดียวกัน

3.3.3 การสร้างความชัดเจนเกี่ยวกับการวัดและประเมินผล การกำหนดแนวทาง และประเด็นการประเมินที่ชัดเจนจากส่วนกลาง การจัดระบบเทียบโอนประสบการณ์รายวิชาต่าง ๆ และการจัดระบบการย้ายโรงเรียน

3.3.4 การประชาสัมพันธ์ขยายการรับรู้ สร้างความตระหนักในคุณค่าของหลักสูตรไปยังกลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะผู้ปกครองที่จำเป็นต้องเปลี่ยนมุมมองการพัฒนาที่มุ่งสมรรถนะมากกว่าการสอบวัดความรู้

3.3.5 การจัดแนวทางการทำงานและระบบส่งเสริมจากหน่วยงานต้นสังกัดให้ชัดเจน โดยกำหนดเป็นปฏิทินในการดำเนินการร่วมกันที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

3.3.6 การสร้างพื้นที่เรียนรู้บทเรียนการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาฐานสมรรถนะในบริบทต่าง ๆ

3.3.7 การทบทวนระบบการจัดสรรงบประมาณที่รองรับระบบนิเวศการเรียนรู้ที่เอื้ออำนวยการเรียนรู้ฐานสมรรถนะของผู้เรียน รวมถึงงบประมาณในการพัฒนาวิชาชีพครูอย่างเข้มข้นให้สามารถออกแบบและจัดกิจกรรมเรียนรู้ฐานสมรรถนะได้

3.3.8 การพัฒนาผู้บริหารให้เป็นผู้นำทางวิชา สามารถสร้างความเชื่อมั่นให้ครูเกิดการยอมรับและยินดีให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงาน

3.3.9 การสนับสนุนให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนที่นำร่องการใช้หลักสูตรเพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพโรงเรียน ช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น และรวบรวมตัวอย่างหลักสูตรสถานศึกษา

▶ ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

4.1 ข้อเสนอแนะในการทำงานของหน่วยงานส่วนกลาง

ในการสนับสนุนการทำงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของโรงเรียนนั้น หน่วยงานส่วนกลาง ซึ่งประกอบด้วย หน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานสนับสนุน และหน่วยงานที่เป็นหน่วยรับผิดชอบในการพัฒนากรอบหลักสูตร ควรดำเนินการดังนี้ 1) การจัดระบบกลไกการทำงานที่ชัดเจน และการกำหนดผู้ปฏิบัติงานที่ครอบคลุมภาระงาน 2) การจัดทำกรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และคู่มือ/ แนวทางการทำงาน 3) การจัดระบบการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง 4) การจัดทำกฎหมาย ระเบียบ ประกาศ

ที่เกี่ยวข้องให้มีความชัดเจน สอดคล้องกับการใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะ 5) การจัดทำฐานข้อมูลสำคัญ ทั้งข้อมูลทางวิชาการ และการทำงาน 6) การจัดพี่เลี้ยงที่มีความพร้อมในการสนับสนุน ตลอดจนการจัดให้มีระบบการพัฒนาพี่เลี้ยงในลักษณะการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานอย่างต่อเนื่อง และ 7) การประสานเครือข่ายการทำงานเข้ามาสนับสนุนการทำงาน

4.2 ข้อเสนอแนะในการทำงานของจังหวัด/ พื้นที่

ในการสนับสนุนการทำงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของโรงเรียนนั้น หน่วยงานส่วนจังหวัด/ พื้นที่ ควรดำเนินการดังนี้ 1) การจัดทรัพยากรสนับสนุนการทำงานของโรงเรียน ทั้งฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกันและกัน พี่เลี้ยงที่มีสมรรถนะในการหนุนเสริม เติมความรู้ และเสริมพลัง ระบบกลั่นกรองหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ เพื่อให้ได้หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะที่มีคุณภาพ พร้อมนำไปใช้ในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน 2) การสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ (1) การเตรียมความพร้อมบุคลากรทุกกลุ่ม โดยเฉพาะครูและผู้บริหารโรงเรียน ให้เห็นความสำคัญในการพัฒนาสมรรถนะ และการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ (2) การสร้างความเข้าใจหลักการ แนวคิด แนวทางที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนมีการฝึกปฏิบัติอย่างเข้มข้น โดยใช้วิธีการที่หลากหลายแก่บุคลากรทุกกลุ่ม 3) การเตรียมทีมพี่เลี้ยงทางวิชาการให้มีความพร้อมในการสนับสนุนการทำงานของทุกโรงเรียน 4) การสนับสนุนข้อมูลพื้นฐานในการทำหลักสูตรที่เป็นบริบทส่วนกลางและส่วนจังหวัด 5) การสนับสนุนโรงเรียนในการจัดหาและจัดระบบข้อมูลพื้นฐานในการทำหลักสูตรที่เป็นบริบทท้องถิ่น ชุมชน และข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง 6) การมีส่วนร่วมร่างหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ วางระบบการบริหารจัดการ และติดตามผลการนำหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะไปใช้ประเมินผลและปรับหลักสูตร และ 7) การมีส่วนร่วมในการวางระบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา และจัดพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่ายการทำงานต่าง ๆ

4.3 ข้อเสนอแนะด้านอื่น ๆ

4.3.1 สถานศึกษาควรจัดระบบกลไกสนับสนุนการดำเนินการ ดังนี้ 1) ระบบกลไก ด้านการเสริมสร้างแรงจูงใจ ความรู้และทักษะสำคัญแก่บุคลากร 2) ระบบกลไกด้านการสนับสนุนทรัพยากรสำคัญ 3) ระบบกลไกด้านการสร้างเครือข่ายและหุ้นส่วนการเรียนรู้ และ 4) ระบบกลไกด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

4.3.2 สถานศึกษาควรเตรียมความพร้อมในการพัฒนาหลักสูตร และการจัดทำรายละเอียดหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ดังนี้ 1) การเตรียมความพร้อมในการพัฒนาหลักสูตร 4 ด้าน คือ (1) ความพร้อมของบุคลากร (2) ความพร้อมด้านการเรียนรู้แนวคิดสำคัญที่เป็นพื้นฐานในการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะ (3) ความพร้อมด้านการเรียนรู้กรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และ (4) การจัดเตรียมข้อมูลบริบทพื้นฐานที่จำเป็นระดับต่าง ๆ 2) การจัดทำรายละเอียดของหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะโดย (1) อาจจะดำเนินการโดยผู้เกี่ยวข้องทุกคน หรือยกร่างโดยทีมแกนนำแล้วนำมาพิจารณาร่วมกันก็ได้ (2) แนวทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาอาจจะมีการเริ่มต้นแตกต่างกัน โดยอาจจะเริ่มต้นจากการออกแบบและจัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะ จนเข้าใจอย่างชัดเจน แล้วจึงนำประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้มาจัดทำรายละเอียดของหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ หรืออาจจะจัดทำรายละเอียดของหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะก่อนแล้วจึงดำเนินการอย่างต่อเนื่องในการนำหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนก็ได้ และ (3) พิจารณากำหนดองค์ประกอบของหลักสูตรให้สอดคล้องกับจุดเน้น และอัตลักษณ์ของสถานศึกษา

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	(ก)
บทสรุปผู้บริหาร	(ข)
สารบัญ	(๗)
สารบัญตาราง	(ฎ)
สารบัญภาพ	(ฏ)
บทที่ 1 บทนำ	1
หลักการและเหตุผล	1
วัตถุประสงค์	3
ขอบเขตการวิจัย	3
ประโยชน์ที่ได้รับ	4
กรอบแนวคิดในการวิจัย	5
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
1. สภาพปัญหาการศึกษาและการเปลี่ยนผ่านสู่การศึกษาระดับสมรรถนะ	7
1.1 สาเหตุและความจำเป็นที่นำไปสู่การเปลี่ยนผ่านไปสู่การศึกษาระดับสมรรถนะ	7
1.2 การจัดการศึกษาระดับสมรรถนะกับทางออกของการจัดการศึกษา	12
2. สมรรถนะและการศึกษาระดับสมรรถนะ	22
2.1 ความหมายของสมรรถนะ (Competency)	22
2.2 องค์ประกอบสำคัญของสมรรถนะ	24
2.3 การศึกษาระดับสมรรถนะ (Competency-based Education)	25
2.4 (ร่าง) กรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช....	34
3. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	39
3.1 ความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา	39
3.2 ความหมายของหลักสูตรสถานศึกษา	40
3.3 หลักสูตรสถานศึกษา และกระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา	42
3.4 กระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา	46
3.5 ขั้นตอนและหลักการของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	48
3.6 หลักการออกแบบสำหรับกระบวนการ	54
3.7 นวัตกรรมดำเนินการดำเนินการหลักสูตรสถานศึกษา	56
3.8 เกณฑ์การพิจารณากลับกรองหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ของสำนักงานบริหารพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	58

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.9 ผลการพิจารณาถ้อยแถลงเอกสารหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ	62
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	64
บทที่ 3 การดำเนินการ	72
1. จำนวนสถานศึกษานำร่องที่เข้าร่วมการวิจัย	72
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล	73
3. การดำเนินการวิจัย	74
4. การวิเคราะห์ข้อมูล	77
บทที่ 4 ผลการวิจัย	78
ตอนที่ 1 ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปและบริบทพื้นฐานของพื้นที่ที่เข้าร่วมโครงการ	79
1.1 บริบทพื้นฐานของจังหวัดเชียงใหม่	81
1.2 บริบทพื้นฐานของจังหวัดระยอง	84
1.3 บริบทพื้นฐานของจังหวัดศรีสะเกษ	85
1.4 บริบทพื้นฐานของจังหวัดกาญจนบุรี	88
1.5 บริบทพื้นฐานของจังหวัดสตูล	91
1.6 บริบทพื้นฐานของจังหวัดปัตตานีและนราธิวาส	92
1.7 บริบทพื้นฐานของพื้นที่ทั่วไป (นอกเหนือที่นวัตกรรม)	95
ตอนที่ 2 ผลการศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ สถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรม	96
2.1 ผลการศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ในขั้นเตรียมการของสถานศึกษา (ก่อนการทำหลักสูตร)	96
2.2 ผลการศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ในขั้นการดำเนินงานของสถานศึกษา	103
ตอนที่ 3 ผลของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ปัญหา อุปสรรค และปัจจัยสนับสนุนต่าง ๆ ในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา	113
3.1 ผลการวิเคราะห์ปัจจัย ระบบสนับสนุน และปัญหาอุปสรรคในการทำงาน พัฒนาหลักสูตรจากการตอบแบบสอบถามผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์	113
3.2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัย ระบบสนับสนุน และปัญหาอุปสรรคในการทำงาน พัฒนาหลักสูตรจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มรายจังหวัด	119
ตอนที่ 4 ข้อเสนอเชิงนโยบายในด้านต่าง ๆ	128
4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอเพื่อการพัฒนาต่อจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มรายจังหวัด	128
4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอเชิงนโยบายจากการสนทนากลุ่มร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิ	133
4.3 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายด้านต่าง ๆ	141

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	149
สรุปผลการวิจัย	149
อภิปรายผล	163
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป	167
บรรณานุกรม	168
ภาคผนวก	174
ภาคผนวก QR Code ตัวอย่างหลักสูตรฐานสมรรถนะ	175
ภาคผนวก คำสั่งสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาที่ 265/2565 เรื่อง แต่งตั้งคณะทำงานวิจัยศึกษากระบวนการและผลการพัฒนา หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน	176
คณะผู้จัดทำ	181

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1	9
ความสามารถทางการแข่งขันของประเทศด้านการศึกษาของประเทศไทย (Education Infrastructure)	
ตารางที่ 2	11
ความเป็นปกติใหม่ในการจัดการศึกษา (The new normal in education)	
ตารางที่ 3	14
หลักสูตรการศึกษาของชาติที่ใช้ในปัจจุบันของประเทศที่มีการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ	
ตารางที่ 4	17
ประเทศที่มีการปรับเปลี่ยนรายวิชาให้สัมพันธ์กับชีวิตและการนำไปใช้จริงมากขึ้น	
ตารางที่ 5	64
ผลการพิจารณาหลักสูตรตามมติแยกตามจังหวัด	
ตารางที่ 6	72
แสดงจำนวนสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรม	
ตารางที่ 7	73
จำนวนสถานศึกษาในพื้นที่ทั่วไป	
ตารางที่ 8	73
แสดงเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล	
ตารางที่ 9	75
แสดงกำหนดการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก	
ตารางที่ 10	76
แสดงการเก็บข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม	
ตารางที่ 11	77
แสดงข้อมูลผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์	
ตารางที่ 12	79
แสดงรายละเอียดของสถานศึกษาที่เข้าร่วมในการวิจัย	
ตารางที่ 13	96
แสดงเหตุผลของสถานศึกษาในการเลือกพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ	
ตารางที่ 14	98
แสดงแนวทางการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาก่อนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	
ตารางที่ 15	100
แสดงผลการศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการ สนทนากลุ่มรายจังหวัด (ขั้นการเตรียมการ ก่อนการทำหลักสูตร)	
ตารางที่ 16	103
ความคิดเห็นของสถานศึกษาต่อแนวทางการทำงานพัฒนาหลักสูตร	
ตารางที่ 17	104
แสดงการจัดแบ่งบทบาทหน้าที่ และการปฏิบัติงานของบุคลากรในโรงเรียน	
ตารางที่ 18	106
แสดงความคิดเห็นต่อการได้รับข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการกลั่นกรองฯ ส่วนกลาง และระดับจังหวัด	
ตารางที่ 19	107
แสดงผลการศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มรายจังหวัด (ขั้นระหว่างการทำดำเนินการ)	
ตารางที่ 20	113
แสดงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงาน	
ตารางที่ 21	115
แสดงตัวช่วย/ สิ่งสนับสนุน/ ปัจจัยสำคัญในการทำงาน	
ตารางที่ 22	118
แสดงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโรงเรียน	
ตารางที่ 23	119
แสดงผลการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานพัฒนาหลักสูตร จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มรายจังหวัด	
ตารางที่ 24	123
แสดงผลการวิเคราะห์ปัจจัย ระบบสนับสนุน ในการปฏิบัติงานพัฒนาหลักสูตร จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มรายจังหวัด	
ตารางที่ 25	128
แสดงผลการศึกษาวิเคราะห์ข้อเสนอเพื่อพัฒนาต่อจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มรายจังหวัด	
ตารางที่ 26	134
แสดงความคาดหวังต่อกลุ่มการทำงานเพื่อการขับเคลื่อนหลักสูตรฐานสมรรถนะ	
ตารางที่ 27	139
แสดงการเชื่อมโยงปัญหาที่พบระหว่างการทำปฏิบัติงานไปสู่ข้อเสนอเชิงนโยบาย	

สารบัญภาพ

	หน้า	
ภาพที่ 1	นิเวศการพัฒนามนุษย์ของตามแนวคิดของ Bronfenbrenner (1977)	12
ภาพที่ 2	กรอบแนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะ	23
ภาพที่ 3	องค์ประกอบสำคัญของสมรรถนะ	24
ภาพที่ 4	องค์ประกอบสำคัญของการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะ (Competency-Based Education)	26
ภาพที่ 5	ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของสมรรถนะ ในการจัดการเรียนการสอน และการวัดประเมินผล	33
ภาพที่ 6	องค์ประกอบของ(ร่าง) กรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช.... ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.)	34
ภาพที่ 7	เนื้อหาสำคัญเกี่ยวกับวิสัยทัศน์ หลักการ จุดหมาย คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และสมรรถนะหลัก 6 ประการ	35
ภาพที่ 8	เนื้อหาสำคัญเกี่ยวกับสาระสำคัญของสาระการเรียนรู้ ความสัมพันธ์ระหว่าง สมรรถนะหลักและสมรรถนะเฉพาะผลลัพธ์การเรียนรู้เมื่อจบช่วงชั้นที่ 1 โครงสร้างเวลาเรียนช่วงชั้นที่ 1 แนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ	36
ภาพที่ 9	เนื้อหาสำคัญเกี่ยวกับสาระสำคัญของสาระการเรียนรู้ ความสัมพันธ์ระหว่าง สมรรถนะหลักและสมรรถนะเฉพาะผลลัพธ์การเรียนรู้เมื่อจบช่วงชั้นที่ 2 โครงสร้างเวลาเรียนช่วงชั้นที่ 2 แนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ	37
ภาพที่ 10	เนื้อหาสำคัญ เกี่ยวกับ การจัดการเรียนรู้ การประเมินการเรียนรู้ การตัดสินผลการเรียน การรายงานผลการพัฒนาการเลื่อนชั้น และการจบการศึกษา	38
ภาพที่ 11	การวิเคราะห์หลักสูตรแนวนิเวศวิทยา (Ecosystem approach) ตามแนวคิดของ	44
ภาพที่ 12	หลักการ 4 ด้าน 12 ประการ สำหรับการออกแบบหลักสูตรการจัดการศึกษา	49
ภาพที่ 13	กระบวนการพิจารณาให้ความเห็นชอบกรอบหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ	58
ภาพที่ 14	แสดงร้อยละของสถานศึกษาที่เข้าร่วมการวิจัยแยกตามลักษณะพื้นที่	80
ภาพที่ 15	แสดงร้อยละของสถานศึกษาที่เข้าร่วมการวิจัยแยกรายละเอียดตามจังหวัดที่ตั้ง	80
ภาพที่ 16	แสดงร้อยละของสถานศึกษาแยกตามหลักสูตรผ่านการพิจารณาให้ความเห็นชอบ	80
ภาพที่ 17	แสดงคุณลักษณะเด็กปัตตานี	93
ภาพที่ 18	แสดงเหตุผลของสถานศึกษาที่เข้าร่วมการวิจัยในการเลือกพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ	97
ภาพที่ 19	แสดงการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาก่อนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	99
ภาพที่ 20	แสดงความคิดเห็นของสถานศึกษาต่อแนวทางการทำงานพัฒนาหลักสูตร	104
ภาพที่ 21	แสดงการจัดแบ่งบทบาทหน้าที่ และการปฏิบัติงานของบุคลากรในโรงเรียน	105
ภาพที่ 22	แสดงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงาน	115
ภาพที่ 23	แสดงตัวช่วย/ สิ่งสนับสนุน/ปัจจัยสำคัญในการทำงาน	117

บทที่ 1

บทนำ

หลักการและเหตุผล

ในปี พ.ศ. 2560 คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษาซึ่งมีหน้าที่สำคัญในการศึกษาและจัดทำข้อเสนอแนะและร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการปฏิรูปการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายเพื่อเสนอคณะรัฐมนตรี โดยได้มีการศึกษาข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดการศึกษาที่ผ่านมา พบข้อมูลสำคัญที่เป็นภาวะวิกฤตอย่างยิ่งยวด จึงกำหนดให้ดำเนินการศึกษาหาแนวทางในการปฏิรูปการศึกษาด้านการจัดการเรียนการสอน โดยมอบหมายให้คณะอนุกรรมการด้านการจัดการเรียนการสอนดำเนินการศึกษาที่ครอบคลุมด้านหลักสูตร การเรียนการสอน และการประเมินผล จากการศึกษาและการรับฟังความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้องในจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ รวมทั้งการศึกษาดูงานในโรงเรียนและสถานศึกษาต่าง ๆ ทำให้คณะอนุกรรมการด้านการจัดการเรียนการสอนได้ข้อมูลปัญหาหลายประการ และมีข้อเสนอให้มีการปรับหลักสูตรและการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน โดยหลักสูตรต้องพัฒนาเด็กไทยให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมประเทศและโลกในยุคปัจจุบันและอนาคตที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตรอบด้าน เด็กไทยจึงต้องการความรู้ทักษะและสมรรถนะชุดใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิม

เพื่อให้เกิดผลในการทำงานคณะอนุกรรมการด้านการจัดการเรียนการสอนได้มอบหมายให้มีการดำเนินการโครงการวิจัยและพัฒนากรอบสมรรถนะผู้เรียนระดับประถมศึกษาตอนต้นสำหรับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีจุดประสงค์สำคัญเพื่อให้ได้กรอบสมรรถนะหลักของผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน ต่อมาในปี 2561 สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาได้ดำเนินการจัดทำกรอบสมรรถนะหลักของผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2564 ได้ดำเนินโครงการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 สำหรับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ร่วมกับคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อให้ได้กรอบสมรรถนะที่เหมาะสมครอบคลุมระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน บรรลุผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ ตลอดจนแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน รวมถึงข้อเสนอเชิงนโยบายในการทำกรอบสมรรถนะผู้เรียนสำหรับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และส่งต่อองค์ความรู้จากการศึกษาให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานดำเนินการพัฒนากรอบหลักสูตรการศึกษาระดับประถมศึกษาต่อไป

ต่อมารัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้แต่งตั้งคณะกรรมการปรับปรุงร่างกรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานขึ้น โดยคณะกรรมการชุดนี้ได้กำหนดให้มีสมรรถนะหลัก 6 ด้าน คือ การจัดการตนเอง การคิดขั้นสูง การสื่อสาร การรวมพลังทำงานเป็นทีม การเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง และการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ และวิทยาการอย่างยั่งยืน อีกทั้งได้แต่งตั้งคณะอนุกรรมการด้านต่าง ๆ เพื่อจัดทำร่างรายละเอียดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้ง ร่างกรอบหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ร่างคู่มือการใช้กรอบหลักสูตรแกนกลาง

การศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยได้นำร่องรายละเอียดต่าง ๆ สู่การทดลองใช้ในสถานศึกษาที่สนใจสมัครเข้าร่วมเป็นสถานศึกษานำร่องในเขตพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา 8 จังหวัด ได้แก่จังหวัด ศรีสะเกษ สตูล ระยอง เชียงใหม่ กาญจนบุรี นราธิวาส ยะลา และปัตตานี

สถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาได้พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ โดยใช้แนวคิดหลักการของหลักสูตรฐานสมรรถนะที่เน้น 1) การกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนที่เหมาะสมตามช่วงวัย เน้นการพัฒนาผู้เรียนรายบุคคล (Personalization) อย่างเป็นองค์รวม (Holistic Development) เพื่อการเป็นเจ้าของการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง (Lifelong Learning) 2) ใช้สมรรถนะเป็นหลักในการกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ (Learning Outcome) และมโนทัศน์สำคัญ (Key Concept) เพื่อการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตและการทำงาน 3) จัดสภาพแวดล้อมและเส้นทางการเรียนรู้ (Learning Pathway) ที่หลากหลาย และระบบสนับสนุนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพหุปัญญาและธรรมชาติของผู้เรียน 4) จัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) การใช้สื่อและสถานการณ์การเรียนรู้ร่วมสมัย มีความหลากหลายและยืดหยุ่น ตามความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน (Differentiated Instruction) บริบท จุดเน้นของสถานศึกษาและชุมชนแวดล้อม และ 5) มุ่งใช้การประเมินเพื่อการพัฒนาและสะท้อนสมรรถนะของผู้เรียนตามเกณฑ์การปฏิบัติ (Performance) ที่เป็นธรรม เชื่อถือได้ เอื้อต่อการถ่ายโยงการเรียนรู้และพัฒนาในระดับที่สูงขึ้นตามระดับความสามารถ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565) นอกจากหลักการดังกล่าวแล้ว สถานศึกษายังใช้ข้อมูลบริบทต่าง ๆ ทั้งระดับท้องถิ่น และใช้ข้อมูล (ร่าง) กรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ... ระดับประถมศึกษาและ (ร่าง) คู่มือการใช้กรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ... ระดับประถมศึกษา ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ จากนั้นได้เสนอหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ผ่านคณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาเข้าสู่การพิจารณากลั่นกรองของคณะกรรมการนโยบายพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จำนวน 134 หลักสูตร

เพื่อให้การพิจารณาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะมีความเหมาะสม ถูกต้องตามหลักการก่อนที่คณะกรรมการนโยบายพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจะให้ความเห็นชอบ คณะอนุกรรมการด้านส่งเสริมการบริหารวิชาการ ในคณะกรรมการนโยบายพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจึงได้วางระบบการทำงานหลายลักษณะ ดังนี้ 1) การจัดระบบการสื่อสารสร้างความเข้าใจแก่ผู้เกี่ยวข้อง 2) การจัดระบบ/ แนวทางการพิจารณาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ 3) การจัดทำเกณฑ์การพิจารณาให้ความเห็นชอบหลักสูตรฐานสมรรถนะ ที่ประกอบด้วย เกณฑ์หลัก 7 ด้าน และเกณฑ์ย่อย 34 ข้อ คือ ด้านที่ 1 แนวคิด ข้อมูลพื้นฐาน และกระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ประกอบด้วย เกณฑ์ย่อย จำนวน 4 ข้อ ด้านที่ 2 เป้าหมายและพันธกิจของสถานศึกษา ประกอบด้วย เกณฑ์ย่อย จำนวน 4 ข้อ ด้านที่ 3 แบบแผนของหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ประกอบด้วย เกณฑ์ย่อย จำนวน 9 ข้อ ด้านที่ 4 แนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ ประกอบด้วย เกณฑ์ย่อย จำนวน 5 ข้อ ด้านที่ 5 แนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ ประกอบด้วย เกณฑ์ย่อย จำนวน 3 ข้อ ด้านที่ 6 แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรฐานสมรรถนะ ประกอบด้วย เกณฑ์ย่อย จำนวน 5 ข้อ ด้านที่ 7 หลักสูตรระดับชั้นเรียน: ตัวอย่างหน่วยการเรียนรู้/ แผนการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย เกณฑ์ย่อย จำนวน 4 ข้อ และ 4) การคัดสรรบุคคลและจัดตั้งคณะทำงานพิจารณากลั่นกรองหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ จำนวน 5 ชุด โดยแต่ละชุดมีองค์ประกอบ ดังนี้ 1) นักวิชาการด้านหลักสูตรและการสอน 2) นักวิชาการจากสำนักวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 3) ผู้อำนวยการโรงเรียน 4) ครู และ 5) ศึกษานิเทศก์/ โค้ช/ พี่เลี้ยง

ในส่วนการจัดระบบ/ แนวทางการพิจารณาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ เริ่มตั้งแต่การให้สถานศึกษาส่งหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะให้คณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พิจารณากลับกรองเบื้องต้นตามเกณฑ์ 7 ด้าน และคณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาให้ความคิดเห็น จากนั้นคณะอนุกรรมการด้านส่งเสริมการบริหารวิชาการ ในคณะกรรมการนโยบายพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา และสำนักงานบริหารพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาได้สร้างความเข้าใจแนวทางการทำงาน และเสนอหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะให้คณะทำงานพิจารณาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะพิจารณาตามเกณฑ์ 7 ด้าน โดยระหว่างการทำงานได้จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ทั้งในลักษณะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มย่อยของคณะทำงานพิจารณาหลักสูตรฯ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มย่อยของคณะทำงานพิจารณาหลักสูตรฯ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างคณะทำงานพิจารณาหลักสูตรฯ กับคณะอนุกรรมการด้านส่งเสริมการบริหารวิชาการ หลังจากนั้นคณะอนุกรรมการด้านส่งเสริมการบริหารวิชาการเสนอผลการพิจารณาต่อคณะกรรมการนโยบายพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาให้ความเห็นชอบ และสำนักงานบริหารพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาสรุปผลการพิจารณาให้คณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาเพื่อแจ้งข้อมูล ช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกในการทำงานในส่วนต่อไป

จากที่สถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมได้พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ จำนวน 134 หลักสูตร ตามแนวคิด หลักการดังกล่าว และส่งหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ สู่การพิจารณากลับกรองของคณะกรรมการชุดต่าง ๆ ตามเกณฑ์ 7 ด้าน สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรม ปัจจัย ระบบสนับสนุน และปัญหาอุปสรรคในการทำงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรม และเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงเปรียบเทียบ นอกจากนั้น ยังสนใจศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ และปัจจัย ระบบสนับสนุน และปัญหาอุปสรรคในการทำงานของสถานศึกษาต่าง ๆ นอกพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาด้วย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรม
2. เพื่อศึกษาปัจจัย ระบบสนับสนุน และปัญหาอุปสรรคในการทำงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรม
3. เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในด้านต่าง ๆ

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหาที่ศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของสถานศึกษา และศึกษาปัจจัย ระบบสนับสนุน และปัญหาอุปสรรคในการทำงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ตลอดจนข้อเสนอแนะด้านต่าง ๆ โดยไม่ครอบคลุมถึงการนำหลักสูตรไปใช้ในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน

2. ขอบเขตด้านพื้นที่ที่ศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาจากสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัด เชียงใหม่ ระยะเวลา ๒ ปี ๒๕๖๓-๒๕๖๕ สดุด ปัตตานีและนราธิวาส จำนวน 35 โรงเรียน และสถานศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาในจังหวัดฉะเชิงเทรา สงขลา บุรีรัมย์ และกรุงเทพมหานคร จำนวน 5 โรงเรียน

3. นิยามศัพท์เฉพาะ

3.1 (ร่าง) กรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ระดับประถมศึกษาและ (ร่าง) คู่มือการใช้กรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ระดับประถมศึกษา หมายถึง กรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและคู่มือการใช้กรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานฉบับร่างที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับ แนวคิด สมรรถนะ ผลลัพธ์การเรียนรู้ โครงสร้าง เวลาเรียน แนวทางการดำเนินงานและรายละเอียดสำคัญสำหรับการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ และการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน

3.2 หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ หมายถึง เอกสารที่สถานศึกษาพัฒนาขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนซึ่งประกอบด้วยข้อมูลสำคัญ 7 ด้าน คือ ด้านที่ 1 แนวคิด ข้อมูลพื้นฐาน และกระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ด้านที่ 2 เป้าหมายและพันธกิจของสถานศึกษา ด้านที่ 3 แบบแผนของหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ด้านที่ 4 แนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ ด้านที่ 5 แนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ ด้านที่ 6 แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรฐานสมรรถนะ และด้านที่ 7 หลักสูตรระดับชั้นเรียน

3.3 สถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา หมายถึง สถานศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาที่สนใจร่วมพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ และคณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาอนุมัติให้เป็นสถานศึกษานำร่อง

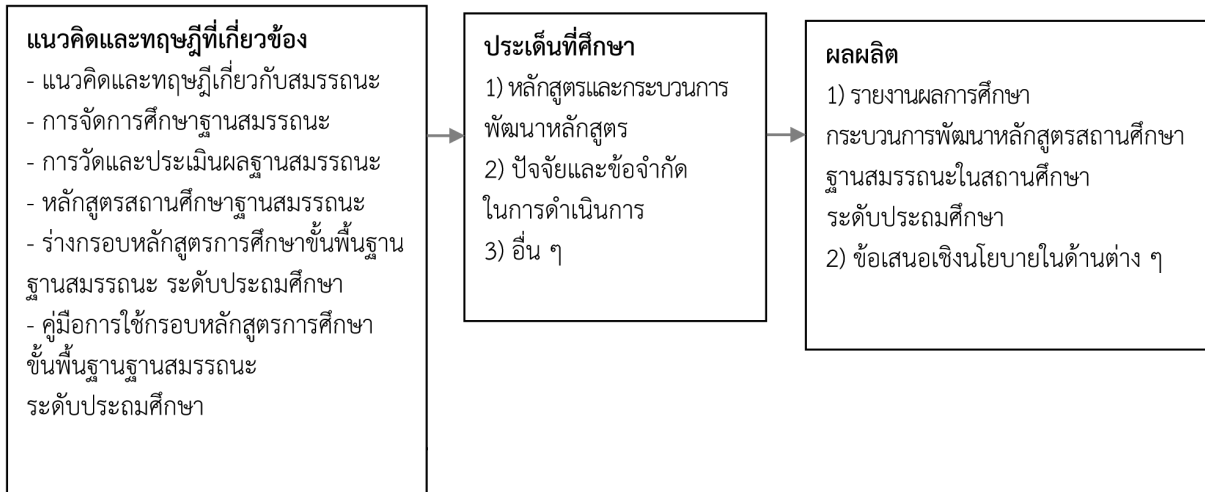
3.4 สถานศึกษาในพื้นที่ทั่วไป หมายถึง สถานศึกษาในจังหวัดต่าง ๆ นอกเหนือจากจังหวัดที่เป็นพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา 8 จังหวัด ได้แก่จังหวัด เชียงใหม่ ระยะเวลา ๒ ปี ๒๕๖๓-๒๕๖๕ สดุด นราธิวาส ปัตตานี และยะลา ที่ได้พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ

3.5 เกณฑ์การพิจารณาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ หมายถึง รายละเอียดที่เป็นข้อกำหนดในการพิจารณาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ซึ่งประกอบด้วยเกณฑ์หลัก 7 ด้าน และเกณฑ์ย่อย 34 ข้อ

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ได้ข้อมูลกระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา และสถานศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา
2. ได้ข้อมูลปัจจัยสนับสนุน และปัญหาอุปสรรคในการทำงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา และสถานศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา
3. ได้ข้อเสนอแนะด้านต่าง ๆ ที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำมาใช้ในการวางกลยุทธ์ในการสนับสนุนการขับเคลื่อนงานการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของสถานศึกษาต่าง ๆ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยและศึกษากระบวนการและผลการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย

1. สภาพปัญหาการศึกษาและการเปลี่ยนผ่านสู่การศึกษาฐานสมรรถนะ
 - 1.1 สาเหตุและความจำเป็นที่นำไปสู่การเปลี่ยนผ่านไปสู่การศึกษาฐานสมรรถนะ
 - 1.2 การจัดการศึกษาฐานสมรรถนะกับทางออกของการจัดการศึกษา
2. สมรรถนะ (Competency) และการศึกษาฐานสมรรถนะ (Competency-based Education)
 - 2.1 ความหมายของสมรรถนะ
 - 2.2 การศึกษาฐานสมรรถนะ (Competency-based Education)
 - 2.2.1 หลักสูตรฐานสมรรถนะ (Competency-based Curriculum)
 - 2.2.2 การจัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะ (Competency-based Instruction)
 - 2.2.3 การวัดและประเมินผลฐานสมรรถนะ (Competency-based Assessment)
 - 2.3 (ร่าง) กรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ...
3. หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ
 - 3.1 ความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา
 - 3.2 ความหมายของหลักสูตรสถานศึกษา
 - 3.3 จุดมุ่งหมายของหลักสูตรสถานศึกษา
 - 3.4 กระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
 - 3.5 หลักการออกแบบหลักสูตรสถานศึกษา
 - 3.6 นวัตกรรมการดำเนินการหลักสูตรสถานศึกษา
 - 3.7 เกณฑ์การพิจารณากลับกรองหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของสำนักงานบริหารพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 3.8 ผลการพิจารณากลับกรองเอกสารหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รายละเอียดของแต่ละประเด็น มีดังนี้

1. สภาพปัญหาการศึกษาและการเปลี่ยนผ่านสู่การศึกษาฐานสมรรถนะ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2562) ได้ศึกษาข้อมูลการจัดการศึกษาของไทย และนำเสนอในรายงานเฉพาะเรื่องที่ 12 หลักสูตรและการเรียนการสอนฐานสมรรถนะ โดยกล่าวถึง สาเหตุและความจำเป็นที่นำไปสู่การเปลี่ยนผ่านไปสู่การศึกษาฐานสมรรถนะ รวมทั้งทิศทางและแนวโน้มในการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะ มีรายละเอียด ดังนี้

1.1 สาเหตุและความจำเป็นที่นำไปสู่การเปลี่ยนผ่านไปสู่การศึกษาฐานสมรรถนะ

เมื่อพิจารณาระบบการจัดการศึกษาโดยรวมและพิจารณาที่ผลผลิตสำคัญในการจัดการศึกษา คือ ตัวผู้เรียน พบว่า ผลผลิตของระบบการจัดการศึกษาที่ผ่านมา คือ คุณภาพของผู้เรียน ที่มีคุณภาพในระดับต่ำ โดยเฉพาะการด้อยความสามารถเชิงสมรรถนะ คือ ไม่สามารถนำความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่มีไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ ทั้งนี้มีข้อมูลพื้นฐานที่นำไปสู่การปรับเปลี่ยนการจัดการศึกษาไปสู่การศึกษาฐานสมรรถนะ (Competency-based Education) ดังนี้

1.1.1 การเปลี่ยนแปลงของโลกและสังคม

ในยุคปัจจุบันและในอนาคต โลกจะเปลี่ยนแปลง เต็มโต และเคลื่อนไหวอย่างรวดเร็วในทุกมิติ และเป็นไปในทิศทางที่หลายคนอาจคาดไม่ถึง ซึ่งเกิดจากหลายเหตุผล โดยเฉพาะจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต เศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม และที่สำคัญ คือ การจัดการศึกษา ซึ่งต้องเป็นไปเพื่อการพัฒนาบุคคลให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพชีวิตที่ดี ดังนี้

1) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและส่งผลกระทบต่อการศึกษา และการเรียนรู้มีหลายด้าน เช่น ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี บุคคล/ ผู้เรียนสามารถเข้าถึงเนื้อหาและข้อมูลได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว การเรียนรู้เนื้อหาจากครุมีความจำเป็นน้อยลง แต่สิ่งที่ผู้เรียนต้องการมากขึ้น คือ การพัฒนา “ทักษะกระบวนการ” ที่จะต้องใช้ในการจัดการกระทำกับข้อมูลมหาศาลให้มีความหมายและนำไปใช้ประโยชน์แก่ชีวิตของตนเองได้

2) เมื่อเทคโนโลยีก้าวหน้า การเดินทางติดต่อไปมาหาสู่กัน และการเชื่อมโยงผ่านโลกออนไลน์จึงเกิดขึ้นอย่างมากมายหลากหลายช่องทาง คุณลักษณะใหม่ที่ต้องพัฒนาผู้เรียน คือ ความเป็นพลเมืองโลก ทักษะข้ามวัฒนธรรม (Cross Cultural Understanding) การเป็นพลเมืองดิจิทัล (Digital Citizen)

3) การมีข้อมูล สารสนเทศ และความรู้ใหม่ ๆ เกิดขึ้นมาก สิ่งสำคัญจำเป็นอีกประการหนึ่งที่บุคคล/ ผู้เรียนต้องมี คือ การรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และดิจิทัล

4) ในอนาคตจะเกิดการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับอาชีพมากมาย เนื่องจากความต้องการของผู้บริโภคเปลี่ยนไป อาชีพเก่า ๆ หลายอาชีพจะหายไป และจะมีอาชีพใหม่ ๆ ที่เราไม่รู้จักเกิดขึ้น ที่สำคัญ คือ เป็นอาชีพที่เกิดเร็วและเปลี่ยนแปลงเร็ว จึงต้องเตรียมคนในเรื่องทักษะการเป็นผู้ประกอบการ และทักษะการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

5) ในยุคที่มีการแสดงความคิดเห็นอย่างเสรีและรวดเร็ว ผ่านสื่อต่าง ๆ จึงมักมีแนวคิดหลากหลาย และหลายแนวคิดเป็นประเด็นถกเถียง (Controversial Issue) ไม่อาจลงข้อสรุปได้ จึงจำเป็นต้องพัฒนาทักษะการคิดวิจารณ์ญาณ การวิพากษ์ และวัฒนธรรมแห่งการตั้งคำถาม (Questioning Culture) ตลอดจนการทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ปรัชญา (Philosophy for Children: P4C) ในการดำรงชีวิต

6) ในศตวรรษที่ 21 ผู้เรียนต้องมีทักษะสำคัญที่จำเป็นในการใช้ชีวิต แม้หลายทักษะจะเป็นทักษะเดิม แต่ต้องเพิ่มความเข้มข้นและความสามารถในการนำไปใช้ในสถานการณ์ที่ซับซ้อน อีกส่วนหนึ่งเป็นทักษะใหม่ที่ต้องป้อนและพัฒนาให้เกิดแก่ผู้เรียน อาทิ ความรอบรู้ด้านการเงิน การเป็นผู้ประกอบการ ความรอบรู้ด้านพลเมือง ทักษะการสร้างสรรคและการผลิตนวัตกรรม การคิดเชิงวิพากษ์ การร่วมมือรวมพลัง และความเป็นผู้นำ และความสามารถในการปรับตัว

1.1.2 ปัญหาคุณภาพของผู้เรียนในภาพรวม

ปัญหาที่แสดงถึงความด้อยคุณภาพของการศึกษาและระบบการเรียนรู้ของผู้เรียน คือ ความด้อยคุณภาพของผู้เรียนทั้งในระดับชาติและนานาชาติที่มีคุณภาพต่ำลงจนน่าวิตก รวมทั้งขีดความสามารถในการแข่งขันที่อยู่ในระดับต่ำ ไม่ได้มาตรฐานสากล แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนจากข้อมูล ต่อไปนี้

1) ผลการทดสอบ O-NET ของผู้เรียนต่ำมาก O-NET (Ordinary National Education Test) คือ การทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินิยมพื้นฐานที่จัดขึ้นโดยสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ หรือ สทศ. ซึ่งเป็นการจัดสอบสำหรับนักเรียนชั้น ป.6 ม.3 และ ม.6 เพื่อวัดคุณภาพและมาตรฐานทางการศึกษาของผู้เรียนและสถานศึกษา พบว่า คุณภาพของผู้เรียนต่ำมาก ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยในทุกสาระการเรียนรู้ และมีแนวโน้มต่ำลงทุกปี

ศศิธร ชูตินันท์กุล และสาคร เพ็ชรสีม่วง (2565) ได้ประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยข้อสอบมาตรฐานในการสอบปลายปีของผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ปีการศึกษา 2561 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และภาษาต่างประเทศ (ภาษาอังกฤษ) ศึกษาในกลุ่มตัวอย่างผู้เรียน จำนวน 438,931 คน ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ผู้เรียนมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละสูงสุด (ร้อยละ 58.84) รองลงมา คือ ภาษาต่างประเทศ (ภาษาอังกฤษ) (ร้อยละ 58.74) ผู้เรียนส่วนใหญ่ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้มีผลการประเมินในระดับดี รองลงมา คือ ระดับพอใช้ ส่วนผลการประเมินจำแนกตามสังกัด พบว่า ผู้เรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ได้คะแนนสูงสุดในกลุ่มสาระภาษาไทย คณิตศาสตร์และภาษาอังกฤษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ได้คะแนนสูงสุดในกลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ เมื่อพิจารณาตามขนาดโรงเรียน พบว่า โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละสูงสุดในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ โรงเรียนขนาดใหญ่ได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละสูงสุดในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ (ภาษาอังกฤษ) แต่ผู้เรียนในโรงเรียนขนาดกลาง ได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละต่ำสุด

2) ผลการสอบ PISA ต่ำมาก อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา 15 ปี ไม่ได้มาตรฐานสากล PISA เป็นชื่อย่อของ Programme for International Student Assessment ซึ่งเป็นผลงานของ OECD (Organization for the Economic Cooperation and Development) เป็นองค์กรของประเทศที่พัฒนาแล้วทางเศรษฐกิจ 34 ประเทศ ประเทศสมาชิกของ OECD เหล่านี้ใช้ PISA เพื่อประเมินเด็กอายุ 15 ปีทั่วโลกว่ามีความพร้อมที่จะอยู่ร่วมในสังคมเพียงใด โดยมุ่งทดสอบว่า ผู้เรียนสามารถนำสิ่งที่ได้เรียนในห้องเรียนไปประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหาในชีวิตหรือสถานการณ์จริงได้หรือไม่ ผลการประเมิน พบว่า เด็กไทยมีคุณภาพต่ำกว่าค่าเฉลี่ย ทั้งในวิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และด้านการอ่าน แสดงให้เห็นว่า คุณภาพของผู้เรียนไทยยังไม่ได้มาตรฐานสากล และคะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยอย่างต่อเนื่อง

3) ความสามารถทางการแข่งขันของประเทศด้านการศึกษาของประเทศไทยมีแนวโน้มลดต่ำลงและด้อยกว่าหลายประเทศในกลุ่มภูมิภาคเดียวกัน จากการจัดลำดับความสามารถทางการแข่งขันของประเทศด้านการศึกษา เมื่อพิจารณาโครงสร้างทางการศึกษา (Education Infrastructure) ในระหว่างปี 2547 - 2563 พบว่า ลำดับความสามารถทางการแข่งขันของประเทศไทยด้านการศึกษามีแนวโน้มลดลงและยังอยู่ในระดับท้าย ๆ เมื่อเทียบกับประเทศที่อยู่ในการจัดลำดับทั้งหมด และด้อยกว่าหลายประเทศในภูมิภาคเดียวกัน โดยเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบลำดับในปี 2547 กับลำดับในปีล่าสุด ปี 2563 พบว่า ลำดับของประเทศไทยเปลี่ยนแปลงไปจากลำดับที่ 48 จากทั้งหมด 60 ประเทศ ในปี 2547 ไปสู่ลำดับที่ 55 จากทั้งหมด 63 ประเทศ ในปี 2563 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสามารถทางการแข่งขันด้านการศึกษาที่ลดลง นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบลำดับของประเทศไทยกับประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคเดียวกัน พบว่า ประเทศไทยอยู่ในลำดับที่ด้อยกว่าหลายประเทศ เช่น ญี่ปุ่น ไต้หวัน สิงคโปร์ และมาเลเซีย แต่อยู่ในลำดับที่ดีกว่าบางประเทศ เช่น ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย เป็นต้น ทั้งนี้ หากพิจารณาลำดับของประเทศสิงคโปร์ จะเห็นได้ว่า สามารถพัฒนาความสามารถทางการแข่งขันของประเทศได้อย่างรวดเร็ว จากลำดับที่ 14 ในปี 2547 ขึ้นสู่ลำดับที่ 2 ในปี 2563

ตารางที่ 1 ความสามารถทางการแข่งขันของประเทศด้านการศึกษาของประเทศไทย
(Education Infrastructure)

ประเทศ	2547	2548	2549	2550	2551	2551	2553	2554	2555	2556	2557	2558	2559	2560	2561	2562	2563
ญี่ปุ่น	25	28	23	19	22	26	29	34	36	28	28	38	35	36	39	32	32
ไต้หวัน	16	16	19	18	19	27	23	25	24	21	22	32	25	25	19	20	20
สิงคโปร์	14	14	13	11	11	13	13	10	6	4	2	3	4	5	2	2	2
มาเลเซีย	24	37	30	31	30	30	33	35	33	34	32	35	38	40	34	35	37
ไทย	48	46	48	46	43	47	47	51	52	51	54	48	52	54	56	56	55
ฟิลิปปินส์	57	53	57	52	52	54	56	57	57	59	59	60	59	59	61	58	61
อินโดนีเซีย	60	60	61	51	49	55	55	53	53	52	52	57	56	61	57	52	56
รวมประเทศทั้งหมด	60	60	61	55	55	57	58	59	59	60	60	61	61	61	63	63	63

ที่มา: IMD World Competitiveness Yearbook 2020 – 2004

ประมวลข้อมูลโดยสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

1.1.3 คุณลักษณะของผู้เรียนอันเป็นผลจากการศึกษา

ผลจากการจัดการศึกษาทั้งในด้านหลักสูตร การเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล มีข้อค้นพบว่า แม้จะมีผู้เรียนจำนวนหนึ่งประสบความสำเร็จ มีคุณลักษณะเป็นที่พอใจ แต่เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้ว พบว่า ผู้เรียนมีคุณลักษณะ ดังนี้

1) ความรู้ท่วมหัว เอาตัวไม่รอด คือ ได้เรียนรู้เนื้อหาสาระจำนวนมาก แต่ไม่สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต

2) หัวโต ตัวลีบ คือ มีการเรียนรู้ที่ขาดความสมดุล เน้นทางด้านสติปัญญา ความรู้ แต่ขาดการพัฒนาในด้านอื่น ๆ เช่น การลงมือปฏิบัติ การพัฒนาลักษณะนิสัย

3) รู้ธรรมชาติ แต่ไม่มีธรรมชาติ คือ มีความรู้ แต่ปฏิบัติตามที่รู้ไม่ได้ เพราะขาดการฝึกฝนอย่างเพียงพอ รวมทั้งขาดประสบการณ์ที่ช่วยให้ซาบซึ้งในคุณค่าและความหมายของสิ่งที่เรียน

4) นกแก้วนกขุนทอง คือ สามารถเรียนรู้โดยจดจำความรู้ เข้าใจในระดับผิวเผิน ไม่รู้จักไม่รู้จักจริง ทำให้ไม่สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการทำงานและการแก้ปัญหาต่าง ๆ

5) เก่งแบบเบ็ด คือ ไม่เก่ง ไม่เชี่ยวชาญอะไรสักอย่าง ไม่รู้จักตนเอง ไม่รู้จักศักยภาพและความถนัดของตน ไม่มีเป้าหมายในชีวิต ไม่มีเอกลักษณ์ของตนเอง ขาดความภาคภูมิใจในตนเอง

6) เรียนเพื่อสอบ คือ เรียนเพื่อให้ได้เกรดหรือให้สอบผ่าน ๆ ไป ไม่ได้เรียนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และการนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิต

7) เรียนแบบตัวใครตัวมัน คือ ต่างคนต่างเรียน ไม่เกี่ยวข้องกับคนอื่น ไม่สนใจที่จะเรียนรู้ไปเพื่อช่วยเหลือสังคมหรือสร้างความเปลี่ยนแปลงอะไรได้

8) ไม่แคร์ ไม่สน ที่จะเรียนรู้ในระบบ เพราะไม่เห็นคุณค่าของการเรียน การเรียนไม่มีความหมายต่อตนเอง ต่อชีวิตของตน

ปัญหาผลลัพธ์คุณภาพของผู้เรียนโดยรวม และคุณลักษณะของผู้เรียนที่นำเสนอข้างต้น เป็นเพียงส่วนหนึ่งของปัญหาอีกจำนวนมาก ที่นำมาสู่คำถามสำคัญว่า อะไรเป็นสาเหตุ และจะแก้ไขอย่างไร เพื่อให้สภาพปัญหานั้นหมดไป และเกิดสภาพใหม่ที่พึงประสงค์ ดังที่ Alwin Toffer (1970) กล่าวไว้ในหนังสือ Future shock ว่า “ผู้ไม่รู้ในศตวรรษที่ 21 ไม่ใช่คนที่อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้อีกต่อไปแล้ว แต่เป็นคนที่ไม่สามารถเรียนรู้ใหม่ (Learn) ละทิ้งความรู้ชุดเดิม (Unlearn) และเรียนรู้เรื่องเดิมแบบใหม่ (Relearn)” การจัดการเรียนรู้จึงต้องเปลี่ยนกระบวนทัศน์ใหม่ และเป้าหมายแบบใหม่ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดคุณภาพแบบใหม่นอกจากนี้ หลังสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เกิดเป็นความปกติใหม่ในการจัดการศึกษา (The new normal in education) ที่ OECD (2019) ได้ประมวลข้อมูลและสรุปไว้ตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความเป็นปกติใหม่ในการจัดการศึกษา (The new normal in education)

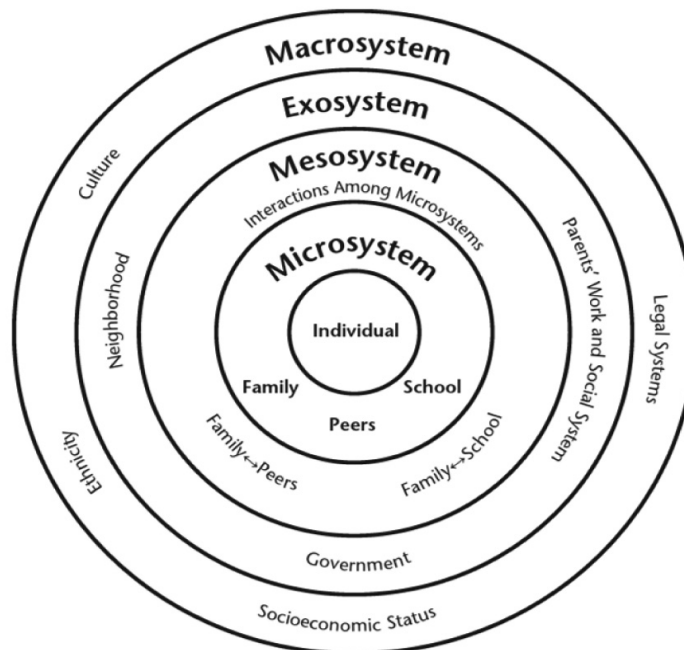
ประเด็น	ระบบการจัดการศึกษาในปัจจุบัน	ระบบการศึกษาในปกติใหม่ (New Normal)
ระบบการศึกษา	ระบบการศึกษาที่มีความเป็นอิสระแยกจากรบบใหญ่ (an independent entity)	ระบบการจัดการศึกษาที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศใหญ่ (part of the larger ecosystem)
ความรับผิดชอบของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง	การตัดสินใจอยู่บนพื้นฐานของกลุ่มคนที่คัดสรรที่มีรับผิดชอบและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และการแบ่งงานชัดเจน (Division of labour) เช่น ผู้บริหารมีหน้าที่บริหาร ครูมีหน้าที่สอน ผู้เรียนมีหน้าที่ฟังครูและเรียนรู้	การตัดสินใจและความรับผิดชอบเป็นภารกิจร่วมกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งผู้ปกครอง ชุมชน นักเรียน ทุกฝ่ายทำงานร่วมกันและการศึกษาของผู้เรียน ผู้เรียนรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง
วิธีการที่มีประสิทธิภาพ และโรงเรียนที่มีคุณภาพ	ให้คุณค่ากับผลการเรียนรู้ (outcome value most) ความสำเร็จของผู้เรียน ถูกให้ค่าเป็นตัวบ่งชี้ในการประเมินระบบสำหรับความรับผิดชอบและสำหรับการปรับปรุงระบบ	การให้คุณค่าไม่เพียงแต่ “ผลลัพธ์” แต่ยักรวมถึง “กระบวนการ” (นอกเหนือจากผลการเรียนและผลสำเร็จของผู้เรียนแล้ว ประสิทธิภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนนั้น เป็นที่ยอมรับในตัวของมันเองว่ามีคุณค่าในตัวมันเอง) มุ่งเน้นไปที่ผลการเรียนและอยู่ที่ความเป็นอยู่ที่ดีของผู้เรียนแบบองค์รวม (Focus on holistic student well-being)
วิธีการออกแบบหลักสูตรและ ความก้าวหน้าของการเรียนรู้	ความก้าวหน้าเชิงเส้นและเป็นมาตรฐาน (Linear and standardized progression) หลักสูตรได้รับการพัฒนาขึ้นจากรูปแบบ ความก้าวหน้า การเรียนรู้เชิงเส้นที่เป็นมาตรฐาน	ความก้าวหน้าแบบไม่เชิงเส้น Non-linear progression) (การตระหนักว่าผู้เรียนแต่ละคนมีเส้นทางการเรียนรู้ของตนเองและมีความรู้ทักษะ และทัศนคติที่แตกต่างกันไป เมื่อเริ่มเข้าโรงเรียน)
จุดเน้นของการกำกับติดตาม การประเมินผู้เรียน	การให้คุณค่ากับความรับผิดชอบและการปฏิบัติตามข้อกำหนด (Valuing accountability and compliance) การประเมินมาตรฐาน	ความรับผิดชอบต่อระบบตลอดจนการปรับปรุงระบบ เช่น การปรับปรุงอย่างต่อเนื่องผ่านการตอบรับอย่างสม่ำเสมอในทุกระดับ การประเมินที่หลากหลายเพื่อเป้าหมายที่แตกต่างกัน

Source: OECD Learning Compass 2030: A Series of Concept Notes, Table 2, p.14 (OECD, 2019; OECD Education and Skills YouTube channel, 22 October 2019)

1.2 การจัดการศึกษาฐานสมรรถนะกับทางออกของการจัดการศึกษา

1.2.1 สาเหตุของปัญหาคุณภาพการจัดการศึกษา

ความด้อยคุณภาพของผู้เรียนจะเป็นความรับผิดชอบของครูเพียงฝ่ายเดียวไม่ได้ เพราะแม้ว่าครูจะเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดเด็กมากที่สุดก็จริง แต่เด็กก็อยู่ในสิ่งแวดล้อมได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมรอบตัวเช่นกัน ทั้งสิ่งแวดล้อมที่มีชีวิต คือ บุคคลอื่น ๆ และสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เช่น อาคาร สถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ รวมทั้งสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรมและจิตวิญญาณ ทุกอย่างล้วนมีอิทธิพลต่อเด็กทั้งสิ้น เด็กอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน จึงได้รับผลแตกต่างกัน มิใช่มาจากครูเพียงผู้เดียว ดังนั้นคำถามในเรื่องนี้ จึงไม่สามารถตอบแบบเลือกคำตอบตายตัว ที่มีลักษณะเป็นปรนัยได้ แต่ควรเป็นคำตอบแบบอัตนัย ที่ให้ความเข้าใจในระบบความสัมพันธ์เชื่อมโยงของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ตามแนวคิดของ Bronfenbrenner (1974) ที่เรียกว่า Ecology of Human Development ซึ่งตั้งอยู่บนความเชื่อที่ว่า “The belief that development can’t be explained by a single concept, but rather by a complex system.” เขาได้นำเสนอ Model of Ecological Environment เพื่อใช้พิจารณา ระบบนิเวศในการจัดการศึกษา ซึ่งเป็นระบบนิเวศที่ซับซ้อน ที่มีผลต่อพัฒนาการของมนุษย์ ประกอบด้วย ระบบเล็ก (Micro-system) ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน เพื่อน ระบบกลาง (Meso-system) ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างบ้านและโรงเรียน ชุมชนและท้องถิ่น ระบบภายนอก (Exo-system) ได้แก่ เพื่อนบ้าน การงานของผู้ปกครอง ระบบการปกครอง และระบบใหญ่ (Macro-system) ได้แก่ สถานะทางสังคม ระบบกฎหมาย ค่านิยม และวัฒนธรรม ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 นิเวศการพัฒนามนุษย์ของตามแนวคิดของ Bronfenbrenner (1977)
(Bronfenbrenner's ecological systems theory)

จากภาพแสดงให้เห็นชัดเจนว่า ครูและการจัดการเรียนการสอนของครูส่งผลโดยตรงต่อผู้เรียน ในระบบเล็ก (Micro-system) แต่ในขณะเดียวกัน ระบบที่ใกล้ชิดกับระบบเล็ก คือ ระบบกลาง (Meso-system) ซึ่งก็คือ ผู้บริหารและนโยบาย ตลอดจนการบริหารจัดการทั้งด้านกายภาพ งบประมาณ บุคลากร สิ่งอำนวยความสะดวก และสวัสดิการ ก็ส่งผลต่อตัวครู และการสอนของครูอย่างมาก อีกทั้ง ผู้ปกครอง ชุมชน และนโยบาย และการบริหารการศึกษาระดับท้องถิ่น ก็ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครู และไกลออกไปจากครูและโรงเรียน สังคม ชุมชน ก็คือ รัฐและนโยบายระดับชาติ ซึ่งเป็นระบบใหญ่ ที่ดูเหมือนห่างไกลจากตัวครูและผู้เรียน แต่ผลกระทบจากระบบใหญ่ ก็ส่งผลโดยตรงต่อครูและผู้เรียน เช่นเดียวกัน

ดังนั้น ความดีของคุณภาพของผู้เรียน จึงมีผลมาจากความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันระหว่างบริบทต่าง ๆ ที่อยู่แวดล้อม ปัญหาจึงไม่ได้อยู่ที่ตัวครูเพียงคนเดียว แต่อยู่ที่สิ่งที่มาสัมพันธ์กับตัวครูทั้งหมด

การแก้ปัญหาจึงเป็นเรื่องที่ต้องดำเนินการในหลาย ๆ ด้าน ที่เกี่ยวพันไปพร้อมกัน แต่อย่างไรก็ตามครู และการสอนของครู ก็ยังเป็นตัวแปรหลักที่ส่งผลโดยตรงต่อผู้เรียน ในเอกสารรายงานเน้นไปในระบบเล็ก ที่มีอิทธิพลโดยตรง คือ ระบบที่ประกอบด้วยองค์ประกอบหลักสูตร การสอน และการวัดและประเมินผล และการเรียนรู้ของผู้เรียน

จากการศึกษา พบว่า ประเด็นสำคัญของปัญหาการจัดการเรียนรู้และผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนต่ำ คือ การเรียนรู้ที่ได้นำความรู้ไปใช้ สอดคล้องกับรายงานของ PISA ที่มีข้อเสนอจากการประเมินความรู้และทักษะของผู้เรียนในเรื่องการอ่าน คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และการแก้ปัญหา พบว่า ความสำเร็จในชีวิตของผู้เรียน ขึ้นอยู่กับระดับของสมรรถนะของผู้เรียน (students' success in life depend on a much wider range of competencies) ในโลกยุคใหม่ที่มีความซับซ้อนมากขึ้น มีความท้าทายมากขึ้น ในสภาพการณ์เช่นนี้ สมรรถนะของบุคคลที่จะพัฒนาไปสู่เป้าหมายที่ต้องการก็จะต้องมีความซับซ้อนมากขึ้น มิใช่เป็นเพียงทักษะที่เคยกำหนดไว้แต่เดิม

ความท้าทายของประเทศต่าง ๆ ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของโลกและสังคมที่มีความซับซ้อนและทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นไม่เคยมีมาก่อน ไม่เคยมีประสบการณ์ใดที่มนุษยชาติต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงมากเท่านี้ และไม่เคยมีช่วงเวลาใดเท่าที่นักการศึกษาต้องเตรียมเยาวชนเพื่อให้สามารถอยู่ได้ในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงที่ไม่อาจพยากรณ์ได้ (Philip Stabback, 2016) สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา (2562) กล่าวว่า หลักสูตรการศึกษาที่ใช้ในปัจจุบันใช้นานหลายสิบปี แม้จะมีการแก้ไขเป็นระยะ ๆ ก็ยังไม่ทันการเปลี่ยนแปลงทางวิชาของโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอิงเนื้อหาเป็นหลัก ในโลกปัจจุบันเนื้อหาสาระมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และสามารถหาได้ง่ายจากแหล่งต่าง ๆ ผ่านทางอินเทอร์เน็ต ความสามารถของมนุษย์ในปัจจุบันและอนาคตจึงขึ้นอยู่กับสมรรถนะต่าง ๆ ที่จำเป็นมากกว่าการท่องจำเนื้อหาสาระ ความสามารถในการเข้าถึงความรู้ ความสามารถในการค้นลงลึกในสิ่งที่ต้องการรู้ วิจารณ์ญาณและความสามารถในการวิเคราะห์และสังเคราะห์ความรู้จึงมีความสำคัญ ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องทำการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้และการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาไปจากเดิมเป็นอันมาก ทั้งการเรียนรู้ในอนาคตจะต้องตรงกับสิ่งที่ต้องนำมาใช้ในสถานการณ์ที่หลากหลาย หลักสูตรกลางจึงจะต้องมีความยืดหยุ่น และมีช่องทางที่จะปรับให้เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคมและวัฒนธรรมของผู้เรียน

1.2.2 แนวทางการแก้ปัญหาเกี่ยวกับการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะ

จากข้อมูล ความพยายามในการแก้ปัญหาคือการศึกษาและความก้าวหน้าในการพัฒนาการศึกษาของประเทศต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าประเทศต่าง ๆ จำนวนมากล้วนหันมาให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะและสมรรถนะที่จำเป็นต่อชีวิตในโลกยุคใหม่ หลักสูตรฐานสมรรถนะ หรือ Competency-based Curriculum จึงเป็นคำตอบของประเทศเหล่านั้น ประเด็นดังกล่าวพบว่า มีการเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษาที่ตอบโจทย์โลกและชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป 2 ประการ คือ หลักสูตรที่มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับสมรรถนะของผู้เรียนมากขึ้น การจัดการเรียนการสอนที่สัมพันธ์กับชีวิต และการมีโอกาสดำเนินการนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับไปใช้ชีวิตจริงมากขึ้น ดังนี้

1) ประเทศที่ให้ความสำคัญและปรับหลักสูตรให้เป็นหลักสูตรฐานสมรรถนะ

หลักสูตรระดับชาติและการพัฒนาหลักสูตรในประเทศที่มีการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ ในส่วนของหลักสูตรระดับชาติฉบับปัจจุบัน ประเทศที่ศึกษาในครั้งนี้งานพัฒนาผลการเรียนรู้ที่คาดหวังให้ผู้เรียนพัฒนาก่อนสำเร็จการศึกษาจากหลักสูตร สะท้อนแนวคิดของการจัดการศึกษาที่เน้นผลการเรียนรู้ (Gordon et al, 2009; Tire, 2021) โดยมีการกำหนดสมรรถนะสำคัญสำหรับการดำรงชีวิตของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 หรือในอนาคต เช่น ทักษะการคิดขั้นสูง การเรียนรู้ตลอดชีวิต ความสามารถในการปรับเปลี่ยน เป็นต้น (Darling-Hammond et al., 2017) แสดงถึงแนวคิดการจัดการหลักสูตรที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Gouédard et al., 2020; Ornstein & Hunkins, 2018) และเน้นการพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวมทั้งด้านสติปัญญา ร่างกาย และจิตใจ (Stabback, 2016) รายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 หลักสูตรการศึกษาระดับชาติที่ใช้ในปัจจุบันของประเทศที่มีการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ (ครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2564)

ประเทศ	เป้าหมาย	การจัดการศึกษาและหลักสูตร
เกาหลี	เป็นพลเมืองที่คู่ควรกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีส่วนสนับสนุนการพัฒนา राष्ट्रประชาธิปไตย และสนับสนุนการบรรลุถึงอุดมคติแห่งความเจริญ รุ่งเรืองร่วมกันของมนุษย์	การพุ่มักผู้เรียนที่มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถในการบูรณาการและมีคุณธรรม โดยการพัฒนาสมรรถนะหลัก ที่จำเป็นในสังคมในอนาคต
แคนาดา	ผู้เรียนพัฒนาศักยภาพของตนเองและได้รับความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่จำเป็นในการมีส่วนร่วมสู่สังคมที่สมบูรณ์และเศรษฐกิจที่เจริญรุ่งเรืองและยั่งยืน โดยเน้นการพัฒนาทางปัญญา มนุษย์และสังคม และอาชีพของผู้เรียน	1. เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและมีความยืดหยุ่น 2. เหมาะสมกับธรรมชาติและบริบทของผู้เรียน 3. ผู้เรียนสามารถปรับเปลี่ยนและเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ในอนาคต 4. ให้ความสำคัญกับสมรรถนะของผู้เรียน
ญี่ปุ่น	การมีความสุขสนุกในชีวิต (Zest for Life) 1. คุณสมบัติและความสามารถในการค้นหาและจัดการกับความท้าทายด้วยตนเอง 2. ความร่ำรวยด้วยคุณสมบัติของมนุษยชาติ 3. ความแข็งแรงของร่างกาย	การใช้กลยุทธ์การเรียนรู้เชิงรุกเพื่อพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนให้บรรลุเป้าหมาย “ความสุขสนุกในชีวิต (Zest for Life)”

ตารางที่ 3 หลักสูตรการศึกษาระดับชาติที่ใช้ในปัจจุบันของประเทศที่มีการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ
(ครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2564) (ต่อ)

ประเทศ	เป้าหมาย	การจัดการศึกษาและหลักสูตร
ฟินแลนด์	<ol style="list-style-type: none"> ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต และกว้างขวาง การพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม การพัฒนาสุขภาวะที่ดีของผู้เรียนทุกคน สร้างทักษะเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีและยั่งยืน 	<ol style="list-style-type: none"> ให้ตีความในระดับท้องถิ่นและประเมินบนฐานของสถานศึกษาได้อย่างเป็นอิสระ ยืดหยุ่นในการกำหนดเวลาเรียนรู้ แต่ละชั้นปีจัดสรรเวลาได้ตามความเหมาะสม เป็นหลักสูตรบูรณาการ มีค่านิยมแกนกลางในเรื่องความหลากหลาย และสร้างคุณภาพที่เท่าเทียมกัน ให้ความสำคัญกับการพัฒนาสมรรถนะที่สำคัญที่เรียกว่าสมรรถนะข้ามศาสตร์
สิงคโปร์	<ol style="list-style-type: none"> พัฒนาผู้เรียนให้ค้นพบและตระหนักถึงศักยภาพของตนเอง ให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองและประสบความสำเร็จในโลกที่มีความเปลี่ยนแปลง เน้นที่การศึกษาแบบเป็นองค์รวม เรียนรู้ในเชิงกว้าง การเรียนรู้แบบพหุวิทยาการ เรียนรู้ได้อย่างเป็นอิสระ สนับสนุนให้คิดวิเคราะห์ และคิดในเชิงนวัตกรรม พัฒนาทักษะสื่อสาร และทักษะในศตวรรษที่ 21 	แนวคิด “พื้นฐานที่เข้มแข็ง การเรียนรู้แห่งอนาคต” พัฒนาสมรรถนะแห่งศตวรรษที่ 21 เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับอนาคตของผู้เรียน
ออสเตรเลีย	<ol style="list-style-type: none"> หล่อหลอมชีวิตความเป็นอยู่ของพลเมืองของประเทศ สะท้อนและมองเห็นคุณค่าของผู้เรียน เน้นการส่งเสริมความเท่าเทียมและความเป็นเลิศ 	<ol style="list-style-type: none"> ผู้เรียนเป็นผู้เรียนรู้ สามารถปรับเปลี่ยนและเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ของตนเองในอนาคต ผู้เรียนจะสามารถปรับและนำทักษะที่ได้เรียนรู้ไปใช้ให้สอดคล้องและตอบสนองต่อความคาดหวังของสังคม เน้นการส่งเสริมความเท่าเทียมและความเป็นเลิศมีความเชื่อมั่น ความคิดสร้างสรรค์ เป็นพลเมืองที่รู้ และเปี่ยมด้วยความรู้

ตารางที่ 3 หลักสูตรการศึกษาระดับชาติที่ใช้ในปัจจุบันของประเทศที่มีการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ
(ครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2564) (ต่อ)

ประเทศ	เป้าหมาย	การจัดการศึกษาและหลักสูตร
เอสโตเนีย	<ol style="list-style-type: none"> ส่งเสริมผู้เรียนให้มีทักษะความรู้ ความสามารถที่หลากหลายเพื่อค้นพบตัวเอง และสามารถใช้ศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่ในสถานการณ์ที่หลากหลาย ช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาร่างกายและความคิดอย่างเหมาะสมตามวัย และมีความเท่าทันโลก สร้างสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้เชิงบวกที่ช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการเรียนรู้ ความคิดสร้างสรรค์ ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การกล้าแสดงออกตามศักยภาพ ช่วยให้ผู้เรียนรู้ความสนใจ ความต้องการ และทักษะที่ตนเองถนัด เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการเรียนรู้ในช่วงชั้นต่อไป และสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต 	<ol style="list-style-type: none"> ทักษะการเรียนรู้และทักษะการคิดของผู้เรียน และคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน การจัดสรรเวลาในการเรียนต้องเหมาะสมตามอายุและความถนัดของผู้เรียน ประสบการณ์ที่หลากหลายจากหลากหลายวัฒนธรรม การบูรณาการความรู้และทักษะเพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน รูปแบบการสอนรวมถึงสื่อการสอนที่หลากหลาย การวัดและประเมินผลต้องหลากหลายเหมาะสมกับผู้เรียน

2) การจัดการเรียนการสอนที่สัมพันธ์กับชีวิตและการมีโอกาสนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตจริงมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาในระดับโลก ในระยะเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ยุคการศึกษาฐานสมรรถนะที่ยังไม่ได้เน้นไปที่สมรรถนะอย่างเต็มตัว หากแต่มีแนวคิดการปรับและสร้างรายวิชาต่าง ๆ ที่แต่เดิมมีลักษณะเป็นเนื้อหาสาระ มีความเป็นศาสตร์เฉพาะ ได้ปรับมาให้เอื้อต่อการนำไปปรับใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันมากขึ้น จูงใจให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เพราะเห็นคุณค่าของการได้เรียนรู้ ตัวอย่างดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ประเทศที่มีการปรับเปลี่ยนรายวิชาให้สัมพันธ์กับชีวิตและการนำไปใช้จริงมากขึ้น

ประเทศ	คำอธิบาย
สเปน	วิชาการสื่อสาร ผู้เรียนชาวสเปนที่มีอายุ 3 – 11 ปี จะได้เข้าร่วมชั้นเรียนการสื่อสารผ่านการดูภาพยนตร์และร่วมพูดคุยถึงประเด็นต่าง ๆ เช่น การสื่อสารกับผู้อื่น เป็นอย่างไร การแก้ปัญหาเกี่ยวกับการสื่อสารจะทำได้อย่างไร เด็ก ๆ จะได้เรียนรู้ที่จะฟังและควบคุมอารมณ์ของตนเอง ในทุกสัปดาห์พวกเขาจะมาหารือเกี่ยวกับปัญหาสังคมที่กำลังเป็นประเด็นในสังคม
เยอรมนี	วิชาแห่งความสุข คนเราจะมีความสุขได้อย่างไร นี่คือนิยามสำคัญที่ชั้นเรียนนี้อายากจะสอนให้เด็ก ๆ ได้เรียนรู้ เด็กทุกคนจะได้ทำความรู้จักกับตัวเองและโลกอันกว้างใหญ่ ไม่มีการสอบหรือการทดสอบใด ๆ ในระหว่างการเรียนรู้ ผู้เรียนทุกคนจะได้รับมอบหมายไปคิดโครงการเพื่อส่วนรวม และทำให้คนอื่นมีความสุขมากยิ่งขึ้น เช่น กิจกรรมอาสาสมัคร
สหรัฐอเมริกา	วิชาการสำรวจ ผู้เรียนที่เรียนวิชานี้จะได้เดินทางไปยังส่วนต่าง ๆ ของเมือง เช่น ฟาร์มท้องถิ่น ตลาด ร้านอาหาร หรือโรงบำบัดของเสีย เพื่อเรียนรู้ถึงกระบวนการต่าง ๆ หลังจากที่ได้เรียนรู้แล้ว เด็ก ๆ จะต้องเปิด “ร้านอาหาร” ของตัวเองพร้อมทั้งเตรียมวัตถุดิบ แบ่งหน้าที่ต่าง ๆ พร้อมพัฒนาแนวคิดว่าจะทำอย่างไรให้ร้านนี้ทำกำไร การทำความสะอาด การเก็บรักษาวัตถุดิบและอื่น ๆ รวมไปถึงการจ้างพนักงานด้วย
สวีเดน	วิชาการให้บริการทำความสะอาดและการดูแลลูกค้า การทำความสะอาดเป็นศาสตร์และศิลป์ที่น่าสนใจ ที่สวีเดนวิชานี้ไม่ได้เจาะจงให้เด็กผู้หญิงเข้าร่วมเท่านั้น แต่ยังรวมถึงเด็กผู้ชายด้วย ทุกคนจะได้เรียนรู้ที่จะทำงานบ้าน การตัดเย็บเสื้อผ้า และการปรุงอาหารเพื่อสุขภาพ รวมไปถึงการควบคุมงบประมาณที่ใช้ในแต่ละวัน พวกเขาจะได้รับบริการปฏิบัติเช่นเดียวกับผู้ใหญ่เพื่อให้พึ่งพาตัวเองได้ และเรียนรู้สิทธิของตัวเอง
อังกฤษ (บริเตนใหญ่)	วิชาชั้นเรียนป่าไม้ เด็ก ๆ จะได้รู้จักความผูกพันกับธรรมชาติตั้งแต่ยังเด็ก สามารถปรับตัวให้อาศัยอยู่ร่วมกับป่าได้ และเรียนรู้วิถีเอาตัวรอด เช่น การก่อไฟ ตั้งแคมป์ แยกพืชและเห็ดที่กินได้ การสร้างกระท่อม หรืออื่น ๆ
อิสราเอล	วิชาความปลอดภัยในโลกไซเบอร์ เมื่อผู้ใหญ่ไม่สามารถป้องกันเด็ก ๆ จากโลกออนไลน์ได้ตลอดเวลา พวกเขาเลยต้องหาทางสอนให้เด็ก ๆ ป้องกันตัวเองจากเนื้อหาบนโลกออนไลน์ รู้วิธีคัดกรองและการรักษาความปลอดภัยของตัวเองนอกจากนี้เด็ก ๆ ยังได้เรียนรู้วิธีหลีกเลี่ยงการถูกแฮ็คจากแฮ็คเกอร์ วิธีหลีกเลี่ยงการทำให้คอมพิวเตอร์และสมาร์ตโฟนติดไวรัส และวิธีปกป้องข้อมูลส่วนบุคคลของพวกเขา มีการพูดคุยถึงประเด็นการเล่นเกมที่จะหาทางออกร่วมกันในชั้นเรียนนี้ด้วย

ตารางที่ 4 ประเทศที่มีการปรับเปลี่ยนรายวิชาให้สัมพันธ์กับชีวิตและการนำไปใช้จริงมากขึ้น (ต่อ)

ประเทศ	คำอธิบาย
จีน	วิชาปัญญาประดิษฐ์ ชั้นเรียนปัญญาประดิษฐ์ได้รับการสอนในโรงเรียนประถมและมัธยมในประเทศจีน แม้ว่าจะเป็นวิชาใหม่ แต่ก็น่าสนใจมาก ๆ เด็ก ๆ จะได้เรียนรู้ตั้งแต่ประวัติความเป็นมาของการพัฒนา AI วิธีการใช้งานไปจนถึงการสร้างหุ่นยนต์เพื่อฝึกฝนภาคปฏิบัติ
อังกฤษ ออสเตรเลีย และสหรัฐอเมริกา	วิชาโยคะ โยคะช่วยลดความเครียดและเสริมสร้างสมาธิ ทำให้โรงเรียนมัธยมของอังกฤษ ออสเตรเลีย และสหรัฐอเมริกาจัดชั้นเรียนนี้ให้เด็ก ๆ เข้าร่วม ใช้เวลา 2 ครั้งต่อสัปดาห์ ครั้งละ 40 นาที ในการเรียนการสอน พวกเขาพบว่า มันช่วยให้เด็ก ๆ สามารถฝึกความอดทนและเรียนรู้การจัดการกับความขัดแย้งได้ดีขึ้น นอกจากนี้ยังรู้วิธีที่จะสื่อสารด้านอารมณ์โดยไม่ทำร้ายผู้อื่น
ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และฮาวาย	วิชาเล่นเชิร์ฟ ทั้งสามประเทศนี้มีชายฝั่งที่มีคลื่นและนักท่องเที่ยวตลอดทั้งปี เด็ก ๆ จึงจะได้เรียนรู้ในการเล่นกระดานโต้คลื่น การเก็บรักษาอุปกรณ์ และการดูแลรักษาความปลอดภัยของตัวเอง กีฬานี้ไม่เพียงช่วยเสริมสร้างความแข็งแรงของร่างกาย แต่ยังสอนให้เด็ก ๆ ใช้ชีวิตให้สอดคล้องกับธรรมชาติ รวมถึงควบคุมจิตใจของตัวเองสำหรับเด็ก ๆ ที่ไม่ได้เรียนวิชานี้ จะมีวิชาว่ายน้ำสอนให้ทดแทน
สกอตแลนด์	ในปี 2021 สกอตแลนด์จะเป็นประเทศแรกของโลกที่มีการเรียนการสอนวิชาความหลากหลายทางเพศเป็นวิชาบังคับ โดยหลักสูตรดังกล่าวจะสอนในทุกระดับชั้น ซึ่งแต่ละระดับชั้นจะเรียนไม่เหมือนกันขึ้นอยู่กับช่วงอายุของผู้เรียนตามความเหมาะสมและความพร้อม เช่น การพูดถึงภาวะการเกลียดกลัวคนรักเพศเดียวกัน (Homophobia) การเกลียดกลัวคนที่รักได้มากกว่าหนึ่งเพศ (Biphobia) และ การเกลียดกลัวคนข้ามเพศ (Transphobia) รวมถึงเรียนรู้เรื่องประวัติศาสตร์การต่อสู้ของกลุ่ม LGBTQ+ เป็นต้น
อังกฤษ	วิชาประจำเดือน หลังจากที่สหราชอาณาจักรได้เปิดการเรียนการสอนเรื่องเพศศึกษาเป็นวิชาบังคับมาตั้งแต่ปี 2017 ในปี 2020 ก็ได้เพิ่มวิชาประจำเดือน เข้าไปในหลักสูตรอีกหนึ่งวิชา เนื่องจากต้องการให้เด็กผู้หญิงและผู้ชายชั้นประถมศึกษาได้เรียนรู้ถึงความปกติ/ไม่ปกติของประจำเดือน การเริ่มต้นมีรอบเดือนครั้งแรก เพื่อจะได้มีความรู้ และสามารถตรวจสุขภาพมดลูกตัวเองและคนรอบข้างว่าปกติหรือไม่ จากสถิติการมีลูกยากของผู้หญิงในอังกฤษเนื่องจากไม่รู้ว่ามีตัวเองมีความผิดปกติของมดลูกตั้งแต่อายุยังน้อย โดยวิชานี้จะไม่มีการสอบใด ๆ ทั้งสิ้น

นอกจากการบรรยายวิชาให้ตอบโจทย์ของสภาพสังคมและยุคสมัยที่เปลี่ยนไปดังตัวอย่างข้างต้นแล้ว นักการศึกษา พบว่า สิ่งสำคัญที่ผู้เรียนควรได้รับการฝึกฝนในการเรียนวิชาต่าง ๆ ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างกว้างขวางและติดตัวไปใช้ในโลกรับการทำงานได้ด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ชุดทักษะที่ตลาดแรงงานมีความต้องการ ดังตัวอย่างที่ World Economic Forum ได้ประกาศเรื่อง สมรรถนะสำหรับสถานประกอบการในอนาคต (Future of jobs report, 2023) ซึ่งเป็นผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนที่พึงประสงค์ และเป็นโจทย์สำคัญที่การศึกษาขั้นพื้นฐานใช้ประกอบการออกแบบการจัดการศึกษาซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วงเวลา ดังนี้

ความสำนึกในความหมายที่ลุ่มลึก (Sense making) ความสามารถที่จะเข้าใจความหมายหรือนัยยะที่ลุ่มลึกของสิ่งที่มีการแสดงออก (ability to determine the deeper meaning or significance of what is being expressed)

ความฉลาดหรือปัญญาเชิงสังคม (Social intelligence) ความสามารถที่จะเข้าใจและเข้าถึงมนุษย์ผู้อื่นได้อย่างถ่องแท้ กระตุ้นให้เกิดปฏิกิริยา การโต้ตอบ หรือการกระทำที่ต้องการ (ability to connect to others in a deep and direct way, to sense and stimulate interactions and desired interactions)

ระบบคิดที่ปรับตัวได้คล่องและใหม่แตกต่าง (Novel and adaptive thinking) สมรรถนะของระบบคิด และการได้คำตอบรูปแบบใหม่ที่ไม่ได้อาศัยประสบการณ์หรือความรู้เดิม และนอกกรอบกติกาปกติ (Proficiency at thinking and coming up with solutions and beyond what is rote or ruled based)

พหุวัฒนธรรม (Cross cultural) ความสามารถที่จะทำงานในบริบทหรือสภาพแวดล้อมต่างวัฒนธรรม (Ability to operate in different cultural settings)

ระบบคิดเชิงตรรกะการคำนวณ (Computational thinking) ความสามารถที่สร้างกรอบแนวคิด ที่เป็นนามธรรมจากข้อมูลจำนวนมาก และสามารถหาเหตุผลจากฐานข้อมูลนั้น (ability to translate large amount of data into abstract concepts and to understand data-based reasoning)

การรู้เท่าทันและมีอำนาจควบคุมสื่อแบบใหม่ (New media literacy) ความสามารถที่จะรู้เท่าทัน ประเมินสื่อแบบใหม่ เพื่อประมวลประเด็นสาระ รวมทั้งใช้สื่อแบบใหม่เพื่อการสื่อสารที่โน้มน้าวคนได้ (ability to translate large amount of data into abstract concepts and to understand data-based reasoning)

การเรียนรู้ข้ามสาขาวิชา (Transdisciplinary) ความรู้และความเข้าใจประเด็นสำคัญขององค์ความรู้ในพหุสาขาวิชาและสหสาขาวิชา (literacy in and understand concepts across multiple discipline)

มโนทัศน์การออกแบบ (Design mindset) ความสามารถที่เข้าใจและกำหนดงานและกระบวนการให้ได้ผลผลิตที่ต้องการ (ability to represent and develop task and work process to design outcomes)

การจัดการระบบความรู้ (Cognitive load management) ความสามารถจำแนกแยกแยะ เลือกข้อมูลที่สำคัญ เข้าใจการใช้กระบวนการคิดและใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ด้วยเทคนิคและเครื่องมือต่าง ๆ (ability to discriminate and filter information for importance, and to understand how to maximize cognitive functioning using a variety of tools and techniques)

ความร่วมมือเสมือน (Virtual collaboration) มีความสามารถทำงาน และผลักดันพันธกิจได้ด้วยกัน แม้ทำงานอยู่คนละที่ (ability to work collectively, drive engagement, and an demonstrate presence as a member of a virtual team)

การนำทักษะหรือสมรรถนะมาเป็นเป้าหมายในการจัดการศึกษา จึงนำไปสู่การจัดทำข้อเสนอ การพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ (Competency-based Curriculum) ซึ่งทั่วโลกให้ความสนใจ และมีแนวโน้มปรับหลักสูตรที่ให้ความสำคัญกับสมรรถนะหลักของผู้เรียนมากขึ้น ทั้งนี้ ผลการศึกษาของ OECD (Taguma Miho, 2018) พบว่า จากการศึกษาหลักสูตรของประเทศต่าง ๆ ต่างให้ความสำคัญกับหลักสูตรในฐานะที่เป็นข้อเหวี่ยงเชิงนโยบายที่ทรงพลัง (the powerful policy lever) ที่จะเปลี่ยนแปลงคุณภาพของผู้เรียน อันมาจากประสบการณ์ในโรงเรียน และความสัมพันธ์กับโลกภายนอก ในช่วงหลังจากผู้เรียนได้ใช้เวลาในโรงเรียนแล้ว การใช้สมรรถนะเป็นฐาน มีข้อค้นพบข้อดีของหลักสูตรฐานสมรรถนะ 6 ประการ ดังนี้

- 1) มีวิสัยทัศน์ร่วมอย่างเป็นองค์รวม ทั้งที่เป็นเป้าหมายรายบุคคลและรายกลุ่ม มีความชัดเจนมากขึ้น
- 2) การปรับจุดเน้นในหลักสูตรจากเน้นเนื้อหาไปที่เน้นสมรรถนะ และปัจจุบันเน้นการบูรณาการทั้งเนื้อหาและสมรรถนะเข้าด้วยกัน
- 3) เกิดกระแสของการจัดการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับมโนทัศน์สำคัญ (Key Concept) หรือ แนวคิดหลัก (Big Idea) มากกว่ารายละเอียดของความรู้เชิงเนื้อหาสาระ
- 4) เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ที่ต้องการสมรรถนะที่มีลักษณะสหสาขาวิชาและข้ามสาระวิชา (Transversal Competency) มากขึ้น
- 5) สร้างความชัดเจนเกี่ยวกับ “การเรียนรู้ตลอดชีวิต” ให้ความสำคัญหรือให้คุณค่าผู้เรียนด้วยทัศนคติและทักษะอภิปัญญา (Meta-cognition)
- 6) การประสานเชื่อมโยงระหว่างหลักสูตร การเรียนการสอน และการประเมินผลได้ดีกว่าหลักสูตรแบบเดิม

การนำสมรรถนะมาเป็นเป้าหมายในการจัดการศึกษา โดยมีการกำหนดสมรรถนะหลักของผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ถือเป็นก้าวสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนโดยรวมได้ ทำให้เป้าหมายชัดเจน เข้าใจตรงกัน การนำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมไปถึงการจัดการเรียนการสอนที่เน้นประยุกต์ใช้ความรู้ในงานต่าง ๆ ในสถานการณ์จริง และการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน และการประเมินผลที่เน้นองค์รวมของสมรรถนะที่ควรเกิดขึ้นในตัวผู้เรียน ทั้งด้านหลักสูตร การเรียนการสอน และการวัดและประเมินผลที่อิงสมรรถนะ จึงเกิดเป็นการศึกษาฐานสมรรถนะ (Competency-based Education) ที่ถือเป็นการเปลี่ยนผ่านสำคัญไปสู่ยุคปฏิรูปการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับสมรรถนะของผู้เรียน

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2564) ได้ศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร และการจัดการเรียนรู้ในประเทศที่มีการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ 7 ประเทศ ได้แก่ สาธารณรัฐเกาหลี แคนาดา (รัฐบริติชโคลัมเบีย) ญี่ปุ่น สาธารณรัฐฟินแลนด์ สาธารณรัฐสิงคโปร์ ออสเตรเลีย และสาธารณรัฐเอสโตเนีย ในครั้งนี้ ได้ความรู้พื้นฐานจากการถอดบทเรียนการดำเนินงานในประเทศดังกล่าว ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะสามารถนำไปพิจารณาในการออกแบบหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในประเทศไทยต่อไป ดังนี้

1. ข้อค้นพบสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้สำหรับการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่นและสถานศึกษา ประเทศที่ได้ดำเนินการศึกษาทุกประเทศ ให้ความสำคัญกับการออกแบบหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมีการกำหนดสมรรถนะสำคัญสำหรับการดำรงชีวิตในอนาคตของผู้เรียนเป็นเป้าหมายของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ หลักสูตรระดับชาติในประเทศส่วนใหญ่มีลักษณะที่เป็นกรอบหลักสูตรหรือโครงสร้างที่ยืดหยุ่น ซึ่งเปิดโอกาสให้สถานศึกษาพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่นและสถานศึกษาของตนเอง รวมทั้งในหลายประเทศส่งเสริมแนวคิดการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความหลากหลายและความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียนในการพัฒนาหลักสูตร และการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและสอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่นและสถานศึกษา มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรด้วยกัน ซึ่งการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียนี้เป็นปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญเรื่องหนึ่งในหลายประเทศ โดยรูปแบบและระดับของการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่าง ๆ ในแต่ละประเทศมีความแตกต่างกันออกไป

2. การกำหนดกรอบเวลาในการพัฒนาหลักสูตรที่ชัดเจน ประเทศที่ศึกษาส่วนใหญ่มีการกำหนดกรอบเวลาในการพัฒนาหลักสูตรระดับชาติไว้ชัดเจน โดยส่วนใหญ่จะเปลี่ยนหลักสูตรทุก ๆ 10 ปี ซึ่งแนวคิดนี้ น่าจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาหลักสูตร เกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรระดับชาติของแต่ละประเทศ จะเห็นว่า การพัฒนาหลักสูตรระดับชาติประกอบด้วยหลายขั้นตอน และมีผู้มีส่วนร่วมจำนวนมาก การกำหนดกรอบเวลาที่ชัดเจนในการพัฒนาหลักสูตรระดับชาติจะช่วยให้หน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบสามารถกำหนดแผนการทำงานที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ ในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรได้ล่วงหน้าและมีประสิทธิภาพ

3. การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ดำเนินการบนฐานของข้อมูลหรืองานวิจัย การพัฒนาหลักสูตรระดับชาติและการจัดการเรียนรู้ของประเทศที่ศึกษาในครั้งนี้ทุกประเทศ มีการดำเนินการบนฐานของข้อมูลหรือผลการวิจัย โดยพบว่า ทุกประเทศมีการดำเนินการวิจัยเพื่อติดตามผลการจัดการศึกษาและการใช้หลักสูตรอย่างต่อเนื่อง และมีการจัดทำฐานข้อมูลทางการศึกษาที่เป็นปัจจุบัน และมีความถูกต้องสมบูรณ์ ทำให้รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีข้อมูลประกอบการตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับความต้องการจำเป็น นอกจากนี้ในหลายประเทศมีการทำวิจัยเพื่อศึกษาแนวคิดการจัดการศึกษาใหม่ ๆ และวิเคราะห์แนวโน้มการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ทำให้สามารถใช้ผลการวิจัยชี้แนะนโยบายทางการศึกษาหรือประกอบการตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. ครูที่มีคุณภาพสูงเป็นปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญของการพัฒนาหลักสูตร และการจัดการเรียนรู้ ในการวิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินงานเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ของประเทศที่ศึกษา พบว่า คุณภาพของครูเป็นหนึ่งในปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญ ทั้งนี้ เนื่องจากครูเป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับห้องเรียน หลักสูตรที่มีคุณภาพจะเกิดผลลัพธ์ ที่พึงประสงค์กับผู้เรียนได้ ก็ต่อเมื่อครูซึ่งเป็นผู้ที่นำหลักสูตรไปใช้มีความรู้ความเข้าใจ และมีความเชื่อที่สอดคล้อง กับแนวคิดการจัดการเรียนรู้ของหลักสูตรใหม่ ทั้งนี้ ในทุกประเทศที่ศึกษาครั้งนี้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพของครู และในกระบวนการของการพัฒนาหลักสูตรระดับชาติและหลักสูตรสถานศึกษา

จะให้ความสำคัญกับการสร้างการมีส่วนร่วมของครู และการสร้างความเข้าใจของครูเกี่ยวกับหลักสูตรใหม่ ทั้งนี้ แนวคิดและกลยุทธ์ที่ใช้ในการพัฒนาครูของแต่ละประเทศมีความแตกต่างกันออกไป

5. การมีองค์กรที่ทำหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้มีความสำคัญต่อความสำเร็จในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ การศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับองค์กรที่ทำหน้าที่หรือรับผิดชอบโดยตรงเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ ในสาธารณรัฐเกาหลี สาธารณรัฐฟินแลนด์ และออสเตรเลีย สรุปได้ว่า การมีองค์กรที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในเรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญ เนื่องจากการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ต้องมีการดำเนินการเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง และต้องประสานความร่วมมือกับผู้มีส่วนร่วมหลายภาคส่วนทั้งหน่วยงานระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ กิจกรรมเหล่านี้ใช้เวลาในการดำเนินงานและจำเป็นต้องมีผู้ทำหน้าที่รับผิดชอบโดยเฉพาะเพื่อให้การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้เป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีความยั่งยืน

▶ 2. สมรรถนะและการศึกษาฐานสมรรถนะ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาเอกสารในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรฐานสมรรถนะ ประกอบด้วย ความหมายของสมรรถนะ (Competency) และการศึกษาฐานสมรรถนะ (Competency-based Education) มีรายละเอียด ดังนี้

2.1 ความหมายของสมรรถนะ (Competency)

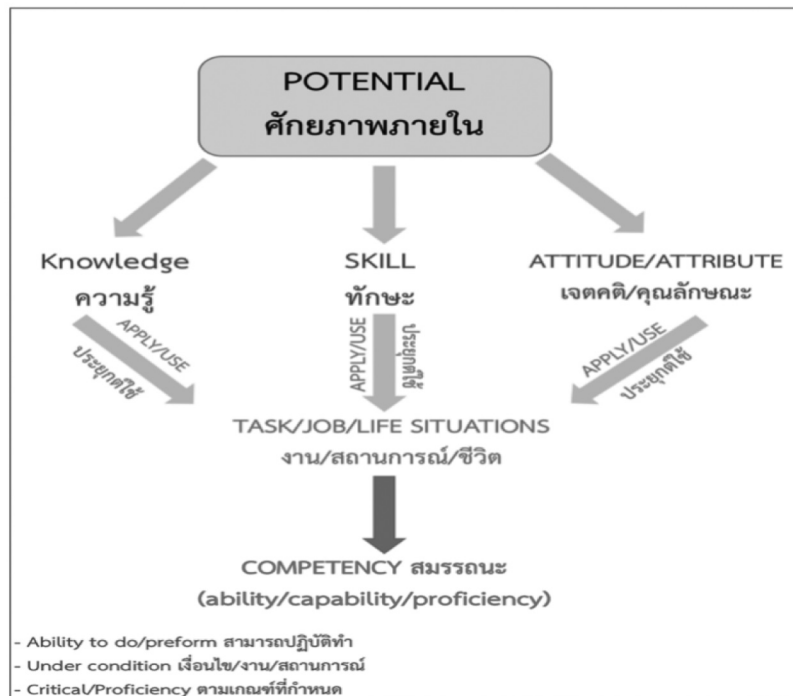
ทฤษฎีภูเขาน้ำแข็ง (Iceberg Model) ของเดวิด ซี แมคเคลล์แลนด์ (David C. McClelland) กล่าวว่า พฤติกรรมการทำงานของบุคคลขึ้นกับความรู้และทักษะ ซึ่งเปรียบเสมือนส่วนของภูเขาน้ำแข็งที่อยู่เหนือน้ำ รวมทั้งคุณลักษณะส่วนลึกภายในต่าง ๆ ของบุคคล เช่น เจตคติ แรงจูงใจ อุปนิสัย และภาพลักษณ์ ภายในซึ่งเปรียบเสมือนส่วนของภูเขาน้ำแข็งที่อยู่ใต้น้ำ จากการได้ศึกษาคุณสมบัติและคุณลักษณะของนักธุรกิจและผู้บริหารระดับสูงที่ประสบความสำเร็จในองค์กรชั้นนำ พบว่า ประวัติและผลลัพธ์ทางการศึกษาที่ดีเด่นของบุคคลไม่ได้เป็นปัจจัยที่จะชี้ว่าบุคคลนั้น ๆ จะประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานเสมอไป หากต้องประกอบด้วยคุณลักษณะอื่น ๆ เช่น ความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ความสามารถในการสื่อสาร และการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น “พฤติกรรมแห่งความสำเร็จซึ่งถูกขับเคลื่อนโดยคุณลักษณะส่วนลึกภายในของคนนั้น เป็นปัจจัยที่สำคัญมากกว่า ความสามารถของสิ่งที่เรารู้มาจากระบบการศึกษาทั่ว ๆ ไป”

ปกติแล้วคนทุกคนมีศักยภาพ (Potential) ภายในซึ่งเป็นความสามารถที่แฝงอยู่ในตัวบุคคล แต่ละคนมีศักยภาพในด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้านแฝงอยู่แล้ว แต่อาจยังไม่ได้แสดงออกให้เห็น จนกว่าจะได้รับการกระตุ้นหรือได้รับการศึกษาหรือเรียนรู้ที่เหมาะสมกับภาวะแฝงนั้น และเมื่อศักยภาพนั้นปรากฏออกมา หากได้รับการส่งเสริมต่อไป ก็จะทำให้บุคคลนั้นมีความสามารถในด้านนั้นสูงขึ้น ดังนั้นการได้เรียนรู้สาระความรู้ (Knowledge) และได้รับการฝึกทักษะ (Skills) ต่าง ๆ รวมทั้งการได้รับการพัฒนาคุณลักษณะ (Attributes) ที่พึงประสงค์เหล่านั้น สามารถช่วยพัฒนาบุคคลให้มีความสามารถเพิ่มสูงขึ้นได้

อย่างไรก็ตามความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะต่าง ๆ ที่บุคคลได้เรียนรู้ อาจไม่ช่วยให้บุคคลประสบความสำเร็จในการทำงาน หากบุคคลนั้นขาดความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะต่าง ๆ ที่ตนมีในการปฏิบัติงาน หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ การขาดความสามารถเชิงสมรรถนะ ดังนั้น ความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะต่าง ๆ ที่บุคคลได้เรียนรู้ นั้นจะยังไม่ใช้สมรรถนะ จนกว่าบุคคลนั้นจะได้แสดงพฤติกรรมแสดงออกถึงความสามารถในการนำความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะต่าง ๆ ที่มีในการทำงานหรือการแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ จนประสบความสำเร็จในระดับใดระดับหนึ่ง

สรุปได้ว่า สมรรถนะเป็นความสามารถของบุคคลในการใช้ความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะต่าง ๆ ที่ตนมีในการทำงานหรือการแก้ปัญหาต่าง ๆ จนประสบความสำเร็จในระดับใดระดับหนึ่ง สมรรถนะแสดงออกทางพฤติกรรม การปฏิบัติที่สามารถวัดและประเมินผลได้ สมรรถนะจึงเป็นผลรวมของความรู้ ทักษะ เจตคติ คุณลักษณะ และความสามารถอื่น ๆ ที่ช่วยให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลประสบความสำเร็จในการทำงาน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562) ดังภาพที่ 2

THE CONCEPTUAL FRAMEWORK OF “COMPETENCY”
กรอบแนวคิดเกี่ยวกับ “สมรรถนะ”

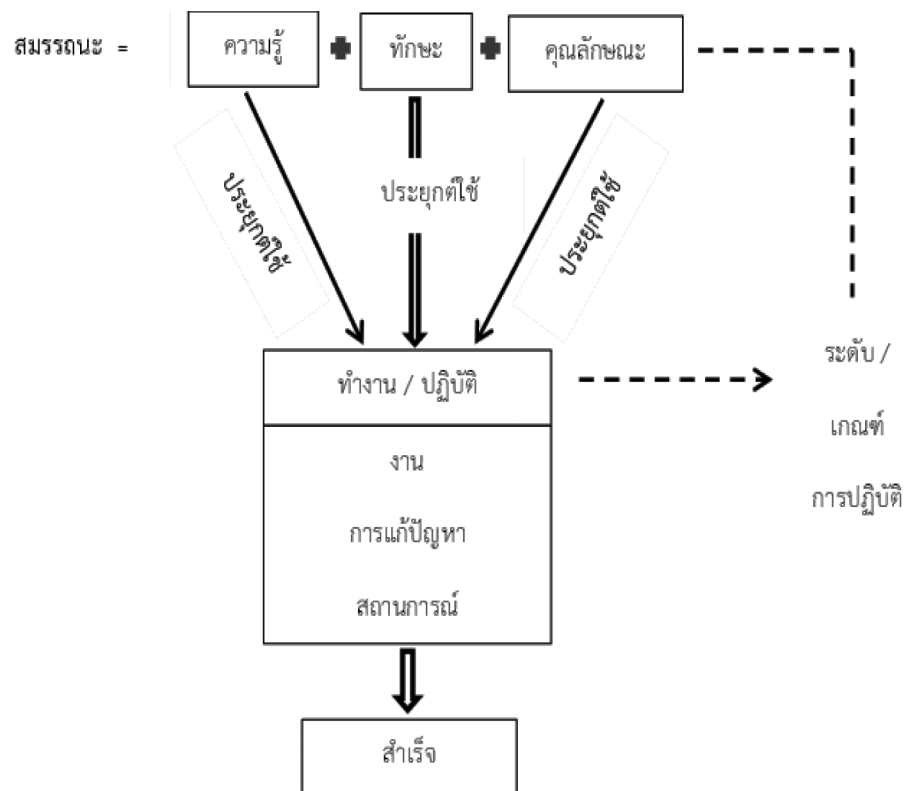
ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะ

ราชบัณฑิตยสภา (2562) ได้นิยามว่า สมรรถนะเป็นความสามารถที่แสดงออกทางพฤติกรรม และการกระทำในการปฏิบัติตนและปฏิบัติงานให้สำเร็จ โดยประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะต่าง ๆ ที่ตนมีให้เหมาะสมสอดคล้องกับบริบทของสังคมและวัฒนธรรม ในสถานการณ์ที่หลากหลาย

ทิศนา แคมมณี และคณะ (2563) ได้ให้คำอธิบายเกี่ยวกับสมรรถนะเพิ่มเติมว่า ศัพท์เฉพาะทางการศึกษาที่ใช้กันทั่วไปในวงการศึกษา คือ ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) เจตคติและคุณลักษณะ (Attitude/ Attribute) เรียกกันสั้นๆ ว่า K S A ครูทั่วไปใช้ K S A เป็นองค์ประกอบหลักในการกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผล ข้อมูลเชิงประจักษ์ ผลการวิจัยและความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง พบว่า ครูมักจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเกิด K S A และประเมิน K S A แต่ละด้านแยกจากกัน โดยพบว่า ผู้เรียน (ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน) ได้รับการพัฒนาทางด้าน K มาก ทางด้าน S น้อย และทางด้าน A ไม่ชัดเจน

2.2 องค์ประกอบสำคัญของสมรรถนะ

ทีศนา แคมมณี (2562) ได้เสนอว่า จากนิยามของสมรรถนะและกรอบแนวคิดของสมรรถนะสามารถกำหนดได้ว่า สมรรถนะมีองค์ประกอบสำคัญ 7 ประการ ซึ่งจะถือว่าเป็นสมรรถนะที่ครบถ้วนสมบูรณ์ คือ 1) ความรู้ (Knowledge) 2) ทักษะ (Skill) 3) คุณลักษณะ/ เจตคติ (Attribute/ Attitude) 4) การประยุกต์ใช้ (Application) 5) การกระทำ/ การปฏิบัติ (Performance) 6) งานและสถานการณ์ต่าง ๆ (Tasks/ Jobs/ Situations) และ 7) ผลสำเร็จ (Success) ได้ตามเกณฑ์ที่กำหนด (Performance Criteria) ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 องค์ประกอบสำคัญของสมรรถนะ (ทีศนา แคมมณี, 2562)

สมรรถนะ คือ “พฤติกรรมในการทำงาน” สมรรถนะจะเกิดขึ้นได้ ก็ต้องมีการทำงานถ้าไม่มีงานการทำงานสมรรถนะจะไม่เกิด สมรรถนะกับงานจึงเป็นคู่แฝดที่อยู่ร่วมกันเสมอ การทำงานให้เกิดสมรรถนะต้องอาศัย KSA ซึ่ง KSA ในงาน คือ KSA ที่จำเป็นในการปฏิบัติงานนั้น การใช้ KSA ร่วมกันอย่างบูรณาการและเหมาะสมกับบริบทจะช่วยให้บุคคลทำงานได้สำเร็จ

2.3 การศึกษาฐานสมรรถนะ (Competency-based Education)

ทิตินา แชมมณี (2563) ได้เสนอว่า การจัดการศึกษาฐานสมรรถนะเป็นการศึกษาที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner Centric) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความสนใจ ความถนัด และก้าวหน้าไปตามความสามารถของตน โดยมีเป้าหมายให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะหลักที่จำเป็นสำหรับการทำงาน การแก้ปัญหา และการดำรงชีวิต โดยมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

- 1) มุ่งให้ผู้เรียนแสดงความสามารถที่เชี่ยวชาญ เน้นการนำความรู้ไปใช้จริง
- 2) กำหนดความคาดหวังไว้สูง และคาดหวังกับผู้เรียนทุกคน
- 3) ผู้เรียนรับผิดชอบต่อตัวเองให้ถึงเป้าหมาย สามารถออกแบบการเรียนรู้ของตนเองได้ สามารถเรียนได้ในสถานที่และเวลาที่แตกต่างกัน โดยการช่วยเหลือ สนับสนุนอย่างยืดหยุ่นตามลักษณะเฉพาะของผู้เรียน
- 4) ผู้เรียนจะได้รับการประเมินเมื่อพร้อม และเป็นการประเมินความก้าวหน้าตามอัตราของตนเอง เน้นประเมินที่ท้าทาย
- 5) ผู้เรียนรับผิดชอบต่อตัวเองให้ถึงเป้าหมาย สามารถออกแบบการเรียนรู้ของตนเองได้ สามารถเรียนได้ในสถานที่และเวลาที่แตกต่างกัน โดยการช่วยเหลือ สนับสนุนอย่างยืดหยุ่นตามลักษณะเฉพาะของผู้เรียน
- 6) เน้นการปฏิบัติด้วยเครื่องมือวัดที่เข้าถึงความเชี่ยวชาญของผู้เรียน

ประเทศในสหภาพยุโรป มักใช้คำว่า ผลลัพธ์ของการเรียนรู้ (Learning outcomes) แทนคำว่า การจัดการศึกษาเชิงสมรรถนะ ต่างจากสหรัฐอเมริกาที่จะระบุสมรรถนะ (Competency) ไว้อย่างตรงไปตรงมา ถึงแม้จะมีความแตกต่างในทางการใช้คำหรือการระบุสมรรถนะ แต่ปรากฏว่า มีหลักคิด/ คำสำคัญที่เกี่ยวกับสมรรถนะตรงกัน ดังนี้

แนวคิดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner-Centered หรือ Student-Centered) คือ กระบวนการจัดการเรียนการสอน การออกแบบการเรียนการสอนต้องเน้นให้ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ และพัฒนาความรู้ได้ตามธรรมชาติและศักยภาพของตนเอง ไม่เน้นการท่องจำเนื้อหา (Content) ในทางกลับกัน เป็นหลักการสนับสนุนให้ผู้เรียนฝึกและลงมือปฏิบัติในสภาพจริงด้วยตนเอง มีการเชื่อมโยงสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้กิจกรรมการเรียนการสอนมุ่งเน้นพัฒนาทักษะขั้นสูง คือ คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า และสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ

การประเมินแบบก้าวหน้า (Formative Assessment) คือ การประเมินที่สนใจกระบวนการระหว่างการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูต้องนำข้อมูลผลการเรียนมาเพื่อปรับปรุงการสอนของตน และเพื่อให้ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) ให้เด็กได้รู้ว่า เขาควรปรับปรุงการเรียนรู้ของเขาตรงไหน ซึ่งต่างจากการประเมินแบบสรุปผล (Summative Assessment) ที่เน้นประเมินเพื่อการตัดสินผลการจบการศึกษาและการศึกษาต่อ

การเรียนรู้เฉพาะบุคคล (Personalization) เป็นแนวคิดที่นักการศึกษาใช้เพื่อเป็นแนวทางพัฒนาสู่การศึกษาเชิงสมรรถนะ เพราะหลักอันเป็นที่เข้าใจกันก็คือ ผู้เรียนต้องได้รับการพัฒนาในระดับที่เหมาะสม กับความต้องการของแต่ละคน ผู้เรียนมีเส้นทางการเรียนรู้เป็นรายบุคคล (Personal Learning Paths) หรือ มีเส้นทางการเรียนรู้ (Pathways) เป็นของตนเอง เป็นไปตามอัตราการพัฒนาตนเอง (Pacing)

ไปสู่ความเชี่ยวชาญของแต่ละบุคคล (Individual Mastery) ที่แตกต่างกัน มีการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่น (Flexible Learning Environment)

การเปลี่ยนแปลงเชิงวัฒนธรรมของโรงเรียน (Culture Change) คือ การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาระดับมหภาคของโรงเรียน กล่าวคือ ไม่เปลี่ยนแปลงเพียงแต่เฉพาะองค์ประกอบ แนวคิด บางประการ แต่เป็นการรื้อระบบหลักสูตร การบริหารจัดการใหม่ทั้งหมด คำนึงถึงผู้เรียนเป็นสำคัญ และมีความยืดหยุ่น การเปลี่ยนแปลงไปสู่การศึกษฐานสมรรถนะจึงเป็นการเปลี่ยนแปลงในระดับความเชื่อ รากเหง้าความคิด เพื่อแสวงหาแนวทางการจัดการศึกษาที่มุ่งสร้างสมรรถนะแก่ผู้เรียน การศึกษาจะไม่ยึดติดกับเงื่อนไขเวลา (Time-based Management) หรือเวลาที่ผู้เรียนนั่งเรียนในห้องเรียน แต่เน้นไปที่การ แสดงออกทางพฤติกรรมเชิงประจักษ์ถึงศักยภาพที่มี สร้างกลยุทธ์ที่มั่นใจว่าจะจะเป็นกลยุทธ์ที่ทำให้ผู้เรียนทุกคน มีความเท่าเทียมกัน ฝังรากอยู่ในวัฒนธรรม โครงสร้างการเรียนการสอนของโรงเรียน และระบบการศึกษา

การจัดการศึกษาฐานสมรรถนะ มีเป้าหมายให้การศึกษากลายเป็นกระบวนการสร้างสมรรถนะ ให้ผู้เรียนสามารถพร้อมรับและเผชิญกับปัญหา การเปลี่ยนแปลง และความท้าทายต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ ตามความสนใจและความถนัดของตน ซึ่งการจัดการศึกษาดังกล่าว ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 3 ส่วน ที่ต้องมีความสัมพันธ์และความสอดคล้องกันตลอดแนว (Alignment) ประกอบด้วย 1) หลักสูตรฐานสมรรถนะ (Competency-based Curriculum: CBC) 2) การเรียนการสอนฐานสมรรถนะ (Competency-based Instruction: CBI) และ 3) การวัดและประเมินฐานสมรรถนะ (Competency-Based Assessment: CBA) ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 องค์ประกอบสำคัญของการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะ (Competency-based Education)

การศึกษาฐานสมรรถนะ (Competency-based Education) ที่มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน กล่าวคือ หลักสูตรฐานสมรรถนะ กำหนดสมรรถนะหลัก (Core Competency) ที่เป็นเป้าหมายในการจัดการศึกษาที่ให้ทุกภาคส่วนได้เข้าใจตรงกัน และแสวงหาแนวทางในการพัฒนาผู้เรียนร่วมกัน ผ่านการให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ พัฒนาสมรรถนะในงานและสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างหลากหลาย มีการประเมินที่เป็นกระบวนการเรียนรู้ (Assessment as Learning) ไปตามลำดับ ผลสุดท้าย คือ ผู้เรียนได้พัฒนาสมรรถนะหลักอย่างต่อเนื่องไปพร้อมความสามารถทำงานที่เหมาะสมกับลักษณะและความต้องการเฉพาะของผู้เรียนแต่ละคน รวมทั้งใช้บริบท แหล่งเรียนรู้ และทรัพยากรในท้องถิ่น เป็นต้นทุนสำคัญในการพัฒนาผู้เรียน

เนื่องจากหลักสูตร การสอน และการวัดและประเมินผลแบบเดิมที่อิงมาตรฐาน ยังไม่สามารถส่งผลกระทบต่อกระบวนการเรียนรู้ และคุณภาพผู้เรียนได้ตามที่พึงปรารถนา จึงจำเป็นต้องแสวงหาแนวคิด แนวทางและวิธีการอื่น ๆ ที่จะสามารถช่วยให้ได้ผลลัพธ์ตามที่ต้องการ ซึ่งปัญหาข้างต้นเกิดขึ้นในหลายประเทศ และหลายประเทศเลือกทางออกสำคัญประการหนึ่ง คือ การจัดการศึกษาฐานสมรรถนะ (Competency-based Education: CBE) ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาด้วยระบบหลักสูตรฐานสมรรถนะ (Competency-based Curriculum: CBC)

การจัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะ (Competency-based Instruction: CBI) และการวัดและประเมินผลฐานสมรรถนะ (Competency-based Assessment: CBA) ซึ่งเป็นการศึกษาที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner Centered) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความสนใจ ความถนัด และก้าวหน้าไปตามความสามารถของตน โดยมีเป้าหมายให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะหลักที่จำเป็นสำหรับการทำงาน การแก้ปัญหา และการดำรงชีวิต โดยมีลักษณะสำคัญ คือ มุ่งให้ผู้เรียนแสดงความสามารถที่เชี่ยวชาญ เน้นการนำความรู้ไปใช้จริง กำหนดความคาดหวังไว้สูง และคาดหวังกับผู้เรียนทุกคน ผู้เรียนรับผิดชอบต่อตัวเองให้ถึงเป้าหมาย สามารถออกแบบการเรียนรู้ของตนเองได้ สามารถเรียนได้ในสถานที่และเวลาที่แตกต่างกัน โดยการช่วยเหลือ สนับสนุน อย่างยืดหยุ่น ตามลักษณะเฉพาะของผู้เรียน ผู้เรียนจะได้รับการประเมินเมื่อพร้อม และเป็นการประเมินความก้าวหน้าตามอัตราของตนเอง เน้นประเมินที่ท้าทาย เน้นการปฏิบัติด้วยเครื่องมือวัดที่เข้าถึงความเชี่ยวชาญของผู้เรียน

2.3.1 หลักสูตรฐานสมรรถนะ (Competency-based Curriculum)

ในส่วนนี้ขอเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับความหมาย ความเป็นมาและลักษณะสำคัญของหลักสูตรฐานสมรรถนะ ดังนี้

1) **ความหมายของหลักสูตรฐานสมรรถนะ** หลักสูตรฐานสมรรถนะ เป็นหลักสูตรยึดความสามารถของผู้เรียนเป็นหลัก การออกแบบหลักสูตรตามแนวคิดนี้จะกำหนดเกณฑ์ความสามารถที่ผู้เรียนพึงปฏิบัติได้ หลักสูตรที่เรียกว่า หลักสูตรเกณฑ์ความสามารถ จัดทำขึ้นเพื่อประกันว่า ผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับหนึ่ง ๆ จะมีทักษะและความสามารถในด้านต่าง ๆ ตามที่ต้องการ เป็นหลักสูตรที่ไม่ได้มุ่งเรื่องความรู้หรือเนื้อหาวิชาที่อาจมีความเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา แต่จะมุ่งพัฒนาในด้านทักษะ ความสามารถ เจตคติ และค่านิยม อันจะมีประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันและอนาคตของผู้เรียนในอนาคต หลักสูตรนี้มีโครงสร้างแสดงให้เห็นถึงเกณฑ์ความสามารถในด้านต่าง ๆ ที่ต้องการให้ผู้เรียนปฏิบัติ ในแต่ละระดับการศึกษาและในแต่ละระดับชั้น ทักษะและความสามารถจะถูกกำหนดให้มีความต่อเนื่องกัน โดยใช้ทักษะและความสามารถที่มีในแต่ละระดับเป็นฐาน สำหรับเพิ่มพูนทักษะและความสามารถในระดับต่อไป (চারুং บัวศรี, 2535)

Nikolov et al., (2014) ได้อธิบายไว้ในเอกสาร Competence-based Framework for Curriculum Development ว่ามโนทัศน์เรื่องสมรรถนะนี้สามารถต่อเชื่อมโลกของการศึกษา การฝึกอบรม การจัดการความรู้ และการเรียนรู้ที่ไม่เป็นทางการ นักวิจัยทางด้านสมรรถนะหลายท่านได้ให้คำนิยามต่าง ๆ ว่า สมรรถนะ คือ อุปนิสัยและคุณลักษณะเด่นที่คงทนซึ่งเป็นตัวกำหนดการกระทำ คุณลักษณะที่เด่นชัดซึ่งแยกแยะผู้กระทำที่สำเร็จออกจากคนอื่น ความสามารถที่จะบรรลุถึงเป้าหมาย แนวโน้มลักษณะนิสัยภายในที่ให้คุณค่ากับมือได้ดีกับบทบาทหรือสถานการณ์ ภารกิจที่ได้รับมอบหมาย ความรู้ ทักษะ ความสามารถ และคุณลักษณะอื่น ๆ ที่แสดงออกในงาน ในบริบทของกรอบคุณสมบัติของสหภาพยุโรป (the European Qualification Framework) “สมรรถนะ หมายถึง ความสามารถที่ผ่านการพิสูจน์ได้ในการใช้ความรู้ ทักษะและความสามารถทางสังคมและ/ หรือ ทางมรรควิธี ในสถานการณ์การทำงานหรือการศึกษา และในการพัฒนาด้านอาชีพและบุคคล”

2) **ความเป็นมาของหลักสูตรฐานสมรรถนะ** ระบบฐานสมรรถนะมี 2 ระบบหลัก ได้แก่ ระบบของอังกฤษหรือสหราชอาณาจักร และระบบของสหรัฐอเมริกา โดยแต่ละระบบมีฐานแนวคิดและคุณลักษณะเฉพาะของตนเอง ซึ่งทั้ง 2 ระบบ ไม่ได้มีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง และเมื่อทำความเข้าใจทั้ง 2 ระบบ ก็จะสามารถนำส่วนที่ดีที่สุดมาประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมในบริบทที่ต้องการได้ในที่สุด

หลักสูตรฐานสมรรถนะ เริ่มใช้มาตั้งแต่ปี 1970 ในประเทศสหรัฐอเมริกา นิยมใช้ในการจัดหลักสูตรการฝึกอบรม (Competency-based Training) เช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกา แคนาดา อังกฤษ เกาหลี ออสเตรเลีย เพื่อควบคุมคุณภาพของบุคลากรในอาชีพต่าง ๆ เพื่อเพิ่มการแข่งขันกับนานาชาติ เช่น ประเทศออสเตรเลีย มี The National Training Board เป็นผู้กำหนดมาตรฐานสมรรถนะระดับชาติ (National Competency Standards) ให้นโยบายและแนวทางการดำเนินงานฝึกอบรม โดยคาดหวังสิ่งที่คุณเข้าอบรมจะสามารถปฏิบัติ (Performance) ได้เมื่อจบหลักสูตร เช่น การฝึกอบรมด้านภาษาอังกฤษเกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ เช่น ด้านอาหาร การโรงแรม ท่องเที่ยว ของ TAFE ประเทศออสเตรเลียจัดการฝึกอบรมแบบ Competency-based Training in English Language Teaching และได้ปรับปรุงพัฒนามาตรฐานสมรรถนะของอาชีพต่าง ๆ จนถึงปัจจุบัน รวมถึงการเทียบความรู้และประสบการณ์ ปัจจุบันสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ในหลายประเทศ ได้นำแนวทางการฝึกอบรมแบบฐานสมรรถนะ (Competency-based Training) มาใช้กับการจัดหลักสูตรการศึกษาระดับต่าง ๆ เป็นหลักสูตรฐานสมรรถนะ (Competency-based Curriculum) ซึ่งเป็นที่ยอมรับจากผู้กำหนดนโยบาย และผู้นำด้านหลักสูตรของประเทศต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง

3) **ลักษณะสำคัญของหลักสูตรฐานสมรรถนะ**

ลักษณะสำคัญของหลักสูตรฐานสมรรถนะ ประกอบด้วย

3.1) กำหนดผลการเรียนรู้อย่างชัดเจนว่า ผู้เรียนสามารถทำอะไรได้ เมื่อจบหลักสูตร (Course Outcomes/ Performance Outcomes)

3.2) ใช้มาตรฐานสมรรถนะเป็นกรอบในการพัฒนาหลักสูตร กำหนดเนื้อหา วางแผนการจัดการเรียนการสอนและการประเมินผล ทำให้การเรียนการสอนเชื่อมโยงกับการประเมินผล และการรับรองคุณวุฒิ

3.3) มีเกณฑ์การปฏิบัติ (Performance Criteria) เพื่อใช้ในการประเมินผลผู้เรียนที่แน่นอน มาตรฐานสมรรถนะเป็นข้อกำหนดความรู้และทักษะ และนำความรู้และทักษะนั้น ๆ ไปประยุกต์ใช้ในการทำงาน โดยปฏิบัติงานให้ได้ตามมาตรฐานที่กำหนด (Competency Standards Reflect the Specification of the Knowledge and Skill and the Application of that Knowledge and Skill to the Standard of Performance Required in Employment)

การจัดหลักสูตรการเรียนการสอนในหลักสูตรแบบฐานสมรรถนะ จึงมีกรอบมาตรฐานสมรรถนะ เป็นตัวกำหนดความรู้ และทักษะที่คาดหวังว่า ผู้เรียนจะสามารถปฏิบัติภาระงาน/ กิจกรรมต่าง ๆ ได้เมื่อเรียนจบหลักสูตร และสามารถวัดและประเมินผลได้ตามเกณฑ์การปฏิบัติที่กำหนด

เกณฑ์การปฏิบัติ (Performance Criteria) คือ ผลการเรียนรู้ ซึ่งคาดหวังให้ผู้รับการอบรม หรือผู้เรียนสามารถทำได้เมื่อเรียนจบหน่วยนี้ ดังนั้น การวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในหน่วยสมรรถนะนี้ ต้องกำหนดจุดประสงค์การปฏิบัติ (Performance Objective) หรือจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยให้ความรู้และการฝึกปฏิบัติเพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะ สามารถปฏิบัติงานได้ตามเกณฑ์ที่กำหนด และการประเมินผลต้องสอดคล้องกับเกณฑ์การปฏิบัติ จึงจะเกิดการเรียนการสอนและการประเมินผลแบบฐานสมรรถนะ เพราะใช้สมรรถนะเป็นตัวกำหนดตั้งแต่การจัดการเรียนการสอนจนถึงการประเมินผล ซึ่งการประเมินผลสามารถใช้รูปแบบที่หลากหลาย ได้แก่ การสังเกต (Observation) การสาธิตและตั้งคำถาม (Demonstration and Questioning) แบบทดสอบและข้อสอบอัตนัย (Pen and Paper Test and Essays) ซึ่งใช้ประเมินด้านความรู้ การสอบปากเปล่า (Oral Test) การทำโครงการ (Projects) สถานการณ์จำลอง (Simulations) แฟ้มผลงาน (Portfolios) การประเมินผลโดยการใช้คอมพิวเตอร์ (Computer-based Assessment) ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเป็นเครื่องมือในการสร้างแบบทดสอบและบันทึกผลได้ (สุจิตรา ปทุมลังการ, 2552)

มาตรฐานสมรรถนะเป็นข้อกำหนดความรู้และทักษะ และนำความรู้และทักษะนั้น ๆ ไปประยุกต์ ใช้ในการทำงาน โดยปฏิบัติงานให้ได้ตามมาตรฐานที่กำหนด (competency standards reflect the specification of the knowledge and skill and the application of that knowledge and skill to the standard of performance required in employment) การจัดหลักสูตรการเรียนการสอนในหลักสูตรแบบฐานสมรรถนะ จึงมีกรอบมาตรฐานสมรรถนะเป็นตัวกำหนดความรู้และทักษะที่คาดหวังว่า ผู้เรียนจะสามารถปฏิบัติภาระงาน/ กิจกรรมต่าง ๆ ได้เมื่อเรียนจบหลักสูตร และสามารถวัดและประเมินผลได้ตามเกณฑ์การปฏิบัติที่กำหนด

ทีศนา แชมมณี (2562) อธิบายว่า หลักสูตรฐานสมรรถนะ (Competency-based Curriculum) จะกำหนดมาตรฐานสมรรถนะ (Competency Standards) ขึ้นเป็นสมรรถนะขั้นต่ำที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ สมรรถนะที่กำหนดให้ผู้เรียน โดยทั่วไปมี 2 ลักษณะ คือ (1) *สมรรถนะหลัก ที่เรียกว่า Core Competency* เป็นสมรรถนะที่เรียกว่า สมรรถนะข้ามวิชาหรือคร่อมวิชา คือ เป็นสมรรถนะที่สามารถพัฒนาให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียนได้ในสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่หลากหลาย หรือนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผู้เรียนให้เรียนรู้สาระต่าง ๆ ได้ดีขึ้น ลึกซึ้งขึ้น สมรรถนะในลักษณะนี้ กล่าวอย่างง่าย ๆ ได้ว่า เป็นสมรรถนะที่มีลักษณะ “Content-free” คือ ไม่เกาะติดเนื้อหา หรือไม่ขึ้นกับเนื้อหา เพียงแต่ว่าบางสมรรถนะอาจพัฒนาได้ดีกว่ากับเนื้อหาบางเนื้อหา ตัวอย่างสมรรถนะประเภทนี้ เช่น สมรรถนะการคิดขั้นสูง

สมรรถนะการทำงานแบบรวมพลัง สมรรถนะทักษะชีวิต ซึ่งสมรรถนะเหล่านี้ สามารถใช้เนื้อหาสาระใด ๆ ก็ได้ ในการพัฒนา (2) *สมรรถนะเฉพาะ หรือ Specific Competency* เป็นสมรรถนะเฉพาะวิชา/ สาขาวิชา ซึ่งจำเป็นสำหรับวิชานั้น ๆ เช่น ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย จะมีสมรรถนะเฉพาะของวิชา เช่น สมรรถนะด้านหลักภาษา สมรรถนะด้านการประพันธ์ การเขียนกลอน โคลง ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ ศิลปะศึกษา มีสมรรถนะด้านการวาดภาพ การปั้น การประดิษฐ์ เป็นต้น

สาระวิชาต่าง ๆ จะมีสมรรถนะเฉพาะวิชาของตน ซึ่งมีลักษณะเป็น “ทักษะ” (Skill) หาก ผู้เรียนได้รับการฝึกทักษะจนสามารถใช้งานได้ และพัฒนาให้ใช้ได้จนทำได้อย่างดี คล่องแคล่ว ชำนาญขึ้น และสามารถประยุกต์ใช้ทักษะนั้นในการทำงานและในสถานการณ์ที่หลากหลาย ทักษะนั้นก็จะพัฒนาเป็น สมรรถนะ

สมรรถนะทั้ง 2 ประเภท ไม่ว่าจะ เป็นสมรรถนะหลัก หรือสมรรถนะเฉพาะ ต่างก็มีระดับ ตั้งแต่ง่ายไปยาก ซึ่งหลักสูตรจะต้องกำหนดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แบบไต่ระดับ ไปตามระดับความสามารถของตน

2.3.2 การเรียนการสอนฐานสมรรถนะ (Competency-based Instruction)

การเรียนการสอนฐานสมรรถนะ (Competency-based Instruction) การเรียนรู้ ฐานสมรรถนะ (Competency-based Learning) หมายถึง ระบบการสอน การประเมิน การให้ระดับคะแนน (Grading) และการรายงานทางการศึกษาที่อยู่บนฐานการแสดงออกของผู้เรียนที่ได้เรียนความรู้และทักษะ ต่าง ๆ ที่พวกเขาถูกคาดหวังให้เรียนที่พวกเขาก้าวหน้าขึ้นโดยผ่านการศึกาของพวกเขาในโรงเรียนของรัฐ ระบบฐานสมรรถนะใช้มาตรฐานการเรียนรู้ของรัฐกำหนดความคาดหวังทางวิชาการและนิยาม “สมรรถนะ” หรือ “ความชำนาญ” ในคอร์ส ขอบเขตวิชา หรือระดับชั้นที่จัดให้ (แม้ว่าชุดมาตรฐานอื่นอาจจะถูกใช้ด้วย รวมถึงมาตรฐานต่าง ๆ ที่ถูกพัฒนาโดยเขตพื้นที่และโรงเรียน หรือโดยองค์กรตามสาระวิชา) เป้าหมายทั่วไป ของการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ คือ เพื่อให้มั่นใจว่า ผู้เรียนจะได้รับความรู้และทักษะที่ถือว่า สำคัญต่อ ความสำเร็จในโรงเรียน การศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา การประกอบอาชีพ และการดำเนินชีวิตเมื่อเติบโตใหญ่ หากผู้เรียนไม่บรรลุมาตรฐานการเรียนรู้พวกเขาจะต้องเรียน ฝึกปฏิบัติ และรับความช่วยเหลือทางวิชาการเพิ่ม เพื่อช่วยให้พวกเขาบรรลุสมรรถนะหรือพัฒนาถึงมาตรฐานที่คาดหวัง

การเรียนการสอนฐานสมรรถนะเป็นการเรียนการสอนที่มีจุดประสงค์การเรียนรู้ ฐานสมรรถนะเป็นเป้าหมาย คือ มุ่งเน้นการพัฒนาความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ทักษะเจตคติและ คุณลักษณะต่าง ๆ อย่างเป็นองค์รวมในการปฏิบัติงาน การแก้ปัญหาและการใช้ชีวิต เป็นการเรียนการสอน ที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง เรียนรู้เพื่อให้สามารถใช้การได้จริงในสถานการณ์ต่าง ๆ เป็นการเรียนเพื่อใช้ประโยชน์ ไม่ใช่การเรียนเพื่อรู้เท่านั้น

การเรียนการสอนฐานสมรรถนะเน้น “การปฏิบัติ” โดยมีชุดของเนื้อหาความรู้ทักษะ เจตคติและคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการนำไปสู่สมรรถนะที่ต้องการ จึงทำให้สามารถลดเวลาเรียนเนื้อหาจำนวนมาก ที่ไม่จำเป็น เอื้อให้ผู้เรียนมีเวลาในการเรียนรู้เนื้อหาที่จำเป็นในระดับที่ลึกซึ้งเพิ่มขึ้น และมีโอกาสได้ฝึกฝน การใช้ความรู้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะในระดับชำนาญหรือเชี่ยวชาญ เป็นการเรียน การสอนที่มีการบูรณาการความรู้ข้ามศาสตร์ ความรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานใดงานหนึ่ง จะได้นำไปใช้เพื่อความสำเร็จของการปฏิบัติงาน การเรียนการสอนจะเป็นการบูรณาการมากขึ้น

การจัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะนั้น ผู้เรียนสามารถใช้เวลาในการเรียนรู้และมีความก้าวหน้าในการเรียนรู้ตามความถนัดและความสามารถของตน สามารถไปได้เร็ว – ช้า แตกต่างกันได้ ในส่วนการให้ข้อมูลป้อนกลับแก่ผู้เรียนเพื่อการปรับปรุงพัฒนา เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ ฐานสมรรถนะประสบความสำเร็จ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562)

หลักการสำคัญในการจัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะ

หลักการและแนวทางของการจัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะ

- 1) มีการกำหนดสมรรถนะที่ต้องการพัฒนาอย่างชัดเจน ซึ่งเป็นเป้าหมายที่ทั้งผู้เรียนและผู้สอนรับรู้และเข้าใจตรงกัน
- 2) มีการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนและเลือกเส้นทางการเรียนรู้ (Learning Pathway) ของตนได้ และมีการเสริมสร้าง A (Attitude/ Attribute/ Value) สร้างแรงจูงใจ แรงบันดาลใจ กระตุ้นความสนใจใฝ่รู้ สร้างความรู้สึกรับผิดชอบของการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำตนเองและกำกับ การเรียนรู้ของตนเองได้ (Self-directed Learning) เนื่องจาก A เป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อน กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน
- 3) มีงาน/ สถานการณ์/ โจทย์/ ปัญหา (Task/ Job/ Situation) ที่สามารถใช้สร้าง สมรรถนะผู้เรียนตามที่กำหนด และมีสาระ K S A/ ชุดความรู้ที่จำเป็นต้องใช้ในการทำงานนั้น ๆ ให้สำเร็จ ซึ่งอาจมีความแตกต่างกันตามความเหมาะสมกับผู้เรียน โรงเรียน และบริบท
- 4) มีกิจกรรมการเรียนรู้เชิงลึก (Deep Learning) ที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แบบ รู้จริง (Mastery Learning) และสามารถประยุกต์ใช้ K S A ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้
- 5) มีการบูรณาการในการเรียนการสอน ทั้งการบูรณาการ K S A การบูรณาการสมรรถนะ การบูรณาการสาระจากศาสตร์ต่าง ๆ และการบูรณาการการประเมินในกระบวนการเรียนการสอน
- 6) มีการให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติงานจริง ได้เผชิญสถานการณ์ ปัญหา อุปสรรคที่ท้าทาย และมีโอกาสประยุกต์ใช้ K S A ในการทำงานจนประสบความสำเร็จ (Application of K S A)
- 7) มีการจัดการเรียนการสอนสนองความแตกต่าง (Differentiated Instruction) เพื่อ ช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ให้ผู้เรียนทุกคนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพเช่นเดียวกัน
- 8) มีการให้ผู้เรียนใช้เวลาในการเรียนรู้/ การทำงาน ตามความถนัดและความสามารถ ของตน สามารถก้าวหน้าไปเร็ว-ช้าแตกต่างกันได้ (Self-pacing)
- 9) เน้นการประเมินเพื่อพัฒนา (Formative Assessment) ควบคู่ไปกับกระบวนการเรียน การสอนตลอดเส้นทาง โดยให้ผู้เรียนใช้การประเมินเป็นการเรียนรู้ของตนเอง (Assessment as Learning) ระหว่างเรียน เพื่อการปรับปรุงวิธีการและผลการเรียนรู้ของตน และครูสังเกตและเก็บข้อมูลการเรียนรู้ของ ผู้เรียนและการสอนของตน (Assessment for Learning) เพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน
- 10) ครูมีบทบาทสำคัญในการสังเกตพฤติกรรมและการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยให้ข้อมูล ย้อนกลับ (Feedback) ทันทีตามสถานการณ์ และดูแลให้ความช่วยเหลือตามความต้องการของผู้เรียนเป็น รายบุคคล

2.3.3 การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ (Competency-Based Assessment)

การวัดและประเมินผลสมรรถนะของผู้เรียน เป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่จำเป็นในการพิจารณาว่า ผู้เรียนเกิดคุณภาพการเรียนรู้ตามจุดประสงค์สมรรถนะที่ตั้งไว้มากน้อยเพียงใด ซึ่งมีรูปแบบและวัตถุประสงค์ต่างกันไป โดยการประเมินผลเพื่อการเรียนรู้เป็นกลวิธีในการวัดผลมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้และมีความมั่นใจในการประเมินตนเองและผู้เรียนอื่น (Self-Assessment และ Peer-Assessment) เพื่อความเข้าใจในสมรรถนะของตนได้ลึกยิ่งขึ้น อีกทั้ง สามารถกำหนดแนวในการพัฒนาตนเองได้อย่างยั่งยืน การประเมินผลเพื่อการเรียนรู้จึงไม่ใช่เพียงแต่การให้คุณค่าของผลสัมฤทธิ์เท่านั้น แต่เป็นขั้นตอนแรกในการนำไปสู่การเกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ที่เข้มแข็งตามโมเดลการเรียนรู้ส่วนบุคคล (Jones, 2005)

การวัดและประเมินผลฐานสมรรถนะมีลักษณะสำคัญ (ทิตินา แชนมณี, 2563) ดังนี้

1) ให้ความสำคัญกับการประเมินผลเพื่อพัฒนา (Formative Assessment) โดยถือว่าการประเมินผลเป็นกิจกรรมในกระบวนการเรียนการสอนตามปกติ ผู้เรียนมีการประเมินตนเองระหว่างเรียน (Assessment as Learning) เพื่อนำผลการประเมินมาใช้ในการปรับปรุงวิธีการเรียนรู้ของตนให้ดียิ่งขึ้น ก้าวหน้าขึ้น ครูสังเกตและเก็บข้อมูลการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อนำผลการประเมินมาใช้ในการปรับปรุงการสอนของตน และพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ดีขึ้น (Assessment for Learning)

2) การประเมินเพื่อพัฒนาใช้วิธีการประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) จากสิ่งที่คุณเรียนได้ปฏิบัติจริง เช่น การประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมผลงาน (Portfolio) การประเมินจากชิ้นงานจากการปฏิบัติงาน รวมไปถึงการประเมินตนเองและการประเมินโดยเพื่อน

3) การประเมินตัดสินผล (Summative Assessment) จะมุ่งวัดสมรรถนะของครุรวมที่แสดงถึงความสามารถในการประยุกต์ใช้ K S A ในการปฏิบัติงานในสถานการณ์ต่าง ๆ

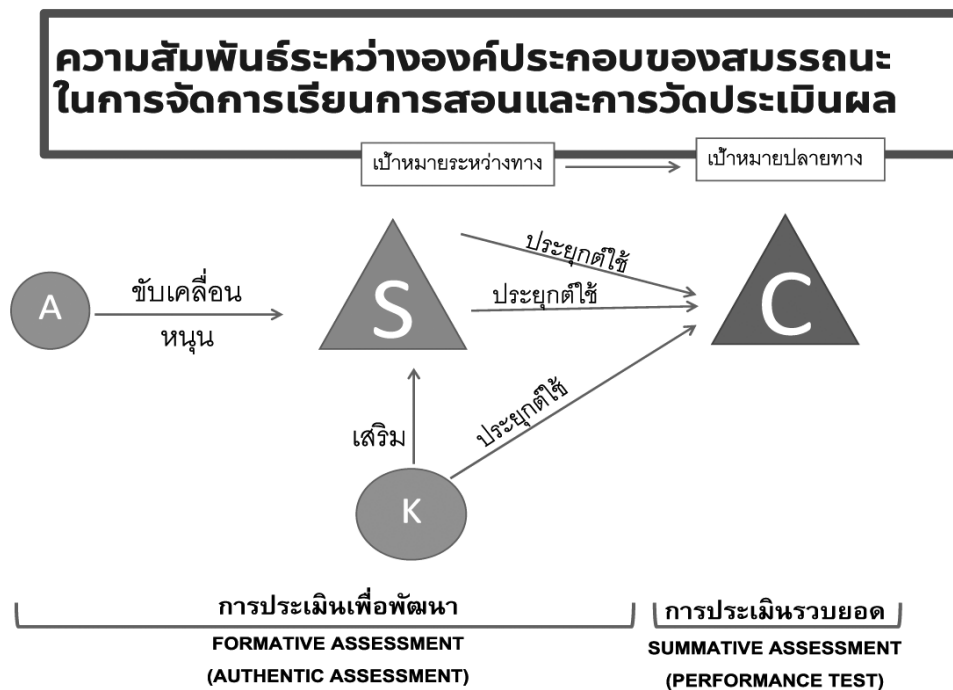
4) การประเมินเพื่อตัดสินผล เป็นการประเมินผลการเรียนรู้ (Assessment of Learning) โดยใช้วิธีการวัดจากพฤติกรรม การกระทำ การปฏิบัติของผู้เรียนในสถานการณ์ต่าง ๆ (Performance Test) ที่แสดงออกถึงความสามารถในการประยุกต์ใช้ K S A ตามเกณฑ์การปฏิบัติ (Performance Criteria) และหลักฐานการเรียนรู้อื่น ๆ (Evidence) เป็นการประเมินแบบอิงเกณฑ์ไม่อิงกลุ่ม โดยผู้เรียนรับรู้เกณฑ์การประเมินตั้งแต่ต้น

5) การประเมินฐานสมรรถนะ มีการใช้สถานการณ์เป็นฐาน เพื่อให้บริบทการประเมินเป็นสภาพจริงมากขึ้น

6) ผู้เรียนจะได้รับการประเมินเมื่อพร้อม หากไม่ผ่านการประเมินตามเกณฑ์ที่กำหนด ผู้เรียนจะต้องได้รับการสอนซ่อมเสริมหรือได้รับความช่วยเหลือด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับปัญหาและความต้องการของผู้เรียน จนสามารถผ่านได้ตามเกณฑ์ จึงจะก้าวไปสู่การเรียนรู้ในขั้นหรือระดับที่สูงขึ้น

7) การรายงานผล เป็นการให้ข้อมูลพัฒนาการของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ ที่ช่วยให้ผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้องได้ข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนรู้และพัฒนาการของผู้เรียน ตามความเป็นจริงอย่างรอบด้าน ซึ่งแต่ละสถานศึกษาสามารถพัฒนาขึ้นตามความเหมาะสมกับหลักสูตรสถานศึกษา

การศึกษาฐานสมรรถนะ (Competency-based Education) เป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งพัฒนาผลการเรียนรู้ คือ สมรรถนะของผู้เรียน เนื่องจากการพัฒนาสมรรถนะต้องใช้เวลาในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เป็นเหตุผลสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ ที่กำหนดสมรรถนะหลักเป็นเป้าหมายในการพัฒนาที่ชัดเจน ส่วนในการจัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะและการประเมินฐานสมรรถนะเป็นส่วนที่มีความสัมพันธ์กัน กล่าวคือ การจัดการเรียนการสอนที่ให้ความสำคัญกับทักษะหรือสมรรถนะเฉพาะประจำวิชาหรือหน่วยบูรณาการที่ถือเป็นเป้าหมายระหว่างทาง โดยเน้นการประเมินเพื่อพัฒนา (Formative Assessment) โดยเฉพาะส่วนของการประเมินที่เป็นการเรียนรู้ (Assessment as Learning) ในการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน ดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของสมรรถนะในการจัดการเรียนการสอนและการวัดและประเมินผล

หลักสูตรฐานสมรรถนะจึงเป็นการจัดวางองค์ประกอบที่ช่วยให้ครูผู้สอนสามารถนำไปสู่การจัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะที่สอดคล้องกับหลักการและขั้นตอนสำคัญสำหรับครูในการจัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะ ดังนี้

1) ระบุผลลัพธ์การเรียนรู้ในเชิงสมรรถนะ คือ ผู้เรียนต้องทำอะไรได้ อย่างไร ดีเพียงใด และในสถานการณ์หรือเงื่อนไขใด

2) ระบุ K S A ที่ผู้เรียนจำเป็นต้องมี เพื่อช่วยให้ทำสิ่งนั้นได้ โดยคัดเลือกสาระให้เหมาะสมกับผู้เรียน บริบท รวมทั้งการใช้ศาสตร์ข้ามวิชา

- 3) จัดสถานการณ์ กิจกรรม/ ประสบการณ์การเรียนรู้ 3 ประเภท ให้แก่ผู้เรียน
 - 3.1) สถานการณ์/ กิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ (ในเรื่องที่เรียน)
 - 3.2) สถานการณ์/ กิจกรรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะ
 - 3.3) สถานการณ์/ กิจกรรมเพื่อประเมินสมรรถนะ
- 4) จัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก คือ กิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือกระทำ/ ดำเนินการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยมีส่วนร่วมอย่างตื่นตัวทั้งทางกาย สติปัญญา สังคม และอารมณ์
- 5) อนุญาตให้ผู้เรียนใช้เวลาในการเรียนรู้แตกต่างกันได้ ตามความถนัด ความสามารถ และลีลาการเรียนรู้ของตน
- 6) ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการประเมินการเรียนรู้ของตนเองระหว่างเรียน (Assessment as Learning) เพื่อการปรับปรุงพัฒนาการเรียนรู้ของตนเอง
- 7) ติดตาม สังเกตการเรียนรู้ของผู้เรียน ประเมินการเรียนรู้ตามสภาพจริง และให้ข้อมูลป้อนกลับแก่ผู้เรียนอย่างทันที่ เพื่อการปรับปรุงและพัฒนา
- 8) เมื่อผู้เรียนพร้อมรับการประเมินเพื่อตัดสินผล ให้มีการประเมินผู้เรียนโดยใช้ Performance Test คือ ประเมินพฤติกรรมกรรมการปฏิบัติของผู้เรียน
- 9) หากผู้เรียนไม่ผ่านการประเมินตามเกณฑ์ที่กำหนด ครูต้องให้ความช่วยเหลือผู้เรียนเพิ่มเติมเป็นรายบุคคล

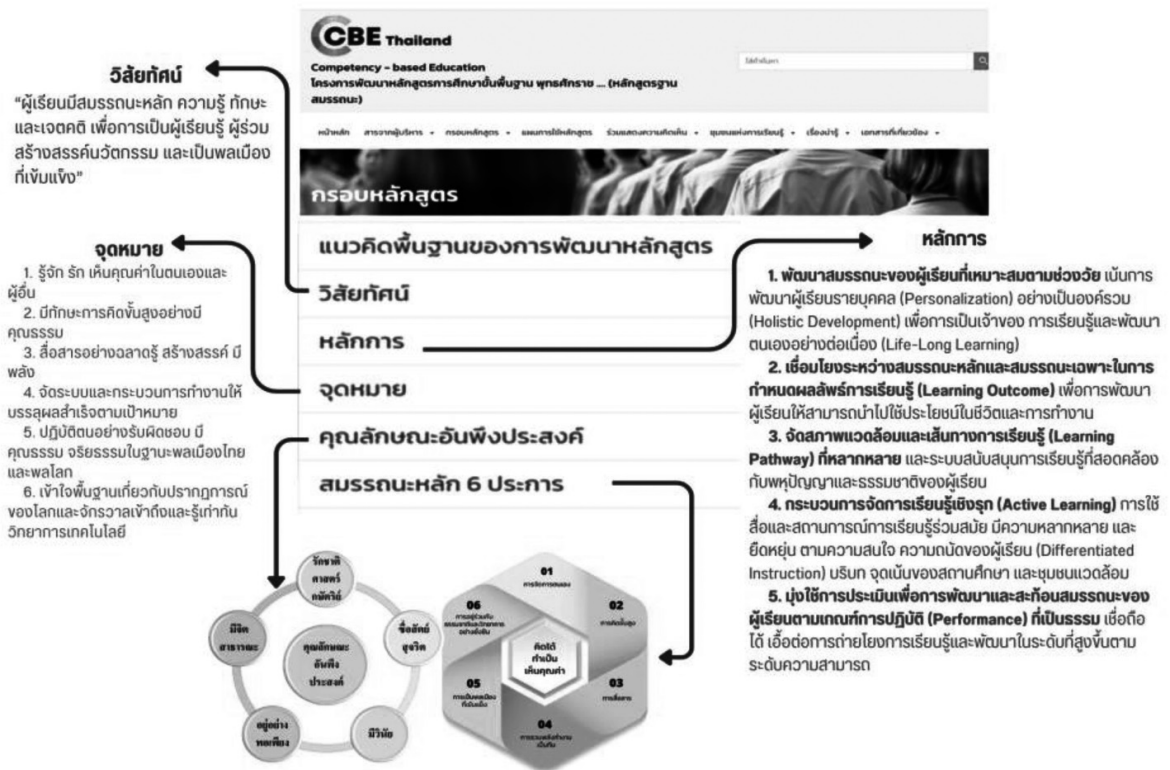
2.4 (ร่าง) กรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช....

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการ ได้เริ่มขับเคลื่อนการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ (Competency-based Curriculum) มาตั้งแต่ปี พ.ศ.2562 โดยแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อพัฒนา (ร่าง) กรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช.... ในลักษณะหลักสูตรฐานสมรรถนะ ซึ่งเป็นหลักสูตรที่มุ่งให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาสมรรถนะหลักที่สำคัญต่อการใช้ชีวิต การทำงาน และการเรียนรู้ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพในโลกศตวรรษที่ 21 และได้เผยแพร่ข้อมูลและรายละเอียดในเว็บไซต์ CBETHailand (ที่มา: <https://cbethailand.com/>) ดังภาพที่ 6

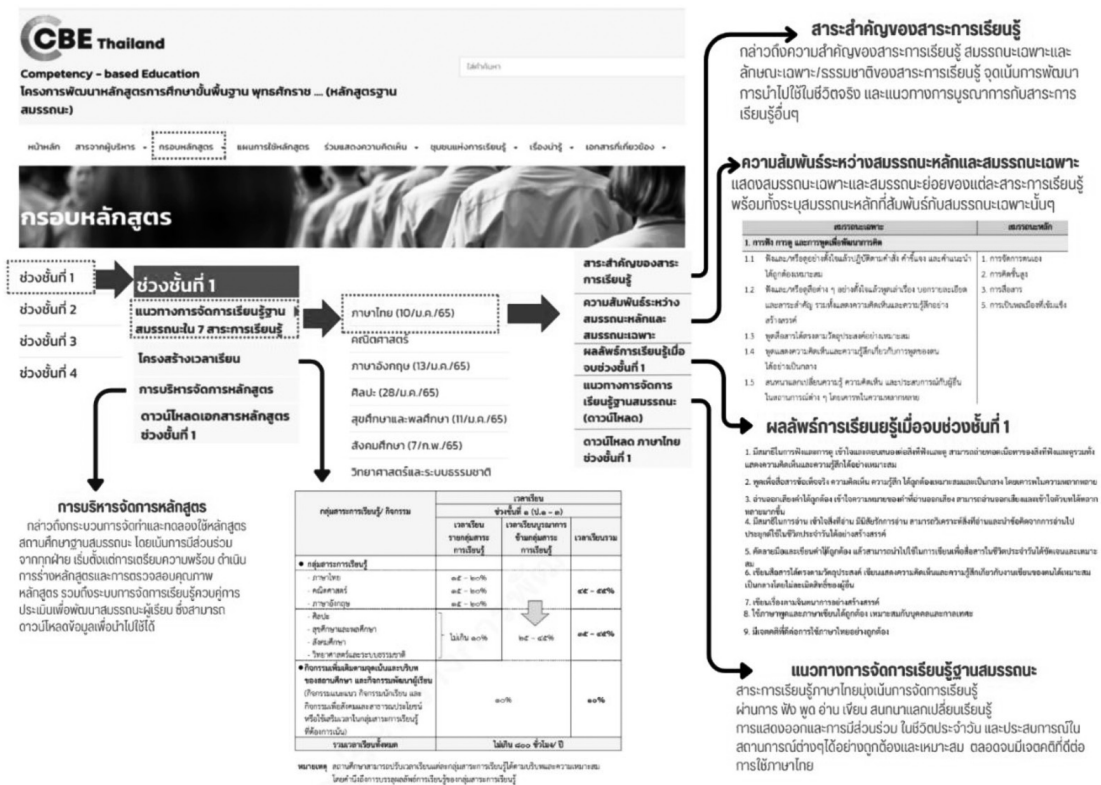
ภาพที่ 6 องค์ประกอบของ (ร่าง) กรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) (ที่มา: <https://cbethailand.com/>)

สำหรับเนื้อหาสำคัญใน (ร่าง) กรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ... นำเสนอ ดังนี้
 2.4.1 เนื้อหาสำคัญเกี่ยวกับวิสัยทัศน์ หลักการ จุดหมาย คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และ สมรรถนะหลัก 6 ประการ ใน (ร่าง) กรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ... ของสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ดังภาพที่ 7

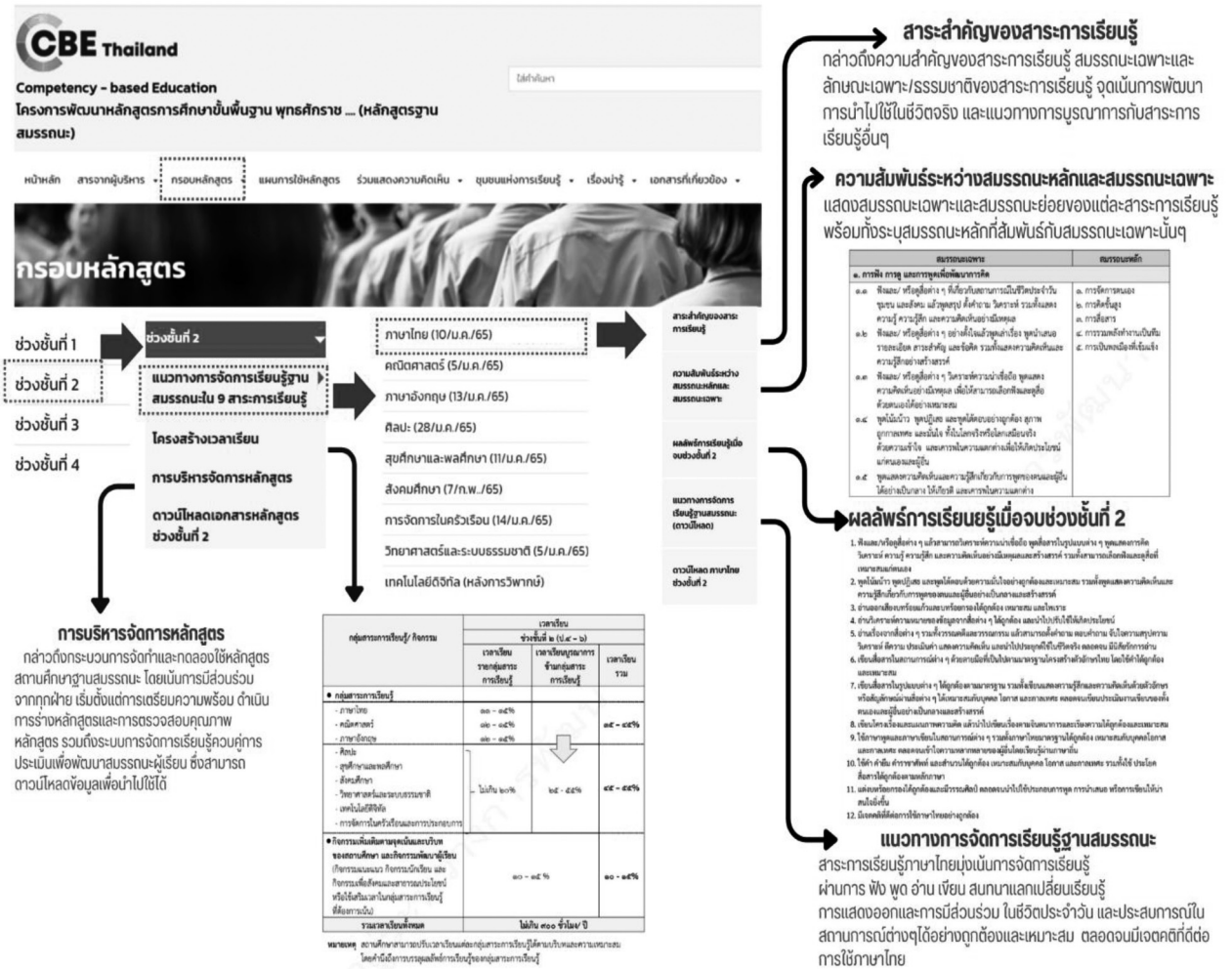
ภาพที่ 7 เนื้อหาสำคัญเกี่ยวกับวิสัยทัศน์ หลักการ จุดหมาย คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และ สมรรถนะหลัก 6 ประการ ของ (ร่าง) กรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช...ของสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) (ที่มา: <https://cbethailand.com/>)

2.4.2 เนื้อหาสำคัญเกี่ยวกับสาระสำคัญของสาระการเรียนรู้ ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะหลักและสมรรถนะเฉพาะ ผลลัพธ์การเรียนรู้เมื่อจบช่วงชั้นที่ 1 โครงสร้างเวลาเรียนช่วงชั้นที่ 1 และแนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะใน (ร่าง) กรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช... ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ดังภาพที่ 8

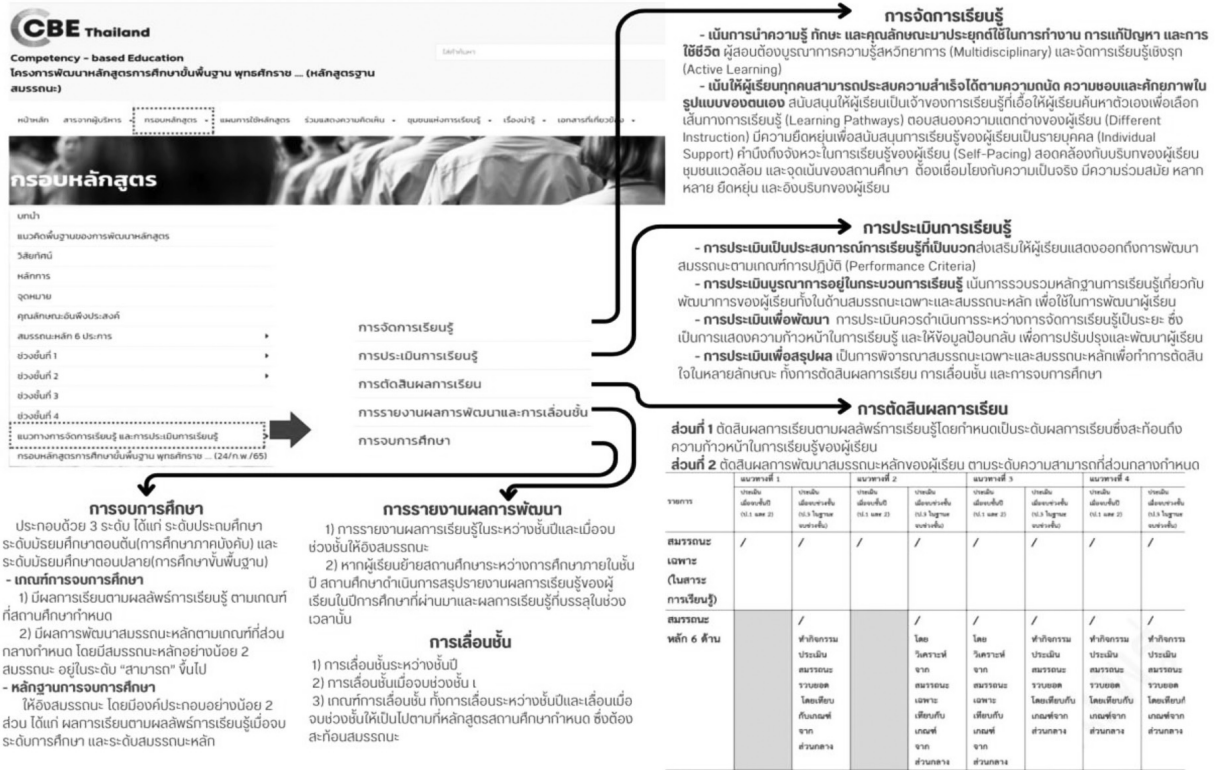
ภาพที่ 8 เนื้อหาสำคัญเกี่ยวกับสาระสำคัญของสาระการเรียนรู้ ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะหลักและสมรรถนะเฉพาะ ผลลัพธ์การเรียนรู้เมื่อจบช่วงชั้นที่ 1 โครงสร้างเวลาเรียนช่วงชั้นที่ 1 แนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะของ (ร่าง) กรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช... ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) (ที่มา: <https://cbethailand.com/>)

2.4.3 เนื้อหาสำคัญเกี่ยวกับสาระสำคัญของสาระการเรียนรู้ ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะหลักและสมรรถนะเฉพาะ ผลลัพธ์การเรียนรู้เมื่อจบช่วงชั้นที่ 2 โครงสร้างเวลาเรียนช่วงชั้นที่ 2 และแนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะใน (ร่าง) กรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ... ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ดังภาพที่ 9

ภาพที่ 9 เนื้อหาสำคัญเกี่ยวกับสาระสำคัญของสาระการเรียนรู้ ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะหลักและสมรรถนะเฉพาะ ผลลัพธ์การเรียนรู้เมื่อจบช่วงชั้นที่ 2 โครงสร้างเวลาเรียนช่วงชั้นที่ 2 แนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะของ (ร่าง) กรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช... ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) (ที่มา: <https://cbethailand.com/>)

2.4.4 เนื้อหาสำคัญเกี่ยวกับ การจัดการเรียนรู้ การประเมินการเรียนรู้ การตัดสินผลการเรียน การรายงานผลการพัฒนา การเลื่อนชั้น และการจบการศึกษาใน (ร่าง) กรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ... ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ดังภาพที่ 10

ภาพที่ 10 เนื้อหาสำคัญ เกี่ยวกับ การจัดการเรียนรู้ การประเมินการเรียนรู้ การตัดสินผลการเรียน การรายงานผลการพัฒนาการเลื่อนชั้น และการจบการศึกษาของ (ร่าง) กรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช...ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) (ที่มา: <https://cbethailand.com/>)

สรุปประเด็นการปรับปรุง (ร่าง) กรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ... ระดับ ประถมศึกษา กลุ่มพัฒนาหลักสูตรและมาตรฐานการเรียนรู้ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การปรับปรุง (ร่าง) กรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ... ระดับประถมศึกษา ควรดำเนินการพิจารณา ทบทวน และปรับปรุง สาระสำคัญและรายละเอียดตามองค์ประกอบของ (ร่าง) กรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ... ระดับประถมศึกษา ให้มีความชัดเจน ถูกต้อง ตรง ตามหลักการ ครบถ้วน ใช้ภาษาสละสลวย สอดคล้องกับช่วงวัยของผู้เรียน และคำนึงถึงบริบทของการนำไปใช้ได้จริง ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

- 1) ส่วนนำ/ แนวคิดพื้นฐานของการพัฒนาหลักสูตร เพิ่มการเปรียบเทียบและเชื่อมโยง ให้เห็นความเหมือนและความแตกต่างกับหลักสูตรปัจจุบัน
- 2) จุดหมาย เพิ่มเรื่อง “การใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม”

3) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพิ่ม “ใฝ่เรียนรู้” “รักความเป็นไทย” และ “รักการทำงาน”

4) สมรรถนะหลัก 6 ด้าน และระดับสมรรถนะ 10 ระดับ ปรับแนวทางการเขียน นิยาม แต่ละสมรรถนะให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ปรับข้อความให้กระชับ ทิ้งการเรียงลำดับ เพื่อให้เข้าใจแนวคิดได้ง่ายและตรงกัน ลดความซ้ำซ้อนของคำ เพิ่มคำอธิบาย หรือขยายความให้เข้าใจง่าย ชัดเจน เพิ่มอภิธานศัพท์ ปรับลดสมรรถนะที่ซ้ำซ้อนกัน เปลี่ยนชื่อสมรรถนะ

5) กลุ่มสาระการเรียนรู้ ปรับรายละเอียดของแต่ละหัวข้อ/ เนื้อหา ปรับคำและข้อความให้ถูกต้อง สื่อความหมายชัดเจน ไม่ซ้ำซ้อน เข้าใจง่าย เพิ่มคำอธิบาย ขอบเขตของคำ พิจารณา ทบทวน ตรวจสอบ ชื่อสมรรถนะเฉพาะให้ถูกต้อง เหมาะสม ปรับผลลัพธ์การเรียนรู้เมื่อจบช่วงชั้นที่ 1 - 2 เพื่อให้เห็นความแตกต่างของแต่ละระดับ และพิจารณาความสอดคล้องเชื่อมโยง ตรวจสอบ ความเชื่อมโยงของการพัฒนาของช่วงชั้นที่ 1 กับ 2 เพิ่มเครื่องมือ หรือเกณฑ์ ในการวัดและประเมินผลสมรรถนะในแต่ละระดับชั้น แนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ ตัดและเพิ่มเติมคำในความรู้และสมรรถนะที่เชื่อมโยงกัน และตัวอย่างสถานการณ์ กิจกรรม และสื่อที่ใช้สำหรับนักเรียน ให้มีคำที่ครอบคลุม ถูกต้อง และสื่อความหมายชัดเจน

6) การบริหารจัดการหลักสูตร โครงสร้างเวลาเรียน ปรับการกำหนดเวลาการเรียนจาก เปรอร์เซ็นต์เป็นจำนวนชั่วโมง เพิ่มเวลาการเรียนจาก 800 ชั่วโมง เป็น 900 ชั่วโมง ควรอธิบายการแบ่งสัดส่วน เวลา ในกรณีที่โรงเรียนมีความจำเป็นต้องสอนภาษาอื่น นอกจากภาษาไทยและภาษาอังกฤษ หรือกรณีที่โรงเรียนมีความจำเป็นต้องสอนวิชาที่เป็นจุดเน้นของโรงเรียนเพิ่มเติม อธิบายและเพิ่มเติมข้อมูล/ รายละเอียด การวัดและประเมินผล และเกณฑ์การเลื่อนชั้น การตัดสินผลการเรียนที่เป็นรูปธรรม และการเรียนต่อการย้ายโรงเรียน การสอบวัดความรู้ GAT, PAT, O-NET จะทำอย่างไร ต้องมีคำอธิบายที่ชัดเจน

3. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ใช้แนวคิดชุดเดียวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยมีองค์ประกอบที่แสดงลักษณะเฉพาะของแนวคิดการศึกษาฐานสมรรถนะที่สำคัญ จำนวน 3 ประการ คือ 1) ให้ความสำคัญกับสมรรถนะหลักและสมรรถนะเฉพาะ 2) การให้ความสำคัญกับปรับกรอบหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบท (Contextualization) และ 3) การมีงาน และสถานการณ์เพื่อให้ผู้เรียนได้ใช้ในการพัฒนาสมรรถนะ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขอเสนอ ประกอบด้วย 1) ความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา 2) ความหมายของหลักสูตรสถานศึกษา 3) จุดมุ่งหมายของหลักสูตรสถานศึกษา และ 4) กระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา รายละเอียดดังนี้

3.1 ความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา

สมพล คลองข่อย และคณะ (2555: 13) หลักสูตรสถานศึกษามีความสำคัญต่อการบริหารจัดการ เป็นอย่างมากเพราะสามารถช่วยชี้แนะให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครูอาจารย์ ตลอดจนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาได้จัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองในด้านความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้ตรงกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชนสังคม ประเทศชาติ และบรรลุตามจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา

สมพิศ ลาสอน (2555: 21) กล่าวว่า หลักสูตรสถานศึกษามีความสำคัญต่อการจัดการศึกษา เพราะเป็นเอกสารที่กำหนด หรือเป็นเครื่องมือที่จะชี้แนวทางในการพัฒนาผู้เรียนให้ไปถึงจุดหมาย เพื่อให้เป็นคนดี มีคุณภาพ มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรู้ความสามารถ ที่จะนำไปใช้ศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพได้

ในอดีตสถานศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุจุดหมายตามหลักสูตรกลางที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดไว้เท่านั้น ปัจจุบันแนวคิดดังกล่าวเปลี่ยนไป มีการกระจายอำนาจและมอบหมายให้สถานศึกษามีอำนาจตัดสินใจในกิจกรรมต่าง ๆ มากขึ้น จึงมีผู้นำแนวความคิดนี้บรรจุไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เอื้อให้บังเกิดผลในการปฏิบัติ ดังความในวรรคสอง มาตรา 27 ที่ว่า ให้สถานศึกษาชั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่ง ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคมภูมิปัญญาท้องถิ่นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ สถานศึกษาที่จัดการศึกษาชั้นพื้นฐานจะต้องจัดทำสาระในรายละเอียดตามกรอบของหลักสูตรแกนกลาง และจัดทำหลักสูตรอื่นบางส่วนเพิ่มเติม เพื่อสนองความต้องการของผู้เรียน และความต้องการของท้องถิ่นนั้น ๆ ดังนั้น บทบาทของสถานศึกษา โดยเฉพาะผู้บริหารและคณะครูจะต้องรับผิดชอบงานด้านการจัดทำรายละเอียดของหลักสูตรในทุกเนื้อหาสาระเพิ่มเติมในการพัฒนาหลักสูตรการศึกษานั้น นอกจากจะเป็นบทบาทของบุคลากรของสถานศึกษาโดยตรงแล้ว สถานศึกษาอาจเชิญนักวิชาการจากมหาวิทยาลัย ผู้เชี่ยวชาญ จากหน่วยงานต่าง ๆ มาช่วยจัดทำหลักสูตรให้แก่สถานศึกษาได้

การที่บุคลากรของสถานศึกษามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร โดยเฉพาะผู้บริหารและครูผู้สอน จะช่วยให้ผู้เกี่ยวข้องดังกล่าวเข้าถึงและเข้าใจความสำคัญ ทิศทางของหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างแท้จริง เพราะได้มีการอภิปรายการตรวจสอบและการหาข้อยุติอย่างรอบคอบเป็นที่แน่ชัดว่า การจัดการเรียนการสอนของครูที่ดำเนินการตามหลักสูตรที่ตนมีส่วนร่วมขึ้นมาเอง และทำให้การจัดการเรียนการสอนสนองความต้องการของผู้เรียนและบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ มากกว่าการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรที่มีผู้กำหนดมาให้เรียบร้อยแล้ว นักวิชาการด้านการพัฒนาหลักสูตรต่างเห็นพ้องต้องกันว่า การกระจายอำนาจการตัดสินใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรเป็นเรื่องจำเป็นและมีความสำคัญ จึงบัญญัติศัพท์ที่เกี่ยวกับแนวคิดในการสนับสนุนให้สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรเองไว้มากมาย เช่น การพัฒนาหลักสูตรที่ยึดโรงเรียนเป็นฐาน (School-based Curriculum Development) การพัฒนาหลักสูตรที่ยึดโรงเรียนเป็นหลัก (School-focused Curriculum Development) พร้อมทั้งมีความพยายามที่จะมอบอำนาจการตัดสินใจและการบริหารจัดการให้แก่ครูใหญ่หรือผู้บริหารโรงเรียน โดยบัญญัติศัพท์เรียกแนวคิดนี้ว่า การบริหารจัดการที่ยึดแหล่งปฏิบัติการเป็นฐาน (Site-based Management) หรือการบริหารจัดการที่ยึดโรงเรียนเป็นฐาน (School-based Management) เป็นต้น

3.2 ความหมายของหลักสูตรสถานศึกษา

หลักสูตรสถานศึกษา เป็นแบบแผนหรือแนวทางหรือข้อกำหนดของการจัดการ ที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ โดยส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตน รวมถึงระดับขั้นของมวลประสบการณ์ วิธีก่อให้เกิดการเรียนรู้สะสม ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติได้ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักตนเอง มีชีวิตอยู่ในโรงเรียน ชุมชน สังคม และโลกอย่างมีความสุข โดยมีการให้คำนิยามไปในทิศทางเดียวกัน ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550: 5) กล่าวว่า หลักสูตรสถานศึกษา เป็นแบบแผนหรือแนวทาง หรือข้อกำหนดของการจัดการศึกษาที่จะพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ โดยส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตน รวมถึงลำดับขั้นของมวลประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้สะสม เพื่อจะช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ไปสู่การปฏิบัติ ได้ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักตนเอง มีชีวิตอยู่ในโรงเรียน ชุมชน สังคม และโลกอย่างมีความสุข

สมศักดิ์ ศิริ (2550: 18) กล่าวว่า หลักสูตรสถานศึกษาเป็นแผนหรือแนวทางหรือข้อกำหนดของการจัดการศึกษาที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ โดยส่งเสริมให้แต่ละกลุ่มบุคคลพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตน รวมถึงลำดับขั้นตอนของมวลประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้สะสมที่จะช่วยให้ผู้เรียนนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติได้ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักตนเอง มีชีวิตอยู่ในโรงเรียน ชุมชน สังคม และโลกอย่างมีความสุข หลักสูตรสถานศึกษาจะประกอบด้วยการเรียนรู้ทั้งมวลและประสบการณ์อื่น ๆ ที่สถานศึกษาแต่ละแห่งวางแผนไว้ เพื่อพัฒนาความรู้ของผู้เรียน

อัมพร โวงประโคน (2557: 44) กล่าวว่า หลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง หลักสูตรที่ทางโรงเรียนจัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยนำสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มาเป็นกรอบ รวมถึงลำดับขั้นของมวลประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ของสถานศึกษา โดยการมีส่วนร่วมของสังคม ชุมชน เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพของแต่ละท้องถิ่นที่จะช่วยให้ผู้เรียนนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติได้

The OECD learning compass 2030 (2020) รายงานว่า เรื่องการนิยามหลักสูตรยังไม่มีฉันทามติที่เป็นสากลในคำจำกัดความของหลักสูตร และมักเป็นแนวคิดที่มีการโต้แย้งอยู่เสมอ แม้ว่าหลักสูตรอาจถูกกำหนดอย่างกว้างมากกว่าเป็นประสบการณ์การเรียนรู้ทั้งหมดของนักเรียนที่โรงเรียน แต่ความจริงแล้วหลักสูตรเป็นปรากฏการณ์ที่ซับซ้อนหลายมิติ (Multidimensional Phenomenon) และจำเป็นต้องมีคำจำกัดความที่เหมาะสมยิ่งขึ้น การศึกษาคำจำกัดความของหลักสูตรปี 2030 ของ OECD มีเป้าหมายที่มีความครอบคลุม (Inclusive) (ครอบคลุมทั้งหลักสูตรที่เป็นทางการและหลักสูตรแฝง) หลายชั้น (Multilayered) (กำหนดขอบเขตด้านต่าง ๆ ของหลักสูตรและครอบคลุมทั้งเนื้อหาบังคับและเนื้อหาทางเลือก) นอกจากนี้หลักสูตรมีความเป็นพลวัต (Dynamic) เป็นองค์รวม (Holistic) และหลายทิศทาง (Multidirectional) ในระยะหลังการพิจารณาหลักสูตรจึงใช้แนวทางของระบบนิเวศ (Ecosystem Approach) ในหลักสูตรมากกว่าการพิจารณาเป็นรูปแบบอุตสาหกรรมเชิงเส้นตรง (a Linear and Industrial Model)

Poonam Nathani (2022) กล่าวว่า หลักการของหลักสูตร คือ บรรทัดฐาน ค่านิยม ศิลธรรม และปรัชญา ที่จะเป็นประโยชน์ต่อครู นักเรียน และระบบการศึกษาทั้งหมด หลักสูตรและกลยุทธ์การสอนเป็นองค์ประกอบสำคัญในการให้ความรู้แก่นักเรียน ควรมีหลักการสำคัญ 9 ประการ ดังนี้

1) หลักการของผลรวมของประสบการณ์ (Principle of Totality of Experiences) จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องตระหนักว่า หลักสูตรไม่ได้ระบุเพียงวิชาทางวิชาการที่สอนกันในโรงเรียนและวิทยาลัยเท่านั้น นอกจากนี้ ยังรวมถึงประสบการณ์ทั้งหมดที่นักเรียนได้รับจากกิจกรรมในหลักสูตรและกิจกรรมนอกหลักสูตร

2) หลักการยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง (Principle of Child-centeredness) แทนที่จะยึดติดเพียงกับหลักสูตรที่กำหนดไว้ล่วงหน้า ผู้สอนต้องคำนึงถึงความกังวล แรงจูงใจ และความต้องการของเด็ก ในขณะที่พัฒนาหลักสูตร นอกจากนี้ ในการวางแผนกิจกรรมหลักสูตร นักการศึกษาต้องพิจารณาวิธีเพิ่มความสนใจของผู้เรียน

3) หลักการอนุรักษ์และสร้างสรรค์ (Principle of Conservation and Creativity) ในขณะที่พัฒนาหลักสูตร จำเป็นต้องมีวิชาและประสบการณ์ที่จะช่วยอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ หลักการที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งของการพัฒนาหลักสูตร คือ หลักสูตรไม่สามารถอยู่นิ่งได้ ในทางตรงกันข้ามควรมีการปรับเปลี่ยนตามข้อกำหนดที่สอดคล้องกับแนวโน้มการศึกษาทั่วโลกที่เปลี่ยนแปลงไปและความต้องการของนักเรียน

4) *หลักการบูรณาการ (Principle of Integration)* ควรวางแผนหลักสูตรในลักษณะที่สามารถเพิ่มวิชาต่าง ๆ ในแต่ละช่วงของการศึกษาได้ ในทำนองเดียวกัน วิชาที่มีอยู่ควรสามารถบูรณาการกับวิชาอื่น ๆ

5) *หลักการยืดหยุ่น (Principle of Flexibility)* คุณสมบัติในอุดมคติประการหนึ่งที่หลักสูตรควรมี คือ ความยืดหยุ่นและพลวัต เนื่องจากสิ่งนี้จะเป็เครื่องมือในการตอบสนองความต้องการและความกังวลของบุคคลและสังคม นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงอย่างทันท่วงทีและการปรับเปลี่ยนหลักสูตรอย่างเหมาะสมยังช่วยให้นักการศึกษาและผู้เรียนได้รับข่าวสารล่าสุดเกี่ยวกับเป้าหมายทางวิชาการอยู่เสมอ

6) *หลักการใช้ประโยชน์ (Principle of Utility)* การสร้างหลักสูตรควรเป็นไปตามหลักอรรถประโยชน์โดยนักการศึกษาต้องมีเนื้อหาที่เป็นประโยชน์แก่บุคคลและสังคม นอกจากนี้ หลักสูตรจะต้องประกอบด้วยเนื้อหาที่เข้มข้นและมีคุณค่าซึ่งจะเป็นประโยชน์ในชีวิตต่อไป

7) *หลักการสร้างลักษณะนิสัย (Principle of Character Formation)* เป้าหมายของหลักสูตรไม่ใช่แค่การให้ความรู้แก่ผู้เรียนผ่านความรู้ที่เป็นหนังสือ นอกจากนี้ ยังควรส่งเสริมการพัฒนาลักษณะนิสัยและบุคลิกภาพของนักเรียน ดังนั้น หลักสูตรจึงต้องช่วยฝึกอุปนิสัยของนักเรียนตลอดปีการศึกษา

8) *หลักวินัยแห่งจิต (Principle of Mental Discipline)* ภารกิจสำคัญของหลักสูตร คือ การส่งเสริมปัญญาหรือพลังทางจิตต่าง ๆ ของผู้เรียนผ่านการฝึกอบรมความรู้ ความเข้าใจ และการฝึกฝน

9) *หลักการเต็มเต็มสังคม (Principle of Social Fulfillment)* การศึกษามีเป้าหมายเพื่อให้เกิดการพัฒนาโดยรวมของนักเรียนผ่านรูปแบบการสอนและเนื้อหาที่ครอบคลุม นอกจากนี้ หลักสูตรควรพิจารณาเพิ่มองค์ประกอบของชีวิตทางสังคม เพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าใจอย่างลึกซึ้งในการเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบต่อชุมชนและสังคม

3.3 หลักสูตรสถานศึกษา และกระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

ในส่วนนี้เป็นการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับความหมายของหลักสูตรสถานศึกษา กระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ และองค์ประกอบสำคัญของหลักสูตร ดังนี้

3.3.1 ความหมายของหลักสูตรสถานศึกษา

ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรการศึกษา ดังความหมายของการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนไว้ว่าหมายถึง การวางแผน การออกแบบการนำไปใช้ และการประเมินผล การกำหนดการเรียนรู้ของนักเรียน ดำเนินการโดยสถานศึกษา เน้นตัดสินใจร่วมระหว่างบุคลากรภายในสถานศึกษาไม่จำกัดจากบุคคลภายนอก มีผู้ให้ความหมายและรายละเอียดเกี่ยวกับหลักสูตร ดังนี้

เพ็ญโฉม ลิภบุญ (2552: 37) กล่าวว่า หลักในการพัฒนาหลักสูตรจำเป็นจะต้องใช้ความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย ทั้งครู ชุมชน และผู้เชี่ยวชาญในการวางแผนอย่างเป็นระเบียบและรอบคอบ และการดำเนินการตามแผนที่วางไว้ เพื่อบรรลุเป้าหมาย วัตถุประสงค์ของหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการทำให้หลักสูตรเป็นหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพซึ่งเป็นการวางแผนที่ดีในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาประเทศตามเป้าหมายที่วางไว้ ขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรเริ่มจากการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การพัฒนาหลักสูตร กำหนดจุดหมาย จัดเนื้อหาและประสบการณ์นำหลักสูตร เริ่มจากการศึกษาและประเมินหลักสูตร เพื่อนำไปปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงหลักสูตรให้เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการของสังคมและประเทศชาติ

สมศักดิ์ โกลากุล (2556: 21) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรมีความหมายในสองลักษณะ ลักษณะที่หนึ่ง คือ การสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่โดยไม่มีหลักสูตรเดิมอยู่แล้ว และลักษณะที่สอง คือ การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรเดิมให้ดีขึ้นเหมาะสมกับสภาพปัจจุบันเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง ตอบสนองความต้องการของชุมชน สังคมโดยรวมการพัฒนาหลักสูตรมีเป้าหมายสำคัญที่จะพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามจุดหมาย

เอมิกา รัตนมาลา (2558: 26-27) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรการศึกษามีความหมายสองลักษณะ คือ ลักษณะที่หนึ่ง เป็นการนำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วมาปรับปรุงใหม่ โดยใช้กรอบหลักสูตรแกนกลางที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร และลักษณะที่สอง คือ การนำหลักสูตรที่สร้างขึ้นแล้วมาใช้ และมีการตรวจสอบการใช้หลักสูตรตามระยะเวลา แล้วปรับปรุงหลักสูตรโดยพิจารณาถึงความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ จุดหมายของหลักสูตรแกนกลาง และสภาพท้องถิ่น ชุมชน ซึ่งเป็นภาระหลักในการบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษา

กระบวนการสร้าง และพัฒนาหลักสูตรการศึกษา แม้ว่าการพัฒนาหลักสูตรที่ใช้โรงเรียนเป็นฐานหรือหลักสูตรสถานศึกษาตามนัยแห่งหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งหวังจะให้สถานศึกษาดำเนินการจัดทำรายละเอียดของเนื้อหาสาระในหลักสูตรขั้นพื้นฐานเพิ่มเติม แต่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ก็ยังเน้นความสำคัญของเนื้อหาสาระ สภาพปัญหาในชุมชน สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เพื่อการเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน และสังคม ดังนั้น นอกจากภารกิจของสถานศึกษาที่จะจัดทำรายละเอียดของหลักสูตรขั้นพื้นฐานตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดไว้แล้ว สถานศึกษายังต้องพิจารณาและจัดทำสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม นอกเหนือจากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานดังกล่าว เพื่อให้สอดคล้องและสนองกับความต้องการของผู้เรียน ที่ดำรงชีวิตอยู่ในหมู่บ้าน ตำบล ท้องถิ่น หรือชุมชนที่แตกต่างกัน เพื่อให้สถานศึกษาประสบความสำเร็จในการพัฒนาหลักสูตร และการจัดทำเนื้อหาสาระของหลักสูตรทั้งสองประเภทดังกล่าวข้างต้น

นอกจากความหมายของหลักสูตรข้างต้นแล้ว OECD (2020) ได้เสนอมิติของหลักสูตรที่ช่วยให้เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ของนักเรียน และมีมิติการจัดการศึกษาที่หลากหลายมิติมากขึ้น ประกอบด้วยมุมมองแบบดั้งเดิม (Traditional Approach) และมุมมองแบบนิเวศการเรียนรู้ (Ecosystem Approach) ดังนี้

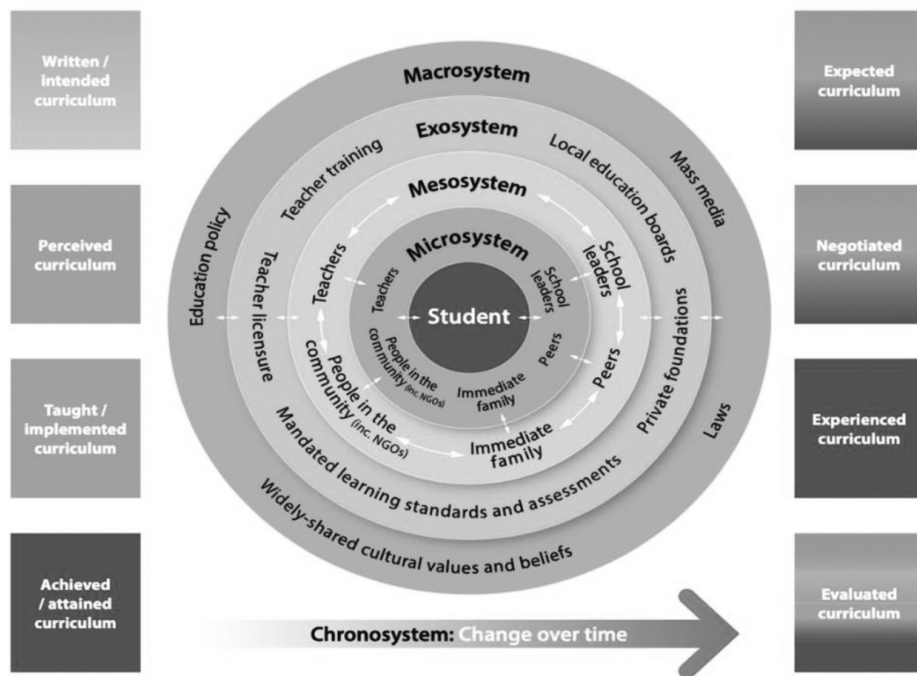
1) หลักสูตรตามแนวทางดั้งเดิมที่ใช้แนวทางวิเคราะห์ (Traditional Curriculum Analysis Framework) เกี่ยวกับหลักสูตรจะเน้นที่ 3 ประการ (Tripartite Model) ดังนี้ (Travers and Westbury, 1989; Schmidt et al., 1997)

1.1) **หลักสูตรตั้งใจหรือหลักสูตรที่เป็นเอกสาร (The Intended Curriculum)** หมายถึง เอกสารอย่างเป็นทางการที่กำหนดว่า ผู้เรียนควรจะเรียนอะไร เพื่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอะไร หรือทำอะไรได้ เป็นหลักสูตรมาตรฐานที่จัดทำและเผยแพร่โดยหน่วยงานการศึกษา เอกสารตำราเรียนมักตอบสนองกับเอกสารทางการเหล่านี้ ที่จะนำมาตรฐานที่กำหนดไปสู่วิธีเรียนและกิจกรรมที่นักเรียนจะได้ปฏิบัติในชั้นเรียน

1.2) **หลักสูตรที่นำไปใช้หรือที่ใช้สอน (The Implemented Curriculum)** หมายถึง หลักสูตรที่นำไปใช้ในชั้นเรียน ครูจะเป็นผู้ตีความสาระและมาตรฐานที่กำหนดในหลักสูตร และเชื่อมโยงกับตำราเรียน และสื่อประกอบหลักสูตรที่จะเป็นกรอบในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียน

1.3) หลักสูตรที่บรรลุผล (*The Attained Curriculum*) หมายถึง สิ่งที่นักเรียนสามารถแสดงสิ่งที่ได้เรียนรู้ ซึ่งเป็นผลผลิตสุดท้ายของหลักสูตรการนำไปใช้

2) หลักสูตรด้วยมุมมองแบบนิเวศการเรียนรู้ (*Ecosystem Approach*) การเชื่อมโยงหลักสูตรกับเส้นทางหลากหลายระดับ (Multidirectional) ที่ส่งผลกระทบต่อถึงกันและกัน สามารถวิเคราะห์เพิ่มเติมตามแนวคิดเดิม 5 ประการ ประกอบด้วย 1) หลักสูตรที่คาดหวัง (*The Expected Curriculum*) 2) หลักสูตรการต่อรอง (*The Negotiated Curriculum*) 3) หลักสูตรที่รับรู้ (*The Perceived Curriculum*) 4) หลักสูตรประสบการณ์ (*The Experienced Curriculum*) 5) หลักสูตรที่เกิดจากการประเมิน (*The Evaluated Curriculum*) ดังภาพที่ 11

Source: Adapted from Bronfenbrenner (1979), developed by the Education 2030 team.

ภาพที่ 11 การวิเคราะห์หลักสูตรแนวนิเวศวิทยา (Ecosystem approach) ตามแนวคิดของ The Education 2030

2.1) หลักสูตรที่คาดหวัง (*The Expected Curriculum*) หมายถึง หลักสูตรที่เป็นความคาดหวังและความเชื่อของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (ครูผู้สอน ผู้ปกครอง นักเรียน ผู้นำสถานศึกษา นายจ้าง และสมาชิกในชุมชน) ภายใต้ความคาดหวังนี้เป็นประเด็นคำถามว่า หลักสูตรควรเป็นอย่างไร นักเรียนควรได้เรียนรู้อะไร นักเรียนสามารถที่จะทำหรือแสดงพฤติกรรมตามความคาดหวังอย่างไร

2.2) หลักสูตรการต่อรอง (*The Negotiated Curriculum*) หมายถึง หลักสูตรที่เกิดจากกระบวนการต่อรองระหว่างผู้จัดทำนโยบาย ครู และนักเรียน ก่อนที่จะนำหลักสูตรไปใช้หรือจัดการเรียนการสอน

2.3) หลักสูตรที่รับรู้ (The Perceived Curriculum) หมายถึง หลักสูตรที่ผู้อ่านเอกสารหลักสูตรหรือครูในระดับโรงเรียนได้ศึกษาและทำความเข้าใจ และสิ่งที่เกิดจากการตีความตามประสบการณ์ของผู้อ่าน

2.4) หลักสูตรประสบการณ์ (The Experienced Curriculum) มีความหมายแบบเดียวกับหลักสูตรตามการรับรู้ และเกิดประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจริงกับผู้เรียน ในขณะที่หลักสูตรที่เกิดการประเมิน (The Assessed Curriculum) หมายถึง การเรียนรู้ที่กำหนดขึ้นตามประเมินการปฏิบัติที่เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้

2.5) หลักสูตรที่เกิดจากการประเมิน (The Evaluated Curriculum) หมายถึง หลักสูตรที่เกิดจากการออกแบบการประเมิน รวมถึงการกำกับติดตาม ซึ่งจะเกิดขึ้นตลอดเวลา และเกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่หลากหลาย ทั้งผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครอง และอื่น ๆ ในกระบวนการออกแบบหลักสูตร

3.3.2 องค์ประกอบของหลักสูตรสถานศึกษา

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2550) ได้กล่าวว่า หลักสูตรสถานศึกษาประกอบด้วย 1) วิสัยทัศน์ 2) พันธกิจ 3) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ 4) จุดมุ่งหมาย 5) โครงสร้าง 6) คำอธิบายรายวิชา 7) หน่วยการเรียนรู้ 8) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 9) ระเบียบการวัดและประเมินผล 10) คณะกรรมการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา เอกสารส่วนนี้เรียกว่า หลักสูตรฉบับโรงเรียน (Curriculum) ซึ่งเป็นสิ่งที่สถานศึกษาคาดหวังเกี่ยวกับคุณภาพการศึกษา ส่วนที่จะทำให้คุณภาพการศึกษาเป็นไปตามที่สถานศึกษาคาดหวัง คือ หลักสูตรฉบับครูผู้สอนหรือการเรียนการสอน (Instruction) ประกอบด้วย 1) วิสัยทัศน์ 2) พันธกิจ 3) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ 4) จุดมุ่งหมาย 5) โครงสร้าง 6) คำอธิบายรายวิชา 7) หน่วยการเรียนรู้ ที่สมบูรณ์พร้อมที่จะนำไปสอนจริง รวมทั้งเครื่องมือการวัดและประเมินผลแต่ละหน่วย และ 8) คณะกรรมการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา

สำหรับหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะก็มีองค์ประกอบเช่นเดียวกันกับองค์ประกอบหลักสูตรสถานศึกษาทั่วไป หากแต่อาจมีองค์ประกอบที่แสดงลักษณะเฉพาะของแนวคิดการศึกษาฐานสมรรถนะที่สำคัญ จำนวน 3 ประการ คือ 1) ให้ความสำคัญกับสมรรถนะหลักและสมรรถนะเฉพาะ 2) การให้ความสำคัญกับการปรับกรอบหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบท (Contextualization) และ 3) การมีงานและสถานการณ์เพื่อให้ผู้เรียนได้ใช้ในการพัฒนาสมรรถนะ ทั้งนี้ในเอกสารการพิจารณากลับกรองเอกสารหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ของสำนักงานบริหารพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา กำหนดเป็น 7 ด้าน ประกอบด้วย

ด้านที่ 1 แนวคิด ข้อมูลพื้นฐาน และกระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

ฐานสมรรถนะ

ด้านที่ 2 เป้าหมายและพันธกิจของสถานศึกษา

ด้านที่ 3 แบบแผนของหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ

ด้านที่ 4 แนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ

ด้านที่ 5 แนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ

ด้านที่ 6 แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรฐานสมรรถนะ

ด้านที่ 7 หลักสูตรระดับชั้นเรียน

รายละเอียดของแต่ละองค์ประกอบ 7 ด้าน และเกณฑ์ย่อย จำนวน 34 ข้อ และมีมติในการพิจารณาเอกสารหลักสูตร 3 ประการ รายละเอียดได้นำเสนอไว้ในข้อ 4.2.3 ผลการพิจารณากลับกรองเอกสารหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ

3.4 กระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

การพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการหลายขั้นตอนในการสร้างและปรับปรุงหลักสูตรที่สอนในโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัย (Curriculum development is the multi-step process of creating and improving) แม้ว่ากระบวนการที่แน่นอนจะแตกต่างกันไปในแต่ละสถาบัน แต่ก็มีกรอบการทำงานที่คล้ายคลึงกันกว้าง ๆ กล่าวคือ ขั้นตอนของการวิเคราะห์ การสร้าง การนำไปใช้ และการประเมิน

รูปแบบพัฒนาหลักสูตรที่นักพัฒนาหลักสูตรใช้ในการอ้างอิงการจัดทำหรือพัฒนาหลักสูตรประกอบด้วย รูปแบบของไทเลอร์ (Tyler Model) และรูปแบบของทาบ (Taba Model) ดังนี้

1) รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของไทเลอร์ (Ralph W. Tyler)

ไทเลอร์ได้นำเสนอแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการสอน ซึ่งก็คือหลักการและเหตุผลในการพัฒนาหลักสูตร (Tyler Rationale) ว่า ในการพัฒนาหลักสูตรและการสอน ต้องตอบคำถามพื้นฐานที่สำคัญ 4 ประการ คือ วิสัย วัตถุประสงค์ (2550)

1.1) จุดมุ่งหมายทางการศึกษา (Educational Purposes) อะไรบ้างที่โรงเรียนต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้

1.2) ประสบการณ์ทางการศึกษา (Educational Experiences) อะไรบ้างที่โรงเรียนจะต้องจัดให้ เพื่อช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมาย

1.3) จะจัดประสบการณ์ทางการศึกษาอย่างไร จึงจะทำให้สอนมีประสิทธิภาพ

1.4) ประเมินประสิทธิภาพของการจัดประสบการณ์การเรียนอย่างไร จึงจะทราบได้ว่าผู้เรียนได้บรรลุเป้าหมายทางการศึกษา

2) รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวความคิดของทาบ (Taba)

แนวคิดของทาบในการพัฒนาหลักสูตรใช้วิธีแบบรากหญ้า (Grass-roots Approach) มีความเชื่อว่า หลักสูตรควรได้รับการออกแบบโดยครูผู้สอนมากกว่าพัฒนาจากองค์กรที่อยู่ในระดับสูงขึ้นไป ประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้ (Taba, 1962 : 456-459)

2.1) วิเคราะห์ความต้องการ (Diagnosis of needs) ใช้วิธีสำรวจสภาพปัญหา ความต้องการ และความจำเป็นของผู้เรียนและสังคม

2.2) กำหนดจุดมุ่งหมาย (Formulation of objectives) ด้วยข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ความต้องการ

2.3) คัดเลือกเนื้อหาสาระ (Selection of content) เมื่อกำหนดจุดมุ่งหมายแล้ว ก็ต้องเลือกเนื้อหาสาระ ซึ่งสอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย และต้องคำนึงถึงพัฒนาการของผู้เรียนด้วย

2.4) การจัดรวบรวมเนื้อหาสาระ (Organization of content) เนื้อหาสาระที่รวบรวมต้องคำนึงถึงความยากง่ายและความต่อเนื่อง รวมทั้งจัดให้เหมาะสมกับพัฒนาการและความสนใจของผู้เรียน

2.5) คัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ (Selection of learning experiences) การคัดเลือกประสบการณ์เรียนรู้ให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายและเนื้อหาวิชา

2.6) การจัดรวบรวมประสบการณ์การเรียนรู้ (Organization of leaning experiences) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ควรคำนึงถึงความต่อเนื่องของเนื้อหาสาระ

2.7) กำหนดวิธีวัดและประเมินผล (Determination of what to evaluate and the ways and means of doing it) มีการประเมินเพื่อตรวจสอบว่า ประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ และกำหนดวิธีการประเมิน รวมทั้งเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินด้วย

รูปแบบทั้งสองมีความคล้ายคลึงกัน แต่เข้าถึงแหล่งข้อมูลการศึกษาจากสถานที่ต่างกัน รูปแบบของไทเลอร์ (Tyler) เป็นแบบนิรนัยและทำงานจากพื้นฐานของการจัดการเชิงวิทยาศาสตร์ โดยขอให้ผู้บริหารการศึกษาพัฒนาหลักสูตรและให้ครูนำไปใช้ รูปแบบของทาบ (Taba) เป็นแบบอุปนัย สนับสนุนการป้อนข้อมูลจำนวนมากจากครูในการสร้างหลักสูตร เนื่องจากพวกเขาเป็นผู้ที่มีปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวันกับนักเรียน แนวทางหลักสูตรแบบทาบ ใช้ 7 ขั้นตอน ขั้นตอนแรก คือ การวินิจฉัยความต้องการ ตามด้วยการระบุวัตถุประสงค์และการนำไปใช้ตามวัตถุประสงค์เหล่านั้น ขั้นตอนต่อไปนี้เกี่ยวข้องกับการจัดเนื้อหา โดยครู การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ การจัดกิจกรรม และการประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรแบบจำลอง ไทเลอร์ใช้เพียง 4 ขั้นตอน โดยต้องระบุวัตถุประสงค์ก่อน ตามด้วยการเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์เหล่านั้น จัดระเบียบเนื้อหาสำหรับการสอนที่มีประสิทธิภาพ และสุดท้ายประเมินประสิทธิผลและแก้ไขส่วนที่ไม่ได้ผล

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2553) ได้ดำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและการบริหารจัดการหลักสูตรระดับสถานศึกษา ดังนี้

สถานศึกษามีภารกิจหลักในการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มตามศักยภาพ สถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และดำเนินการนำหลักสูตรการปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยต้องสร้างความมั่นใจต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง และชุมชนว่า ผู้เรียนจะมีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้/ ตัวชี้วัด และเกิดสมรรถนะสำคัญ ตลอดจนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร เพื่อให้บรรลุเจตนารมณ์ดังกล่าว สถานศึกษาจะต้องออกแบบหลักสูตรให้ครอบคลุมส่วนที่เป็นหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุถึงคุณภาพตามมาตรฐาน อันเป็นความคาดหวังที่กำหนดไว้ร่วมกันในการพัฒนาเยาวชนทุกคนในชาติ นอกจากนี้ หลักสูตรสถานศึกษายังต้องสอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และเกิดความผูกพันในบ้านเกิดเมืองนอน มีบทบาทในการร่วมพัฒนาชุมชน

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษามีกระบวนการ ดังนี้

1) แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการของสถานศึกษาและคณะทำงาน

2) วิเคราะห์ข้อมูลจากศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่นและเอกสารประกอบหลักสูตรต่าง ๆ รวมทั้งข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับสภาพปัญหา จุดเน้น ความต้องการของสถานศึกษา ผู้เรียน และชุมชน

- 3) จัดทำหลักสูตรการศึกษาซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ ดังนี้ ส่วนนำ โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา คำอธิบายรายวิชา เกณฑ์การวัดและประเมินผล และเกณฑ์การจบการศึกษา
- 4) ตรวจสอบองค์ประกอบของหลักสูตรสถานศึกษา โดยพิจารณาคุณภาพ ความถูกต้อง และความเหมาะสม
- 5) นำเสนอคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานพิจารณาให้ความเห็นชอบ อาจมีข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการให้นำข้อเสนอแนะไปพิจารณาปรับปรุงก่อนการอนุมัติใช้หลักสูตร
- 6) จัดทำเป็นประกาศหรือคำสั่งเรื่องให้ใช้หลักสูตรการศึกษา โดยมีผู้บริหารสถานศึกษาและประธานกรรมการสถานศึกษาเป็นผู้ลงนาม หรือผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ลงนาม
- 7) ใช้หลักสูตรสถานศึกษา ครูผู้สอนนำหลักสูตรสถานศึกษาไปกำหนดโครงสร้างรายวิชาและออกแบบหน่วยการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามเป้าหมาย
- 8) วิจัยและติดตามผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษา ดำเนินการติดตามผลการใช้หลักสูตรอย่างต่อเนื่องเป็นระยะ เพื่อนำผลจากการติดตามมาใช้เป็นข้อมูลพิจารณาปรับปรุงหลักสูตรให้มีคุณภาพและมีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

3.5 ขั้นตอนและหลักการของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

3.5.1 ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่กำหนดขึ้นเป็นการพัฒนาหลักสูตรครบวงจร คือ เริ่มตั้งแต่การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน การร่างหลักสูตร การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ในสถานการณ์จริง รวมทั้งการประเมินผลหลักสูตร เพื่อให้ได้หลักสูตรที่สมบูรณ์มีประสิทธิภาพ กล่าวโดยสรุป ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาจำเป็นต้องศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในด้านต่าง ๆ เพื่อใช้ในการกำหนดองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตร ได้แก่ วัตถุประสงค์ของหลักสูตรเนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการสอน การวัดและประเมินผลผู้เรียน ซึ่งข้อมูลพื้นฐานที่ได้จากการศึกษาช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์ หรือการกำหนดสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ วัตถุประสงค์จะเป็นตัวกำหนดเนื้อหาสาระที่ควรจัดให้ผู้เรียนซึ่งอยู่ในลักษณะรายวิชา หลังจากนั้น จึงนำมากำหนดกิจกรรมในการเรียนการสอน สื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ รวมทั้งการกำหนดวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

ขั้นที่ 2 การร่างหลักสูตร

เป็นการกำหนดแผนการจัดประสบการณ์ หรือการกำหนดแนวทางการจัดการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วยจุดประสงค์เนื้อหาสาระกิจกรรมและวิธีการวัดและประเมินผลผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ ทักษะและทัศนคติตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ในการพัฒนาหลักสูตรการศึกษา จะต้องนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในขั้นที่ 1 มาใช้ประกอบในการจัดการศึกษา ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของชุมชน และศักยภาพของโรงเรียน

ขั้นที่ 3 การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร

เมื่อร่างหลักสูตรเรียบร้อยแล้ว ก่อนที่จะนำหลักสูตรไปใช้กับนักเรียน จำเป็นต้องมีการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรก่อน เพื่อหาข้อบกพร่องและปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมและสมบูรณ์ที่สุด สิ่งที่ต้องพิจารณาในการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร คือ ความสอดคล้องขององค์ประกอบต่าง ๆ

ขั้นที่ 4 การนำหลักสูตรไปใช้

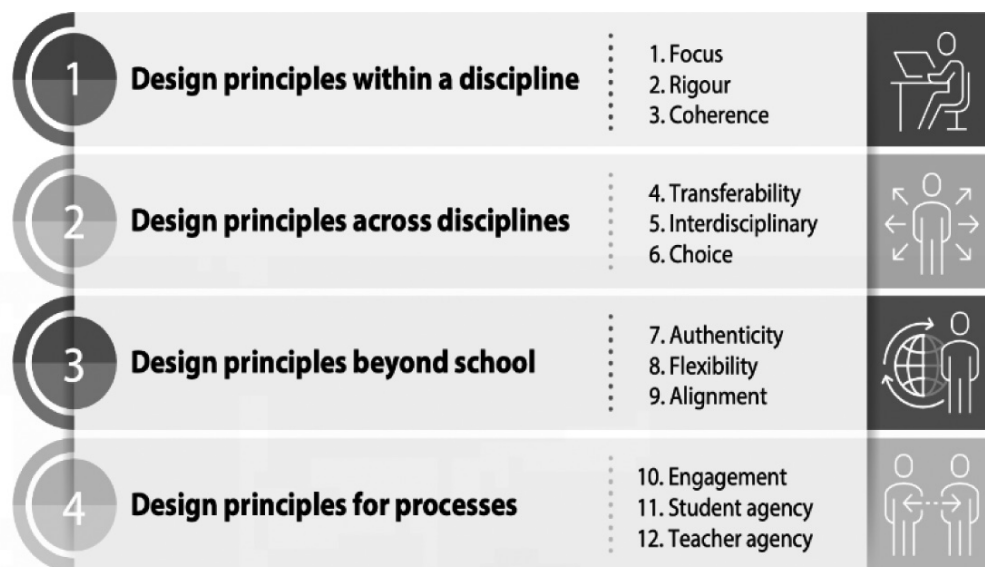
หลังจากที่มีการตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรและปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรที่ร่างขึ้นมาเรียบร้อยแล้ว ขั้นตอนต่อไป คือ การนำหลักสูตรไปใช้ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญมาก ครูที่เป็นผู้ปฏิบัติการหลักในการพัฒนาหลักสูตร เป็นผู้นำหลักสูตรไปใช้ ด้วยการแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน ครูกำหนดวิธีการจัดการเรียนการสอนกำหนดรายละเอียดกิจกรรมในแต่ละครั้ง พร้อมทั้งจัดวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ การประสานงานกับบุคคลที่จะเข้ามาช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ รวมทั้งจัดเตรียมสื่อการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพของชุมชน

ขั้นที่ 5 การประเมินผลหลักสูตร

เป็นการตัดสินคุณค่าของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นโดยใช้ผลจากการรวบรวมข้อมูลในแง่มุมต่าง ๆ เพื่อหาคำตอบว่า หลักสูตรมีผลสัมฤทธิ์ตามที่กำหนดไว้หรือไม่เพียงใด สิ่งใดที่ควรทำการปรับปรุงเพื่อให้หลักสูตรดียิ่งขึ้น

3.5.2 หลักการของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

OECD (2020) ได้เสนอหลักการในการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรไว้ว่า ในขณะที่กระบวนการพัฒนาหลักสูตรจำเป็นต้องแตกต่างกันไปตามบริบทของประเทศต่าง ๆ และเมื่อเวลาผ่านไป ได้ประมวลประสบการณ์ทำงานพัฒนาหลักสูตรของประเทศต่าง ๆ แล้วนำเสนอเป็นหลักการสำหรับการออกแบบหลักสูตร ประกอบด้วยหลักการ 12 ประการ ที่จัดได้เป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) หลักการออกแบบภายในสาขาวิชา ประกอบด้วย หลักการมีจุดเน้น (Focus) ความเข้มข้น (Rigour) และความสอดคล้อง (Coherence) 2) หลักการออกแบบข้ามสาขาวิชา ประกอบด้วย หลักความสามารถในการถ่ายโอน (Transferability) ความเป็นสหวิทยาการ (Interdisciplinary) และทางเลือก (Choice) 3) หลักการออกแบบนอกเหนือจากโรงเรียน ประกอบด้วย หลักความจริงแท้ (Authenticity) ความยืดหยุ่น (Flexibility) และ การเชื่อมโยงตลอดแนว (Alignment) 4) หลักการออกแบบสำหรับกระบวนการ ประกอบด้วย หลักการมีส่วนร่วม (Engagement) ผู้แทนนักเรียน (Students Agency) และตัวแทนครูผู้สอน (Teacher Agency) ดังภาพที่ 12

ภาพที่ 12 หลักการ 4 ด้าน 12 ประการ สำหรับการออกแบบหลักสูตรการจัดการศึกษา

1) หลักการออกแบบภายในสาขาวิชา (Design principles within a discipline)

1.1) การมีจุดเน้น (Focus) หมายถึง การเสนอแนะให้แต่ละวิชากำหนดเรียนรู้อาจไม่มากนัก เพื่อให้แต่ละระดับชั้นจะได้เรียนรู้ที่ลุ่มลึกและมีคุณภาพมากขึ้น ตัวอย่างเช่น หลายประเทศเน้นในหลักสูตร มีการรวมหัวข้อ ข้ามหลักสูตรหรือสหวิทยาการ ดังนั้น แทนที่จะมีหลักสูตรเสริมหรือวิชาเพิ่มเติม ก็จะมีการจัดให้สอนประเด็นดังกล่าวในหลายวิชา ในลักษณะข้ามหลักสูตร เช่น ประเทศนอร์เวย์ กำหนดเรื่องประชาธิปไตย ความเป็นพลเมืองของนอร์เวย์ และการพัฒนาที่ยั่งยืน ให้นักเรียนได้เรียนในทุกวิชา

เนื่องจากความต้องการทางสังคมสมัยใหม่ อาจดูเหมือนต้องการหัวข้อเพิ่มเติม ประเด็นที่มุ่งเน้นอาจกลายเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องมากขึ้น ตามธรรมชาติอาจดำเนินการด้วยการเพิ่มชั้นวิชาเรียนหรือเนื้อหามากขึ้น ซึ่งอาจส่งผลให้หลักสูตรกว้างแต่ตื้น ดังสำนวนว่า “กว้างหนึ่งไมล์และลึกหนึ่งนิ้ว” (a mile wide and an inch deep) การกระตุ้นให้มีจุดเน้น เพื่อหลีกเลี่ยงการมีหลักสูตรที่แน่นเกินไป ที่มักเกิดขึ้นระหว่างการปรับปรุงหลักสูตร เช่น กรณีการปฏิรูปหลักสูตรของสาธารณรัฐเกาหลี ในปี 2558 เมื่อผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาได้พยายามลดเนื้อหาที่ซ้ำซ้อนโดยไม่ตั้งใจในระดับชั้นต่าง ๆ ส่งเสริมให้มีจุดเน้นมากขึ้น และในขณะเดียวกันก็สร้างพื้นที่สำหรับเนื้อหาเพิ่มเติมหากมีความจำเป็น

หลักสูตรที่มีจุดเน้น ก็จะเป็นกรอบให้การเรียนการสอนมีคุณภาพมากขึ้น ดังคำกล่าวที่ว่า “น้อยแต่มาก” (less is more) ทำให้นักเรียนสามารถเรียนรู้เนื้อหาเชิงลึก โดยการระบุมารู้พื้นฐาน ทักษะ ค่านิยม และเจตคติพื้นฐานที่จะได้รับในพื้นที่การเรียนรู้ และตรวจสอบให้แน่ใจว่ามีการเสนอในระดับที่เหมาะสมตามพัฒนาการ นอกจากนี้ ยังสามารถลดการความคิดมากเกินไป และส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีของนักเรียน ซึ่งอาจนำไปสู่การเรียนรู้เชิงลึกมากขึ้น

การมีจุดเน้น เกี่ยวข้องอย่างยิ่งกับปัญหาของหลักสูตรล้นเกิน เนื่องจากหลักการออกแบบหลักสูตรที่สำคัญมาก คือ เพื่อลดเนื้อหา โดยระบุแนวคิดหลักที่จะได้มาอย่างชัดเจนและรัดกุม หลักสูตรที่มีจุดเน้นจะช่วยให้ครู นักเรียน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง มีความเข้าใจที่ชัดเจนว่า นักเรียนกำลังเรียนรู้อะไรและทำไม ในทางกลับกัน สิ่งนี้จะเพิ่มความรู้สึกผูกพันกับหลักสูตร และก่อให้เกิดการยอมรับของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อต้องลดเนื้อหาของหลักสูตร

1.2) ความเข้มข้น (Rigour) หลักสูตรที่เข้มข้น ควรมีหัวข้อที่ทำทนายและช่วยให้คิดและไตร่ตรองอย่างลึกซึ้ง โดยไม่อยู่ในกรอบความคิดของการมีอยู่ทางประวัติศาสตร์ เสียงที่มีอิทธิพล ประเพณีและอคติ เนื้อหาของหลักสูตรควรได้รับการพิสูจน์ว่า มีประโยชน์ตามหลักฐานที่สนับสนุนในการพัฒนา นักเรียน ทำให้มั่นใจว่ามีมาตรฐานที่สูง หัวข้อกว้างและลึกที่เหมาะสม หลักสูตรที่เข้มข้นประกอบด้วย เนื้อหาที่พัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพของนักเรียน เพื่อใช้ความรู้และประยุกต์ใช้ทักษะในสถานการณ์ใหม่และแตกต่างออกไป

ความเข้มข้น มีความสำคัญอย่างยิ่งเมื่อต้องลดสาระในหลักสูตรให้เหลือน้อยที่สุด และสร้างความเท่าเทียม กรณีตัวอย่าง ประเทศญี่ปุ่นได้ลดเนื้อหาหลักสูตรและลดเวลาการเรียนการสอนในการปฏิรูปปี 2541 เพื่อคลายความวิตกกังวลของนักเรียนและผู้ปกครองเกี่ยวกับการแข่งขันที่เข้มข้นเพื่อสอบเข้ามหาวิทยาลัย แม้ว่าเป้าหมายคือ เพื่อไม่ให้นักเรียนตกชั้นและเพื่อเพิ่มคุณภาพของเวลาการเรียนรู้ แต่การปฏิรูปก็ถูกเข้าใจผิดว่า เป็นการลดมาตรฐาน ดังนั้น เพื่อตอบสนองต่อกระแสต่อต้านการปฏิรูปใน พ.ศ. 2541 ส่งผลให้หลักสูตร พ.ศ. 2551 ได้เพิ่มทั้งเนื้อหาและเวลาการเรียนการสอน ด้วยเหตุผลนี้ ความเข้มข้นจึงเป็นหลักการออกแบบที่สำคัญ ช่วยลดการต่อต้าน และสร้างความมั่นใจให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับความเข้มข้นของมาตรฐานหลักสูตรได้ โดยไม่ทำให้คุณภาพการศึกษาลดลง

1.3) ความสอดคล้องกัน (Coherence) ในบริบทของการออกแบบหลักสูตร หมายถึง ในขอบเขตที่มีโครงสร้างตามลำดับที่มีความหมายของหัวข้อ ที่สะท้อนถึงหลักการทางวิชาการที่นำมา ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรให้มีความชัดเจน หลักสูตรที่สอดคล้องกันช่วยให้ สามารถพัฒนาจากแนวคิดพื้นฐานไปสู่ขั้นสูงขึ้นไปตามลำดับ สอดคล้องและเหมาะสมกับพัฒนาการ (เกรดและอายุ) และสนับสนุนครูให้ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน โดยที่ความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของผู้เรียนถูกกำหนด กรอบตามวัตถุประสงค์ที่กว้างขึ้น การวิจัยด้านประสาทวิทยาได้เน้นให้เห็นคุณค่าของการจัดเนื้อหาใหม่ เพื่อให้สมองสามารถจัดระเบียบข้อมูลได้อย่างเหมาะสม เพื่อความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น (Simon and Tzur, 2004)

เมื่อนำเนื้อหาใหม่ในหลักสูตร ควรให้ความสนใจเป็นพิเศษในการจัดเตรียม หรือจัดลำดับหัวข้อใหม่ โดยคำนึงถึงความเครียดของนักเรียน (เช่น รู้สึกหนักใจกับเนื้อหาที่ยากเกินไปสำหรับ พวกเขา) หรือความเบื่อหน่าย (เช่น เนื้อหาซ้ำกันที่พวกเขาทำได้ หรือเข้าใจอยู่แล้ว) การเชื่อมโยงสอดคล้องกัน ยังสนับสนุนครูในการเชื่อมโยงเนื้อหาเพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์จากหลักสูตรด้านต่าง ๆ ได้อย่างเต็มที่ รวมทั้งอำนวยความสะดวกในการเรียนการสอนแบบสหวิทยาการ เพื่อยกระดับการเรียนรู้ของนักเรียนให้ สอดคล้องกับเป้าหมายและวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่กว้างขึ้น

นักเรียนเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพเมื่อหลักสูตรตระหนักถึงความรู้ ทักษะ และ ความก้าวหน้าในการเรียนรู้เดิมของพวกเขา

การตระหนักในความสอดคล้องกันนี้ สะท้อนใน “หลักสูตรแบบบันไดเวียน” (Spiral Curriculum) ซึ่งนำมาใช้โดยประเทศต่าง ๆ รวมทั้งเอสโตเนียและไอร์แลนด์ ช่วยให้หลักสูตรมีพื้นที่ สำหรับนักเรียนที่จะก้าวหน้าผ่านการเรียนรู้เป็นขั้น ๆ แทนที่จะเป็นความก้าวหน้าแบบตัดตอนให้จบในแต่ละ ระดับชั้น วิธีการดังกล่าวช่วยให้เนื้อหาหลักสูตรในชั้นเรียนมีความสอดคล้องกันมากขึ้น และลดความเสี่ยงของ การจัดการศึกษาที่ซ้ำซ้อนโดยไม่จำเป็น นอกจากนี้ ยังช่วยให้ครูและโรงเรียนมีความยืดหยุ่นในการปรับเนื้อหา ตามความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของนักเรียน โดยครูจะตรวจสอบเนื้อหาอย่างมีความหมายเพื่อให้การเรียนรู้ ของนักเรียนลึกซึ้งยิ่งขึ้น วิธีการนี้ป้องกันการเรียนรู้แบบตื้น (Shallow Learning) ในหัวข้อที่หลากหลาย

การเชื่อมโยงกันและสอดคล้องกันมีความสำคัญอย่างยิ่งในแง่ของหลักสูตรที่ มากเกินไป เพื่อรักษาหลักการของศาสตร์ ขณะเดียวกันก็ป้องกันการซ้ำซ้อนโดยไม่ได้ตั้งใจ และการส่งเสริม การเรียนรู้แบบสหวิทยาการ ซึ่งจะช่วยลดภาระงานต่าง ๆ ลงไป

2) หลักการออกแบบข้ามสาขาวิชา (Design principle across disciplines)

2.1) ความสามารถในการถ่ายโอน (Transferability) ในการออกแบบหลักสูตร ความสามารถในการถ่ายโอนนำมาซึ่งการจัดโครงสร้างหลักสูตร เพื่อให้ให้นักเรียนเข้าใจแนวคิดพื้นฐานหรือ แนวคิดหลักที่เป็นพื้นฐานของศาสตร์นั้น ๆ และพิจารณาว่าสามารถนำไปใช้กับสาขาวิชาต่าง ๆ ได้อย่างไร หลักสูตรที่สามารถถ่ายโอนได้ ควรตระหนักว่า นักเรียนสามารถพัฒนาทักษะ เจตคติ และค่านิยมในบริบทของ ศาสตร์โดยเฉพาะได้อย่างไร ในขณะที่เดียวกันก็นำไปใช้ในสาขาวิชาและบริบทต่าง ๆ

รัฐบริติชโคลัมเบีย คือรัฐหนึ่งของประเทศแคนาดา ใช้หลักการนี้ในการออกแบบ หลักสูตรใหม่ โดยจัดโครงสร้างหลักสูตรตามสิ่งที่พวกเขาเรียกว่า “แนวคิดสำคัญ” (Big Idea) สำหรับแต่ละ ระดับชั้น ออกแบบมาเพื่อสรุปแนวคิดหลักให้เป็นความรู้และความรู้ที่กว้างขึ้น และนำไปใช้กับวิชาต่าง ๆ ของหลักสูตร และยังรวมค่านิยมหลักไว้ในหลักสูตร เช่น การเคารพผู้อื่น การเคารพในความหลากหลาย และ

ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในเชิงบวก ผ่านมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ ความสามารถในการถ่ายโอน มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการลดความล้นเกินของเนื้อหาสาระให้เหลือน้อยที่สุด โดยมุ่งเน้นไปที่แนวคิดสำคัญ (Big Idea)/ แนวคิดพื้นฐาน (Fundamental Concept)

และเพื่อปลูกฝังคุณค่าในหลักสูตร ตามหลักการในการออกแบบหลักสูตรนั้น ดำเนินการในสองระดับ ซึ่งในระดับที่หนึ่ง การออกแบบการปลูกฝังคุณค่า ทักษะ และเจตคติในหลักสูตร จำเป็นต้องพิจารณาอย่างรอบคอบว่า แต่ละอย่างจะนำเสนอเนื้อหาในและนอกพื้นที่การเรียนรู้ต่าง ๆ ได้ดีที่สุด อย่างไรก็ตามสิ่งนี้เรียกร้องให้มีการวิเคราะห์อย่างละเอียด จุดประสงค์ของค่านิยมแต่ละอย่างมีความเกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางความคิด สังคม อารมณ์ และร่างกายของนักเรียน เพื่อกำหนดความเกี่ยวข้องและการประยุกต์ใช้ในแต่ละโครงสร้างพื้นที่การเรียนรู้ ในอีกระดับหนึ่ง ความสามารถในการถ่ายโอนค่านิยมเกี่ยวข้องกับวิธีที่นักเรียนต้องแสดงพฤติกรรม ทศนคติ และอุปนิสัยที่เป็นผลตามมาทั้งในและนอกห้องเรียน

2.2) ความเป็นสหวิทยาการ (Interdisciplinary) หลักสูตรที่สนับสนุนสหวิทยาการและความสัมพันธ์ระหว่างกัน ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ค้นพบว่า หัวข้อหรือแนวคิดสามารถเชื่อมโยงและเชื่อมต่อกับหัวข้อหรือแนวคิดอื่นภายในและข้ามสาขาวิชาได้ และนำไปใช้กับชีวิตจริงได้

แนวทางดังกล่าวปรากฏอยู่ในมาตรฐานหลักสูตรแห่งชาติของญี่ปุ่น (2017) ซึ่งพยายามแก้ไขปัญหาสังคม ไม่เพียงแต่นับสนุนแนวทางแบบสหวิทยาการในวิชาที่เกี่ยวข้องเท่านั้น แต่ยังรักษาเวลาในหลักสูตรสำหรับการเรียนรู้แบบสหวิทยาการด้วย วิชาเฉพาะที่เรียกว่า “ชั่วโมงการเรียนรู้แบบสืบสอบข้ามศาสตร์” (Period for Inquiry-based Cross-Disciplinary) ซึ่งเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เชื่อมโยงเนื้อหาในสาขาวิชาต่าง ๆ

หลักการนี้เกี่ยวข้องกับการลดเนื้อหาสาระจำนวนมากของหลักสูตรให้เหลือน้อยที่สุด และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง สำหรับการปลูกฝังคุณค่าลงไปหลักสูตร ต้องอาศัยความเข้าใจในระบบนิเวศและความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันของหลักสูตรและการเรียนการสอน นอกจากนี้ ยังหมายถึงการตระหนักถึงคุณค่าที่จะได้รับจากนักเรียนผ่านหลักสูตร คือ การแสดงออกผ่านการกระทำและการแสดงพฤติกรรมทั้งในและนอกโรงเรียน

2.3) ทางเลือก (Choice) หลักสูตรที่สร้างขึ้นตามหลักการของทางเลือกควรมีหัวข้อตัวเลือกโครงการ และโอกาสที่หลากหลายสำหรับนักเรียนที่จะเลือกหัวข้อและโครงการที่สนใจตนเอง พร้อมการสนับสนุนเพื่อช่วยให้พวกเขาตัดสินใจเลือก

หลักสูตรดังกล่าวช่วยให้มีความยืดหยุ่นในแง่ของการเปิดสาขาวิชาหรือหัวข้อการเรียนรู้ใหม่ สื่อการเรียนรู้ใหม่ แนวทางที่เป็นนวัตกรรมและทางเลือกในการวางแผนการสอนและการประเมิน และทำให้ครูสามารถมีส่วนร่วมกับนักเรียนในประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีความหมาย

ตัวอย่างของการปฏิบัติตามหลักการนี้อยู่ในหลักสูตรของประเทศนิวซีแลนด์ ในนิวซีแลนด์ไม่มีวิชาบังคับสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย นักเรียนสามารถเลือกเรียนเชิงลึกได้จำนวน 5 - 6 เรื่อง จาก 17 สาขาวิชา โรงเรียนมักจะพัฒนาหน่วยการเรียนรู้/ วิชาเลือก ขึ้นมาจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เลือกเรียนตามความสนใจของตนเองได้

3) หลักการออกแบบนอกเหนือจากโรงเรียน (Design principles beyond school)

3.1) ความจริงแท้ (Authenticity) หลักสูตรที่แท้จริง ควรจัดให้มีพื้นที่และเชื่อมโยงกับโลกแห่งความเป็นจริงตามความเหมาะสม เป็นการวัดคุณภาพของขอบเขตเนื้อหาที่เป็นปัจจุบัน เกี่ยวข้อง และใช้ได้กับยุคสมัยปัจจุบัน ดังนั้นจึงต้องอาศัยประสบการณ์แบบสหวิทยาการและการทำงานร่วมกันนอกโรงเรียน ควบคู่กับการเรียนรู้ตามสาขาวิชาในโรงเรียน

เมื่อนำเนื้อหาหลักสูตรเป็นของจริงแท้ นักเรียนจะมีส่วนร่วมกับการประสบการณ์การเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการสำรวจ ประเด็นที่เกี่ยวข้องจริงที่เกี่ยวกับพวกเขา สภาพแวดล้อม และความต้องการของพวกเขา หลักสูตรดังกล่าว จะสำรวจเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับเรื่องทางเลือกในชีวิตและการทำงาน ในอนาคตของนักเรียน รวมทั้งช่วยให้นักเรียนเข้าถึงหัวข้อต่าง ๆ และทำโครงการที่มีเป้าหมายที่ชัดเจน ดังนั้นจึงเตรียมนักเรียนให้พร้อมสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต ต่อไป

ตัวอย่างหลักการนี้ คือ หลักสูตรเพื่อความเป็นเลิศ (Curriculum for Excellence) ในสกอตแลนด์ (สหราชอาณาจักร) กำหนดไว้เพื่อให้แน่ใจว่าหลักสูตรนั้น สนองความต้องการของผู้เรียนและกำลังคนในอนาคตได้ดียิ่งขึ้น สกอตแลนด์จึงดำเนินการปฏิรูปต่าง ๆ เช่น โครงการพัฒนาแรงงานรุ่นใหม่และการเดินทางของผู้เรียน (The young workforce and learner journey) มีจุดประสงค์เพื่อมอบประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลาย และทางเลือกที่หลากหลายให้แก่ผู้เรียน รวมทั้งการเชื่อมโยงระหว่างสถานศึกษากับตลาดแรงงาน

หลักการออกแบบที่มีการปรับหลักสูตรอย่างมีเป้าหมาย และรักษาเป้าหมายการศึกษาด้วยความต้องการของนักเรียนและสังคมที่แตกต่างกันนั้น การลดเวลาการเรียนรู้ที่ไร้ประโยชน์ให้เหลือน้อยที่สุดมีความสำคัญอย่างยิ่ง และเป็นการจัดการปัญหาความเหลื่อมล้ำด้วย

3.2) ความยืดหยุ่น (Flexibility) หลักสูตรที่ยืดหยุ่นทำให้โรงเรียนและครูมีโอกาสปรับปรุง ปรับเปลี่ยนและจัดแนวหลักสูตร ให้สอดคล้องกับประเด็นทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และความต้องการรูปแบบการเรียนรู้ของนักเรียนแต่ละคน

หลักสูตรดังกล่าวเป็นแบบพลวัต ตอบสนองต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงและแตกต่างกัน และช่วยให้สามารถรวมเนื้อหาและลำดับความสำคัญใหม่ ๆ ได้ สิ่งนี้ช่วยให้หลักสูตรมีความเป็นปัจจุบัน และมุ่งเน้นสู่ออนาคต อีกทั้ง หลักสูตรที่ยืดหยุ่นยังช่วยให้ครูสามารถตัดสินใจได้ว่าวิชาใดควรใช้เวลามากขึ้นหรือน้อยลงเมื่อใด มีการเพิ่มหรือลดเวลาตามบริบทโดยสอดคล้องกับลำดับความสำคัญของท้องถิ่นและความต้องการของนักเรียนแต่ละคน

ความยืดหยุ่นเป็นแนวทางสำหรับการปฏิรูปหลักสูตรปี 2020 ในเวลส์ (สหราชอาณาจักร) ยุทธศาสตร์สำคัญของการปฏิรูป คือ การให้คำแนะนำเพื่อให้ครูและโรงเรียนมีความยืดหยุ่นมากขึ้น เนื้อหาหลักสูตรไม่ได้ระบุไว้ในกฎหมาย แต่คำแนะนำหลักสูตรสำหรับเวลส์ ประกอบด้วย 1) ข้อกำหนดของหลักสูตรที่กำหนดไว้ในกฎหมายสำหรับผู้เรียนทุกคน เพื่อให้แน่ใจว่า ทุกโรงเรียนจะดำเนินการครอบคลุมการเรียนรู้หลัก 2) แนวทางสำหรับโรงเรียนในการพัฒนาหลักสูตรให้ครอบคลุมทุกสาระการเรียนรู้และประสบการณ์ และ 3) ความคาดหวังเกี่ยวกับการจัดการประเมินเพื่อสนับสนุนความก้าวหน้าของผู้เรียน ความตั้งใจ คือ สิ่งนี้จะช่วยให้มีความยืดหยุ่นมากขึ้นในการปรับหลักสูตรเมื่อเวลาผ่านไป และในแง่ของหลักฐานเกี่ยวกับการนำไปใช้ ทำให้หลักสูตรมีความยั่งยืนมากขึ้น หลักสูตรใหม่นี้ใช้ทั่วทั้งเวลส์ตั้งแต่ปี 2565

ดังนั้น หลักการนี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการป้องกันความล่าช้าในการนำหลักสูตรไปใช้ ตลอดจนเพื่อให้แน่ใจว่า มีความเท่าเทียมกันด้วยแนวทางที่สร้างสรรค์และยืดหยุ่นในการออกแบบหลักสูตร ผ่านเครื่องมือต่าง ๆ เช่น หลักสูตรส่วนบุคคล หรือหลักสูตรดิจิทัล

3.3) การเชื่อมโยงตลอดแนว (Alignment) เมื่อพิจารณาเรื่องการเชื่อมโยงมีมิติต่าง ๆ ภายในและระหว่างหลักสูตรที่ควรคำนึงถึง ประการแรก การเรียนการสอนและแนวทางปฏิบัติในการประเมินควรสอดคล้องกับหลักสูตรเป็นอย่างดี ประการที่สอง การศึกษาของครูและการพัฒนาวิชาชีพควรสอดคล้องกับหลักสูตร ประการที่สาม เพื่อให้แน่ใจว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีความต่อเนื่อง สิ่งสำคัญคือต้องแน่ใจว่ามีแนวคิดความสอดคล้องกันระหว่างหลักสูตรในระดับการศึกษาต่าง ๆ ควรพัฒนาวิธีการสอนและการประเมินแบบใหม่ที่ทำให้คุณค่ากับผลลัพธ์ของนักเรียนแบบองค์รวม ซึ่งรวมถึงการเรียนรู้และความเป็นอยู่ที่ดี (well-being)

หลักการออกแบบนี้มีอิทธิพลอย่างมากต่อการปฏิรูปหลักสูตร The Junior Cycle (การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น) ในปี 2558 ของไอร์แลนด์ โดยเน้นหนักไปที่การปรับให้สอดคล้องกันมากที่สุดระหว่างหลักสูตรและการประเมินผล มีการพัฒนาแนวทางการประเมินแบบคู่ (A Dual Approach) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการประเมินในชั้นเรียน (Classroom-based Assessment) ตลอดสามปีของการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและการทดสอบครั้งสุดท้ายที่รับประเมินจากภายนอกและที่ได้รับการรับรองจากรัฐ วิธีการนี้ได้รับการออกแบบมาเพื่อให้เกิดความสมดุลที่เหมาะสมระหว่างการเตรียมนักเรียนสำหรับการสอบและการอำนวยความสะดวกในการคิดอย่างสร้างสรรค์ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และผลลัพธ์ที่ดีขึ้นสำหรับนักเรียน องค์กรตระหนักและให้คุณค่ากับการเรียนรู้ประเภทต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโรงเรียน และช่วยให้สามารถประเมินความสำเร็จด้านการศึกษาของเยาวชนแต่ละคนได้รอบด้านยิ่งขึ้น

สิ่งนี้มีความเกี่ยวข้องอย่างยิ่งเมื่อพิจารณาการใช้หลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการเชื่อมโยงตลอดแนวจะส่งผลต่อหลักสูตรระดับต่าง ๆ (รูปที่ 6) เมื่อมีความสอดคล้องตามเจตนารมณ์ นโยบายหลักสูตรและการประเมิน ที่จะช่วยลดหรือขจัดความไม่เชื่อมโยงที่อาจเกิดขึ้นระหว่างหลักสูตรที่ตั้งใจไว้ (Intended Curriculum) หลักสูตรประสบการณ์ (Experienced Curriculum) หลักสูตรที่ประเมิน (Assessed Curriculum) และหลักสูตรที่สำเร็จ (Achieved Curriculum)

3.6 หลักการออกแบบสำหรับกระบวนการ (Design Principles for Process)

3.6.1 การมีส่วนร่วม (Engagement) การมีส่วนร่วมอย่างเข้มข้นจากครู นักเรียน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีความสำคัญอย่างยิ่งในขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้แน่ใจว่า พวกเขาเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วมระหว่างขั้นตอนการดำเนินการ

การมีส่วนร่วมเป็นสิ่งสำคัญ หากนักเรียนได้ประสบการณ์การเรียนรู้เพิ่มเติมที่ พัฒนาทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ และเข้าใจตนเองในฐานะผู้เรียนได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นสิ่งสำคัญในการได้รับการตอบรับจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและหลีกเลี่ยงความล่าช้าในขั้นตอนการรับรู้ การตัดสินใจ และการดำเนินการ ตลอดจนทำให้ครูรู้สึกสบายใจกับการเปลี่ยนแปลง โดยการมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นของกระบวนการปฏิรูป

หลักการของการมีส่วนร่วมเป็นหัวใจสำคัญของการปฏิรูปหลักสูตรในรัฐออนแทรีโอ (แคนาดา) กระบวนการพัฒนาหลักสูตรถือว่ามีความสำคัญพอ ๆ กับผลลัพธ์ เนื่องจากทำให้เห็นการมีส่วนร่วมและความเป็นเจ้าของของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และทำให้สามารถพัฒนาความสัมพันธ์กับพวกเขาได้ ความเข้าใจหลัก

คือ “หลักสูตรไม่สามารถเขียนจากมุมมองเดียว โดยไม่มีส่วนร่วมของทั้งจังหวัด” (curriculum cannot be written from one perspective with participation of all across the province) ในกระบวนการออกแบบหลักสูตรใหม่ที่มีการปรึกษาหารือ รัฐออนแทรีโอมีส่วนร่วมได้ส่วนเสียที่หลากหลายเข้าเกี่ยวข้อง รวมถึงคณะกรรมการโรงเรียน นักการศึกษา นักวิจัย บรรณาธิการ และอื่น ๆ ขึ้นอยู่กับข้อมูลที่ต้องการรวบรวม บรรณาธิการเนื้อหาจัดเตรียมและแก้ไขร่างเอกสารหลักสูตรและหลักสูตรที่พัฒนาร่วมกัน ผ่านกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียซ้ำแล้วซ้ำอีก สิ่งนี้ช่วยให้แนวคิดเชิงนวัตกรรมที่มาจากการให้คำปรึกษา

การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีความสำคัญอย่างยิ่งเมื่อมีเป้าหมายเพื่อช่วยลดปัญหาว่าด้วยการจัดเวลาเรียนให้น้อยลง และยังคงมีความหมายสำหรับ 1) เนื้อหาหลักสูตรมากเกินไป (เช่น เมื่อลดเนื้อหาจะเผชิญกับการต่อต้าน) 2) ความยืดหยุ่นและความเป็นอิสระ (เช่น เมื่อครูรู้สึกที่ไม่พร้อมสำหรับความเป็นอิสระที่พวกเขาได้รับ) 3) ความเท่าเทียมและสอดคล้องคุณค่าบางประการให้หลักสูตร (เช่น เมื่อคุณค่าเหล่านั้นไม่เป็นตัวแทนของคุณค่าที่ใช้ร่วมกัน) และ 4) การออกแบบหลักสูตรเพื่อการนำไปใช้ อย่างมีประสิทธิภาพ (เช่น เมื่อยังไม่มีความพร้อม สามารถนำไปสู่การปรึกษาหารือกันได้)

3.6.2 ตัวแทนนักเรียน (Student Agency) หลักสูตรที่ให้สิทธิแก่นักเรียนให้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการออกแบบและปรับใช้หลักสูตร เพื่อให้แน่ใจว่าหลักสูตรมีความเกี่ยวข้องสำหรับนักเรียน ด้วยการสร้างแรงจูงใจให้กับนักเรียนและสร้างความรู้ ทักษะ เจตคติ และค่านิยมเดิมของพวกเขา หลักสูตรดังกล่าวทำให้มั่นใจได้ว่า พวกเขา รู้สึกเป็นเจ้าของการเรียนรู้ เมื่อนักเรียนได้รับการส่งเสริมและให้สิทธิเสรี นักเรียนจะสามารถมีอิทธิพลและกำหนดว่าพวกเขากำลังเรียนรู้อะไร เมื่อไร และอย่างไร ซึ่งจะช่วยเตรียมพวกเขาให้พร้อมสำหรับอนาคตได้อย่างมีความหมาย

หลักการนี้เป็นแนวทางในดำเนินการหลักสูตรในฮ่องกง (จีน) อย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี 2557 เป็นต้นมา เป็นการส่งเสริมเพื่อให้นักเรียนมีความรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเอง

หลักการของตัวแทนนักเรียนมีความเกี่ยวข้องเพื่อให้มั่นใจในการนำไปปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพและเอื้อต่อความเสมอภาค แต่ยังคงรวมถึงการสอดคล้องคุณค่าเข้าไปในหลักสูตรด้วย หลักสูตรดังกล่าวยังปรับให้เหมาะสมกับความต้องการเฉพาะของนักเรียนแต่ละคน สนับสนุนให้นักเรียนสามารถกำกับตนเองได้มากขึ้น ช่วยให้มีคามมั่นใจในความสามารถที่จะทำงานและเรียนรู้ การประเมินตนเอง และสร้างทักษะในการตรวจสอบ ทบทวน และสะท้อนความก้าวหน้าของตนเองได้

3.6.3 องค์กรของครู (Teachers Agency) หมายถึง การให้อำนาจแก่องค์กรครูในการใช้ความรู้ ทักษะและความเชี่ยวชาญทางวิชาชีพ เพื่อร่วมออกแบบและจัดทำหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ

การให้สิทธิแก่ครูในการพัฒนาและส่งมอบหลักสูตร ได้กลายเป็นหลักการออกแบบที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการล้นเกินของเนื้อหา ความยืดหยุ่น และความเป็นอิสระ ตลอดจนการนำไปปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ

หลักการให้มีตัวแทนครูนี้ไม่เพียงแต่ให้อำนาจองค์กรแก่ครู แต่ยังควรให้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทำงาน และจะช่วยให้การดำเนินการใช้หลักสูตรง่ายและสมดุลง กล่าวคือ ข้อมูลที่ละเอียดเกินไป จะทำให้ครูมีแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมลดลง และในขณะที่ข้อมูลน้อยเกินไป ทำให้ครูรู้สึกว่าการที่ต้องรับผิดชอบมากเกินไป

หลักสูตรที่ออกแบบโดยยึดหลักการให้สิทธิเสรีแก่ครู ทำให้ครูสามารถปรับการสอนและการเรียนรู้ได้ ตามความต้องการและความสนใจของนักเรียน และสนับสนุนครูในการตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการหลักสูตร การใช้ทรัพยากรท้องถิ่น บริบทและประเด็นปัญหา และความรู้ของครู เพื่อให้การดำเนินการเกี่ยวกับหลักสูตรเกิดผลดีที่สุด

ประเทศเอสโตเนีย การมีส่วนร่วมของครูในการออกแบบหลักสูตรใหม่ในทุกระดับมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อให้แน่ใจว่าครูเข้าใจและเป็นเจ้าของหลักสูตรใหม่ ในการปฏิรูปประเทศครูต้องมีโอกาสมีส่วนร่วมในการสร้างหลักสูตรของโรงเรียน เน้นความเป็นอิสระของครูไม่เพียงแต่ในกระบวนการเรียนรู้และการสอนเท่านั้น แต่ยังคำนึงถึงมุมมองของตนเองเกี่ยวกับหลักสูตร และแรงจูงใจของครูที่เห็นว่าตนเองเป็นตัวแทนของการเปลี่ยนแปลง

3.7 นวัตกรรมดำเนินการจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

การดำเนินการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาไม่ได้เป็นนวัตกรรมในตัวของมันเอง แต่แนวคิดที่สอดคล้องกับการกระจายอำนาจและความรับผิดชอบไปสู่ระดับสถานศึกษาที่มากขึ้นนี้ เอื้อให้เกิดนวัตกรรมจัดการศึกษาจำนวนมาก ซึ่งเป็นบทเรียนสำหรับโรงเรียนให้สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะได้ ดังนี้

3.7.1 การจัดการศึกษาระดับสถานศึกษาเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (2563) ได้รวบรวมแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ดังนี้

1) การบริหารโรงเรียนด้วยแนวทางการกระจายอำนาจ ของโรงเรียนบ้านห้วยไร่สามัคคี จังหวัดเชียงราย ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้

1.1) ปรับหลักสูตรให้รองรับความต้องการและพื้นเพของนักเรียนที่มาจากต่างวัฒนธรรม รวมถึงการใช้พ่อครูและแม่ครูภูมิปัญญาท้องถิ่นมาร่วมจัดการเรียนการสอนควบคู่ไปกับหลักสูตรปกติ

1.2) ให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนการสอนและการทำความเข้าใจแก่นักเรียนมากกว่าเน้นย้ำไปที่เนื้อหา

1.3) สร้างความร่วมมือกับผู้ปกครองชักชวนให้มาเป็นครูอาสาสมัครหรือผู้ช่วยสอน เนื่องจากผู้ปกครองของนักเรียนชาวเขาเหล่านี้ มีส่วนสำคัญในการสอนทักษะการใช้ชีวิต ซึ่งเมื่อดำเนินการควบคู่กับการเรียนการสอนหลักสูตรปกติ ก็จะสามารถพัฒนาทั้งความรู้ตามหลักสูตรและวิถีชีวิตไปพร้อมกัน

1.4) คณะครูของโรงเรียนมีอิสระในการตัดสินใจหรือปรับหลักสูตรการเรียนการสอนให้รองรับกับเด็กนักเรียน ซึ่งตอบโจทย์กับมิติทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรมอันหลากหลายของผู้เรียนในแต่ละชั้นเรียนมากกว่าการใช้หลักสูตรตายตัว หลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่งในการจัดการเรียนการสอน

2) นโยบายการศึกษาเพื่อความเท่าเทียม แอนเดรียส ชไลเนอร์ (Andreas Schleicher) Director for Education and skills, Organization for Economic Co-operation and Development (OECD) กล่าวถึง ผลการประเมิน PISA ของประเทศไทยว่า ระบบการศึกษาของไทยสามารถพัฒนานักเรียนให้มีความสามารถในระดับสูงได้ หากมีนโยบายที่สามารถสร้างความเท่าเทียมกันทางการศึกษา และให้ความสำคัญกับ 1) ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ กระทั่งกลุ่มเด็กที่ยากจนที่สุดในประเทศจีน สิงคโปร์ เอสโตเนีย และฮ่องกง ยังสอบได้ผลคะแนนดี ซึ่งเป็นผลมาจากการที่โรงเรียนในประเทศนั้น ๆ มีครูที่มีคุณภาพ ซึ่งสามารถ

สร้างการเปลี่ยนแปลงได้ 2) สัดส่วนของครูและนักเรียน ในบางกรณีสัดส่วนของครูที่ไม่เพียงพอต่อนักเรียน อาจไม่สัมพันธ์กับผลการเรียนโดยตรง แต่ปัจจัยการให้เวลาของครูและผู้ปกครองที่เพียงพอต่างหากที่ส่งผลเชิงบวกของนักเรียน 3) ชั่วโมงเรียน เด็กนักเรียนในฟินแลนด์ใช้เวลาในการเรียนเพียง 37 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ แต่กลับมีผลการเรียนดีกว่านักเรียนในประเทศอื่น ๆ ที่เฉลี่ยใช้เวลาเรียนในห้องเรียนมากเกือบ 60 ชั่วโมงต่อสัปดาห์

3) *วัฒนธรรมความไว้วางใจกัน* คริสตินา เออร์กิลลา (Kristina Erkkila) Director of Development for Education, MDI Public ประเทศฟินแลนด์ กล่าวว่า การศึกษาเป็นหัวใจของสังคมฟินแลนด์ โดยมีความเชื่อมั่นอันแรงกล้าในการลงทุนด้านการศึกษาและความเท่าเทียม ระบบการศึกษาของประเทศเราอยู่บนพื้นฐานความเชื่อ ความไว้วางใจ และความรับผิดชอบ ทั้งนี้ ความเสมอภาคทางการศึกษาของฟินแลนด์ยังครอบคลุมไปถึงระบบการศึกษาที่ไม่มีการจัดอันดับโรงเรียน ไม่มีการสอบวัดผล ไม่มีการให้เด็กเข้าชั้น รวมถึงการให้ครูสามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างอิสระ

4) *การมีผู้นำทางวิชาการ* เคเวซี โรลลินส์ (Kwesi Rollins) Vice President on Leadership and Engagement, Institute for Education Leadership ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้เสนอเรื่อง สถาบันผู้นำด้านการศึกษา (Institute for Educational Leadership: IEL) ได้ก่อตั้งขึ้นเพื่อสร้างผู้นำที่ช่วยสร้างความเท่าเทียมแก่เด็กและเยาวชนในการเข้าถึงการศึกษา พัฒนาศักยภาพของเด็กและยกระดับให้พวกเขาเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ ทั้งนี้ งานวิจัยหลายชิ้นระบุว่า หนึ่งในกลไกสำคัญในการพัฒนาเด็กและเยาวชน และการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา คือ การมีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ โดยมีการวางแผนทางในการพัฒนาผู้นำโรงเรียนให้มีความตระหนักรู้ และความสามารถในการบรรลุเป้าหมาย โดยเริ่มจาก

4.1) การกำหนดทิศทาง ผู้นำที่ดีจะต้องเข้าใจครูและนักเรียนของตัวเอง และเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ผู้นำจะต้องสั่งสมการยอมรับและวางเป้าหมายให้ทีมงานเห็นภาพ

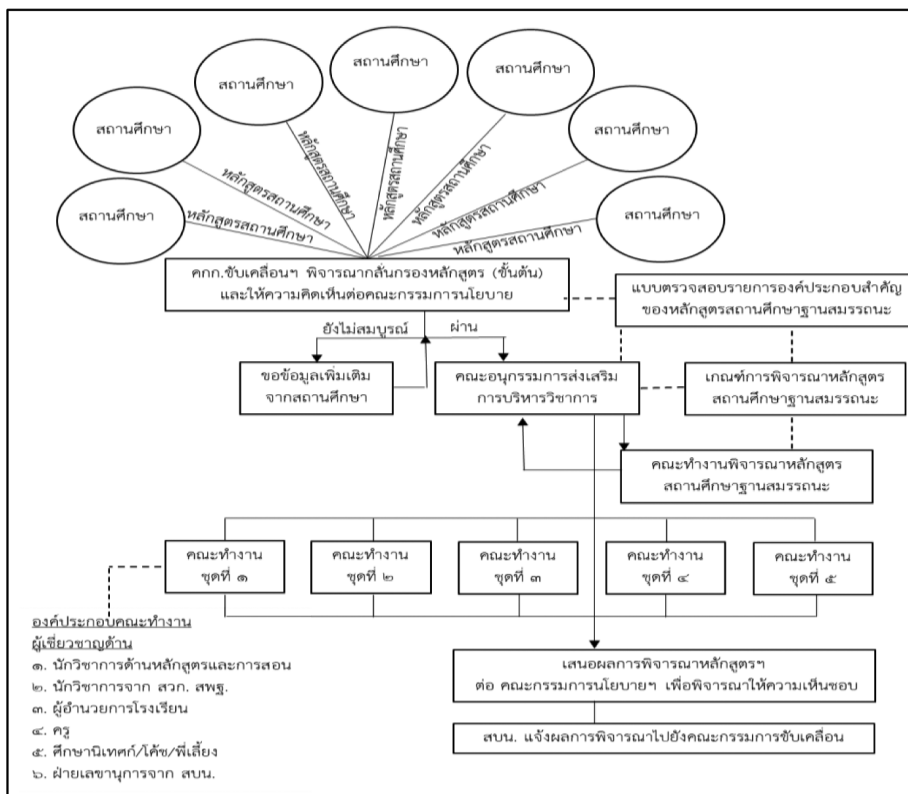
4.2) การพัฒนาบุคลากร ผู้นำต้องรู้ว่าควรพัฒนาครูและการเรียนการสอนในสถานศึกษาได้อย่างไร โดยต้องหาแนวทางในการกระตุ้นและสนับสนุนให้บุคลากรพัฒนาศักยภาพในการจัดการศึกษาให้ดียิ่งขึ้น

3.7.2 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กรณีศึกษาประเทศสิงคโปร์ งานวิจัยของ Hairon et al., (2018) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา (School-based Curriculum Development: SBCD) ในประเทศสิงคโปร์ พบว่า การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาไม่ใช่ปรากฏการณ์ใหม่ และมีการวิจัยในประเทศตะวันตกมากกว่าเอเชีย ได้แก่ จากออสเตรเลีย แคนาดา สหราชอาณาจักร และสหรัฐอเมริกา (Keiny, 2006) อย่างไรก็ตาม SBCD ได้ศึกษาในบริบทของเอเชีย (เช่น ไต้หวัน ฮองกง เกาหลีใต้) โดยเน้นที่ความเป็นอิสระของโรงเรียน (Leong et al., 2011) และการเสริมสร้างความเป็นมืออาชีพของครู ครูชาวไต้หวันได้รับอิสระมากขึ้นเนื่องจากโรงเรียนได้รับ “ความยืดหยุ่นในการปรับตัว ปรับปรุง และสร้างสรรค์นวัตกรรมในหลักสูตรของตนเอง” (Chang & Hwang, 2002) ในทำนองเดียวกันในฮ่องกง มีความพยายามที่จะลดการควบคุมของรัฐบาลเพื่อให้ครูมีพื้นที่มากขึ้นในการมีสมาธิกับการสอน (Morris et al., 2002) เช่นเดียวกับในเกาหลีใต้ ที่หลักสูตรระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาอยู่ภายใต้ขอบเขตของหลักสูตรแห่งชาติเกาหลีใต้ SBCD ถูกนำมาใช้เพื่อพัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการที่ช่วยให้ครูสามารถรับบทบาทของนักวิจัย โดยเพิ่มความเป็นอิสระของแต่ละภูมิภาค โรงเรียนและครู อย่างไรก็ตาม จุดเน้นอยู่ที่การตัดสินใจเกี่ยวกับเนื้อหาของหลักสูตร ไม่ใช่วิธีการและขั้นตอนการนำหลักสูตรไปใช้ (Jeong, 2010) ปี พ.ศ. 2553 กระทรวงศึกษาธิการของสิงคโปร์

ได้ริเริ่มผลักดันให้ทุกโรงเรียนเริ่มดำเนินการในชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLCs) (Hairon & Dimmock, 2012) ให้กลุ่มครูที่พบกันเป็นประจำทุกสัปดาห์ – เรียกว่า Professional Learning Teams (PLTs) จากนั้นจึงกลายเป็นวิธีที่จะทำให้การเปลี่ยนแปลงการสอนเกิดขึ้นได้ในระดับพื้นฐาน นวัตกรรมหลักสูตรควรเกิดขึ้นในกลุ่มครรร่วมมือกับผู้บริหารโรงเรียน โดยได้รับการสนับสนุนจากระดับสูง นั่นคือกระทรวงศึกษาธิการ (MOE, 2005) ความคิดริเริ่มนี้อยู่ภายใต้ปรัชญานโยบาย โรงเรียนริเริ่ม รัฐสนับสนุน “Bottom-up Initiative, Top-down Support” (MOE, 2005)

3.8 เกณฑ์การพิจารณากลับกรองหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของสำนักงานบริหารพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การพิจารณาให้ความเห็นชอบกรอบหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของสำนักงานบริหารพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สถานศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาสามารถนำ (ร่าง) กรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ และส่งหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะที่จัดทำขึ้นให้คณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาพิจารณากลับกรองเบื้องต้น โดยคณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจะใช้เอกสารแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) เพื่อตรวจสอบองค์ประกอบสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะในขั้นต้น ในกรณีที่หลักสูตรสถานศึกษายังไม่สมบูรณ์ คณะกรรมการขับเคลื่อนฯ จะให้ข้อเสนอแนะแก่สถานศึกษาเพื่อปรับปรุงหลักสูตรให้เป็นไปตามเกณฑ์ในการพิจารณา ในกรณีที่หลักสูตรเป็นไปตามเกณฑ์ในการพิจารณา คณะกรรมการขับเคลื่อนฯ จะส่งหลักสูตรให้คณะกรรมการส่งเสริมวิชาการพิจารณาตามเกณฑ์การพิจารณาเป็นลำดับต่อไป ดังภาพที่ 13

ภาพที่ 13 กระบวนการพิจารณาให้ความเห็นชอบกรอบหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ (ทีศนา เขมมณี, 2565)

สำหรับเกณฑ์ในการพิจารณาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะนั้น จัดทำขึ้นบนฐานขององค์ประกอบหลักที่สำคัญของการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะ ซึ่งประกอบด้วย การจัดทำหลักสูตรฐานสมรรถนะ การจัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะ และการวัดและประเมินผลฐานสมรรถนะ โดยจัดกลุ่มเกณฑ์เป็น 7 ด้านหลัก ประกอบด้วยเกณฑ์ย่อย จำนวน 34 ข้อ ดังนี้

ด้านที่ 1 แนวคิด ข้อมูลพื้นฐาน และกระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ประกอบด้วยเกณฑ์ย่อย จำนวน 4 ข้อ ดังนี้

1.1 ข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมา แนวคิด หลักการ เหตุผล ของการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะมีความชัดเจน แสดงให้เห็นถึงวิสัยทัศน์ แนวคิดของผู้บริหาร แรงจูงใจ ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลง และต้นทุนของสถานศึกษา

1.2 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานศึกษามีความสมบูรณ์ ช่วยให้เข้าใจสภาพความเป็นจริงของสถานศึกษา

1.3 ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทระดับต่าง ๆ ทั้งระดับโรงเรียน ชุมชน ท้องถิ่น พื้นที่ จังหวัด ไปถึงระดับประเทศและโลก ที่ให้ไว้มีความสำคัญเชื่อมโยงกับการจัดการศึกษาของสถานศึกษาและเพียงพอต่อการจัดทำหลักสูตร

1.4 กระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาสะท้อนให้เห็นถึงการมีส่วนร่วม ความมุ่งมั่น และความคิดสร้างสรรค์ ในการดำเนินงานของบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

ด้านที่ 2 เป้าหมายและพันธกิจของสถานศึกษา ประกอบด้วยเกณฑ์ย่อย จำนวน 4 ข้อ ดังนี้

2.1 ปรัชญา หรือหลักการ หรือแนวคิด ที่สถานศึกษา มี/ เลือก/ ใช้ นั้น มีที่มา คำอธิบายและเหตุผลที่ชัดเจน

2.2 สถานศึกษามีแนวคิดหลัก (School Concept)/ เอกลักษณ์/ อัตลักษณ์ อันแสดงถึงจุดเน้นของการจัดการศึกษาที่เหมาะสมกับบริบท

2.3 วิสัยทัศน์ที่กำหนดสะท้อนภาพอนาคตของสถานศึกษาที่พึงประสงค์อย่างชัดเจน และเป็นไปได้ในการปฏิบัติจริง เป็นไปตามเจตนารมณ์ อุดมการณ์ของสถานศึกษา และสอดคล้องกับปรัชญา/ หลักการ/ จุดเน้น/ เอกลักษณ์/ บริบท ของสถานศึกษาและวัตถุประสงค์ของพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

2.4 สถานศึกษากำหนดพันธกิจที่เป็นแนวทางหรือวิธีการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสามารถนำไปสู่การปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ที่กำหนด ครอบคลุมทั้งด้านการพัฒนาผู้เรียน การพัฒนาบุคลากร การบริหารจัดการ การระดมทรัพยากร และความร่วมมือ

ด้านที่ 3 แบบแผนของหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ประกอบด้วยเกณฑ์ย่อย จำนวน 9 ข้อ ดังนี้

3.1 จุดหมายของหลักสูตรกำหนดสมรรถนะและคุณลักษณะ/ ค่านิยม ที่เป็นเป้าหมายปลายทางในการพัฒนาผู้เรียนอย่างสอดคล้องกับจุดเน้นและวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา รวมทั้งตอบสนองต่อปัญหาความต้องการของผู้เรียน/ ชุมชน/ ท้องถิ่น/ สังคม

3.2 คุณลักษณะของผู้เรียนสะท้อนลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม มีความเป็นไปได้ในการพัฒนาและประเมิน รวมทั้งมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับสมรรถนะของผู้เรียนที่สถานศึกษากำหนด

3.3 สมรรถนะหลัก คำอธิบายสมรรถนะ ระดับสมรรถนะ และพฤติกรรมบ่งชี้สมรรถนะ ที่หลักสูตรกำหนด/ อ้างอิง มีความครอบคลุมข้อกำหนดของ (ร่าง) กรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ของ สพฐ. และหากมีการกำหนดสมรรถนะเพิ่มเติม สมรรถนะที่เพิ่มนั้น มีความเชื่อมโยงและตอบโจทย์ความต้องการเฉพาะหรือบริบทของสถานศึกษา

3.4 สาระการเรียนรู้ที่หลักสูตรกำหนด/ อ้างอิง มีความครอบคลุมข้อกำหนดของ (ร่าง) กรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ของ สพฐ. และหากมีการกำหนดเพิ่มเติม สาระที่เพิ่มนั้น มีความเชื่อมโยงสามารถตอบโจทย์ความต้องการเฉพาะ/ บริบท ของสถานศึกษา และมีความเหมาะสมกับพัฒนาการตามช่วงวัยของผู้เรียน

3.5 ผลลัพธ์การเรียนรู้เมื่อจบช่วงชั้นที่หลักสูตรกำหนด/ อ้างอิง ซึ่งแสดงสมรรถนะหลักและสมรรถนะเฉพาะที่เชื่อมโยงกัน มีความครอบคลุมข้อกำหนดของ (ร่าง) กรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของ สพฐ. และหากมีการกำหนดเพิ่มเติม ส่วนที่เพิ่มนั้น สามารถตอบโจทย์ความต้องการเฉพาะ/ บริบทของสถานศึกษา และมีความเหมาะสมกับพัฒนาการตามช่วงวัยของผู้เรียน

3.6 ผลลัพธ์การเรียนรู้ชั้นปี มีการขยายเพิ่มเติมจาก (ร่าง) กรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ของ สพฐ. ที่เป็นรายช่วงชั้นมาสู่รายชั้นปี ในแต่ละรายสาระการเรียนรู้มีความสอดคล้องต่อเนื่อง ทั้งในด้านสมรรถนะหลักและสมรรถนะเฉพาะ ตอบโจทย์ผลลัพธ์ผู้เรียนที่ต้องการและสอดคล้องกับแนวคิด ทิศทาง และบริบทของสถานศึกษานั้น ๆ

3.7 การจัดรายสาระการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น จัดเป็นรายสาระ/ รายวิชา โครงการ โครงงาน โมดูล กิจกรรม ครอบคลุมสาระและผลลัพธ์การเรียนรู้ตามที่หลักสูตรสถานศึกษากำหนด และมีความเหมาะสมกับพัฒนาการตามช่วงวัยของผู้เรียน และสามารถตอบโจทย์ความต้องการเฉพาะของผู้เรียน สถานศึกษา และบริบท

3.8 โครงสร้างเวลาเรียน มีการจัดโครงสร้างเวลาเรียนและตารางการเรียนรู้รายสัปดาห์ให้สอดคล้องกับโครงสร้างเวลาเรียนรวมและสัดส่วนในแต่ละรายสาระ ที่อยู่ใน (ร่าง) กรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ของ สพฐ. ทั้งนี้อาจมีการปรับสัดส่วนหรือเพิ่มเติมบางสาระ เพื่อให้ตอบโจทย์และเน้นผลลัพธ์ คือ สมรรถนะของผู้เรียนที่ต้องการ (DOL) ของสถานศึกษานั้น ๆ โดยไม่เพิ่มภาระแก่ผู้เรียนและครูสอน ในลักษณะการทดสอบเพื่อการแข่งขัน

3.9 คำอธิบายรายสาระการเรียนรู้ มีการเขียนเรียบเรียงรายสาระการเรียนรู้ของแต่ละระดับชั้น ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ วิธีการและขั้นตอนการเรียนรู้ และผลลัพธ์ที่คาดหวัง รวมทั้งการวัดและประเมินผล ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นการผสมผสานกันของ ความรู้ ทักษะ และเจตคติ และการนำไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยมีการเชื่อมโยงสู่การบรรลุสมรรถนะเฉพาะและสมรรถนะหลักอย่างชัดเจน

ด้านที่ 4 แนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ ประกอบด้วยเกณฑ์ย่อย จำนวน 5 ข้อ ดังนี้

4.1 การจัดการเรียนรู้

4.1.1 แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่สถานศึกษาระบุ สอดคล้องกับหลักการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ ที่มุ่งเน้นการพัฒนาความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ และเจตคติ อย่างเป็นองค์รวม ในการปฏิบัติงาน การเผชิญสถานการณ์ การแก้ปัญหา และการใช้ชีวิตอย่างเหมาะสมกับบริบท

4.1.2 มีแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการข้ามศาสตร์ การจัดการเรียนรู้เชิงรุก และวิธีการจัดการเรียนรู้หลากหลาย ที่สามารถช่วยให้ผู้เรียนบรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้ทั้งสมรรถนะเฉพาะและสมรรถนะหลัก

4.1.3 มีแนวทางการส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถนำตนเอง กำกับการเรียนรู้ของตนเอง และสะท้อนคิด เพื่อปรับปรุงและพัฒนาตนเองสู่ความเชี่ยวชาญตามความสนใจ/ ความถนัด

4.1.4 มีแนวทางการประเมินเพื่อพัฒนา ครอบคลุมการประเมินการเรียนรู้ของตนเองโดยผู้เรียน และการให้ข้อมูลย้อนกลับของครู ควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนการสอน

4.2 นวัตกรรมการเรียนรู้

นวัตกรรมการเรียนรู้ที่สถานศึกษาเลือกใช้ มีความเหมาะสมกับสมรรถนะที่ต้องการพัฒนา รวมทั้งเหมาะสมกับปัญหา ความต้องการ จุดเน้น และบริบทของสถานศึกษา

ด้านที่ 5 แนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ ประกอบด้วยเกณฑ์ย่อย จำนวน 3 ข้อ ดังนี้

5.1 มีการระบุวิธีการวัดและประเมินผลสมรรถนะ ที่ครอบคลุมการประเมินเพื่อพัฒนา (Formative Assessment) และการประเมินเพื่อตัดสิน (Summative Assessment) มีการออกแบบเครื่องมือการวัดและประเมินผล ปรากฏให้เห็นในระดับแผนการเรียนการสอน ที่สอดคล้องกับขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นระยะ ๆ มีการออกแบบการบันทึกผลอย่างเป็นระบบ ที่สามารถเก็บสะสม ตลอดจนการประมวลผลและจัดทำเป็นรายงานส่งผู้ปกครอง หรือส่งต่อครูในระดับชั้นถัดไป

5.2 มีการระบุเกณฑ์การจบการศึกษาแต่ละระดับที่เปิดสอน โดยสามารถอิงเกณฑ์ตามประกาศของคณะกรรมการนโยบายพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา เรื่อง เกณฑ์การประเมินผลสมรรถนะ และเกณฑ์การจบการศึกษา หรือเพิ่มเติมตามแนวคิด ทิศทางของสถานศึกษานั้น ๆ

5.3 มีการระบุวิธีการรายงานผลการเรียน เริ่มตั้งแต่ วิธีการประมวลผล และการออกแบบจัดทำรายงานผลการเรียน เพื่อส่งไปยังผู้ปกครอง หน่วยงานต้นสังกัด และครูในระดับชั้นถัดไป และเพื่อใช้ประกอบเป็นเอกสารการประเมินคุณภาพภายในของสถานศึกษา

ด้านที่ 6 แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรฐานสมรรถนะ ประกอบด้วยเกณฑ์ย่อย จำนวน 5 ข้อ ดังนี้

6.1 มีการระบุวิธีการจัดชั้นเรียน จัดสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนรู้ วิธีการจัดการเรียนการสอน การใช้สื่ออุปกรณ์ภายในห้องเรียน และแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ที่สอดคล้องกับสาระการเรียนในหลักสูตรของสถานศึกษา

6.2 มีการระบุแผนงาน วิธีการพัฒนาผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา ของสถานศึกษานั้น ๆ ที่สอดคล้องกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ทั้งการพัฒนางานประจำ เช่น การมีระบบ PLC (Professional Learning Community) ที่ชัดเจน และการพัฒนาเพิ่มเติมพิเศษ โดยการมุ่งเน้นสมรรถนะของผู้บริหารและครู ในการเป็นผู้นำทางด้านวิชาการให้สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงในชั้นเรียน เพื่อการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดผลลัพธ์เชิงสมรรถนะได้จริง

6.3 มีการระบุแผนงาน เพื่อการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับผู้เกี่ยวข้อง ที่ชัดเจน เช่น วิธีการสื่อสารกับผู้ปกครอง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันกับชุมชน (People Mapping/ Community Mapping) หรือกับหน่วยงาน องค์กร อื่น ๆ การจัดประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในประเด็นการสร้างเข้าใจ และร่วมเรียนรู้ไปด้วยกัน

6.4 มีการระบุแผนงาน วิธีการดำเนินงาน ด้านการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน สถานศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยสามารถอ้างอิง จากประกาศคณะกรรมการนโยบายพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาของศึกษานำร่อง พ.ศ. 2564

6.5 นวัตกรรมการบริหารจัดการศึกษา (ถ้ามี) มีความเหมาะสมกับวัตถุประสงค์และบริบท และมีข้อมูลรายละเอียด หรือมีผู้รู้ ทรัพยากร ปัจจัย ที่ช่วยให้เห็นถึงความเป็นไปได้ในการปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จ

ด้านที่ 7 หลักสูตรระดับชั้นเรียน: ตัวอย่างหน่วยการเรียนรู้/ แผนการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย เกณฑ์ย่อย จำนวน 4 ข้อ ดังนี้

7.1 มีตัวอย่างโครงสร้างรายวิชา/ สาระ อย่างน้อย 1 รายวิชา/ สาระ ที่แสดงให้เห็นเส้นทางการเรียน (Roadmap) ของวิชา/ สาระ นั้น ๆ ตั้งแต่เริ่มต้นจนไปถึงปลายทาง โดยมีการจัดและหลอมรวมสาระ แบ่งออกเป็นหน่วยย่อย ๆ ที่สัมพันธ์กันไปตามลำดับ รวมทั้ง มีการจัดแบ่งเวลาอย่างเหมาะสมกับแต่ละหน่วย ซึ่งจะนำผู้เรียนไปสู่ความคิดรวบยอดสำคัญของเรื่องที่เรียน และบรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้ทั้งด้านสมรรถนะหลักและสมรรถนะเฉพาะ ภายในกรอบเวลาที่หลักสูตรกำหนดให้

7.2 มีตัวอย่างการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้อย่างน้อย 2 หน่วย/ แผน ที่มีลักษณะเป็นระบบครบวงจร ประกอบด้วย วัตถุประสงค์/ ผลลัพธ์การเรียนรู้ มโนทัศน์และสาระการเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ และวิธีการวัดและประเมินผล ที่มีความสอดคล้องกันทั้งระหว่างองค์ประกอบและภายในองค์ประกอบ

7.3 มีสถานการณ์ ประสบการณ์ งาน และกิจกรรมการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับหลักการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ และแนวทางที่สถานศึกษากำหนด (ตามเกณฑ์ด้านที่ 4) ซึ่งสามารถนำผู้เรียนไปสู่วัตถุประสงค์ที่ต้องการ

7.4 นวัตกรรมการเรียนรู้ที่สถานศึกษาเลือกใช้สามารถสะท้อนให้เห็นผลลัพธ์เชิงสมรรถนะที่จะเกิดกับผู้เรียนได้อย่างชัดเจน

3.9 ผลการพิจารณากลับกรองเอกสารหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ

ในการพิจารณากลับกรองหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของศึกษานำร่องในพื้นที่ นวัตกรรมการศึกษา มีผลการพิจารณา 3 มติ ดังนี้

มติที่ 1 เป็นหลักสูตรที่ได้รับความเห็นชอบเอกสารหลักสูตรในเชิงหลักการและโครงสร้างของหลักสูตรที่ตั้งอยู่บนฐานสมรรถนะ เมื่อศึกษานำร่องได้รับผลการพิจารณาจากสำนักงานบริหารพื้นที่ นวัตกรรมการศึกษา (สบน.) แล้ว ให้ดำเนินการพิจารณาความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจาก คณะกรรมการนโยบายพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาตามประเด็นที่แจ้ง พร้อมดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรให้ สมบูรณ์ขึ้น โดยอาจขอรับการสนับสนุนช่วยเหลือจากคณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

หน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานอื่น หรือผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ และ รายงานความก้าวหน้าในการปรับปรุงหลักสูตรต่อคณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

มติที่ 2 เป็นหลักสูตรที่ได้รับความเห็นชอบเอกสารหลักสูตรในเชิงหลักการและโครงสร้าง ของหลักสูตรที่ตั้งอยู่บนฐานสมรรถนะ โดยมีเงื่อนไขให้ปรับแก้เอกสารหลักสูตรตามหัวข้อที่ระบุ ได้แก่ 2.1) คำอธิบายรายวิชาของหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ อย่างน้อย 1 ระดับชั้นที่เปิดสอน 2.2) ตัวอย่าง โครงสร้างรายวิชา อย่างน้อย 1 รายวิชา 2.3) ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้ อย่างน้อย 2 แผน

เมื่อสถานศึกษานำร่องได้รับผลการพิจารณาจากสำนักงานบริหารพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา (สบน.) แล้ว ให้ปรับแก้เอกสารหลักสูตรตามหัวข้อที่ระบุไว้และดำเนินการพิจารณาความคิดเห็นและ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากคณะกรรมการนโยบายพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาตามประเด็นที่แจ้ง พร้อมดำเนินการ ปรับปรุงหลักสูตรให้สมบูรณ์ขึ้น โดยอาจขอรับการสนับสนุนช่วยเหลือจากคณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่ นวัตกรรมการศึกษา หน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานอื่น หรือผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ฐานสมรรถนะ และรายงานความก้าวหน้าในการปรับปรุงหลักสูตรต่อคณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการ ศึกษา จากนั้นส่งเอกสารหลักสูตรกลับไปให้คณะทำงานส่วนกลางพิจารณาเพิ่มเติม อีกครั้ง

มติที่ 3 เป็นหลักสูตรที่ยังไม่ลงความเห็น เนื่องจากข้อมูลไม่เพียงพอสำหรับการพิจารณา และ/ หรือยังไม่สอดคล้องกับ (ร่าง) กรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. เมื่อสถานศึกษานำร่องได้รับ ผลการพิจารณาจากสำนักงานบริหารพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา (สบน.) แล้ว ให้ปรับแก้เอกสารหลักสูตร ตามหัวข้อที่ระบุไว้และดำเนินการพิจารณาความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากคณะกรรมการนโยบาย พื้นที่นวัตกรรมการศึกษาตามประเด็นที่แจ้ง พร้อมดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรให้สมบูรณ์ขึ้น โดยอาจขอรับ การสนับสนุนช่วยเหลือจากคณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา หน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานอื่น หรือผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ และรายงานความก้าวหน้าในการปรับปรุง หลักสูตรต่อคณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จากนั้นส่งเอกสารหลักสูตรกลับไปให้คณะทำงาน ส่วนกลางพิจารณาใหม่ อีกครั้ง

ซึ่งผลการพิจารณาหลักสูตรในมติต่าง ๆ แยกตามจังหวัด สามารถแสดงผลได้ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ผลการพิจารณาหลักสูตรตามมติแยกตามจังหวัด

จังหวัด	จำนวนหลักสูตร ที่ส่งเข้ารับการพิจารณา	ผลการพิจารณาหลักสูตร					
		มติที่ 1 เห็นชอบในเชิง หลักการ		มติที่ 2 เห็นชอบในเชิง หลักการโดยมีเงื่อนไข		มติที่ 3 ยังไม่ลงความเห็น	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
นราธิวาส	21	2	9.5	19	90.5	0	0
ยะลา	26	1	3.8	25	96.2	0	0
ปัตตานี	15	13	86.7	2	13.3	0	0
สตูล	14	4	28.6	9	64.3	1	7.1
ระยอง	9	6	66.7	3	33.3	0	0
ศรีสะเกษ	16	0	0	8	50	8	50
กาญจนบุรี	17	0	0	10	58.8	7	41.2
เชียงใหม่	16	5	31.3	8	50	3	18.7
รวมทั้งสิ้น	134	31	23.1	84	62.7	19	14.2

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษากระบวนการและผลการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นดังนี้

รังสันต์ โยศรีคุณ (2556) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ มีข้อเสนอแนะ คือ ควรมีฝ่ายประสานงานนิเทศ และแนะนำการจัดทำ และการใช้หลักสูตร มีการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาในระดับจังหวัด เพื่อดำเนินการตามความต้องการ เป็นการประหยัดงบประมาณ เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของผู้เข้ารับการอบรม สถานศึกษาควรมีการร่วมกันจัดทำหลักสูตรโดยเชิญผู้เชี่ยวชาญมาให้คำแนะนำ และนำหลักสูตรไปใช้ในสถานศึกษา พร้อมทั้งจัดอบรมให้ความรู้กับบุคลากรที่เกี่ยวข้องในด้านการใช้หลักสูตรอย่างต่อเนื่อง มีการประเมินการใช้หลักสูตร ทุกกลุ่มสาระในแต่ละภาคเรียน ปีการศึกษา และนำผลการประเมินไปปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา รวมถึงผู้บริหารควรมีนิเทศ ติดตามการใช้หลักสูตรอย่างต่อเนื่อง และเป็นระบบ

ภัทรา ไ้วอมราภรณ์ (2557) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรและงานวิชาการในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนที่ได้รับรางวัลพระราชทานระดับประถมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้บริหารดูแล ติดตาม และนิเทศการนำหลักสูตรไปใช้ ตรวจสอบผลจากการใช้หลักสูตร และนำมาปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร 2) ครูผู้สอนศึกษาผู้เรียน และวิเคราะห์นักเรียนเป็นรายบุคคล เพื่อพัฒนานักเรียน และจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ฝึกให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์และลงมือปฏิบัติ 3) ผู้บริหารจัดอบรมให้ความรู้แก่ครูผู้สอนในการวัดผลประเมินผล และ

นำผลการประเมินมาพัฒนานักเรียน 4) ผู้บริหารสนับสนุนและส่งเสริมให้ครูผลิต แลกเปลี่ยน และเพิ่มพูนความรู้ในการใช้สื่อการเรียนรู้ และนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน 5) ครูผู้สอนจัดกิจกรรมตามความสนใจของนักเรียน เพื่อพัฒนาทักษะและส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตลอดจนจัดบริการเพื่อช่วยเหลือและแก้ปัญหาให้นักเรียน 6) ผู้บริหาร ครูผู้สอน และบุคลากร ดำเนินการส่งเสริม สนับสนุน และจัดกิจกรรมให้ตอบสนองต่อการเรียนรู้ของนักเรียน โดยจัดเป็นโครงการและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน

อรอุมา เจริญสุข (2558) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาและบริหารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานแนวใหม่ ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพ วิธีการ และผลการแก้ปัญหาวิกฤตการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ผ่านมา มีประเด็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาและบริหารหลักสูตร 2) การบริหารหลักสูตร การวางแผนหลักสูตร ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และด้านการประเมินหลักสูตร 3) แนวทางในการพัฒนาและบริหารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานแนวใหม่ ประกอบด้วย แนวทางที่ 1 การจัดหลักสูตรแบบโมดูล แนวทางที่ 2 การจัดหลักสูตรแบบบูรณาการสาระวิชาตามหลักสูตรแกนกลางร่วมกับหลักสูตรเสริมของสถานศึกษา แนวทางที่ 3 การจัดหลักสูตรแบบมีชุมชนและสถานศึกษาเป็นฐาน และแนวทางที่ 4 การจัดหลักสูตรที่เน้นการสร้างความรู้และการค้นพบความรู้ด้วยตนเอง

ธงชัย ช่อพฤษภา (2558) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองกำแพงเพชร ผลการวิจัยพบว่า 1) ความคิดเห็นของบุคลากรโรงเรียนเทศบาล และกรรมการชุมชนต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองไม่แตกต่างกัน 2) ความคิดเห็นของบุคลากรชุมชนต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาไม่แตกต่างกันในทุกประเด็น 3) ปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองกำแพงเพชร พบว่า มีปัญหา คือ ขาดการประสานงาน ความพร้อมของชุมชน ขาดความต่อเนื่อง ไม่มีเวลาร่วมกิจกรรม การวางแผน ขาดความตระหนักถึงความต้องการของชุมชน ขาดภาวะผู้นำ ขาดความร่วมมือ ขาดการประสานงาน ขาดการสิ่งจูงใจ การเข้าร่วมกิจกรรมไม่ต่อเนื่อง ไม่ตรงตามความต้องการ ไม่เหมาะสมตามวิถีชีวิต ขาดการแนะนำและสร้างความเข้าใจ ไม่เข้าใจถึงเป้าหมายที่แท้จริงในการจัดการศึกษา ไม่เข้าถึงสิทธิในการรับประโยชน์ คิดว่าไม่มีความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิต ประชาชนได้รับประโยชน์ในการมีส่วนร่วมน้อยมาก และ 4) แนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองกำแพงเพชร คือ โรงเรียนจะต้องเปิดโอกาสให้ชุมชนและเทศบาลมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาทุกขั้นตอน เพื่อร่วมกันพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาอย่างมีคุณภาพ

ดวงใจ ไชยลังการ (2558) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาจัดการหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับการศึกษาในศตวรรษที่ 21: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโป่งน้ำร้อน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เชียงราย เขต 1 ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนบ้านโป่งน้ำร้อน ได้ดำเนินการเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรที่เกี่ยวข้อง คือ การสร้างความตระหนักแก่ครูผู้สอน ผู้บริหาร กรรมการสถานศึกษา ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง และนักเรียน การพัฒนาให้บุคลากรในโรงเรียนมีความรู้ความเข้าใจ เห็นความสำคัญและความจำเป็นที่จะต้องร่วมมือกันจัดทำหลักสูตร มีการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง จัดทำโครงสร้างหลักสูตรแกนกลางสถานศึกษาออกแบบการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอน สื่อการเรียนรู้/แหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผลจัดการเรียนการสอนที่ได้รับมอบหมายได้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร จัดทำรายงานสรุปผลการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา รวมถึงนำข้อมูลและปัญหาการพัฒนาคุณภาพการศึกษามาปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ปรับปรุง

และพัฒนาแผนพัฒนาคุณภาพ 2) การเสนอแนวทางการพัฒนาจัดการหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนบ้านโป่งน้ำร้อน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาศักยภาพครูและผู้บริหารสู่ความเป็นมืออาชีพ ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาสื่อ นวัตกรรมการเรียนรู้ และ ยุทธศาสตร์ที่ 3 การประกันคุณภาพหลักสูตรส่งเสริมการมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วนเพื่อพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

เอมิกา รัตนมาลา (2558) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดนครนายก ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรสถานศึกษาเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดนครนายก ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน 2) การกำหนดหลักการและเป้าหมาย 3) การกำหนดเนื้อหาและการจัดการเรียนรู้ 4) การนำไปใช้และปรับปรุงหลักสูตร และ 5) การวัดและประเมินผลหลักสูตร ส่วนรูปแบบที่พัฒนาขึ้นเห็นว่า เหมาะสมในการนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดนครนายก

สงกรานต์ เรื่องประทีป (2559) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 อยู่ในระดับมาก ทั้งในภาพรวมและรายด้านและผลการเปรียบเทียบรูปแบบการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 จำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

น้ำอ้อย สุขเสนา (2560) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาการพัฒนาหลักสูตร และการใช้หลักสูตรโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี สมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า 1) ในด้านการพัฒนาหลักสูตรและการสนับสนุนการใช้หลักสูตร พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่ทำการศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษา และเอกสารประกอบหลักสูตรอื่น ๆ โดยศึกษาวิเคราะห์จากหลักสูตรแกนกลาง ส่งเสริมให้ครูผู้สอนศึกษาวิเคราะห์และทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรในสถานศึกษา และเอกสารประกอบหลักสูตรเตรียมบุคลากรในสถานศึกษา เพื่อให้หลักสูตรในสถานศึกษา มีส่วนร่วมในการจัดครูเข้าสอน มีส่วนร่วมในการจัดตารางสอน และมีแนวปฏิบัติในการจัดตารางสอน โดยวิเคราะห์จากโครงสร้างหลักสูตร การจัดระบบงานบริการให้มีวิสัยทัศน์หลักสูตร มีการวางแผนจัดเตรียมงบประมาณค่าใช้จ่ายในการสนับสนุนการใช้หลักสูตรสถานศึกษา มีการนิเทศ ติดตามการใช้หลักสูตรสถานศึกษา มีการจัดให้มีการประชาสัมพันธ์หลักสูตร 2) ในด้านกระบวนการใช้หลักสูตร พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีความเข้าใจมาตรฐานการเรียนรู้ และปรับการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น มีการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ กำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยกำหนดให้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด และ สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ในหลักสูตรสถานศึกษา ได้ใช้สื่อในการส่งเสริมการเรียนรู้ มีการจัดซ่อมเสริม มีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ 3) ในด้านความพึงพอใจต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษา พบว่า นักเรียนและผู้ปกครองมีความพึงพอใจมากต่อการจัดเตรียมอาคารสถานที่การจัดปฐมนิเทศนักเรียนก่อนเปิดภาคเรียน เพื่อประชาสัมพันธ์หลักสูตร และในระดับความพึงพอใจมากในทุกด้าน ส่วนด้านครูผู้สอน โดยรวมอยู่ในระดับความพึงพอใจมาก และมีความพึงพอใจมากที่สุด ในด้านการแต่งกายสะอาด สุภาพ รองลงมา คือ ครูมีกิริยามารยาทเหมาะสมกับกาลเทศะ

เสาวนีย์ นวลน้อย (2560) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนมาตรฐานสากล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 และเขต 2 ผลการวิจัย พบว่า 1) การพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนมาตรฐานสากล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 และเขต 2 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านการสร้างความเข้าใจในหลักสูตรมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนมาตรฐานสากล ส่วนด้านการจัดเตรียมความพร้อมห้องปฏิบัติการมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง 2) ปัญหา คือ ครูผู้สอนยังขาดความรู้ และความชัดเจนในกระบวนการด้านการพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนมาตรฐานสากล ซึ่งเป็นผลมาจากการส่งเสริมของโรงเรียนไม่เป็นรูปธรรม และไม่ต่อเนื่องในด้านนโยบายการปฏิบัติ ครูส่วนใหญ่ไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการบริหารหลักสูตรในโรงเรียนมาตรฐานสากล และขาดการจัดเตรียมสื่อและเทคโนโลยีในการพัฒนาการเรียนการสอน ขาดการจัดอบรมครูและบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจ เพื่อพัฒนางานด้านหลักสูตรในโรงเรียนมาตรฐานสากล อีกทั้งการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ไม่มีการบูรณาการในกลุ่มสาระฯ อื่น ๆ ขาดการนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล 3) ข้อเสนอแนะ คือ ผู้บริหารโรงเรียนควรมีการส่งเสริมครูผู้สอน โดยสร้างความตระหนัก และสร้างทักษะความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนมาตรฐานสากลให้เกิดเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง ด้านนโยบายการปฏิบัติ ครูต้องตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนมาตรฐานสากล ควรมีการจัดเตรียมความพร้อมห้องปฏิบัติการและอุปกรณ์ที่เพียงพอ จัดหาสื่อและเทคโนโลยีในการพัฒนาการเรียนการสอนให้เพียงพอกับการใช้งาน ส่งเสริมการจัดอบรมครูและบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจเพื่อมาพัฒนางานด้านหลักสูตรในโรงเรียนมาตรฐานสากล อีกทั้ง จัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ให้เกิดการบูรณาการในกลุ่มสาระฯ อื่น ๆ พร้อมทั้งส่งเสริมการดำเนินการนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล

อวิศยา แสงทอง (2564) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนวัดจันทราวาส (ศุขประสารราษฎร์) พบว่า การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนวัดจันทราวาส (ศุขประสารราษฎร์) ประกอบด้วย 7 ด้าน 19 แนวทาง ดังนี้ 1) ด้านการสำรวจความต้องการ มี 3 แนวทาง คือ (1) สำรวจความต้องการของชุมชนและผู้เรียน (2) จัดประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา (3) จัดตั้งคณะทำงาน และพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ 2) ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์ มี 2 แนวทาง คือ (1) จัดอบรมครูเกี่ยวกับการกำหนดวัตถุประสงค์ (2) ครูกำหนดจุดมุ่งหมายให้สอดคล้องกับวัยของผู้เรียน 3) ด้านการเลือกเนื้อหาสาระ มี 4 แนวทาง คือ (1) จัดทำหน่วยการเรียนรู้โดยบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ (2) กำหนดโครงสร้างหลักสูตรให้เหมาะสม (3) ผู้บริหารสนับสนุนการทำหลักสูตรแบบบูรณาการ (4) ครูจัดการเรียนการสอนให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน 4) ด้านการจัดเนื้อหาสาระ มี 2 แนวทาง คือ (1) จัดทำสาระการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความสนใจผู้เรียน (2) จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่หลากหลาย 5) ด้านการเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ มี 2 แนวทาง คือ (1) ผู้บริหารจัดให้ครูได้เข้าสอนตรงตามสาขาวิชาของตนเอง (2) จัดอบรมเพื่อพัฒนาการสอนของครู 6) ด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ มี 3 แนวทาง คือ (1) จัดให้มีสื่อการเรียนรู้เพียงพอตามความต้องการ (2) ผู้บริหารสนับสนุนการใช้สื่อการเรียนรู้ของครู (3) ครูสร้างและพัฒนาสื่อการสอนที่เหมาะสม 7) ด้านการประเมินผลและวิธีการประเมินผล มี 3 แนวทาง คือ (1) จัดอบรมเกี่ยวกับวิธีการวัดและประเมินผล (2) จัดประชุมคณะครู และเน้นย้ำการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง (3) จัดตั้งคณะกรรมการประเมินผลการใช้หลักสูตรและนำผลการประเมินมาปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ต่อไป

นริศรา มากมี และ ชีรศักดิ์ อุปไมยอริชัย (2565) ได้ศึกษาการเตรียมการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 พบว่า 1) แนวทางเตรียมการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 พบว่า มีทั้งหมด 17 แนวทาง แบ่งออกเป็น ด้านการจัดทำหลักสูตร 4 แนวทาง ด้านการวางแผนการใช้หลักสูตร 5 แนวทาง ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ 3 แนวทาง และด้านการประเมินหลักสูตร 5 แนวทาง 2) ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติของแนวทางเตรียมการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติสูงสุด คือ ด้านการจัดทำหลักสูตร และด้านที่ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติต่ำสุด คือ ด้านการประเมินหลักสูตร

ผลการศึกษาแนวทางเตรียมการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้แนวทางเตรียมการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะไว้ ดังนี้

1) *ด้านการจัดทำหลักสูตร* ควรมีแนวทางดังนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาควรแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา จากบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ควรจัดทำข้อมูลความต้องการจำเป็นตามบริบทของสถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อให้ทราบถึงความต้องการในการเตรียมการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ และศึกษาการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะ ศึกษากรอบหลักสูตรการศึกษาฐานสมรรถนะ แล้วจัดทำร่างหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ โดยกำหนดวิสัยทัศน์ หลักการ จุดหมาย คุณลักษณะอันพึงประสงค์ สมรรถนะหลัก 6 ด้าน สารการเรียนรู้ และโครงสร้างหลักสูตร มีการตรวจสอบความเหมาะสมและคุณภาพของหลักสูตรก่อนเสนอต่อคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบและอนุมัติการใช้หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ

2) *ด้านการวางแผนการใช้หลักสูตร* ควรมีแนวทางดังนี้ คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ควรวางแผนการใช้หลักสูตร จัดทำแผนการใช้หลักสูตร และคู่มือการใช้หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ผู้บริหารสถานศึกษา ควรสร้างความตระหนักและความเข้าใจให้แก่บุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการศึกษา การจัดการศึกษาฐานสมรรถนะ และดำเนินการพัฒนาตนเอง ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะ ซึ่งประกอบด้วย 1) หลักสูตรฐานสมรรถนะ 2) การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ และ 3) การวัดและประเมินผลฐานสมรรถนะ ผู้บริหารสถานศึกษาควรวางแผนในการเตรียมสื่อ อุปกรณ์ เทคโนโลยี แหล่งเรียนรู้ และทรัพยากรทางการศึกษาอื่น ๆ เพื่อสนับสนุนครูในการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล และกำหนดแนวทางการนิเทศและติดตามการใช้หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ

3) *ด้านการนำหลักสูตรไปใช้* ควรมีแนวทางดังนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมสนับสนุนให้ครูผู้สอนนำหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะไปใช้ และปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ โดยครูผู้สอนควรนำหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะที่มีการกำหนดคำอธิบายรายวิชาไว้แล้ว ไปจัดทำโครงสร้างรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้เชิงสมรรถนะ กำหนดการประเมินการเรียนรู้และหลักฐานการเรียนรู้ และกำหนดการจัดการเรียนรู้ไปสู่การจัดการเรียนรู้ในห้องเรียน ครูผู้สอนควรมีการวิเคราะห์

ผู้เรียนด้านความพร้อมของผู้เรียน ด้านความสนใจของผู้เรียน และด้านข้อมูลลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียน แล้วจัดการเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิผล เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามเป้าหมายของหลักสูตร

4) **ด้านการประเมินหลักสูตร** ควรมีแนวทางดังนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาควรแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินผลหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการใช้หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ประเมินผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ และปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ โดยคณะกรรมการประเมินผลหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะควรกำหนดวัตถุประสงค์ กำหนด หลักเกณฑ์ การประเมิน สร้างเครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขอบเขตและระยะเวลาที่กำหนด และจัดทำรายงานผลการประเมินหลักสูตร ด้านการประเมินความถูกต้องเหมาะสมของหลักสูตร ด้านการประเมินการใช้หลักสูตร และด้านการประเมินผลการใช้หลักสูตรว่านักเรียนเกิดสมรรถนะตามที่หลักสูตรกำหนดไว้หรือไม่ เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาใช้ข้อมูลสารสนเทศที่ได้จากการประเมินหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะไปใช้ในการปรับปรุง พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ และพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา ต่อไป

Tichnor-Wagner et al., (2018) ได้วิเคราะห์และสรุปปัจจัยที่ส่งเสริม และเป็นอุปสรรคในการนำหลักสูตรไปใช้ในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับนโยบายจนถึงการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน โดยมีรายละเอียดดังนี้

การนำหลักสูตรไปใช้ระดับชั้นเรียน (Microsystem: Classroom Practices)

ปัจจัยที่ส่งเสริม ได้แก่ 1) ความมุ่งมั่นของครู เมื่อครูมีความมุ่งมั่นในการนำหลักสูตรไปใช้ แรงจูงใจในการนำหลักสูตรไปใช้และความกระตือรือร้นที่จะลงมือทำก็จะเกิดขึ้น และสิ่งนั้นจะส่งผลให้ครูมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแนวทางการจัดการเรียนรู้ตาม และ 2) ความสอดคล้องระหว่างความเชื่อของครูกับเป้าหมายของหลักสูตร หากครูมีความเชื่อว่า การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรสามารถพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้ไปในทางที่ดีและทำให้ผู้เรียนบรรลุผลลัพท์ได้ ครูก็จะเริ่มปรับใช้ในการจัดการเรียนรู้ของตน

ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ได้แก่ 1) ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนของครูต่อเนื้อหาในหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ ครูอาจเกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนจากการขาดความรู้ ความคุ้นเคย และขาดการฝึกฝน ในการนำหลักสูตรไปใช้ในชั้นเรียน หรือการที่ครูปรับใช้ตามหลักสูตรฉบับใหม่ผ่านมุมมองการใช้หลักสูตรเก่า 2) ภาระงานของครูทำให้ครูมีเวลาที่ไม่เพียงพอในการวางแผนและนำหลักสูตรไปใช้ หรือมีส่วนร่วมในการปรับปรุงหลักสูตรระดับชาติ

การนำหลักสูตรไปใช้ระดับสถานศึกษา (Mesosystem: School-Level Activities)

ปัจจัยที่ส่งเสริม ได้แก่ 1) การสนับสนุนของผู้บริหารสถานศึกษา กล่าวคือ หากผู้บริหารสถานศึกษาไม่ว่าจะเป็นผู้อำนวยการสถานศึกษาหรือหัวหน้าหน่วยงานต่าง ๆ ให้การสนับสนุนในการนำหลักสูตรไปใช้ เช่น การจัดสรรเวลาในการวางแผนและการพัฒนาหลักสูตร ก็จะสามารถทำให้ครูมีความเข้าใจในหลักสูตร และนำหลักสูตรไปใช้ให้ตรงกับผลลัพท์ที่ผู้เรียนควรได้รับ 2) การจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ ในสถานศึกษาซึ่งทรัพยากรที่กล่าวถึง คือ การจัดสรรเวลาเพื่อการพัฒนาหลักสูตรใหม่ของสถานศึกษา และการแต่งตั้งคณะทำงานเพื่อสนับสนุนการนำหลักสูตรไปใช้ และ 3) วัฒนธรรมการร่วมมือ หากครูและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกคนมีความร่วมมือในการจัดทำหลักสูตรและการนำไปใช้ ก็จะทำให้การปรับปรุงหลักสูตรส่งผลสำเร็จ

ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ได้แก่ 1) การขาดการสนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษา หากผู้บริหารสถานศึกษาไม่มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรฉบับใหม่ จะไม่สามารถให้การสนับสนุนครูในสถานศึกษาในการพัฒนาหลักสูตรได้ 2) การที่ไม่มีเวลาเพียงพอสำหรับการวางแผนและการเตรียมการสำหรับ

การนำหลักสูตรไปใช้ กล่าวคือ หากไม่มีการวางแผนที่ดี หรือไม่มีเวลาที่เพียงพอ นั้น ครูจะไม่มีโอกาสได้ทำ ความเข้าใจกับหลักสูตรฉบับใหม่ หรือช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการนำหลักสูตรไปใช้ และ 3) การขาด ทรัพยากรที่จำเป็น เช่น งบประมาณ สื่อการจัดการเรียนรู้ต่าง ๆ เป็นต้น

การนำหลักสูตรไปใช้ระดับนโยบายและการส่งเสริมจากภายนอก (Exosystem: Policy and External Supports)

ปัจจัยส่งเสริม ได้แก่ 1) การพัฒนาวิชาชีพที่สอดคล้องกับการปรับปรุงหลักสูตร กล่าวคือ หากใน โครงการการพัฒนาวิชาชีพที่ครูหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เป็นโครงการเกี่ยวกับหลักสูตรหรือการนำหลักสูตร ไปใช้ ก็จะสามารถทำให้ครูมีความรู้และความเข้าใจมากยิ่งขึ้น 2) ความช่วยเหลือจากผู้เชี่ยวชาญจากนอก สถานศึกษา (External Experts) เช่น ความช่วยเหลือจากกระทรวงที่ดูแลการศึกษา หรือจากมหาวิทยาลัย ที่สามารถให้ความช่วยเหลือในการให้ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ได้ และยัง สามารถจัดการอบรมที่ให้ความช่วยเหลือแก่ครูและผู้เกี่ยวข้องได้อีกด้วย 3) หลักสูตรชาติมีการระบุวิธีการนำหลักสูตร ไปใช้ กล่าวคือ หากในหลักสูตรชาติมีการให้คำแนะนำหรือแนวทางการนำหลักสูตรไปใช้นั้น ผู้บริหารสถานศึกษา และครูจะสามารถเข้าใจเนื้อหาในหลักสูตรได้ง่ายยิ่งขึ้น และสามารถนำไปปรับใช้ได้อย่างถูกต้อง 4) ทรัพยากร ทางการเงิน หรือให้การสนับสนุนทางการเงินหรืองบประมาณที่สถานศึกษาได้รับในการนำหลักสูตรไปใช้

ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ได้แก่ 1) ทรัพยากรที่ไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน โดยเฉพาะทรัพยากร ทางการเงิน ที่ถ้าหากมีไม่เพียงพอก็จะทำให้เป็นอุปสรรคอย่างมากในการดำเนินการนำหลักสูตรไปใช้ 2) หลักสูตรชาติมีความไม่ชัดเจน กล่าวคือ หากในหลักสูตรชาติกำหนดมาแค่เป้าหมายและผลลัพธ์ของ หลักสูตรชาติโดยไม่บอกวิธีการนำไปใช้ในชั้นเรียนจริงอย่างไร การนำหลักสูตรไปใช้ก็อาจจะไม่สำเร็จตาม เป้าหมายที่ต้องการได้

การนำหลักสูตรไปใช้ระดับความเชื่อและค่านิยมทางการศึกษา (Macrosystem: Education Beliefs and Values)

ปัจจัยส่งเสริม ได้แก่ ทศนคติที่เป็นบวกต่อการปรับปรุงหลักสูตร หากครูและผู้เกี่ยวข้องมีความเชื่อ ว่า การปรับปรุงหลักสูตรนั้นจะส่งผลที่ดีให้แก่ตัวผู้เรียน ก็จะทำให้ครูมีทัศนคติที่ดีต่อการปรับปรุงหลักสูตรและ มีความมุ่งมั่นในการนำหลักสูตรไปใช้

ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ได้แก่ 1) อิทธิพลของการจัดสาระการเรียนรู้แบบดั้งเดิม (Primacy of Traditional Subject Areas) กล่าวคือ หากสถานศึกษายังคงเชื่อในการจัดสาระการเรียนรู้แบบดั้งเดิม จะทำให้ การนำหลักสูตรใหม่ไปดำเนินการได้ไม่เต็มที่ และ 2) ความขัดแย้งระหว่างการปฏิรูปแบบยึดผู้เรียนเป็น ศูนย์กลางกับการสอบแบบเดิมพันสูง (Tensions Between Child-centered Reforms and Standardized High Stakes Exams) กล่าวคือ ค่านิยมทางสังคมที่ให้ความสำคัญกับการสอบแบบเดิมพันสูง เช่น การสอบ เข้ามหาวิทยาลัย เป็นต้น ทำให้เกิดความไม่เชื่อมั่นในหลักสูตรรูปแบบอื่น ๆ ที่อาจไม่ได้เน้นความสามารถด้าน วิชาการเพียงอย่างเดียว

การนำหลักสูตรไปใช้ระดับกรอบเวลาในการนำไปใช้ (Chronosystem: Implementation Timelines)

ปัจจัยส่งเสริม ได้แก่ การที่ครูมีเวลามากพอสำหรับการปรับตัว รวมไปถึงการวางแผน การทำความเข้าใจ หลักสูตรฉบับใหม่ก่อนที่จะนำไปใช้ หากครูมีเวลามากพอ ครูก็จะรู้สึกยินดีที่จะเปลี่ยนแปลง

ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ได้แก่ ความล่าช้าในการดำเนินการ หากสถานศึกษาใช้เวลามากเกินไปในการนำหลักสูตรไปใช้ นโยบายที่มีการเปลี่ยนแปลงระหว่างที่สถานศึกษากำลังนำหลักสูตรไปใช้นั้น อาจทำให้เป็นอุปสรรคต่อทั้งกระบวนการและอาจทำให้สถานศึกษาต้องยกเลิกกระบวนการเลยก็เป็นได้

บทที่ 3

การดำเนินการ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ สถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรม เพื่อศึกษาปัจจัย ระบบสนับสนุน และปัญหาอุปสรรคในการทำงาน พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรม และเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในด้านต่าง ๆ ในส่วนนี้จะนำเสนอข้อมูลการวิจัยในประเด็นต่อไปนี้ 1) จำนวนสถานศึกษานำร่องที่เข้าร่วมการวิจัย 2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและกลุ่มผู้ให้ข้อมูล 3) การดำเนินการวิจัย และ 4) การวิเคราะห์ข้อมูล รายละเอียดดังนี้

1. จำนวนสถานศึกษานำร่องที่เข้าร่วมการวิจัย

สถานศึกษาที่เข้าร่วมในการวิจัยครั้งนี้มี 2 ลักษณะ คือ 1) สถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรม การศึกษาจังหวัด เชียงใหม่ ระยอง ศรีสะเกษ กาญจนบุรี สตูล ปัตตานีและนราธิวาส จำนวน 35 แห่ง โดยจำแนกเป็นสถานศึกษาที่หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะผ่านการพิจารณาให้ความเห็นชอบ จำนวน 14 แห่ง และเป็นสถานศึกษาที่หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะที่อยู่ระหว่างการพิจารณาให้ความเห็นชอบ จำนวน 21 แห่ง และ 2) สถานศึกษาในพื้นที่ทั่วไปในจังหวัดฉะเชิงเทรา สงขลา บุรีรัมย์ และกรุงเทพมหานคร จำนวน 5 แห่ง สถานศึกษาที่เข้าร่วมวิจัย จำแนกรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 6 แสดงจำนวนสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรม

จังหวัด	ลักษณะหลักสูตร		รวม
	ผ่านการพิจารณาเห็นชอบ	อยู่ระหว่างการพิจารณาเห็นชอบ	
เชียงใหม่	3	6	9
ระยอง	4	2	6
ศรีสะเกษ	-	5	5
กาญจนบุรี	-	3	3
สตูล	3	2	5
ปัตตานีและนราธิวาส	4	3	7
รวม	14	21	35

ตารางที่ 7 จำนวนสถานศึกษาในพื้นที่ทั่วไป

จังหวัด	จำนวน (โรง)
กรุงเทพมหานคร	2
สงขลา	1
บุรีรัมย์	1
ฉะเชิงเทรา	1
รวม	5

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ มี 3 ลักษณะ ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบสนทนากลุ่ม สำหรับลักษณะเครื่องมือและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลวิจัย มีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 8 แสดงเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

เครื่องมือ	ลักษณะ	กลุ่มผู้ให้ข้อมูล
1. แบบสอบถาม	เป็นแบบสอบถาม ในลักษณะกัลเกิลฟอร์ม เกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ปัญหาอุปสรรค สิ่งที่ได้เรียนรู้ และข้อเสนอแนะ	สถานศึกษา 40 แห่ง
2. แบบสัมภาษณ์	เป็นเครื่องมือสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีประเด็นเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ปัญหาอุปสรรค สิ่งที่ได้เรียนรู้ และข้อเสนอแนะ	ครูและผู้บริหารสถานศึกษา ของสถานศึกษาที่ได้รับคัดเลือกจังหวัดละ 2 - 4 แห่ง ครอบคลุมสถานศึกษาที่หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะผ่านการพิจารณาให้ความเห็นชอบ และสถานศึกษาที่หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะไม่ผ่านการพิจารณาให้ความเห็นชอบ
3. แบบสนทนากลุ่ม	1. แบบสนทนากลุ่มเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ปัญหาอุปสรรค สิ่งที่ได้เรียนรู้ และข้อเสนอแนะของการดำเนินงาน	ตัวแทนของครู ผู้บริหาร นักวิชาการ/ศึกษานิเทศก์ ของทุกโรงเรียนที่เข้าร่วมการวิจัยในจังหวัด
	2. แบบสนทนากลุ่มเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ปัญหาอุปสรรค สิ่งที่ได้เรียนรู้ และข้อเสนอแนะของการดำเนินงาน	ตัวแทนของครู ผู้บริหาร นักวิชาการ/ศึกษานิเทศก์ และผู้ขับเคลื่อนงานพัฒนาหลักสูตรของทุกจังหวัด จังหวัดละ 2 คน

3. การดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 3 ระยะ ดังนี้

3.1 ระยะการเตรียมความพร้อม

ระยะเตรียมความพร้อมดำเนินการในช่วงเดือน พฤศจิกายน 2565 - มกราคม 2566 มีรายละเอียดการดำเนินการ ดังนี้

1) ประสานข้อมูลต่าง ๆ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งสำนักวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักบริหารพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา และสถานศึกษาต่าง ๆ

2) กำหนดสถานศึกษานำร่องที่เข้าร่วมวิจัย

3) ประสานงานสถานศึกษานำร่อง และผู้เกี่ยวข้องเข้าร่วมวิจัย

4) พัฒนาเครื่องมือในการทำวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบสนทนากลุ่ม โดยมีกระบวนการ ดังนี้

(1) ศึกษา ข้อมูลพื้นฐาน และแนวคิดที่เกี่ยวข้อง

(2) ยกร่างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

(3) ประชุมคณะทำงานพิจารณาเครื่องมือฉบับร่าง และปรับปรุงเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยให้เหมาะสม

(4) นำเสนอเครื่องมือในการวิจัยให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร จำนวน 3 คน พิจารณาความเที่ยงตรง ความเหมาะสม ตลอดจนภาษาที่ใช้ ผู้วิจัยนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงเครื่องมือให้มีความสมบูรณ์

(5) คัดเลือกผู้วิจัยร่วมในการเก็บข้อมูลในจังหวัดต่าง ๆ โดยมีเกณฑ์สำคัญดังนี้ 1) เป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ 2) เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการวิจัย 3) เป็นผู้ที่มีความคุ้นเคยกับบริบทการทำงานในจังหวัด และ 4) ผู้วิจัยในแต่ละจังหวัดครอบคลุมกลุ่มครู ผู้บริหารสถานศึกษา และนักวิชาการ

(6) ประชุมสร้างความเข้าใจ จุดประสงค์ กระบวนการ เครื่องมือที่ใช้ และช่วงเวลาในการทำงาน

3.2 ระยะการเก็บข้อมูล

การเก็บข้อมูลดำเนินการในช่วงเดือน กุมภาพันธ์-มิถุนายน 2566 มีรายละเอียดการดำเนินการ ดังนี้

1) เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากสถานศึกษา จำนวน 40 แห่ง ดำเนินการในช่วงเดือน กุมภาพันธ์ 2566

2) นักวิจัยร่วมแต่ละจังหวัดศึกษาข้อมูลเบื้องต้นที่ได้จากแบบสอบถามและวางแผนการเก็บข้อมูล โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม รายละเอียดดังนี้

(1) ข้อมูลการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก

ตารางที่ 9 แสดงกำหนดการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก

จังหวัด	สถานศึกษาที่ร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก	ช่วงเวลา
เชียงใหม่	โรงเรียนบ้านแม่อนขี้เหล็ก	7 มีนาคม 2566
	โรงเรียนวัดแม่แก้วน้อย	8 มีนาคม 2566
	โรงเรียนปรินซ์รอยแยลวิทยาลัย	8 มีนาคม 2566
ระยอง	โรงเรียนนิคมสร้างตนเองจังหวัดระยอง 8	3 มีนาคม 2566
	โรงเรียนวัดศรีภวามาราม	7 มีนาคม 2566
	โรงเรียนวัดเขากะโดน	10 มีนาคม 2566
ศรีสะเกษ	โรงเรียนบ้านสามแยกหินกอง	2 มีนาคม 2566
	โรงเรียนบ้านอีสร้อย	23 กุมภาพันธ์ 2566
	โรงเรียนบ้านเพ็ญนาม	22 กุมภาพันธ์ 2566
	โรงเรียนบ้านบัวหุ้ง (รัฐราษฎร์สามัคคี)	28 กุมภาพันธ์ 2566
	โรงเรียนบ้านปราสาทเยอ	17 มีนาคม 2566
กาญจนบุรี	โรงเรียนอนุบาลด่านมะขามเตี้ย	5 เมษายน 2566
	โรงเรียนอนุบาลศรีสวัสดิ์	20 มีนาคม 2566
	โรงเรียนบ้านหัวเสือ	4 เมษายน 2566
สตูล	โรงเรียนอนุบาลสตูล	1 มีนาคม 2566
	โรงเรียนบ้านตันหยงกาโบยชัยพัฒนา	2 มีนาคม 2566
	โรงเรียนวัดหน้าเมือง	4 มีนาคม 2566
	โรงเรียนบ้านมะหัง	4 มีนาคม 2566
	โรงเรียนนิคมพัฒนาฝั่ง 6	8 มีนาคม 2566
ปัตตานีและนราธิวาส	โรงเรียนบ้านคาโต	1 มีนาคม 2566
	โรงเรียนจงรักภักดีวิทยา	1 มีนาคม 2566
	โรงเรียนบ้านระแว้ง	2 มีนาคม 2566
	โรงเรียนมุสลิมสันติชน	2 มีนาคม 2566
	โรงเรียนยูวิสลามวิทยามูลนิธิ	28 กุมภาพันธ์ 2566
	โรงเรียนแหลมทอง	8 มีนาคม 2566
	โรงเรียนกลูปี	9 มีนาคม 2566
สถานศึกษาในพื้นที่ทั่วไป	โรงเรียนราชินีบน	9 มีนาคม 2566
	โรงเรียนสุจิตุติ	26 มีนาคม 2566
	โรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา	21 เมษายน 2566

(2) ข้อมูลการเก็บข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม

ตารางที่ 10 แสดงการเก็บข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม

จังหวัด	จำนวนผู้เข้าร่วม	ช่วงเวลา	ลักษณะ
เชียงใหม่	1. ครู จำนวน 8 คน 2. นักวิชาการ/ศึกษานิเทศก์ จำนวน 2 คน 3. ผู้บริหาร จำนวน 7 คน	28 เมษายน 2566	สนทนากลุ่ม แบบออนไลน์
ระยอง	1. ครู จำนวน 14 คน 2. นักวิชาการ/ศึกษานิเทศก์ จำนวน 10 คน 3. ผู้บริหาร จำนวน 14 คน	7 เมษายน 2566	สนทนากลุ่ม ณ โรงแรมโกลเด้น ซิตี้ ระยอง
ศรีสะเกษ	1. ครู จำนวน 34 คน 2. นักวิชาการ/ศึกษานิเทศก์ จำนวน 3 คน 3. ผู้บริหาร จำนวน 4 คน	27 มีนาคม 2566	สนทนากลุ่ม แบบออนไลน์
กาญจนบุรี	1. ครู จำนวน 3 คน 2. นักวิชาการ/ศึกษานิเทศก์ จำนวน 3 คน 3. ผู้บริหาร จำนวน 3 คน	31 มีนาคม 2566	สนทนากลุ่ม แบบออนไลน์
สตูล	1. ครู จำนวน 10 คน 2. นักวิชาการ/ศึกษานิเทศก์ จำนวน 3 คน 3. ผู้บริหาร จำนวน 5 คน	11 มีนาคม 2566	สนทนากลุ่ม ณ โรงเรียนอนุบาล สตูล
ปัตตานีและนราธิวาส	1. ครู จำนวน 15 คน 2. นักวิชาการ/ ศึกษานิเทศก์ จำนวน 7 คน 3. ผู้บริหาร จำนวน 7 คน	12 พฤษภาคม 2566	สนทนากลุ่ม แบบออนไลน์
สถานศึกษานอกพื้นที่ นวัตกรรม	1. ครู จำนวน 8 คน 2. ผู้บริหาร จำนวน 4 คน	25 เมษายน 2566	สนทนากลุ่ม แบบออนไลน์

3) เก็บข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม ผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อสรุปบทเรียนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ปัญหาอุปสรรค สิ่งที่ได้เรียนรู้ และข้อเสนอแนะของการดำเนินงาน จากตัวแทนของครู ผู้บริหารสถานศึกษา นักวิชาการ/ ศึกษานิเทศก์ และผู้ขับเคลื่อนงานพัฒนาหลักสูตรของทุกจังหวัด ๆ ละ 2 คน ในวันที่ 14 มิถุนายน 2566 โดยมีจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมแต่ละกลุ่ม ดังนี้

ตารางที่ 11 แสดงข้อมูลผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์

กลุ่ม	จำนวน
ผู้ขับเคลื่อนการจัดการศึกษา	12
ผู้บริหารสถานศึกษา	14
นักวิชาการ/ ศึกษานิเทศก์	12
ครูผู้สอน	14

3.3 ระยะการวิเคราะห์และสรุปข้อมูล จัดทำรายงานการวิจัย

ระยะการวิเคราะห์และสรุปข้อมูล จัดทำรายงานการวิจัย ดำเนินการในช่วงเดือน พฤษภาคม - กรกฎาคม 2566 มีรายละเอียดดังนี้

3.3.1 ผู้วิจัยพิจารณาจำแนก และสรุปข้อมูลที่ได้จากการสอบถาม การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม โดยแบ่งข้อมูลที่ได้เป็น 4 ส่วน คือ 1) ข้อมูลพื้นฐาน 2) การเตรียมการก่อนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ 3) การดำเนินการการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐาน และ 4) ข้อเสนอแนะ

3.3.2 จัดทำรายงานวิจัย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ใช้สถิติบรรยาย ได้แก่ ร้อยละ ร่วมกับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลและจัดทำรายงานการศึกษากระบวนการและผลการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะในสถานศึกษากลุ่มตัวอย่างระดับประถมศึกษาในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรม 2) เพื่อศึกษาปัจจัย ระบบสนับสนุน และปัญหาอุปสรรคในการทำงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรม และ 3) เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในด้านต่าง ๆ โดยผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 4 ตอนตามลำดับ ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปและบริบทพื้นฐานของพื้นที่ที่เข้าร่วมโครงการ

ตอนที่ 2 ผลการศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรม เป็นผลการดำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาของจังหวัดต่าง ๆ และสถานศึกษานำร่องนอกพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาใน 2 ชั้นสำคัญ ได้แก่

2.1 ผลการศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะในขั้นเตรียมการของสถานศึกษา (ก่อนการทำหลักสูตร)

2.2 ผลการศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะในขั้นการดำเนินงานของสถานศึกษา

ตอนที่ 3 ผลของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ปัญหา อุปสรรค และปัจจัยสนับสนุนต่าง ๆ ในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา โดยมีการนำเสนอผลการวิเคราะห์ปัจจัย ระบบสนับสนุน และปัญหาอุปสรรคในการทำงานพัฒนาหลักสูตร

ตอนที่ 4 ข้อเสนอเชิงนโยบายในด้านต่าง ๆ โดยมีการแบ่งการนำเสนอออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอเพื่อการพัฒนาต่อจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มรายจังหวัด

4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอเชิงนโยบายจากการสนทนากลุ่มร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิ

4.3 ข้อเสนอเชิงนโยบายในด้านต่าง ๆ

4.3.1 ข้อเสนอแนะในการทำงานของหน่วยงานส่วนกลาง

4.3.2 ข้อเสนอแนะในการทำงานของจังหวัด/ พื้นที่

4.3.3 ข้อเสนอแนะด้านอื่น ๆ

โดยในแต่ละตอนมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

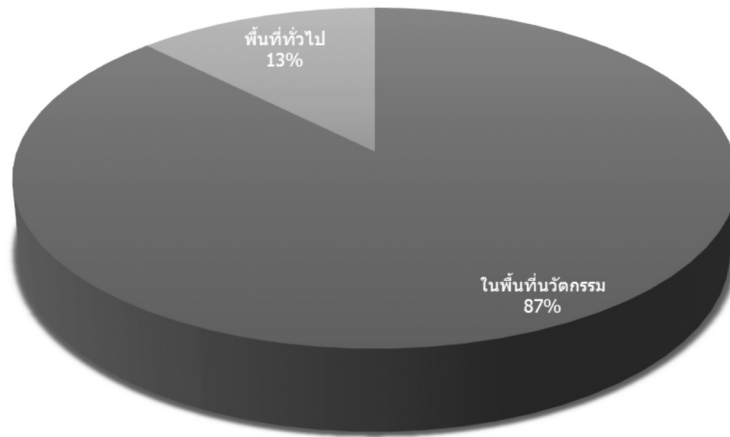
▶ ตอนที่ 1 ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปและบริบทพื้นฐานของพื้นที่ที่เข้าร่วมโครงการ

สถานศึกษาที่เข้าร่วมในการวิจัยครั้งนี้มี 2 ลักษณะ คือ 1) สถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรม การศึกษาจังหวัด เชียงใหม่ ระยอง ศรีสะเกษ กาญจนบุรี สตูล ปัตตานีและนราธิวาส จำนวน 35 แห่ง โดยจำแนกเป็นสถานศึกษาที่หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะผ่านการพิจารณาให้ความเห็นชอบ จำนวน 14 แห่ง และเป็นสถานศึกษาที่หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะที่อยู่ระหว่างการพิจารณาให้ความเห็นชอบ จำนวน 21 แห่ง และ 2) สถานศึกษาในพื้นที่ทั่วไปในจังหวัดฉะเชิงเทรา สงขลา บุรีรัมย์ และกรุงเทพมหานคร จำนวน 5 แห่ง โดยการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ใช้สถิติบรรยาย ได้แก่ ร้อยละ ร่วมกับการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยแบ่งออกเป็นรายละเอียดในภาพรวมของการดำเนินการของ สถานศึกษาที่เข้าร่วมในการวิจัย การดำเนินการในขั้นเตรียมการก่อนการทำหลักสูตร ชั้นระหว่างการดำเนินการ และขั้นของการพัฒนาต่อไปในอนาคต ซึ่งสามารถแสดงรายละเอียด ดังตารางที่ 12

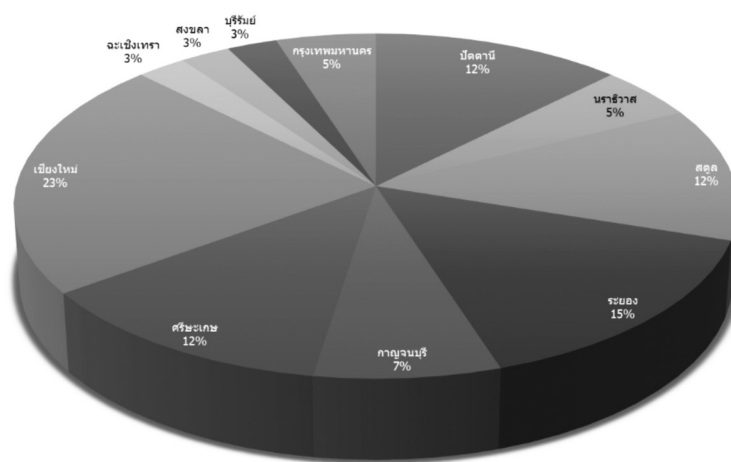
ตารางที่ 12 แสดงรายละเอียดของสถานศึกษาที่เข้าร่วมในการวิจัย

ลำดับ	จังหวัด	จำนวนสถานศึกษาที่เข้าร่วมวิจัย						
		แยกตามจังหวัด		แยกตามพื้นที่		แยกตามหลักสูตรฯ ผ่านการพิจารณา ให้ความเห็นชอบ		
		จำนวน (โรง)	ร้อยละ	จำนวน (โรง)	ร้อยละ	ผ่านการ พิจารณา	อยู่ระหว่าง การพิจารณา	ไม่เข้าร่วม การพิจารณา
		จำนวน (โรง)	ร้อยละ	จำนวน (โรง)	จำนวน (โรง)	จำนวน (โรง)	จำนวน (โรง)	
1	ปัตตานี	5	12	35	87	3	2	-
2	นราธิวาส	2	5			1	1	-
3	สตูล	5	12			3	2	-
4	ระยอง	6	15			4	2	-
5	กาญจนบุรี	3	7			-	3	-
6	ศรีสะเกษ	5	12			-	5	-
7	เชียงใหม่	9	23			3	6	-
8	ฉะเชิงเทรา	1	3	5	13	-	-	1
9	สงขลา	1	3			-	-	1
10	บุรีรัมย์	1	3			-	-	1
11	กรุงเทพมหานคร	2	5			-	-	2
รวม		40	100	40	100	14	21	5
					ร้อยละ	35	52	13

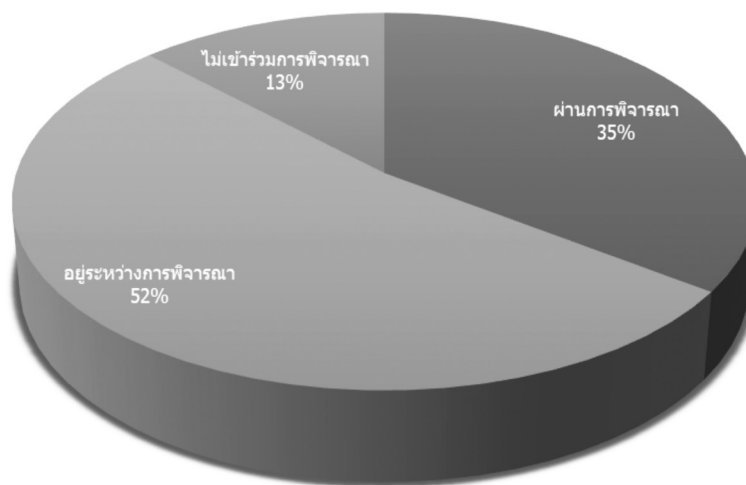
เมื่อนำข้อมูลสถานศึกษาที่เข้าร่วมการวิจัยมาแสดงเป็นค่าสถิติร้อยละ สามารถแสดงได้ ดังนี้

ภาพที่ 14 แสดงร้อยละของสถานศึกษาที่เข้าร่วมการวิจัยแยกตามลักษณะพื้นที่

ภาพที่ 15 แสดงร้อยละของสถานศึกษาที่เข้าร่วมการวิจัยแยกรายละเอียดตามจังหวัดที่ตั้ง

ภาพที่ 16 แสดงร้อยละของสถานศึกษาแยกตามหลักสูตรฯผ่านการพิจารณาให้ความเห็นชอบ

1.1 บริบทพื้นฐานของจังหวัดเชียงใหม่

จังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดที่ได้รับเลือกให้เป็นพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา โรงเรียนกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดเชียงใหม่ จึงมีความเป็นอิสระในการดำเนินการทางวิชาการตามพระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562 โดยสามารถพัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสมกับบริบทของตนได้ และสามารถทดลองใช้การบริหารจัดการในรูปแบบใหม่ ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์สำคัญ 4 ประการของพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา คือ

1. คิดค้นและพัฒนานวัตกรรมการศึกษาและการเรียนรู้ เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้เรียน รวมทั้งเพื่อดำเนินการให้มีการขยายผลไปใช้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอื่น
2. ลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษา
3. กระจายอำนาจและให้อิสระแก่หน่วยงานทางการศึกษาและสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา เพื่อเพิ่มความคล่องตัวในการบริหารและการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
4. สร้างและพัฒนากลไกในการจัดการศึกษาร่วมกันระหว่างภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

นอกจากนั้น จังหวัดเชียงใหม่ยังใช้กระบวนการวางแผนยุทธศาสตร์เชิงอนาคต (The Future of Strategic Planning) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ (พ.ศ. 2565 – 2569) ประกอบด้วย 4 ประเด็น ยุทธศาสตร์ 12 ยุทธศาสตร์ ภายใต้วิสัยทัศน์ (Vision): เชียงใหม่...นครแห่งนวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีความสุข

พันธกิจ (Mission)

- พันธกิจที่ 1 สร้างความเสมอภาคทางการศึกษาตลอดชีวิต
- พันธกิจที่ 2 พัฒนาคุณภาพการศึกษาเชิงสมรรถนะแห่งอนาคต
- พันธกิจที่ 3 เร่งพัฒนานวัตกรรมและองค์ความรู้การจัดการเรียนรู้ที่ไร้ขีดจำกัด
- พันธกิจที่ 4 ยกระดับขีดสมรรถนะการบริหารจัดการเรียนรู้เชิงพื้นที่

เป้าประสงค์ (Goals)

- เป้าประสงค์ที่ 1 ผู้เรียนเข้าถึงสิทธิโอกาสทางการศึกษาตลอดชีวิตที่เสมอภาคตามความต้องการของปัจเจกชน เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง และได้รับการรับรองตามคุณภาพทางการศึกษา
- เป้าประสงค์ที่ 2 ผู้เรียนได้รับการพัฒนาศักยภาพแบบองค์รวม มีทักษะชีวิต ทักษะวิชาการ และทักษะอาชีพเต็มตามศักยภาพของตน
- เป้าประสงค์ที่ 3 จังหวัดเชียงใหม่มีนวัตกรรม และองค์ความรู้ใหม่ที่เหมาะสมต่อการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา
- เป้าประสงค์ที่ 4 หน่วยงานทางการศึกษาและสถานศึกษา เป็นองค์กรสมรรถนะสูงเชิงนวัตกรรม มีศักยภาพ ส่งมอบบริการสาธารณะ (PSA) ที่ดีต่อชุมชนสาธารณะ

ยุทธศาสตร์ขับเคลื่อนการพัฒนานวัตกรรมการศึกษาให้บรรลุเจตนารมณ์ (Mission Statement) และทิศทางการพัฒนา ประกอบด้วย 4 ประเด็นยุทธศาสตร์ 12 ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนา ดังนี้

ประเด็นยุทธศาสตร์ ด้านความเสมอภาคการศึกษาตลอดชีวิต

ยุทธศาสตร์ที่ 1 สร้างความเสมอภาคลดความเหลื่อมล้ำ การเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา
 ยุทธศาสตร์ที่ 2 จัดระบบคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐาน การให้คำปรึกษา ช่วยเหลือ และการส่งต่อผู้เรียน
 ยุทธศาสตร์ที่ 3 ลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐาน และจัดระบบนิเวศการศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนรู้ไร้ขีดจำกัด

ประเด็นยุทธศาสตร์ ด้านคุณภาพการศึกษาเชิงสมรรถนะ

ยุทธศาสตร์ที่ 4 พัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ไร้ขีดจำกัดที่มีความสุขสำหรับบุคคลทุกช่วงวัย
 ยุทธศาสตร์ที่ 5 จัดพัฒนาและขยายผลการใช้หลักสูตรสมรรถนะเชิงอนาคต
 ยุทธศาสตร์ที่ 6 พัฒนาระบบประกันคุณภาพเชิงบูรณาการแบบองค์รวม

ประเด็นยุทธศาสตร์ ด้านนวัตกรรมการศึกษา

ยุทธศาสตร์ที่ 7 เร่งสร้างและพัฒนานวัตกรรมการบริหารจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการระดับปัจเจกชนและชุมชนสาธารณะ
 ยุทธศาสตร์ที่ 8 สร้างและพัฒนาระบบงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษา รองรับการบริหารจัดการเชิงพื้นที่

ประเด็นยุทธศาสตร์ ด้านสมรรถนะการบริหารจัดการเชิงพื้นที่

ยุทธศาสตร์ที่ 9 ปรับระบบการบริหารงานบุคคลเชิงสมรรถนะบนหลักการบริหารงานบุคคลและระบบค่าตอบแทนเดียวกัน
 ยุทธศาสตร์ที่ 10 เปิดเวทีและสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนการบริหารจัดการศึกษา บนหลักการภาคีการศึกษาเชิงใหม่
 ยุทธศาสตร์ที่ 11 ยกขีดสมรรถนะการบริหารจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ บนหลักการ “จังหวัดการศึกษา-สถานศึกษาจัดการตนเอง”
 ยุทธศาสตร์ที่ 12 สร้างระบบเฝ้าระวังการบริหารจัดการศึกษา และการสะท้อนผลการพัฒนาที่ยั่งยืน

การนำยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติ (Strategic Implementation) มุ่งการสร้างความพร้อมเชิงยุทธศาสตร์ การมอบหมายกระจายความรับผิดชอบขับเคลื่อน (Empowerment) ในฐานะหุ้นส่วนบริหารจัดการ (Partnership) และการน้อมนำหลักการทรงงานเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จ (Key Success Factor: KSF) พร้อมกลไกกำกับติดตามและเฝ้าระวังทางยุทธศาสตร์ (Strategic Warning Sign System) และการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาเกิดจากการสร้างกลไกอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ โดยเน้นมิติการบริหารจัดการคนเป็นปัจจัยสำคัญที่สร้างความตระหนักร่วม ความรู้รักสามัคคีและการกระจายความรับผิดชอบโดยน้อมนำศาสตร์พระราชา “ระเบิดจากข้างใน: เข้าใจ - เข้าถึง - พัฒนา”

จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของการจัดการศึกษาและสภาพปัญหาในจังหวัด สามารถระบุความต้องการการพัฒนาการจัดการศึกษาของจังหวัดเชียงใหม่ ดังนี้

1) การสร้างโอกาสทางการศึกษา นอกจากจะดำเนินการประกันโอกาสทางการศึกษาของเด็กไทย ยังต้องให้การดูแลตามสิทธิของมนุษยชนกับนักเรียนต่างชาติและเด็กต่างด้าวที่เข้ามาพร้อมผู้ปกครอง เพื่อใช้แรงงานให้เกิดความทั่วถึงตามหลักสิทธิมนุษยชนด้วย อันจะเป็นการป้องกันปัญหานักเรียนตกหล่นและออกกลางคันของจังหวัดเชียงใหม่

2) การส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพการศึกษา ควรมีการกำหนดวาระของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของจังหวัดเชียงใหม่ ให้พ้นจากกับดักคุณภาพการศึกษาต่ำ โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนและการศึกษาวิจัยและพัฒนา (R & D) เหตุผลอีกประการหนึ่งจากข้อมูล พบว่า นักเรียนจังหวัดเชียงใหม่ ยังประสบปัญหาด้านการอ่าน การเขียน และการคิดวิเคราะห์ทุกระดับการศึกษา การส่งเสริมให้เชียงใหม่ เป็นนครแห่งการอ่าน และนวัตกรรมเมืองแห่งการคิด โดยนำนวัตกรรมทางการศึกษาสมัยใหม่ที่รัฐบาลให้ความสนใจ เช่น PBL, STEM EDUCATION เป็นต้น ไปขับเคลื่อนกิจกรรมเชิงบูรณาการในสถานศึกษาได้

3) การพัฒนาให้เป็นเมืองศูนย์กลางการศึกษานานาชาติสู่ความเป็นสากล (Chiang Mai Education Hub) เป็นนโยบายการพัฒนาของจังหวัดเชียงใหม่ที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาจังหวัด สถานศึกษาที่สามารถเป็นตัวแทน ได้แก่ โรงเรียนนานาชาติ และโรงเรียนเอกชนนอกระบบ (โรงเรียนเปิดหลักสูตรภาษาไทย แก่ชาวต่างชาติ หลักสูตรอาหารไทย โรงเรียนสอนนวดแผนไทย และ SPA) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา บริการสุขภาพและบริการทางการแพทย์ ดังนั้น ควรส่งเสริมให้การศึกษาทุกระดับทุกประเภท สามารถเข้าถึง และให้บริการการศึกษาแก่ชาวต่างประเทศอย่างกว้างขวางต่อไป โดยส่งเสริมให้นักเรียน นักศึกษา สามารถสื่อสารภาษาต่างประเทศได้มากขึ้น ช่วยเหลือนักท่องเที่ยว มีรายได้จากการทำงานด้านภาษา และการสื่อสาร รวมทั้งมีทักษะด้านภาษาต่างประเทศเพื่อไปทำงานในต่างประเทศ อาทิ ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน ภาษาพม่า ภาษาเวียดนาม และภาษาญี่ปุ่น

4) การสร้างนิสัยให้เด็กยุคใหม่มีแนวคิดด้านการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ควบคู่ไปกับการแยกขยะ การรักษาความสะอาดของสาธารณะ การปลูกต้นไม้ สร้างฝายชะลอน้ำ แก้ไขปัญหาภัยแล้ง ป้องกันไฟป่าและหมอกควัน ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ของเมืองเชียงใหม่ ควรได้รับการสอน โดยจัดทำหลักสูตรระดับท้องถิ่น อบรมปลูกฝังตั้งแต่เยาว์วัย เพื่อแก้ไขปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อม ทั้งในระดับ ครอบครัว โรงเรียน และชุมชน อย่างยั่งยืน

5) การแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุข เนื่องจากสภาพพื้นที่ของจังหวัดเป็นแหล่งขนผ่าน และแหล่งจำหน่ายยาเสพติด ดังนั้น ควรสร้างภูมิคุ้มกันแก่นักเรียน นักศึกษา อย่างเป็นระบบและเชื่อมโยงกัน ตามสภาพปัญหาหรือตามความต้องการของสถานศึกษาและชุมชน

6) ส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำ ควรมีการวางแผนร่วมกันระหว่างสถานศึกษา สายสามัญ สายอาชีพ หน่วยงานด้านแรงงาน จัดหางานจังหวัด สถานประกอบการขนาดใหญ่ในพื้นที่ มหาวิทยาลัย และตัวแทนผู้ประกอบการ เพื่อแก้ไขปัญหาด้านเจตคติแบบเดิม และส่งเสริมการเรียนรู้สมัยใหม่ ร่วมกันสร้างแผนพัฒนาการศึกษาเพื่อการมีงานทำของจังหวัดเชียงใหม่ทั้งระยะสั้นและระยะยาวต่อไปในอนาคต

1.2 บริบทพื้นฐานของจังหวัดระยอง

จังหวัดระยองเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกของประเทศไทย มีโครงสร้างทางเศรษฐกิจเป็นเมืองอุตสาหกรรมนำการท่องเที่ยวและการเกษตร มีชายหาดยาวเลียบบนนานไปกับอ่าวไทย และสวยงามระดับโลก มีผลไม้ชั้นยอด และเป็นเมืองที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก ทั้งทางด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและเกษตรกรรม รายได้เฉลี่ยต่อหัวประชากรและผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GDP) สูงเป็นอันดับหนึ่งของประเทศ เป็นจังหวัดหนึ่งในที่อยู่ในโครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (ECC)

ลักษณะภูมิประเทศ เป็นที่ราบชายฝั่งที่เกิดจากการทับถมของตะกอนบริเวณแอ่งลุ่มน้ำระยองและที่ลาดสลับเนินเขา และภูเขาที่มีลักษณะเป็นลอนลูกคลื่นสูงต่ำสลับกันไป โดยมีพื้นที่ที่ภูเขา 2 แนว คือ ภูเขาชะเมา ทางทิศตะวันออก ซึ่งสูงจากระดับน้ำทะเล 1,035 เมตร และภูเขาที่อยู่ประมาณกึ่งกลางของตัวจังหวัดเป็นแนวยาวจากอำเภอเมืองระยองขึ้นไปทางเหนือจนสุดเขตจังหวัด มีแม่น้ำสายสั้น ๆ ซึ่งเกิดจากเทือกเขาจันทบุรีและเทือกเขาบรรทัดไหลลงสู่อ่าวไทย แม่น้ำที่สำคัญ ได้แก่ แม่น้ำบางปะกง แม่น้ำจันทบุรี แม่น้ำระยอง เป็นต้น ลักษณะชายฝั่งทะเลมีหาดทรายสวยงาม และมีเกาะใหญ่น้อย เรียงรายเลียบตามแนวชายฝั่งนับเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศ

การปกครองส่วนภูมิภาค แบ่งเขตการปกครอง เป็น 8 อำเภอ มีอำเภอเมืองระยอง อำเภอบ้านค่าย อำเภอบ้านฉาง อำเภอปลวกแดง อำเภอแกลง อำเภอเขาชะเมา อำเภอวังจันทร์ และอำเภอนิคมพัฒนา

ประชากร จังหวัดระยอง มีข้อมูลประชากร ปี พ.ศ. 2564 จำนวนทั้งสิ้น 751,343 คน แยกเป็นชาย 368,992 คน และหญิง 382,351 คน

ข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาจังหวัดระยอง ระบบการศึกษาในจังหวัด มีการเปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาล ถึง ระดับอุดมศึกษา ประกอบด้วยหน่วยงานทางการศึกษา 7 สังกัด ทั้งหมด 544 แห่ง แบ่งเป็น 1) กระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) จำนวน 343 แห่ง 2) กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) จำนวน 4 แห่ง 3) สำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (นร.) จำนวน 4 แห่ง 4) กระทรวงมหาดไทย องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) จำนวน 156 แห่ง 5) กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) จำนวน 33 แห่ง 6) กระทรวงกลาโหม (กองทัพเรือ) จำนวน 2 แห่ง และ 7) กระทรวงสาธารณสุข (สธ.) จำนวน 2 แห่ง มีผู้เรียน จำนวน 143,906 คน ครู-บุคลากรทางการศึกษา จำนวน 8,201 คน และห้องเรียน จำนวน 4,489 ห้อง

กลไกการทำงานพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดระยอง คณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดระยอง โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดระยองเป็นประธานกรรมการ มีบทบาทหน้าที่ในการวางนโยบาย แนวทางการจัดการศึกษาในพื้นที่ ประสานความร่วมมือของหน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ขับเคลื่อนการดำเนินงานในพื้นที่เพื่อให้นักเรียนมีคุณภาพสูงขึ้น ส่งเสริมและสนับสนุนนวัตกรรมการบริหารงานวิชาการ ทั้งหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน ตำรา สื่อการสอน เสนอแนะการพิจารณาแก้ไขกฎระเบียบ ข้อบังคับให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล และแต่งตั้งคณะทำงานตามความเหมาะสม คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดระยอง เป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นประธาน และมีผู้บริหารหน่วยงานทางการศึกษา ผู้บริหารในสถานศึกษานำร่อง ศึกษานิเทศก์ มีบทบาทหน้าที่ กำหนดยุทธศาสตร์และแผนการดำเนินงานเพื่อขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพและศักยภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษา ประสานให้หน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญ

เฉพาะให้การสนับสนุนทางเทคนิค ส่งเสริม สนับสนุน ให้ความช่วยเหลือ และติดตามสถานศึกษานำร่อง จัดให้มีการออกแบบการทดสอบผู้เรียนเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา และประสานให้หน่วยงานทางการศึกษา อปท. หน่วยงานอื่นของรัฐและเอกชนขับเคลื่อน

สถานศึกษานำร่อง จังหวัดระยองได้มีประกาศพิจารณาสถานศึกษาตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการสมัครเป็นสถานศึกษานำร่องตามประกาศคณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จังหวัดระยอง เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการสมัครเป็นสถานศึกษานำร่อง โดยสามารถสมัครได้ ทุกวันที่ 10 ของทุกเดือน ซึ่งปัจจุบันมีสถานศึกษานำร่อง 4 รุ่น จำนวนทั้งสิ้น 87 แห่ง **การพัฒนาสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรม** แนวคิดหลักของการดำเนินงานวิจัยพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดระยองอยู่บนหลักการของการพัฒนาเปลี่ยนแปลงโรงเรียนทั้งระบบ (Whole School Transforming) เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาเข้าสู่การสร้างทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ให้กับผู้เรียน โดยใช้วิธีการสร้างการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบโรงเรียน “Whole School Transforming” โดยผ่าน 7 องค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ 1) สร้างกรอบแนวคิดหลักใหม่ของโรงเรียน (School concept) 2) เปลี่ยนบทบาทผู้อำนวยการ ให้เป็นผู้นำทางวิชาการและเป็นผู้ชี้แนะการจัดการเรียนรู้ (Super Coach) 3) เปลี่ยนบทบาทจากครูผู้สอนให้เป็นผู้เชี่ยวชาญการจัดการเรียนรู้เพื่อศิษย์ (Learning Experts & Professional Teacher) 4) เปลี่ยนการจัดการเรียนการสอนสู่การเรียนรู้ที่มีความหมายต่อชีวิตและการเรียนรู้แบบใฝ่เรียนรู้ (Constructive and Active learning) 5) สร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ (Learning Space) ทั้งภายในและภายนอกชั้นเรียนให้เกิดการเรียนรู้ที่หลากหลาย ยืดหยุ่น และเชื่อมโยงกับชีวิตจริง 6) เปลี่ยนหลักสูตรให้อิงฐานสมรรถนะ (Competency-based Curriculum) และ 7) ใช้ระบบการวัดและประเมินผลที่เน้นการปรับปรุงและพัฒนา (Formative Assessment) โดยใช้กระบวนการพัฒนาอบรมให้ความรู้แก่สถานศึกษา และใช้กลไกระบบโหนดในพื้นที่ (Node & Network) ซึ่งมีคณะวิทยากรที่มาจากสถาบันอาศรมศิลป์ โรงเรียนรุ่งอรุณ ผู้อำนวยการโรงเรียน คณะครู ทีมศึกษานิเทศก์จากทุกหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัดระยอง ผนึกกำลังสร้างความร่วมมือ สู่สถานศึกษาที่สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ โดยมีแผนยุทธศาสตร์ขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดระยอง พ.ศ. 2565 - 2569 ด้วยวิสัยทัศน์ “สร้างพื้นที่ปฏิบัติการ คิดค้น และพัฒนานวัตกรรมการศึกษาตามบริบทวิถีชีวิตคนระยองด้วยกรอบหลักสูตรจังหวัดระยอง (Rayong MARCO) ให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้สู่ระยองเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน”

1.3 บริบทพื้นฐานของจังหวัดศรีสะเกษ

จังหวัดศรีสะเกษ เป็นเสมือนภาพแทนจังหวัดส่วนใหญ่ของประเทศไทย ซึ่งพื้นที่มีทั้งศักยภาพ และยังมีจุดที่เป็นปัญหาหรือจุดที่ต้องพัฒนา จังหวัดศรีสะเกษ จึงเป็น 1 ใน 3 จังหวัดที่ได้รับการพิจารณาจากภาคการศึกษาไทย (Thailand Education Partnership: TEP) ให้เป็นจังหวัดนำร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ในฐานะภาพแทนของพื้นที่ส่วนใหญ่ของประเทศ คือ มีฐานทุน/ ความท้าทาย ใน 3 ด้าน ดังนี้

1. มีโรงเรียนแกนนำที่ปรับการเรียนเปลี่ยนการสอนโดยใช้นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย มีร่องรอยความสำเร็จ มีความเข้มแข็งในระดับหนึ่ง แต่มีข้อจำกัดทางนโยบายที่ส่งผลให้โรงเรียนไม่สามารถพัฒนาการเรียนการสอนได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ รวมทั้งไม่สามารถขยายผลได้

2. มีหน่วยงานรับผิดชอบจัดศึกษาในจังหวัด อาทิ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) อีกทั้ง มีกลุ่มคนภาคประชาสังคม อีกหลายกลุ่มที่ตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหา คุณภาพการจัดการศึกษา/ การจัดการเรียนรู้ และลุกขึ้นมา

ดำเนินการเพื่อให้เกิดการพัฒนาและสร้างความเปลี่ยนแปลง ภายใต้บทบาทภาระงานของตนเอง แต่ยังคงเป็นลักษณะต่างคนต่างทำ อีกทั้ง ไม่มีระบบการรับฟังเสียงของคนในพื้นที่ส่งผลให้แผนยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาจังหวัด ยังไม่สอดคล้องและเชื่อมต่อกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมของจังหวัด

3. เป็นพื้นที่ทำงานขององค์กรภาคการศึกษาไทยหลายองค์กร อาทิ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) มูลนิธิสยามกัมมาจล ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัดมหาชน แต่ละองค์กรมีเครือข่ายคนทำงานในพื้นที่หลายระดับ ที่มี “โอกาส” จะเชื่อมประสานเกาะเกี่ยวเข้ามาร่วมคิด ร่วมขับเคลื่อนการทำงานได้

จังหวัดศรีสะเกษ เป็น 1 ใน 8 จังหวัดนำร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา เริ่มจากกลุ่มคนมีใจจากภาคการศึกษา ภาคเอกชน ภาคสังคม องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น ผู้บริหารโรงเรียนจำนวนหนึ่ง ซึ่งเห็นพ้องต้องกันว่า การจัดการศึกษาของประเทศและของจังหวัดศรีสะเกษถึงเวลา “ต้องเปลี่ยน” และได้ร่วมกันขับเคลื่อนงานโดยมีจุดหมายสำคัญ เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียน พร้อมทั้งเปิดพื้นที่ให้คนศรีสะเกษได้ร่วมกันกำหนดเป้าหมายการจัดการศึกษาจังหวัดมาเป็นเวลากว่า 2 ปี

เป้าหมายของการจัดตั้งพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

1. เพิ่มผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้ของนักเรียนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ เจตคติ ทักษะสำคัญ และความรู้ รวมทั้งขยายผลสู่นักเรียนทั่วประเทศในอนาคต

2. ลดความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพการศึกษา โดยยกระดับผลการเรียนรู้ของนักเรียนกลุ่มอ่อนและยากจน

3. พัฒนานวัตกรรมการบริหารการศึกษาระดับจังหวัด ขยายผลนวัตกรรมการศึกษา ทั้งเชิงนโยบาย การจัดการเรียนรู้ และการบริหารในสถานศึกษาไปสู่นโยบายการศึกษาในระดับชาติและพื้นที่อื่น อาทิ ด้านหลักสูตร ตำรา สื่อการเรียนรู้ การทดสอบ การประเมินสถานศึกษา บุคลากร การเงิน รวมทั้งความสอดคล้องของการบริหารงานด้านต่าง ๆ

4. ร่วมมือกับภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน และประชาสังคมในการจัดการศึกษา การพัฒนาและการขยายผลนวัตกรรมการศึกษา

ก่อนเริ่มออกแบบการปฏิรูปการศึกษา ทีมงานได้ทำประชาพิจารณ์จากคนในพื้นที่หลากหลายกลุ่ม ตั้งแต่ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคธุรกิจ ภาคประชาสังคมในพื้นที่ว่า ต้องการเห็นคนศรีสะเกษมีคุณลักษณะอย่างไร มีทักษะและมีอาชีพแบบไหน และจังหวัดมีฐานทุนอะไรที่เกื้อหนุนหรือเป็นโอกาสให้คนได้เรียนรู้ต่อยอดพัฒนาตัวเอง และพัฒนาจังหวัดได้ ซึ่งในที่สุดก็ได้นำข้อมูลมาร่วมกันจัดทำเป็นกรอบหลักสูตรการศึกษาของจังหวัดศรีสะเกษ ในชื่อ SISA KET ASTECS มาจากตัวย่อ คือ

- ORGANIC AGRICULTURE เกษตรอินทรีย์ก้าวหน้า
- WORLD CLASS SPORT กีฬาก้าวหน้า
- CREATIVE TOURISM ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
- INNOVATIVE ENTREPRENEUR นวัตกรรมประกอบการ
- CULTURE DIVERSITY ร่ำรวยวัฒนธรรม
- SISA KET SPIRIT จิตวิญญาณศรีสะเกษ

เป้าหมายในการเปลี่ยนแปลง

1. โรงเรียน ปีที่ 1: พ.ศ. 2562 จำนวน 50 โรงเรียน ปีที่ 2: พ.ศ. 2563 จำนวน 200 โรงเรียน ปีที่ 3: พ.ศ. 2564 จำนวน 800 โรงเรียน และปีที่ 4: ปี พ.ศ. 2565 เพิ่มพื้นที่ โดยการปรับระบบพัฒนา และสนับสนุนครูเพื่อปฏิรูปห้องเรียน ปรับระบบความสัมพันธ์กับหน่วยงานต่าง ๆ และชุมชนเพื่อระดมความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอนจาก Real World Situation เพื่อให้ผู้เรียนมีการพัฒนาทั้ง ASK (A: Attitude & Character Building S: Skills K: Knowledges)

2. พื้นที่จังหวัด – เขตพื้นที่การศึกษา ปรับวิธีการติดตามความก้าวหน้าและสนับสนุนด้านวิชาการ แก่โรงเรียน – คณะกรรมการศึกษาจังหวัด (กศจ.) และสมัชชาการศึกษาจังหวัด มีส่วนร่วมในการเสนอแนะความต้องการของพื้นที่ ร่วมรับผิดชอบและสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียน

3. ประเด็นหลักในการเปลี่ยนแปลง 6 ด้าน คือ

- 1) หลักสูตร
- 2) การประเมินการเรียนรู้
- 3) การบริหารบุคลากร
- 4) สื่อการเรียนการสอน
- 5) การประเมินคุณภาพ
- 6) การเงิน

นวัตกรรมการศึกษาเด่นของจังหวัดศรีสะเกษ

โครงการพื้นที่นวัตกรรมศึกษามีโรงเรียนนำร่อง จำนวน 118 แห่ง ที่เป็นแกนนำในการยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนการสอน โดยการปรับการเรียนเปลี่ยนการสอนให้เป็นการจัดการเรียนรู้เชิงลึก (Active Learning) ผ่าน 7 นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ ที่มีผู้เชี่ยวชาญนวัตกรรม (Mentor) เป็นผู้ออกแบบวางแผนพัฒนาและติดตามให้คำปรึกษา (Coach) ในระดับโรงเรียนและห้องเรียน โดยแต่ละโรงเรียนจะเลือกนวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่ตรงกับบริบทของตนเอง ดังนี้

- นวัตกรรมจัดการเรียนรู้เชิงระบบ ใช้จิตศึกษา การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem Based Learning) และการสร้างชุมชนการเรียนรู้ของครู (Professional Learning Community) เพื่อพัฒนาผู้เรียน
- นวัตกรรมจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน (Brain-based Learning: BBL)
- นวัตกรรมจัดการเรียนรู้แบบองค์รวม (Holistic Education) จัดการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาทั้ง 3 ด้าน คือ Head (การพัฒนาความรู้ที่จำเป็น) Heart (การพัฒนาคุณค่าภายใน) Hand (การพัฒนาทักษะที่สำคัญ)
- นวัตกรรมจัดการเรียนรู้เฉพาะพันธุ์ปัญญา (Research Based Learning) การเรียนรู้ผ่านการทำโครงการ
- นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ การศึกษาชั้นเรียนและวิธีการแบบเปิด (Development of Learning Design of Teachers using Lesson Study and Open Approach)
- นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ มอนเตสซอรี (Montessori) สำหรับระดับอนุบาล
- นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ การสอนแบบโครงการ (Project Approach) ใช้โจทย์จากชีวิตจริงของผู้เรียนเป็นเครื่องมือให้ผู้เรียนได้เรียนรู้

การศึกษาของ ประภาภัทร นิยม (2563) พบว่า การดำเนินการของจังหวัดศรีสะเกษ ด้านการพัฒนา นวัตกรรมการศึกษา และการเรียนรู้เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของผู้เรียน รวมทั้งเพื่อดำเนินการ ให้มีการขยายผลไปใช้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอื่น ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และการกระจายอำนาจ การบริหารจัดการให้หน่วยงานการศึกษา และสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการจัดการศึกษา กล่าวคือ การออกแบบกระบวนการและเครื่องมือในการพัฒนาโรงเรียนนำร่องของพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัด ศรีสะเกษ เป็นกระบวนการวิจัยทดลองปฏิบัติการที่ “ผสมผสาน” แนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วมและการพัฒนา จากฐานทุนพื้นที่กับเป้าหมายการพัฒนา นวัตกรรมการศึกษาและการเรียนรู้เข้าด้วยกัน ด้านการประเมิน คณะผู้วิจัยใช้กรอบการประเมินของ “การเปลี่ยนทั้งระบบโรงเรียน” (Whole School Transforming - 7 Changes) เพื่อให้เห็นความก้าวหน้า ทั้ง 7 องค์ประกอบ ในขณะที่กระบวนการและเครื่องมือพัฒนา โรงเรียนนำร่อง (Input) ดำเนินการผ่าน “แนวคิด วิธีการ” ของ Mentor 7 นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่มีความแตกต่างกัน ด้วยการดำเนินการในรูปแบบนี้ พบว่า การพัฒนาโรงเรียนนำร่องในนวัตกรรมการจัดการ เรียนรู้เชิงระบบ และนวัตกรรมการจัดการศึกษาองค์กรวม ซึ่งดำเนินการบนแนวคิด และกระบวนการพัฒนา สอดคล้องกับหลักการและเป้าหมายการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบ จะเห็นความเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร และครูในระดับ Mindset ต่อการจัดการศึกษาที่มุ่งผลลัพธ์ที่คุณภาพผู้เรียนเชิงสมรรถนะ และหัวใจของ ความสำเร็จอยู่ที่ “ห้องเรียน” จะเห็นว่า ผู้บริหารและครูตระหนักถึง ความสำคัญของงานวิชาการ (ความใส่ใจ ต่อกระบวนการจัดการเรียนรู้) และบทบาทการเป็นผู้นำองค์กรแนวใหม่ คือ การเป็นผู้นำทางวิชาการ เป็น ผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ (Facilitator) และเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำ (Coach) มีการปรับรูปแบบความสัมพันธ์ ระหว่างผู้บริหารและครู ตลอดจน ครูกับนักเรียนเป็นแนวระนาบมากขึ้น ผู้บริหารมีความกล้าที่จะปรับปรุง โครงสร้างตารางเวลาเรียนให้สอดคล้องกับรูปแบบและกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบใหม่ ในส่วนของครู ผู้สอนมีความตระหนักถึงบทบาทของครูในศตวรรษที่ 21 และความเป็นครูมืออาชีพ หรือ “นักออกแบบ การเรียนรู้มืออาชีพ” ให้ความสำคัญต่อการ “ออกแบบและจัดทำแผนการสอน” ที่มีคำถามสำคัญ คือ เป้าหมายการจัดการเรียนรู้และผลลัพธ์ต่อผู้เรียน” (สอนอะไร มีประโยชน์ต่อผู้เรียนอย่างไร) วิธีการนำพา ผู้เรียนให้ไปถึงเป้าหมาย (สอนอย่างไร) รวมทั้งใส่ใจต่อผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นโดยการประเมินผู้เรียนตลอดเวลา ฝึกฝนที่จะมีสายตา “มองเห็น” การเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อช่วยเหลือผู้เรียนรายบุคคล ซึ่งเมื่อใช้องค์ประกอบ 7 Changes ในการประเมิน จะเห็นได้ว่า โรงเรียนมีระดับการพัฒนาเป็นไปตามเป้าหมาย หรือแม้แต่ใน โรงเรียนที่มีระดับการพัฒนาไม่มากนัก (ด้วยเหตุปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ) อย่างน้อยที่สุด ก็ทำให้ผู้บริหารและครู ได้ตระหนักถึงองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาโรงเรียนไปสู่เป้าหมาย ตลอดจนบทบาทภารกิจของตัวเอง ที่จะทำให้องค์ประกอบเหล่านี้เกื้อหนุน

1.4 บริบทพื้นฐานของจังหวัดกาญจนบุรี

กระทรวงศึกษาธิการ ได้ประกาศให้จังหวัดกาญจนบุรี เป็นจังหวัดนำร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ ลงวันที่ 2 ตุลาคม พ.ศ. 2561 โดยมีนโยบายเพิ่มประสิทธิภาพในการ จัดการศึกษาลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามเจตนารมณ์ ของการจัดการศึกษาของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 54 จึงได้จัดตั้ง พื้นที่นวัตกรรมการ ศึกษาจังหวัดกาญจนบุรีขึ้น เพื่อให้เกิดรูปแบบการบริหารจัดการศึกษารูปแบบใหม่ ซึ่งเป็นการทดลอง กระจายอำนาจการบริหารจัดการ จากส่วนกลางไปยังจังหวัด โดยมีระบบและกลไกการบริหารจัดการพื้นที่

ด้วยตนเอง ส่งเสริมให้สถานศึกษามีอิสระในด้านวิชาการ การบริหารบุคคล และการบริหารทั่วไป ด้วยความรับผิดชอบต่อคุณภาพการศึกษา นำไปสู่การพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนให้เหมาะสมกับศักยภาพของผู้เรียน บริบทพื้นที่ และความต้องการของประเทศ โดยมีเป้าหมาย 4 ประการ คือ

1. เพิ่มผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้ของนักเรียนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ เจตคติ ทักษะสำคัญ และความรู้ รวมทั้งขยายผลสู่นักเรียนทั่วประเทศในอนาคต
2. ลดความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพการศึกษา โดยยกระดับผลการเรียนรู้ของนักเรียนกลุ่มอ่อนและยากจน
3. พัฒนานวัตกรรมการบริหารการศึกษาระดับจังหวัด ขยายผลนวัตกรรมการศึกษา ทั้งเชิงนโยบายการจัดการเรียนรู้ และการบริหารในสถานศึกษา ไปสู่นโยบายการศึกษาในระดับชาติและพื้นที่อื่น อาทิ ด้านหลักสูตร ตำรา สื่อการเรียนรู้ การทดสอบ การประเมินสถานศึกษา บุคลากร การเงิน รวมทั้งความสอดคล้องของการบริหารงานด้านต่าง ๆ
4. ร่วมมือกับภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน และประชาสังคมในการจัดการศึกษา การพัฒนา และการขยายผลนวัตกรรมการศึกษา

แนวทางการดำเนินงานพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

1. การดำเนินงานภายในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจะมีการพัฒนานวัตกรรม 2 ประเภท คือ
 - 1.1 นวัตกรรมเชิงนโยบาย การปรับปรุงนโยบาย กฎระเบียบให้คล่องตัว ได้มาจากการปรึกษาหารือและรับฟังปัญหาจากโรงเรียน และหน่วยงานทางการศึกษาในพื้นที่ รวมทั้งการศึกษากฎระเบียบและแนวทางการบริหารของโรงเรียนคุณภาพสูง
 - 1.2 นวัตกรรมการเรียนการสอนและการบริหารโรงเรียน โดยจะเป็นการดำเนินการของผู้อำนวยการและครูในโรงเรียนนำร่องที่เข้าร่วมอยู่ในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา โดยเริ่มจากการวิเคราะห์ ปัญหาการเรียนรู้ของนักเรียน และการพัฒนานวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหา ทั้งการจัดหลักสูตรรูปแบบใหม่ วิธีการสอน วิธีการบริหาร การพัฒนาระบบประกันคุณภาพ โดยพิจารณาเลือกต่อยอดแนวปฏิบัติที่ผ่านการใช้จริง และพบว่า มีผลลัพธ์ที่ดีทั้งในประเทศและต่างประเทศ การพัฒนานวัตกรรมทั้งสองประเภทจะได้รับความร่วมมือสนับสนุนจากผู้เชี่ยวชาญ หน่วยงานวิจัย และองค์กรต่าง ๆ ซึ่งปัจจุบันองค์กรที่ทำงานด้านการศึกษาได้รวมตัวกันจัดตั้ง “ภาคีเพื่อพัฒนาการศึกษาไทย (TEP-Thailand Education Partnership) เพื่อขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษา” ซึ่งรวมถึงการพัฒนาและขยายผลนวัตกรรมด้วย

การบริหารพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

1. คณะกรรมการนโยบาย วางกรอบการพัฒนาของพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา กำกับ ประเมินผล และนำข้อเสนอแนะไปขยายผลระดับประเทศ (National Policymaker and Planner)
2. คณะกรรมการบริหาร ซึ่งเป็นคณะกรรมการระดับพื้นที่ที่จะกำหนดนโยบายและปรับปรุงกฎ ระเบียบต่าง ๆ ในพื้นที่ให้คล่องตัว เพื่อให้สามารถสนับสนุนและแก้ปัญหาในการขยายผลนวัตกรรมในพื้นที่ รวมทั้งกำกับดูแล (Local Facilitator and Regulator) ทั้งนี้ คณะกรรมการบริหารจะทำงานร่วมกับคณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัด (กศจ.) ซึ่งปัจจุบันเป็นผู้วางนโยบายและแผนการปฏิรูประดับจังหวัด (Local Policymaker and Planner) ที่สำคัญพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจะรองรับคณะกรรมการบริหารและร่วมมือกับภาคีภายนอกและผู้เชี่ยวชาญต่าง ๆ จะมีบทบาทช่วยโรงเรียนในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ได้แก่

1) จัดทำหลักสูตรของพื้นที่และวางแผนการใช้หลักสูตรในสถานศึกษานำร่อง โดยหลักสูตรจะครอบคลุมสมรรถนะและมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางฯ แต่มีอิสระมากขึ้นในการออกแบบตัวชี้วัดและการบูรณาการสาระวิชาต่าง ๆ

2) อนุมัติหนังสือเรียนและสื่อการสอน เพื่อให้โรงเรียนสามารถใช้จ่ายเงินอุดหนุนจัดซื้อหนังสือและสื่อการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักสูตรใหม่ของโรงเรียนได้

3) จัดทำคลังข้อสอบ

พื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี มีคณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานคณะกรรมการ มีศึกษาธิการจังหวัดเป็นเลขานุการคณะกรรมการ

ยุทธศาสตร์พื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้เรียน

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 การสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษา

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 การพัฒนานวัตกรรมการศึกษาและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 5 การพัฒนาระบบบริหารจัดการศึกษาโดยมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

วัตถุประสงค์ เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางการดำเนินงานในการพัฒนาคนทุกระดับการศึกษา รองรับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

วิสัยทัศน์ กาญจนบุรีเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ที่ทันสมัยจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพโดยทุกภาคส่วนร่วมพัฒนา

พื้นที่เป้าหมาย พื้นที่ดำเนินการตามยุทธศาสตร์โรงเรียนนำร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จำนวน 41 โรงเรียน

พันธกิจ

1. ส่งเสริมการจัดการศึกษาทุกระดับ โดยใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีที่ทันสมัยในการเข้าถึงข้อมูล

2. เสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์บนพื้นฐานของสังคมพหุวัฒนธรรม

3. พัฒนาผู้เรียน บูรณาการองค์ความรู้สู่ทักษะทันสมัย

4. สร้างโอกาสและลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

5. ส่งเสริมระบบบริหารจัดการศึกษา โดยกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วม

6. ส่งเสริมสนับสนุนครูและบุคลากรทางการศึกษาให้สามารถสร้างและพัฒนานวัตกรรมการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การศึกษามีประสิทธิภาพ

ปัจจัยสู่ความสำเร็จ

1. การสร้างการรับรู้ ความเข้าใจ และการยอมรับจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภาคประชาสังคม ในการส่งเสริม สนับสนุน การพัฒนาการศึกษาในลักษณะต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง มุ่งเน้นที่การจัดระบบการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส ตรวจสอบได้ และมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนในทุกระดับ

2. การสร้างความเข้าใจในเป้าหมายและประเด็นยุทธศาสตร์การดำเนินงานของพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี (พ.ศ. 2562 - 2568) ให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ มีการบริหารจัดการที่เชื่อมโยงยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาให้บรรลุ

เป้าหมาย วิสัยทัศน์ของการจัดการศึกษา มีคณะกรรมการกำกับดูแลแต่ละประเด็นยุทธศาสตร์ให้เกิดการนำไปปฏิบัติ โดยมีระบบงบประมาณเป็นกลไกสนับสนุนให้บรรลุผลอย่างเป็นรูปธรรม

3. การปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ของการจัดการศึกษา ซึ่งเดิมรัฐเป็นผู้จัด มาเป็นการจัดโดยทุกภาคส่วนของสังคม ที่มุ่งการจัดการศึกษาเพื่อความเท่าเทียมและทั่วถึง (Inclusive Education) ตลอดจนการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับทุกคน ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals)

4. การจัดให้พื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี เป็นเสมือนแผนงบประมาณด้านการจัดการศึกษาของจังหวัด ระบบการจัดสรรงบประมาณประจำปีให้ยึดแผนงาน โครงการ และเป้าหมายการพัฒนาที่กำหนดไว้ในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี เป็นหลักในการพิจารณา เพื่อให้การดำเนินงานพัฒนาการศึกษาเป็นไปในทิศทางและเป้าหมายการพัฒนาผู้เรียนแต่ละช่วงวัย และการพัฒนากำลังคนตามความต้องการของตลาดงานและประเทศ เพื่อการจัดการศึกษาบรรลุผลตามประเด็น ยุทธศาสตร์ ตัวชี้วัด ในเวลาที่กำหนด

5. การปรับระบบการบริหารจัดการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพ โดยปรับโครงสร้างการบริหารงานให้มีความชัดเจนในด้านบทบาทหน้าที่ การกระจายอำนาจ การตัดสินใจจากส่วนกลางสู่ระดับพื้นที่ นวัตกรรมการศึกษา รวมทั้งการปรับระบบการบริหารงานวิชาการ งบประมาณ และการบริหารงานบุคคล พร้อมทั้งการบริหารจัดการเชิงนโยบาย กฎหมาย ระเบียบ แนวทางในการปฏิบัติงานในแต่ละระดับให้ส่งเสริมสนับสนุน การจัดการศึกษาในสถานศึกษาให้เป็นไปอย่างมีคุณภาพ ผู้เรียนได้รับบริการการศึกษาที่มีมาตรฐานอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม

6. การสร้างระบบข้อมูลและสารสนเทศที่บูรณาการและเชื่อมโยงกับระบบการประกันคุณภาพภายในและการประเมินคุณภาพภายนอกผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และการรายงานต่อสาธารณชน จะเป็นกลไกในการสร้างการรับรู้ของผู้จัดการศึกษาและผู้เรียน เพื่อการปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารจัดการ และความรับผิดชอบต่อผู้เรียน ผ่านระบบการกำกับ ตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผล การขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดกาญจนบุรีให้ประสบความสำเร็จ

7. การพัฒนาศักยภาพ ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา ให้มีองค์ความรู้และทักษะในการสร้างและพัฒนานวัตกรรมโดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐาน

1.5 บริบทพื้นฐานของจังหวัดสตูล

สตูล จังหวัดทางตอนใต้ของประเทศไทยทางฝั่งตะวันตก ชายฝั่งทะเลอันดามัน มีพื้นที่ติดต่อกับประเทศมาเลเซียทางรัฐปะลิส และหมู่เกาะลิงกาวีของรัฐเกดะห์ ฝั่งแผ่นดินจังหวัดสตูลมีร่องรอยวิวัฒนาการทางธรณีวิทยามานับล้าน ๆ ปี จากการพบร่องรอยการยกตัวของเปลือกโลก 2 ยุค ที่ปรากฏหินทรายสีแดงของยุคแคมเบรียน กับหินปูนในยุคออร์โดวิเซียน มาสัมผัสซ้อนทับกัน เห็นสีสันของชั้นหินต่างยุคอยู่ช่วงหนึ่งของหน้าผาริมทะเล ฯลฯ จนถึงปัจจุบัน

พื้นที่ส่วนหนึ่งของจังหวัดสตูลได้รับการประกาศจาก UNESCO ให้เป็นอุทยานธรณีโลก เมื่อ 17 เมษายน 2562 ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดเป็นเนินเขาเป็นภูเขาสลับซับซ้อนทางทิศเหนือ และทิศตะวันออก แล้วค่อย ๆ ลาดเอียงสู่ทะเลทางทิศใต้ และทิศตะวันตกมีที่ราบแคบ ๆ ขนานไปกับชายฝั่งทะเล

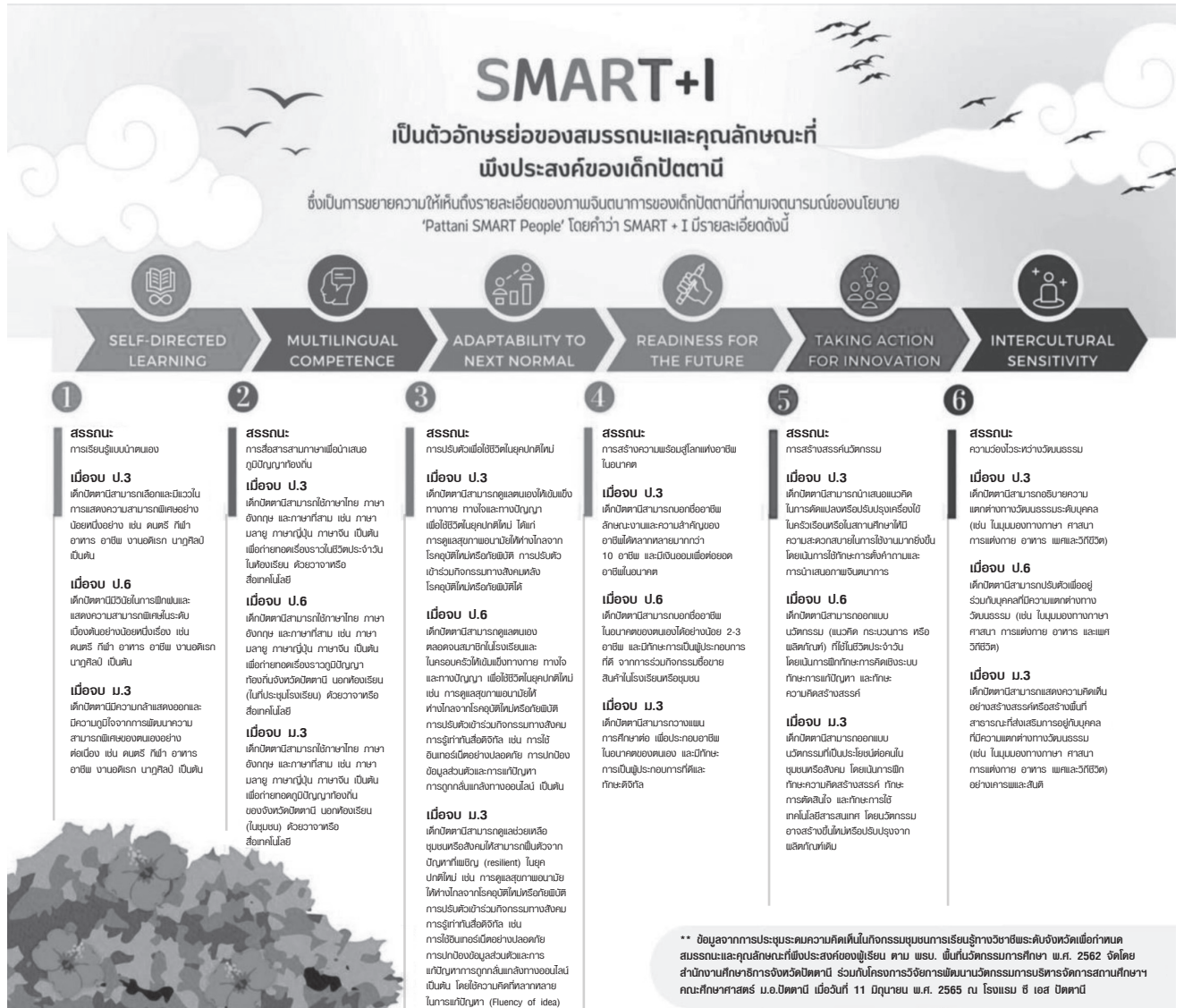
ประชากรจังหวัดสตูลส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม รองลงมานับถือศาสนาพุทธ ส่วนชาวคริสต์กับผู้นับถือศาสนาอื่น ๆ มีอยู่ประปราย แม้ส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาอิสลามเช่นเดียวกันกับ 3 จังหวัดชายแดนใต้ แต่ชาวสตูลพูดภาษาไทยได้และส่วนใหญ่ใช้ภาษาไทยในชีวิตประจำวัน อาชีพส่วนใหญ่ของชาวสตูล คือ เกษตรกร ประมง และบริการทางด้านการท่องเที่ยว

สังคมชาวสตูลเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม กล่าวคือ แม้จะมีความเชื่อ มีศาสนา มีวัฒนธรรม มีวิถีชีวิต ที่แตกต่างกันหลากหลายแต่ก็ใช้ชีวิตอยู่ในสังคมเดียวกันได้อย่างสงบสุข ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน

ด้านการศึกษา จังหวัดสตูลเป็น 1 ใน 19 จังหวัด พื้นที่นวัตกรรมการศึกษาของประเทศ มีโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยม 12 โรงเรียน ระดับประถมศึกษา 159 โรงเรียน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 8 โรงเรียน เอกชน 40 โรงเรียน มีโรงเรียนนำร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา 14 โรงเรียน

1.6 บริบทพื้นฐานของจังหวัดปัตตานีและนราธิวาส

บริบทพื้นฐานจังหวัดปัตตานี เป็นอาณาจักรเก่าแก่ที่มีความเจริญรุ่งเรืองมาแต่อดีต มีหลักฐานทางโบราณคดีบริเวณอำเภอยะรัง มีซากร่องรอยของเมืองขนาดใหญ่ทับซ้อนกันถึง 3 เมือง ปัตตานีได้รับอารยธรรมจากชนชาติต่าง ๆ เข้ามาผสมผสานกันอย่างลงตัว กลายเป็นวัฒนธรรมที่โดดเด่น จึงเป็นจังหวัดที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เพียบพร้อมด้วยแหล่งประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และพื้นที่ธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ ทั้งผืนป่า สายน้ำและท้องทะเล นับเป็นพื้นที่ที่ดึงดูดด้วยวิถีชีวิตของผู้คนและสภาพภูมิประเทศ สมกับความยิ่งใหญ่ในฐานะเมืองหลวงของอาณาจักรลังกาสุกะที่มีความเจริญรุ่งเรืองมาแต่อดีต จังหวัดปัตตานีเป็นหนึ่งในจังหวัดนำร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา โดยมีวิสัยทัศน์ **นวัตกรรมการศึกษา พัฒนาคุณภาพ สู่พลเมืองอัจฉริยะปัตตานีอย่างยั่งยืน** การขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ใช้หลักการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ เอกชน และผู้มีส่วนได้เสีย ส่งเสริมสนับสนุนให้มินวัตกรรมทางการศึกษาทั้งด้านการบริหาร และการจัดการเรียนรู้ สู่การยกระดับคุณภาพผู้เรียนให้เป็น Smart Student สู่การเป็น Smart People ในอนาคต โดยมีภาพอนาคต คุณลักษณะเด็กปัตตานี คือ **SMART+I** ดังภาพที่ 17

ภาพที่ 17 แสดงคุณลักษณะเด็กปัตตานี

การประชุมคณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดปัตตานี ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 26 เมษายน 2564 ที่ประชุมรับทราบผลการวิจัยฯ ระยะที่ 1 คณะกรรมการฯ มีข้อคิดเห็นร่วมกันว่า การปรับหลักสูตรของสถานศึกษามีความหลากหลายเป็นไปตามบริบทของสถานศึกษา ควรมีหลักสูตรเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ความเป็นปัตตานี จึงมอบหมายคณะกรรมการด้านส่งเสริมการบริหารวิชาการดำเนินการปรับหลักสูตรตามพระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562 มาตรา 25 วรรคหนึ่ง

คณะกรรมการจัดทำหลักสูตร ได้ร่วมกันจัดทำหลักสูตร Pattani Heritage เป้าหมายของหลักสูตร คือ สร้างเยาวชนให้เป็น พลเมืองอัจฉริยะ เมืองอัจฉริยะ (Smart People Smart City) โดยมีจุดมุ่งหมาย (1) ให้ผู้เรียนใช้ทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นแหล่งเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเห็นคุณค่า มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์หวงแหน บำรุงรักษา ให้เป็นมรดกสืบทอดของจังหวัดปัตตานี (2) ใช้กระบวนการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดขั้นสูง รวมถึงการใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ และ (3) ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีของผู้เรียนในการแสวงหาความรู้ตลอดจนสร้างองค์ความรู้ เพื่อเพิ่มมูลค่าทางวัฒนธรรม และเผยแพร่ผลงานสู่สาธารณชนผ่านระบบออนไลน์ หลักสูตร Pattani Heritage มีลักษณะเป็นโมดูลการเรียนรู้ โดยใช้บริบทของพื้นที่จังหวัดปัตตานี ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เพียงพร้อมด้วยแหล่งประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และพื้นที่ธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ เป็นสาระการเรียนรู้ และสื่อการเรียนรู้ โดยที่สถานศึกษาสามารถเพิ่มเติมตามบริบทของตนเองได้ มีการกำหนดหน่วยการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเพื่อการนำไปบูรณาการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ในพื้นที่นวัตกรรมจังหวัดปัตตานี จำนวน 6 หน่วย ดังนี้

- **หน่วยที่ 1** เปิดประตูสู่เมืองปัตตานี สาระการเรียนรู้ประกอบด้วย ประวัติความเป็นมาของจังหวัดปัตตานี บุคคลสำคัญของจังหวัดปัตตานี ปีนใหญ่พญาตานี การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุที่สำคัญของจังหวัดปัตตานี
- **หน่วยที่ 2** ความหลากหลายทางชีวภาพ สาระการเรียนรู้ประกอบด้วย ป่าชายเลน ชายหาด น้ำตก ภูเขา แม่น้ำ และเกาะที่สำคัญของจังหวัดปัตตานี
- **หน่วยที่ 3** ท่องเที่ยวไทย วิถีชาวปัตตานี สาระการเรียนรู้ประกอบด้วยสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ในจังหวัดปัตตานี
- **หน่วยที่ 4** มรดกทางวัฒนธรรม ประเพณี และการละเล่น สาระการเรียนรู้ประกอบด้วย เรื่องราว ทางวัฒนธรรมของชนชาวพุทธ มุสลิม และจีน ทั้งที่เป็นวัฒนธรรมเดี่ยว และพหุวัฒนธรรม
- **หน่วยที่ 5** อาหารท้องถิ่น ดินแดนปัตตานี สาระการเรียนรู้ประกอบด้วยเรื่องราวของอาหารท้องถิ่นจังหวัดปัตตานี ที่เป็นที่ยอมรับของชาวพุทธ และมุสลิม
- **หน่วยที่ 6** ภูมิปัญญาชาวบ้าน สืบสานงานอาชีพ สาระการเรียนรู้ประกอบด้วยเรื่องราวของอาชีพดั้งเดิมของชนชาวปัตตานีที่ยังคงสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน เช่น การทำนาเกลือ การทำหมวกกะปิเยาะ การทำปาลกือโป๊ะ การทำผ้าจวนตานี และการตีกริช

ส่วนบริบทในจังหวัด “นราธิวาส” ตั้งอยู่บนฝั่งทะเลด้านตะวันออกของแหลมมลายู ห่างจากกรุงเทพมหานคร 1,147 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดยะลาและรัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย การเดินทางเข้าประเทศมาเลเซียจากจังหวัดนราธิวาสไปยังรัฐกลันตันสามารถเดินทางได้จาก 3 ด้าน คือ ด้านสุโขทัย-ลกด่านตากใบ และด่านบูเกะตา จังหวัดนราธิวาสมีพื้นที่ 2,797,143 ไร่ พื้นที่สองในสาม เป็นป่าและภูเขาหนาแน่น แถบทิศตะวันตกเฉียงใต้จดเทือกเขาสันกาลาคีรี ซึ่งเป็นแนวกันพรหมแดนไทย – มาเลเซีย ลักษณะของพื้นที่มีความลาดเอียงจากทิศตะวันตกไปสู่ทิศตะวันออกพื้นที่ราบส่วนใหญ่อยู่บริเวณติดกับอ่าวไทยและที่ราบลุ่มบริเวณแม่น้ำ 4 สาย คือ แม่น้ำสายบุรี แม่น้ำบางนรา แม่น้ำตากใบ และแม่น้ำโก-ลก มีพื้นที่ป่าพรุจำนวนประมาณ 361,860 ไร่ ส่วนภูมิอากาศ เป็นแบบมรสุมเขตร้อน แบ่งออกเป็น 2 ฤดู คือ ฤดูฝนและฤดูร้อน ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ประชากรที่นับถือศาสนาอิสลามนิยมใช้ภาษาพื้นเมืองหรือ

ภาษายาวีในชีวิตประจำวันมากกว่าภาษาไทย ซึ่งจะคล้ายคลึงกับภาษามลายูของประเทศมาเลเซีย อินโดนีเซีย และบรูไน สำหรับภาษาไทยที่ใช้เป็นภาษาไทยภาคใต้ และภาษาถิ่นสำเนียงเงาะ เป็นภาษาอัตลักษณ์ประจำถิ่นของอำเภอตากใบ ปัญหาการศึกษาที่พบคือผู้ที่จบการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ส่วนใหญ่ไม่ได้เรียนต่อและไม่มีงานทำ ผู้สำเร็จการศึกษาจึงเลือกไปหางานทำที่ประเทศมาเลเซีย รวมถึงเด็กเล็กที่ผู้ปกครองอพยพไปทำงานในฝั่งประเทศมาเลเซีย ต้องอพยพตนเองด้วยเหตุของการติดตามพ่อแม่ที่ไปทำงานต่างแดนโดยเฉพาะในช่วงปิดภาคการศึกษา และเมื่อต้องกลับมาเรียนในช่วงเปิดเทอม เด็กนักเรียนจะมีปัญหาเรื่องผู้ปกครอง เศรษฐกิจชีวิตและความเป็นอยู่ รวมถึงปัญหาการใช้ภาษาไทย ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญของการจัดการเรียนรู้

กระทรวงศึกษาธิการ ได้ประกาศจัดตั้งพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย จังหวัดปัตตานี จังหวัดนราธิวาส และจังหวัดยะลา ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ ประกาศ ณ วันที่ 2 ตุลาคม พ.ศ. 2561 เพื่อให้มีกลไกขับเคลื่อนการศึกษาที่เข้มแข็งและมีหน่วยงานภายนอกเข้าไปร่วมพัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอนและการบริหารให้ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ ส่งเสริมให้สถานศึกษามีอิสระในการจัดหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ การบริหารจัดการที่คล่องตัวให้ครูใช้เวลาในการพัฒนานักเรียนอย่างเต็มที่ ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพสูง มีการคิดค้นพัฒนานวัตกรรมการศึกษาที่เหมาะสมกับบริบทและสามารถขยายวิธีปฏิบัติที่ดีมีประสิทธิภาพของสถานศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาไปยังสถานศึกษาในพื้นที่อื่นได้

พื้นที่นวัตกรรมจังหวัดนราธิวาส มีสถานศึกษานำร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดนราธิวาส จำนวน 53 แห่ง ประกอบด้วย 3 รุ่น คือ รุ่นที่ 1 จำนวน 27 แห่ง รุ่นที่ 2 จำนวน 16 แห่ง และรุ่นที่ 3 จำนวน 10 แห่ง ซึ่งมีการปรับหลักสูตรอิงมาตรฐาน จำนวน 23 แห่ง และปรับหลักสูตรเป็นหลักสูตรฐานสมรรถนะ จำนวน 19 แห่ง โดยผ่านการพิจารณาแบบไม่มีเงื่อนไข จำนวน 2 แห่ง และผ่านการพิจารณาแบบมีเงื่อนไข (ให้มีการปรับปรุงแก้ไข) จำนวน 17 แห่ง

1.7 บริบทพื้นฐานของพื้นที่ทั่วไป (นอกพื้นที่นวัตกรรม)

โรงเรียนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นโรงเรียน นอกพื้นที่นวัตกรรม มีจำนวนทั้งสิ้น 5 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนสุจิตบุลี โรงเรียนประชารัฐ โรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา โรงเรียนราชินีบน และโรงเรียนวรพัฒน์ ในกลุ่มโรงเรียนตัวอย่างนี้ เนื่องจากเป็นโรงเรียนนอกพื้นที่นวัตกรรม จึงมีลักษณะการทำงานแตกต่างไปจากโรงเรียนนำร่องในพื้นที่นวัตกรรม ทั้งการไม่มีหน่วยงาน/ คณะกรรมการขับเคลื่อนที่จะช่วยประสานงาน กำกับ ตรวจสอบการทำงาน และไม่มี การเสนอหลักสูตรผ่านคณะกรรมการกลั่นกรองหลักสูตรของสำนักบริหารพื้นที่นวัตกรรม

ลักษณะสำคัญของโรงเรียนทุกโรงเรียน คือ การบริหารด้วยตนเองอย่างอิสระ มีการกำหนดอัตลักษณ์ วางกลยุทธ์ และจุดเน้นการทำงานที่ชัดเจน และที่สำคัญ คือ ทุกโรงเรียนทำงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะแบบย้อนกลับ นั่นคือ โรงเรียนได้เริ่มต้นการทำงานโดยสร้างบุคลากรให้มีความรู้ ความเข้าใจ แนวคิด แนวทางในการจัดการศึกษาแนวใหม่ที่สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม เชื่อมโยงสู่การพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนตามนวัตกรรมที่เป็นจุดเน้นของโรงเรียน ทำให้บุคลากรมีความเข้าใจและมีทักษะในการจัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะ หลังจากนั้นโรงเรียนจึงถอดบทเรียน ข้อเสนอแนะและองค์ความรู้สำคัญ มาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ

ตอนที่ 2 ผลการศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรม

เป็นการดำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรม การศึกษาของจังหวัดต่าง ๆ และสถานศึกษานำร่องนอกพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา โดยผลการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ชั้นสำคัญ ได้แก่ 1.1 ชั้นการเตรียมการของสถานศึกษา (ก่อนการทำหลักสูตร) และ 1.2 ชั้นการดำเนินงานของสถานศึกษา โดยข้อมูลการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้การตอบแบบสอบถามผ่านช่องทางอิเล็กทรอนิกส์ การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการใช้สถิติบรรยาย ได้แก่ ร้อยละ ร่วมกับการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตามรายละเอียด ดังต่อไปนี้

2.1 ผลการศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะในขั้นเตรียมการของสถานศึกษา (ก่อนการทำหลักสูตร)

2.1.1 ผลการศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะจากการตอบแบบสอบถาม ผ่านช่องทางอิเล็กทรอนิกส์

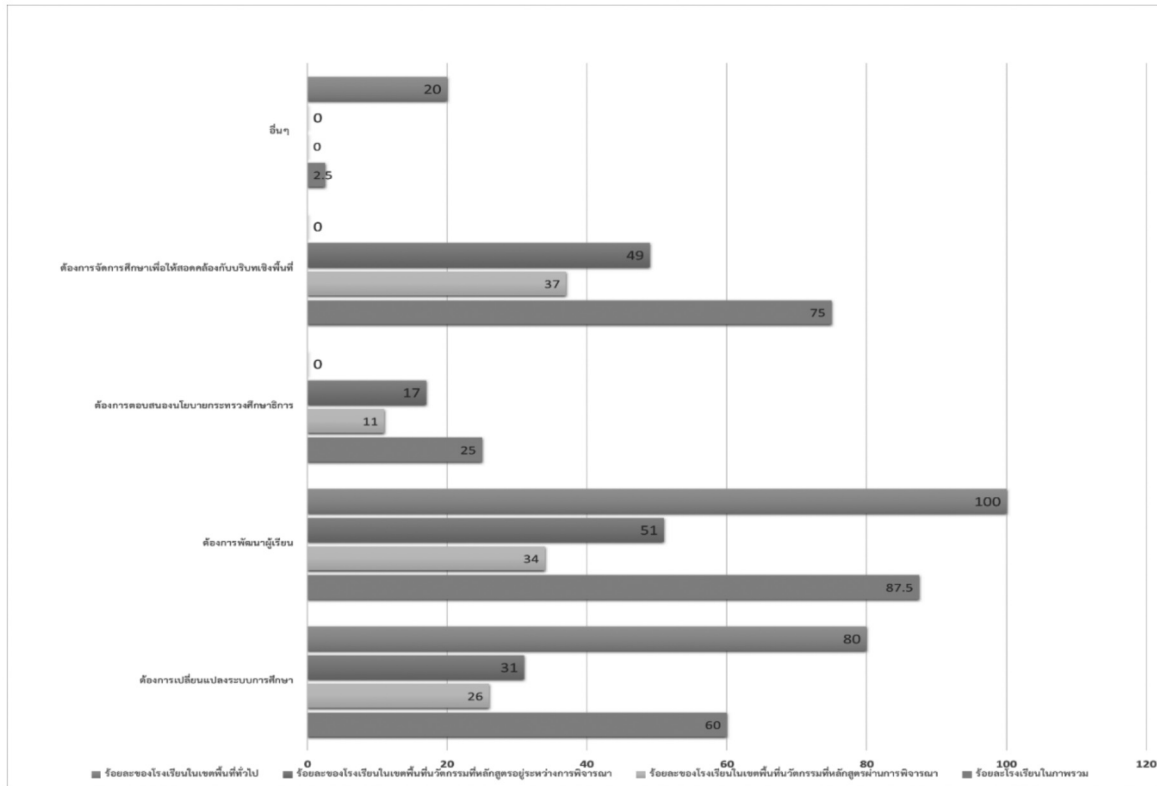
ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับเหตุผลที่เลือกพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ และการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาก่อนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยแสดงรายละเอียดดังตารางที่ 13

1) เหตุผลที่เลือกพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ

ตารางที่ 13 แสดงเหตุผลของสถานศึกษาในการเลือกพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ

เหตุผลในการเข้าร่วม	โรงเรียนที่เข้าร่วมการวิจัย (N=40)		โรงเรียนในเขตพื้นที่นวัตกรรม (N=35)				โรงเรียนพื้นที่ทั่วไป (N=5)	
			หลักสูตรผ่านการพิจารณา (N=14)		หลักสูตรอยู่ระหว่างการพิจารณา (N=21)			
	จำนวน (โรง)	ร้อยละ	จำนวน (โรง)	ร้อยละ	จำนวน (โรง)	ร้อยละ	จำนวน (โรง)	ร้อยละ
ต้องการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษา	24	60.0	9	26	11	31	4	80
ต้องการพัฒนาผู้เรียน ต้องการตอบสนองนโยบาย	35	87.5	12	34	18	51	5	100
กระทรวงศึกษาธิการ ต้องการจัดการศึกษา	10	25.0	4	11	6	17	0	0
เพื่อให้สอดคล้องกับบริบท เชิงพื้นที่	30	75.0	13	37	17	49	0	0
อื่น ๆ (ต้องการพัฒนาสมรรถนะครู)	1	2.5	0	0	0	0	1	20

ซึ่งสามารถแสดงข้อมูลเหตุผลของสถานศึกษาในการเลือกพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ โดยแยกตามบริบทของโรงเรียนได้ ดังนี้

ภาพที่ 18 แสดงเหตุผลของสถานศึกษาที่เข้าร่วมการวิจัยในการเลือกพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ

จากข้อมูลข้างต้นเมื่อศึกษาเหตุผลของสถานศึกษาที่เข้าร่วมการวิจัยในภาพรวม พบว่าสถานศึกษาส่วนใหญ่มีเหตุผลในการเลือกพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ เนื่องจากต้องการพัฒนาผู้เรียนถึงร้อยละ 87.5 ต้องการจัดการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทเชิงพื้นที่ ร้อยละ 75 และต้องการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษา ร้อยละ 60 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาแยกเป็นสถานศึกษาในเขตพื้นที่นวัตกรรม พบว่า เหตุผลของสถานศึกษาในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ เนื่องจากต้องการจัดการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทเชิงพื้นที่ และต้องการพัฒนาผู้เรียนอยู่ในระดับมากที่สุดเท่ากัน รองลงมาคือ ความต้องการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษา และต้องการตอบสนองนโยบายกระทรวงศึกษาธิการ ตามลำดับ

สำหรับสถานศึกษาในเขตพื้นที่ทั่วไป พบว่า สถานศึกษามีเหตุผลในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ เนื่องจากต้องการพัฒนาผู้เรียนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 100 รองลงมาคือ เพื่อต้องการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษา ร้อยละ 80 และเหตุผลอื่น ๆ ได้แก่ ความต้องการในการพัฒนาและยกระดับสมรรถนะของครู ร้อยละ 20

2) การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาก่อนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

ตารางที่ 14 แสดงแนวทางการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาก่อนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

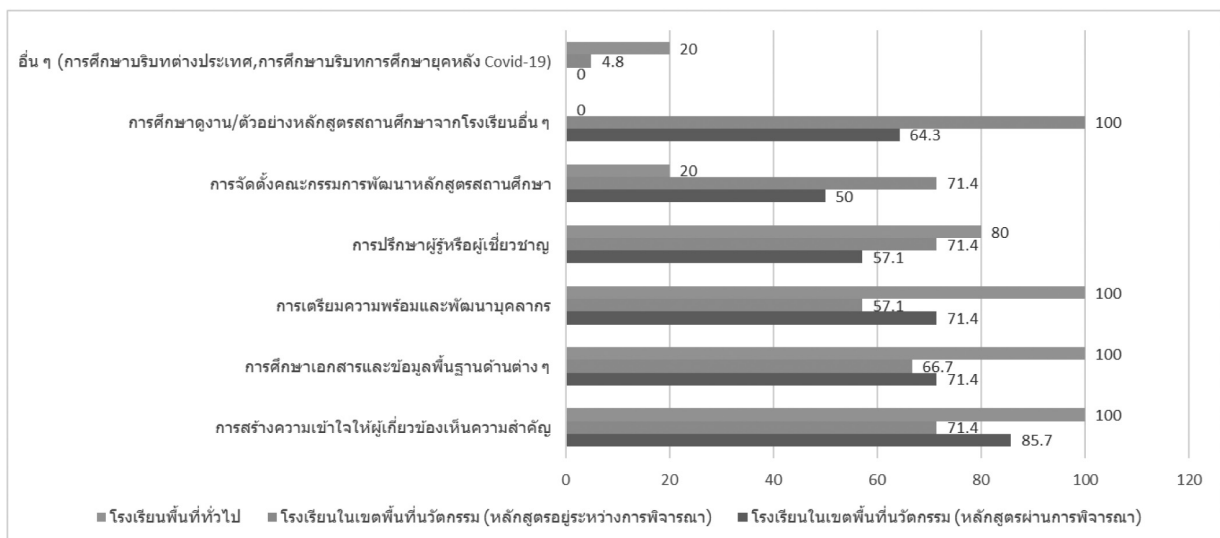
การเตรียมการก่อนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	โรงเรียนที่เข้าร่วมการวิจัย (N=40)		โรงเรียนในเขตพื้นที่นวัตกรรม (N=35)				โรงเรียนพื้นที่ทั่วไป (N=5)	
	จำนวน (โรง)	ร้อยละ	หลักสูตรผ่านการพิจารณา (N=14)		หลักสูตรอยู่ระหว่างการพิจารณา (N=21)		จำนวน (โรง)	ร้อยละ
			จำนวน (โรง)	ร้อยละ	จำนวน (โรง)	ร้อยละ		
การสร้างความเข้าใจให้ผู้เกี่ยวข้องเห็นความสำคัญ	32	80.0	12	85.7	15	71.4	5	100
การศึกษาเอกสารและข้อมูลพื้นฐานด้านต่าง ๆ	29	72.5	10	71.4	14	66.7	5	100
การเตรียมความพร้อมและพัฒนาบุคลากร	27	67.5	10	71.4	12	57.1	5	100
การปรึกษาผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญ	27	67.5	8	57.1	15	71.4	4	80
การจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	23	57.5	7	50.0	15	71.4	1	20
การศึกษาดูงาน/ตัวอย่างหลักสูตรสถานศึกษาจากโรงเรียนอื่น ๆ	32	80.0	9	64.3	21	100.0	0	0
อื่น ๆ (การศึกษาบริบทต่างประเทศ การศึกษาบริบทการศึกษายุคหลัง Covid-19)	2	5.0	0	0.0	1	4.8	1	20

จากตารางที่ 14 พบว่า สถานศึกษามีการเตรียมการก่อนการพัฒนาหลักสูตรในหลากหลายด้าน โดยได้เตรียมการสร้างความเข้าใจให้ผู้เกี่ยวข้องเห็นความสำคัญ และมีการศึกษาดูงาน/ตัวอย่างหลักสูตรสถานศึกษาจากโรงเรียนอื่น ๆ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 80 รองลงมาคือ การศึกษาเอกสารและข้อมูลพื้นฐานด้านต่าง ๆ ร้อยละ 72.5 การเตรียมความพร้อมและพัฒนาบุคลากรและการปรึกษาผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญ ร้อยละ 67.5 โดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ร้อยละ 57.5 และมีการเตรียมการด้านอื่น ๆ ได้แก่ การศึกษาบริบทต่างประเทศ และการศึกษาบริบทการศึกษายุคหลัง Covid-19 ร้อยละ 5

เมื่อพิจารณาแยกเป็นสถานศึกษาในเขตพื้นที่นวัตกรรม พบว่า สถานศึกษาที่หลักสูตรผ่านการพิจารณาแล้วจะมีการเตรียมความพร้อม โดยการสร้างความเข้าใจให้ผู้เกี่ยวข้องเห็นความสำคัญมากที่สุด ตามด้วยการศึกษาเอกสารและข้อมูลพื้นฐานด้านต่าง ๆ และการเตรียมความพร้อมและพัฒนาบุคลากร ส่วนสถานศึกษาที่หลักสูตรยังอยู่ในระหว่างการพิจารณา ทุกโรงเรียนจะมีการเตรียมความพร้อม โดยการศึกษาดูงาน/ ตัวอย่างหลักสูตรสถานศึกษาจากโรงเรียนอื่น ๆ ร้อยละ 100 และการเตรียมความพร้อมในการสร้างความเข้าใจให้ผู้เกี่ยวข้องเห็นความสำคัญ การปรึกษาผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญ และการจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ร้อยละ 71.4 รองลงมาตามลำดับ

สำหรับสถานศึกษาในเขตพื้นที่ทั่วไป พบว่า สถานศึกษาให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อมในระดับมากหลายด้าน ได้แก่ การสร้างความเข้าใจให้ผู้เกี่ยวข้องเห็นความสำคัญ การศึกษาเอกสารและข้อมูลพื้นฐานด้านต่าง ๆ และการเตรียมความพร้อมและพัฒนาบุคลากร อยู่ในระดับร้อยละ 100

ทั้งนี้ มีสถานศึกษาที่มีการเตรียมการครบทุกด้านร้อยละ 25 และมีการเตรียมการตั้งแต่ 3 ด้านขึ้นไปร้อยละ 80 แสดงให้เห็นว่า สถานศึกษาให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อมก่อนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะในระดับมาก ซึ่งสามารถแสดงรายละเอียดได้ดังภาพที่ 19

ภาพที่ 19 แสดงการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาก่อนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

2.1.2 ผลการศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มรายจังหวัด

ผลการศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มรายจังหวัด สามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังตารางที่ 15

ตารางที่ 15 แสดงผลการศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มรายจังหวัด (ขั้นการเตรียมการ ก่อนการทำหลักสูตร)

จังหวัด	ขั้นตอนการเตรียมการ (ก่อนการทำหลักสูตร)
สถานศึกษาในเขตจังหวัดเชียงใหม่	ผู้บริหารและครูมีเป้าหมายร่วม คือ อยากเปลี่ยนแปลงโรงเรียน เห็นความสำคัญในเรื่องการเรียนรู้เพื่อนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของหลักสูตรฐานสมรรถนะ ประกอบกับมีความเชื่อว่า การเข้าร่วมพื้นที่นวัตกรรมโรงเรียนจะมีอิสระในการดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการศึกษาได้มากกว่าโรงเรียนปกติ ในการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาก่อนการพัฒนาหลักสูตร ทุกโรงเรียนได้รับการอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะจากสำนักวิชาการ เพื่อให้ผู้บริหารและครูเกิดความรู้ความเข้าใจก่อน จากนั้นมีการเตรียมคนและเตรียมความคิด ปรับกรอบความคิดของครูให้พร้อมในการเปลี่ยนแปลงและการทำงาน
สถานศึกษาในเขตจังหวัดระยอง	มีการเตรียมความพร้อม โดยมีการวางแผนจัดอบรมให้ความรู้กับครูแกนนำในการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ มีการจัดประชุมชี้แจงแนวทางการดำเนินงานให้ผู้ปฏิบัติมีความชัดเจนและสร้างการรับรู้ไปยังโรงเรียนเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร CBE โดยให้ศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมในเว็บไซต์ CBE Thailand คณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดระยอง แต่งตั้งคณะกรรมการด้านวิชาการเพื่อช่วยขับเคลื่อนงานวิชาการ ส่งเสริมสนับสนุนสถานศึกษาในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียน มีการสร้างทีมโค้ชในระดับจังหวัด และสร้าง Node เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้มากขึ้น
สถานศึกษาในเขตจังหวัดศรีสะเกษ	เตรียมความพร้อมโดย 1) สร้างความตระหนัก ผู้บริหารสร้างความตระหนักร่วมกันกับครู 2) พี่เลี้ยง ผู้บริหารเป็นพี่เลี้ยงให้ครู นำหลักสูตรสถานศึกษาอื่นมาเป็นแบบอย่างในการจัดทำหลักสูตรโดยนำมาปรับใช้ให้เข้ากับบริบทของโรงเรียน เช่น หลักสูตรของโรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา หลักสูตรของโรงเรียนบ้านประทาย รวมทั้งช่วยให้คำแนะนำในการทำผลลัพธ์จากการเรียนรู้ และหน่วยการเรียนรู้ 3) นิเทศ ติดตาม ให้ความช่วยเหลือผู้บริหารมีการติดตาม นิเทศ เพื่อให้หลักสูตรประสบความสำเร็จ มีการประชุม พุดคุยระหว่างการทำงาน เพื่อแก้ไขปัญหาจนงานสำเร็จ 4) พัฒนาตนเอง ผู้บริหารต้องพัฒนาตนเองให้สามารถให้ความคิดเห็นกับคุณครู ในจุดที่จะพัฒนาไปด้วยกัน รวมทั้งส่งเสริมบุคลากรให้เข้าใจหน่วยการเรียนรู้/ หลักสูตร ก่อนหน้านี้โรงเรียนได้มีการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะตามองค์กรที่มาจากภายนอกแล้ว ซึ่งหลังจากที่โรงเรียนเข้าร่วมการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของ สพฐ. พบว่า บางสมรรถนะที่แต่ละโรงเรียนตั้งตาม school concept ไม่สามารถปรับให้เข้ากับสมรรถนะที่ สพฐ. กำหนดได้

ตารางที่ 15 แสดงผลการศึกษาระบบการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มรายจังหวัด (ขั้นการเตรียมการ ก่อนการทำหลักสูตร) (ต่อ)

จังหวัด	ขั้นตอนการเตรียมการ (ก่อนการทำหลักสูตร)
สถานศึกษาในเขตจังหวัดกาญจนบุรี	ได้ดำเนินการดังนี้ 1) ทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรฐานสมรรถนะ 2) ศึกษาแนวทางการเชื่อมโยงผลลัพธ์การเรียนรู้ตามกรอบหลักสูตรฐานสมรรถนะกับตัวชี้วัดของหลักสูตรฉบับที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน 3) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานและบริบทของโรงเรียน เพื่อคัดเลือกกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาสมรรถนะผ่านการลงมือปฏิบัติจริง ได้แก่ หลักสูตรอาชีพเกษตรกรรม การท่องเที่ยว 4) ศึกษาและทำความเข้าใจหลักสูตรฐานสมรรถนะเพื่อวางแผนการขับเคลื่อนในระดับสถานศึกษา เช่น การเริ่มจากการให้ทดลองสอดแทรกในรายวิชาตามหลักสูตรมาตรฐาน ปี 2551 5) ส่งเสริมการพัฒนาครูให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะ 6) ประสานความร่วมมือทางวิชาการจากหน่วยงานในระดับพื้นที่ 7) จัดตั้งคณะกรรมการกลั่นกรองหลักสูตรระดับจังหวัด และประสานการประชุมเพื่อพิจารณาหลักสูตรฯ ให้ข้อเสนอแนะแก่โรงเรียน และประสานการทำงานกับ สพฐ. และ 8) จัดการอบรมให้แก่โรงเรียน โดยประสานการอบรมกับหน่วยงานต่าง ๆ เช่น สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สถาบันอาศรมศิลป์
สถานศึกษาในเขตจังหวัดสตูล	ผู้บริหารมีการคัดเลือกและพัฒนาครูแกนนำในการสร้างหลักสูตร จัดอบรมครูเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในการทำหลักสูตร วิเคราะห์บริบทของโรงเรียนแต่ละโรงเรียนเป็นจุดเริ่มต้นในการทำหลักสูตร (กำหนด school concept) ก่อนจัดทำหลักสูตรครูแต่ละโรงเรียนมีความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรฐานสมรรถนะแตกต่างกัน เข้าใจไม่ชัดเจนตรงกัน มีการประชุมอบรมหลายครั้งแต่ผู้มาให้ความรู้แต่ละครั้งแตกต่างกันไม่เชื่อมโยงกัน ทำให้ระยะแรกผู้รับการอบรมเข้าใจสับสน ทำให้เริ่มต้นทำหลักสูตรด้วยความไม่เข้าใจไม่เป็นไปตามเป้าหมาย แต่ครูส่วนใหญ่ยังเชื่อว่าหลักสูตรฐานสมรรถนะเป็นหลักสูตรที่ดีเอื้อต่อการพัฒนาความสามารถผู้เรียนมากกว่าหลักสูตรเดิม
สถานศึกษาในเขตจังหวัดปัตตานีและนราธิวาส	ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะมี 6 ประเด็นสำคัญ ดังนี้ 1) การที่ผู้บริหารสถานศึกษามีความเข้าใจ มีความชัดเจน และมีความเชื่อมั่นในหลักสูตรการศึกษาฐานสมรรถนะเป็นสิ่งสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลง 2) การปรับเปลี่ยน Mindset ของผู้พัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะโดยเฉพาะครูเป็นเรื่องจำเป็น โดยเฉพาะการเปลี่ยนแนวคิดการจัดการเรียนการสอนแบบเดิมสู่การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นสมรรถนะ 3) การปรับเปลี่ยน Mindset ของผู้ปกครองที่มีความหวังการเรียนเพื่อสร้างโอกาสในการสอบต่าง ๆ มากกว่าการเรียนเพื่อให้เกิดสมรรถนะ 4) มีความเห็นด้วยกับข้อมูลที่กำหนดใน (ร่าง) กรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและเห็นว่าหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ เป็นหลักสูตรที่ยืดหยุ่นเอื้อให้สถานศึกษาสามารถออกแบบหลักสูตรที่อิงบริบทและสร้างสรรค์ความโดดเด่นของสถานศึกษาที่ตอบโจทย์ความต้องการของพื้นที่ได้ง่ายยิ่งขึ้น แต่ยังคงมีความชัดเจนหลายด้าน โดยเฉพาะการวัดและการประเมินผล 5) การต่อต้านการเปลี่ยนแปลงของบางโรงเรียนและครูบางกลุ่มมีอยู่บ้างโดยเกิดจากการไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเป็นผู้เลือกที่จะพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะเพราะเป็นใบสั่งให้ดำเนินการ และ 6) ในการดำเนินการนั้นมีหน่วยงานภายในพื้นที่และนอกพื้นที่ให้การสนับสนุนด้านวิชาการก่อนการดำเนินการ ยกเว้นกลุ่มโรงเรียนเอกชนที่ยังเข้าไม่ถึงการดูแลช่วยเหลือเนื่องด้วยต้นสังกัดขาดทีมวิชาการ

ตารางที่ 15 แสดงผลการศึกษาระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มรายจังหวัด (ขั้นการเตรียมการ ก่อนการทำหลักสูตร) (ต่อ)

จังหวัด	ขั้นตอนการเตรียมการ (ก่อนการทำหลักสูตร)
สถานศึกษาในเขตพื้นที่ทั่วไป	<p>สถานศึกษาในพื้นที่ทั่วไป เริ่มต้นจากการมีวิสัยทัศน์ที่ต้องการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา จึงเริ่มต้นในการจัดทำหลักสูตรฐานสมรรถนะ โดยมีการเตรียมความพร้อมในเรื่องสำคัญ ดังนี้ 1) กำหนดวิสัยทัศน์ในการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเป็นตัวตั้งในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ และการพัฒนานักเรียน มีผู้บริหารเป็นผู้นำทางวิชาการ มีระบบการทำงานที่เข้มแข็งและมุ่งเน้นเป้าหมายที่ต้องการพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะที่จำเป็นที่จะดำรงชีวิตในโลกอนาคตได้ 2) มีการพัฒนาครูอย่างเข้มข้น โดยการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะ และพัฒนาทักษะการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการคิด ตลอดจนมีการจัดระบบแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่องมีวัฒนธรรมการทำงานตามกระบวนการ ทำงานร่วมกันแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) และ 3) มีแนวคิดและนวัตกรรมที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรกลุ่สตรรายวิชาซึ่งเป็นเอกลักษณ์และมีการปรับเปลี่ยนให้ทันสมัยอยู่เสมอ นวัตกรรมดังกล่าว สอดคล้องในการพัฒนาสมรรถนะนักเรียน</p>

จากข้อมูลข้างต้นสรุปสาระสำคัญในแต่ละขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นเตรียมการ (ก่อนการทำหลักสูตร)

เหตุผลในการตัดสินใจทำหลักสูตร ของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมส่วนใหญ่ มีความต้องการในการจัดการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทเชิงพื้นที่ ในขณะที่โรงเรียนในพื้นที่ทั่วไปมีความต้องการในการเปลี่ยนแปลงการศึกษา แต่สถานศึกษาทั้งหมดมีความต้องการร่วมกัน คือ ต้องการพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะที่จำเป็นในอนาคต ผู้บริหารและครูเห็นความสำคัญในเรื่องการเรียนรู้เพื่อนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียนซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของหลักสูตรฐานสมรรถนะ ประกอบกับมีความเชื่อว่า การเข้าร่วมพื้นที่นวัตกรรมโรงเรียนจะมีอิสระในการดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการศึกษาได้มากกว่าโรงเรียนปกติ

การเตรียมความพร้อม ของสถานศึกษามีการเตรียมความพร้อมในหลากหลายด้าน ได้แก่ การสร้างความเข้าใจให้ผู้เกี่ยวข้องเห็นความสำคัญ การเตรียมความพร้อมและพัฒนาบุคลากร การปรึกษาผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญ การจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การศึกษาเอกสารและข้อมูลพื้นฐานด้านต่าง ๆ เข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะจากสำนักวิชาการ เพื่อให้ผู้บริหารและครูเกิดความรู้ความเข้าใจก่อน จากนั้นมีการเตรียมคนและเตรียมความคิด ปรับกรอบความคิดของครูให้พร้อมในการเปลี่ยนแปลงและการทำงาน โดยสถานศึกษาส่วนใหญ่ โดยเฉพาะสถานศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา มีการเตรียมความพร้อมด้วยการศึกษาดูงาน/ ตัวอย่างหลักสูตรสถานศึกษาจากโรงเรียนอื่น ๆ เพื่อเป็นตัวอย่างสำหรับการดำเนินการ

2.2 ผลการศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะในชั้นการดำเนินงานของสถานศึกษา

ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษากระบวนการดำเนินงานของสถานศึกษาในการทำงานพัฒนาหลักสูตรแต่ละด้าน การจัดแบ่งบทบาทหน้าที่และการปฏิบัติงานของบุคลากร ความพึงพอใจในผลการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ รวมถึงแนวทางในการปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีในการทำงาน การได้รับข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการกลั่นกรองฯ รวมถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการดำเนินการในครั้งนี้ โดยได้ดำเนินการวิเคราะห์ด้วยสถิติบรรยาย ได้แก่ ร้อยละ ร่วมกับการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สามารถแสดงรายละเอียดได้ดังนี้

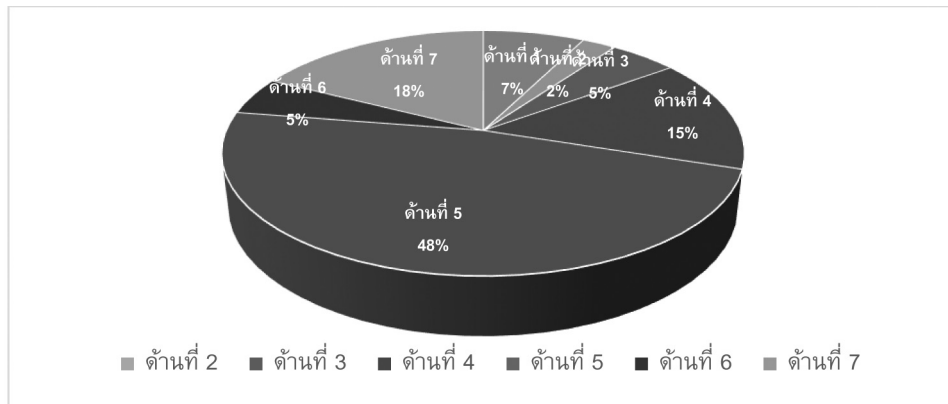
2.2.1 ผลการศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะจากการตอบแบบสอบถาม ผ่านช่องทางออนไลน์

1) ความคิดเห็นต่อการพัฒนาหลักสูตร

ตารางที่ 16 ความคิดเห็นของสถานศึกษาต่อแนวทางการทำงานพัฒนาหลักสูตร

ด้านการทำงาน	การทำงานด้านที่ดำเนินการยากที่สุดตามความคิดเห็นของสถานศึกษา	
	จำนวนสถานศึกษา (โรง)	ร้อยละ
ด้านที่ 1 แนวคิด ข้อมูลพื้นฐานและกระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ	3	7.5
ด้านที่ 2 เป้าหมายและพันธกิจของสถานศึกษา	1	2.5
ด้านที่ 3 แบบแผนของหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ	2	5.0
ด้านที่ 4 แนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ	6	15.0
ด้านที่ 5 แนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ	19	47.5
ด้านที่ 6 แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรฐานสมรรถนะ	2	5.0
ด้านที่ 7 หลักสูตรระดับชั้นเรียน: ตัวอย่างหน่วยการเรียนรู้/แผนการจัดการเรียนรู้	9	17.5

ในการดำเนินการทำงานพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา พบว่า ด้านที่ดำเนินการยากที่สุดตามความคิดเห็นของสถานศึกษา ได้แก่ ด้านที่ 5 แนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ ร้อยละ 47.5 รองลงมา คือ ด้านที่ 7 หลักสูตรระดับชั้นเรียน: ตัวอย่างหน่วยการเรียนรู้/แผนการจัดการเรียนรู้ ร้อยละ 17.5 และด้านที่ 4 แนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ ร้อยละ 15 ตามลำดับสามารถแสดงผลได้ดังภาพที่ 20

ภาพที่ 20 แสดงความคิดเห็นของสถานศึกษาต่อแนวทางการทำงานพัฒนาหลักสูตร

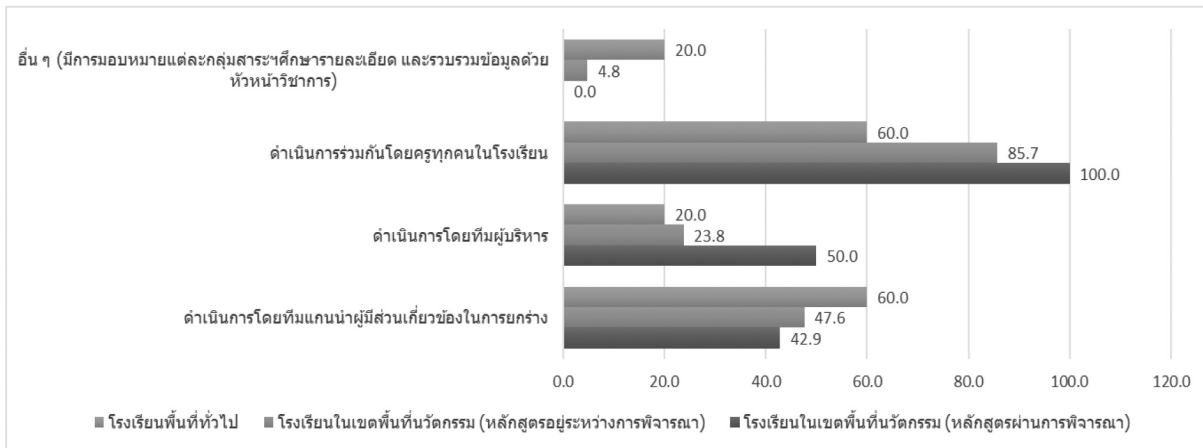
2) ลักษณะการจัดแบ่งบทบาทหน้าที่ และการปฏิบัติงานของบุคลากรในโรงเรียน

ตารางที่ 17 แสดงการจัดแบ่งบทบาทหน้าที่ และการปฏิบัติงานของบุคลากรในโรงเรียน

การจัดแบ่งบทบาทหน้าที่ และการปฏิบัติงาน ของบุคลากรในโรงเรียน	โรงเรียนในเขตพื้นที่นวัตกรรม (N=35)				โรงเรียนพื้นที่ทั่วไป (N=5)	
	หลักสูตรผ่านการ การพิจารณา (N=14)		หลักสูตรอยู่ระหว่าง การพิจารณา (N=21)			
	จำนวน (โรง)	ร้อยละ	จำนวน (โรง)	ร้อยละ	จำนวน (โรง)	ร้อยละ
ดำเนินการโดยทีมแกนนำผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ในการยกร่าง	6	42.9	10	47.6	3	60.0
ดำเนินการโดยทีมผู้บริหาร	7	50.0	5	23.8	1	20.0
ดำเนินการร่วมกันโดยครูทุกคนในโรงเรียน	14	100.0	18	85.7	3	60.0
อื่น ๆ (มีการมอบหมายแต่ละกลุ่มสาระฯ ศึกษารายละเอียด และรวบรวมข้อมูล ด้วยหัวหน้าวิชาการ)	0	0.0	1	4.8	1	20.0

จากตารางที่ 17 พบว่า ในการจัดแบ่งบทบาทหน้าที่ และการปฏิบัติงานของบุคลากรในโรงเรียนสถานศึกษาในเขตพื้นที่นวัตกรรมที่หลักสูตรผ่านการพิจารณาเรียบร้อยแล้ว มีการจัดแบ่งบทบาทหน้าที่ ให้เป็นลักษณะของการดำเนินการร่วมกันโดยครูทุกคนในโรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 100 ซึ่งสอดคล้องกับโรงเรียนที่หลักสูตรอยู่ระหว่างการพิจารณา ที่มีการจัดแบ่งบทบาทให้เป็นลักษณะของการดำเนินการร่วมกันโดยครูทุกคนในโรงเรียนมากที่สุด

ในขณะที่โรงเรียนในพื้นที่ทั่วไป พบว่า การจัดแบ่งบทบาทหน้าที่ในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ดำเนินการโดยทีมแกนนำผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการยกร่าง และดำเนินการร่วมกันโดยครูทุกคนในโรงเรียนในระดับเท่า ๆ กัน คิดเป็นร้อยละ 60 ซึ่งสามารถแสดงรายละเอียดได้ดังภาพที่ 21

ภาพที่ 21 แสดงการจัดแบ่งบทบาทหน้าที่ และการปฏิบัติงานของบุคลากรในโรงเรียน

3) สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการดำเนินงานหลักสูตรฐานสมรรถนะ

สถานศึกษามีความพึงพอใจในหลักสูตรที่จัดทำขึ้นในระดับปานกลางค่อนข้างมาก โดยมีประเด็นในการเรียนรู้และมีแนวทางในการพัฒนาและปรับเปลี่ยนเพิ่มเติม ดังนี้

ด้านที่ 1 แนวคิด ข้อมูลพื้นฐานและกระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ พบว่า สถานศึกษาแต่ละแห่งมีต้นทุนและบริบทที่สามารถนำมาพัฒนาต่อยอด เป็นหลักสูตรสถานศึกษาที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเองได้

ด้านที่ 2 เป้าหมายและพันธกิจของสถานศึกษา ใช้ความสามารถของครูทุกคนและบริบทชุมชนเป็นเป้าหมาย

ด้านที่ 3 แบบแผนของหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ควรให้สถานศึกษาสามารถกำหนดแบบแผนของหลักสูตรที่สอดคล้องเหมาะสมกับความต้องการจำเป็นของสถานศึกษา

ด้านที่ 4 แนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ ครู ผู้บริหาร และบุคลากรที่เกี่ยวข้องต้องดำเนินการ ดังนี้ จัดสาระการเรียนรู้ให้เชื่อมโยงกับการใช้ประโยชน์ในชีวิตจริงโดยเน้นการบูรณาการเนื้อหาจากศาสตร์สาขาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ออกแบบให้สอดคล้องตามผลลัพธ์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ กิจกรรมในรายวิชาควรเหมาะสมและตอบสนองด้านคุณภาพมาตรฐาน จัดการเรียนการสอนให้มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดสมรรถนะและคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิต และการทำงานในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ วิธีการเรียนรู้ วิธีคิด และวิถีประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ และเจตคติในการปฏิบัติงาน เน้นการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างความรู้ ความเข้าใจจากการมีส่วนร่วมในกระบวนการคิด การปฏิบัติ การนำความรู้ไปใช้ การถอดบทเรียน การสะท้อนคิด รวมทั้งการปฏิสัมพันธ์การทำงาน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้นับกับผู้อื่น และสามารถตอบสนองความแตกต่างที่หลากหลายของผู้เรียน บริบท และภูมิสังคม ปรับให้มีความสอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ ในการติดตาม ดูแล และช่วยเหลือผู้เรียนในการแก้ปัญหาต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความอบอุ่นใจ ได้รับคำปรึกษา ชี้แนะ และความช่วยเหลืออย่างทันการณ์ ทันเวลา

ด้านที่ 5 แนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ เนื่องจากยังไม่มีแนวทางการวัดและประเมินผลที่ชัดเจน โรงเรียนจึงต้องสร้างเครื่องมือวัดและประเมินผลให้สอดคล้องกับความสามารถของผู้เรียนที่มีความยืดหยุ่น ให้เห็นความสามารถของบุคคลที่แตกต่างกัน ในอนาคตถ้ามีความชัดเจนเป็นรูปธรรม มีตัวอย่างที่ง่ายต่อการนำไปปรับใช้จะดีมาก

ด้านที่ 6 แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรฐานสมรรถนะ อาจเพิ่มเติมในรูปแบบ Flow Chart เพื่ออธิบายการทำงานให้ชัดเจนและเข้าใจตรงกัน และมีรายละเอียดที่ชัดเจนขึ้น

ด้านที่ 7 หลักสูตรระดับชั้นเรียน: ตัวอย่างหน่วยการเรียนรู้/ แผนการจัดการเรียนรู้ มีการปรับเพื่อให้เกิดความยืดหยุ่น โดยมีการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงให้เห็นถึงสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน ปรับให้เข้ากับบริบทของผู้เรียน ให้ผู้เรียนเรียนรู้จากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว มีการเพิ่มความยืดหยุ่นและเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียนรู้ร่วมกัน

4) การได้รับข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการกลั่นกรองฯ และคณะทำงานระดับจังหวัด และการดำเนินการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร

ตารางที่ 18 แสดงความคิดเห็นต่อการได้รับข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการกลั่นกรองฯ ส่วนกลาง และระดับจังหวัด

ความชัดเจนต่อการได้รับข้อเสนอแนะ	คณะกรรมการกลั่นกรองฯ ส่วนกลาง		คณะกรรมการกลั่นกรองฯ ระดับจังหวัด	
	ระดับความคิดเห็น	แปลผล	ระดับความคิดเห็น	แปลผล
ด้านที่ 1 แนวคิด ข้อมูลพื้นฐานและกระบวนการจัดทำหลักสูตร สถานศึกษาฐานสมรรถนะ	3.30	ปานกลาง	3.03	ปานกลาง
ด้านที่ 2 เป้าหมายและพันธกิจของสถานศึกษา	3.14	ปานกลาง	3.16	ปานกลาง
ด้านที่ 3 แบบแผนของหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ	3.35	ปานกลาง	3.27	ปานกลาง
ด้านที่ 4 แนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ	3.16	ปานกลาง	3.24	ปานกลาง
ด้านที่ 5 แนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ	3.03	ปานกลาง	3.00	ปานกลาง
ด้านที่ 6 แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรฐานสมรรถนะ	3.24	ปานกลาง	3.11	ปานกลาง
ด้านที่ 7 หลักสูตรระดับชั้นเรียน: ตัวอย่างหน่วยการเรียนรู้/ แผนการจัดการเรียนรู้	3.35	ปานกลาง	2.97	น้อย
ความคิดเห็นในภาพรวม	3.22	ปานกลาง	3.08	ปานกลาง

ข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการกลั่นกรองฯ จากส่วนกลางและในส่วนจังหวัด พบว่า ในภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านที่ 7 หลักสูตรระดับชั้นเรียน: ตัวอย่างหน่วยการเรียนรู้/แผนการจัดการเรียนรู้ ของคณะกรรมการกลั่นกรองฯ ระดับจังหวัดอยู่ในระดับน้อย

โดยการดำเนินงานตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการกลั่นกรองฯ สถานศึกษาได้ ดำเนินการดังต่อไปนี้ นำประเด็นข้อเสนอแนะมาแจ้งบุคลากรให้ทราบและร่วมกับปรับให้สอดคล้อง โดยดำเนินการประชุม วางแผน และปรับแก้ไขตามข้อเสนอแนะ ด้านการวัดและประเมินผล ตลอดจนการสร้าง หน่วยการเรียนรู้และออกแบบกิจกรรมที่ตอบสนองความต้องการของนักเรียนและจุดเน้นของโรงเรียน เติมเต็ม ในส่วนที่ขาดหายไปเพื่อให้เกิดความชัดเจนตามคำแนะนำ จัดทำตัวอย่างโครงสร้างรายวิชาให้สอดคล้องกับ กรอบร่างหลักสูตรฐานสมรรถนะ และการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ มีการปรับปรุงรายละเอียดการจัดทำ แผนการจัดการเรียนรู้เน้นการบูรณาการ ทบทวนและสร้างความเข้าใจเพิ่มเติมเกี่ยวกับ สมรรถนะหลัก สมรรถนะเฉพาะ ผลลัพธ์การเรียนรู้ โครงสร้างวิชาเรียน ปรับหลักสูตรระดับชั้นเรียนให้สอดคล้องกับผู้เรียน เพิ่มเติมคำอธิบายรายวิชา ระบุวิธีการวัดและประเมินผล เพิ่มเติมตัวอย่างโครงสร้างรายวิชา

2.2.2 ผลการศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะจากการสัมภาษณ์ เชิงลึกและการสนทนากลุ่มรายจังหวัด

ผลการศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะจากการสัมภาษณ์ เชิงลึกและการสนทนากลุ่มรายจังหวัด ในระหว่างการดำเนินการสามารถอธิบายรายละเอียดได้ ดังตารางที่ 19

ตารางที่ 19 แสดงผลการศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะจากการสัมภาษณ์ เชิงลึกและการสนทนากลุ่มรายจังหวัด (ขั้นระหว่างการดำเนินการ)

จังหวัด	ขั้นระหว่างการดำเนินการ
สถานศึกษาในเขต จังหวัดเชียงใหม่	นอกจากได้รับการอบรมจากสำนักวิชาการ (สวก.) แล้ว ผู้บริหารและครู มีการพัฒนาตนเองด้วยวิธี 1) ศึกษาเรียนรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง จากแนวทาง/ เอกสาร/ คู่มือจาก สวก. 2) ศึกษาต้นแบบหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะจากสถานศึกษาต่าง ๆ ในพื้นที่ใกล้เคียง และมีบริบทคล้ายคลึงกัน 3) ได้รับการสนับสนุน เติมเต็มด้านวิชาการ จากหน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่ (1) นักวิชาการจากมหาวิทยาลัยในท้องถิ่น (ม.ช.) ซึ่งคอยให้ คำแนะนำในส่วนของการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ รายวิชาบูรณาการ และการจัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะ รวมทั้งมีการจัดกิจกรรม Show and Share (2) ศึกษานิเทศก์ ซึ่งคอยช่วยให้คำแนะนำในส่วนของการสนับสนุนข้อมูล เอกสาร แหล่งเรียนรู้ ตัวอย่างหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของโรงเรียนในพื้นที่

ตารางที่ 19 แสดงผลการศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะจากการสัมภาษณ์
เชิงลึกและการสนทนากลุ่มรายจังหวัด (ชั้นระหว่างการค้าเนินการ) (ต่อ)

จังหวัด	ชั้นระหว่างการค้าเนินการ
สถานศึกษาในเขต จังหวัดระยอง	<p>จัดอบรมหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะและการวัดและประเมินผลฐานสมรรถนะให้กับครู ครูผู้สอน ศึกษาหลักสูตร CBE ปรับการเรียนการสอนโดยเน้นการวัดจากประสบการณ์ และสถานการณ์ นำสิ่งที่เรียนรู้มาช่วยปรับพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน ปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนการสอนของตนเอง ครูวิชาการทำหน้าที่เป็นผู้ประสานระหว่าง ครู ชุมชน ผู้บริหาร และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการมีส่วนร่วมอำนวยความสะดวกกับเพื่อนครู ผู้บริหาร สร้างความเข้าใจการพัฒนาหลักสูตร การเปลี่ยนแปลงการใช้ CBE ให้กับชุมชน กำกับ ติดตาม นิเทศ ช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุน จัดหาแหล่งเรียนรู้ ประสานชุมชน ผู้บริหาร ครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องให้มองเห็นเป้าหมายร่วมกัน กระตุ้นเสริมแรงให้กับครูไปสู่การใช้หลักสูตรที่เกิดจากความเข้าใจ และพร้อมที่จะลงมือปฏิบัติในการพัฒนาผู้เรียนให้มีฐานสมรรถนะ</p>
สถานศึกษาในเขต จังหวัดศรีสะเกษ	<p>โรงเรียนได้รับการอบรม 2 รูปแบบ คือ แบบออนไลน์และแบบออนไลน์ มีการทำ school concept และพัฒนาหลักสูตร ให้สามารถตอบโจทย์ผู้เรียนและชุมชนได้จริง ในกระบวนการจัดทำหลักสูตร ทุกสถานศึกษาเปิดโอกาสให้คณะกรรมการบริหารสถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชน เข้ามามีส่วนร่วม 2 ลักษณะ คือ ลักษณะที่ 1 เปิดโอกาสให้คณะกรรมการบริหารสถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในช่วงต้นของการพัฒนา และลักษณะที่ 2 เปิดโอกาสให้คณะกรรมการบริหารสถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมทั้งในช่วงต้นของการพัฒนาหลักสูตร ระหว่างการพัฒนาหลักสูตร และช่วงการวัดและประเมินผล</p> <p>ช่วงต้น โรงเรียนมีการประชุม เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกับชุมชน ท้องถิ่น เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับความคาดหวังในการพัฒนาผู้เรียน การร่วมวิเคราะห์ทุนโรงเรียนทุนชุมชน การระดมทรัพยากรและแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ โดยระดมความคิดจากบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร่วมวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษา ชุมชน มีการเชิญทุกคนมามีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรและเสนอแนะ เชิญผู้นำชุมชนมาร่วมจัดทำหลักสูตร นำนโยบายต่าง ๆ มาร่วมกันดำเนินการ เชิญสภาการศึกษามาร่วมทำแผน</p> <p>ระหว่างการพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษาเชิญตัวแทนที่เกี่ยวข้องมาตรวจสอบเชิญคณะกรรมการมาให้ข้อเสนอแนะ</p> <p>ช่วงการวัดและประเมินผล สิ้นปีการศึกษา สถานศึกษามีกิจกรรมเปิดบ้านวิชาการ เพื่อให้ผู้เรียนได้นำเสนอผลงาน โครงการ ให้ทุกคนรับฟัง และได้รับข้อเสนอแนะจากผู้เข้ารับฟังตอนเปิดบ้านวิชาการ เชิญผู้ปกครองมาเสนอแนะกิจกรรม ดังนี้ 1) การริเริ่มในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ส่งผลให้ไม่เป็นที่ไปตาม (ร่าง) กรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2) ยังมีการจัดการเรียนการสอนแบบเดิม สันนิษฐานว่าเกิดจากความไม่เข้าใจระหว่างฝ่ายหลักสูตรของโรงเรียนกับฝ่ายครูที่นำหลักสูตรไปใช้ ควรมีการใช้หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะช่วงเปิดภาคเรียน ไม่ใช้กลางภาคเรียน</p>

ตารางที่ 19 แสดงผลการศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะจากการสัมภาษณ์
เชิงลึกและการสนทนากลุ่มรายจังหวัด (ชั้นระหว่างการดำเนินการ) (ต่อ)

จังหวัด	ชั้นระหว่างการดำเนินการ
สถานศึกษาในเขต จังหวัดกาญจนบุรี	<p>ได้ดำเนินการ ดังนี้ 1) ครูทั้งโรงเรียนมีส่วนร่วมในการรับรู้เกี่ยวกับการศึกษาฐานสมรรถนะ และศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมจากเอกสารและแหล่งเรียนรู้ 2) ครูแกนนำได้นำความรู้และข้อมูลมาขยายผลให้ครูในโรงเรียนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ 3) ครูช่วยกันวิเคราะห์หลักสูตร และดำเนินการทำหลักสูตรเพื่อที่จะพัฒนานักเรียน 4) ลงพื้นที่ชุมชนเพื่อหาข้อมูล ประเด็นการเรียนรู้ และกิจกรรม มาใช้ในการออกแบบรายวิชาและการจัดเรียนการสอน 5) ประสานความร่วมมือกับชุมชนและท้องถิ่นในการจัดทำหลักสูตรและออกแบบรายวิชา ที่สอดคล้องกับท้องถิ่น 6) ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานมาช่วยเหลือการทำ หลักสูตรสถานศึกษาการจัดการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ พาคิดพาทำ และแก้ไขปัญหาในประเด็นที่ยังไม่เข้าใจหรือยังทำไม่ได้ ตามเกณฑ์ 7) ประสานผู้ปกครองมาสนับสนุนการดำเนินการ ทั้งประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น 8) สื่อสารกับคณะกรรมการบริหารสถานศึกษา อย่างต่อเนื่อง 9) ประสานความร่วมมือกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย 10) ตรวจสอบ หลักสูตรสถานศึกษา และให้คำแนะนำในการปรับปรุงให้ถูกต้อง เช่น การกำหนด ทรัพย์สิน 11) ประสานหน่วยงานเพื่อมาอบรมหรือสนับสนุนทางวิชาการให้แก่โรงเรียน ในประเด็นที่โรงเรียนต้องการหรือยังเป็นปัญหา เช่น การวิเคราะห์ Learning Outcome แนวปฏิบัติในกรณีที่มีนักเรียนย้ายไปเรียนที่โรงเรียนอื่น การสอนข้อมูลในแบบ ปพ.1 และ ปพ.5 และ 12) ประชุมหารือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อนำประเด็นที่เป็นอุปสรรคในการ ดำเนินการของโรงเรียนมาหาข้อตกลง และได้แนวทางช่วยเหลือหรือแก้ไขปัญหา เช่น การประเมินผล</p>
สถานศึกษาในเขต จังหวัดสตูล	<p>มีการพัฒนาหลักสูตรร่วมกันระหว่างโรงเรียนนำร่องพื้นที่นวัตกรรมในจังหวัดสตูล ทำให้เกิดเครือข่ายการพัฒนาที่สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ช่วยเหลือปรึกษากันและกันได้ โรงเรียนส่วนใหญ่เห็นข้อดีที่พัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน สอดคล้อง กับฐานของชุมชน ทำให้ผู้เรียนรู้จักชุมชนของตนเอง หลักสูตรฐานสมรรถนะเอื้อต่อ การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ผู้ปกครอง ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนา หลักสูตรโดยให้ข้อเสนอแนะ ให้ความคิดเห็นและร่วมเป็นวิทยากรในโรงเรียน ในส่วน การดำเนินการจัดทำหลักสูตร ใช้วิธีการอ่านเองเข้าใจเองไม่เพียงพอ จำเป็นต้องมีผู้รู้ (นักวิชาการ ศึกษานิเทศก์) มาช่วยทำความเข้าใจ และใช้วง PLC เป็นเครื่องมือสำคัญ ในการขับเคลื่อนและพัฒนาครูอย่างเป็นระบบ</p>

ตารางที่ 19 แสดงผลการศึกษาระบบการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะจากการสัมภาษณ์
เชิงลึกและการสนทนากลุ่มรายจังหวัด (ชั้นระหว่างการทำเนิการ) (ต่อ)

จังหวัด	ชั้นระหว่างการทำเนิการ
สถานศึกษาในเขต จังหวัดปัตตานีและนราธิวาส	<p>ครู ผู้บริหาร และทีมวิชาการในพื้นที่ต่างให้ความคิดเห็น 6 ประเด็นสำคัญ ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) การดำเนินการยังคงต้องวิเคราะห์กลับไปกลับมากับตัวชี้วัดและผลลัพธ์การเรียนรู้เพื่อประเมินโดยผลลัพธ์การเรียนรู้แต่กลับไปตอบตัวชี้วัดรายการในระบบการรายงาน ปพ.1 2) หลักสูตรเน้นการบูรณาการมากยิ่งขึ้นทำให้ครูต้องมาร่วมออกแบบและสอน ร่วมกันการทำ PLC และจัดให้มีการสะท้อนผล Reflection รวมถึงการถอดบทเรียน AAR เป็นระบบที่สำคัญทำให้เกิดการไปถึงการปฏิบัติที่ชั้นเรียน 3) ผู้อำนวยการมีบทบาททั้งสร้างความเชื่อมั่น ร่วมพัฒนาหลักสูตรกับครู นำการทำ PLC นิเทศและติดตาม และประสานพลังกับทีมวิชาการต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการทำงานของครู 4) ความท้าทายในระหว่างการทำเนิการหลักสูตรฯ คือ การแปลงหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะสู่การออกแบบและการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะของครู โดยเฉพาะการบูรณาการสาระต่าง ๆ 5) ความท้าทายการเขียนคำอธิบายรายวิชาให้เชื่อมโยงกับผลลัพธ์การเรียนรู้ในชั้นปี และบริบทเฉพาะของโรงเรียนและไปให้ถึงการวัดและประเมินผลเชิงสมรรถนะ โดยเฉพาะในวิชากลุ่มบูรณาการเป็นเรื่องใหม่สำหรับครูในการเขียน และ 6) มีการสร้างเครือข่ายได้ในพื้นที่ เช่น ศึกษานิเทศก์ มหาวิทยาลัยในพื้นที่ และนอกพื้นที่ เช่น หน่วยงานต่าง ๆ และมหาวิทยาลัยที่เชี่ยวชาญเฉพาะในการช่วยเหลือโรงเรียนและครู โดยการประสานงานของหน่วยงานต้นสังกัด
สถานศึกษาในเขต พื้นที่ทั่วไป	<p>ในการพัฒนาหลักสูตร โรงเรียนมีการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะที่มีความเป็นเอกลักษณ์ มีการกำหนดองค์ประกอบและสมรรถนะขึ้นมาเอง โดยมีการวิเคราะห์เชื่อมโยงกับสมรรถนะที่ส่วนกลางกำหนด และสามารถดำเนินการพัฒนาหลักสูตรได้ แต่ส่วนที่ยังต้องทบทวน ระดมความคิด และวางแผนการทำงานมากขึ้น คือ การจัดทำรายละเอียดเกี่ยวกับการวัดประเมินผล การกำหนดสมรรถนะ และรายละเอียดย่อย ๆ ในแต่ละสมรรถนะเนื่องจากมีความไม่ชัดเจนในการทำงาน ในการแบ่งบทบาทหน้าที่ในกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ไม่ได้เป็นหน้าที่ของครูทุกคน แต่สถานศึกษามีการจัดตั้งคณะกรรมการที่ดูแลและพัฒนา โดยเริ่มต้นจากการสร้างความเข้าใจร่วมกัน มีการระดมความคิดเห็นจากครูผู้สอนเกี่ยวกับภาพในอนาคต และแนวทางในการบริหารจัดการโรงเรียน จัดทีมแกนนำจัดทำร่างหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะโดยนำองค์ประกอบ 7 ด้าน มาใช้เป็นกรอบในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ และใช้สมรรถนะหลัก 6 ด้าน สมรรถนะเฉพาะ และผลลัพธ์การเรียนรู้ตามร่างกรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดองค์ประกอบของหลักสูตร และกำหนดสมรรถนะสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนที่เป็นเอกลักษณ์ของโรงเรียน นำร่างหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ มาให้คณะครูพิจารณาและนำมาใช้ในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน มีคณะกรรมการนำเสนอ เพื่อการพิจารณาปรับเปลี่ยนข้อมูล และครูผู้สอนจัดทำรายละเอียดเนื้อหาวิชาและแนวการจัดประสบการณ์ที่จะทำให้เกิดสมรรถนะ</p>

จากตารางสามารถสรุปการศึกษากระบวนการดำเนินงานของสถานศึกษาในการทำงานพัฒนาหลักสูตรแต่ละด้าน การจัดแบ่งบทบาทหน้าที่และการปฏิบัติงานของบุคลากร ความพึงพอใจในผลการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น รวมถึงแนวทางในการปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีในการทำงาน การได้รับความช่วยเหลือและสนับสนุนจากคณะกรรมการกลั่นกรองฯ โดยในแต่ละด้านได้ดำเนินการ ดังนี้

ด้านที่ 1 แนวคิด ข้อมูลพื้นฐานและกระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ

ศึกษากรอบของร่างหลักสูตรฐานสมรรถนะทั้งฉบับ วิเคราะห์โอกาสของโรงเรียน ศึกษา/วิเคราะห์สมรรถนะของผู้เรียนทั้ง 6 ด้าน การวัดและประเมินผลระดับสมรรถนะของผู้เรียนแต่ละระดับชั้น กระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของโรงเรียน ดำเนินการเป็น 4 ช่วง ดังนี้ ช่วงที่ 1 การจัดทำกรอบหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ช่วงที่ 2 การจัดทำหลักสูตรระดับชั้น ช่วงที่ 3 การใช้หลักสูตรเพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่สมรรถนะ และช่วงที่ 4 การนำผลการใช้หลักสูตรสู่การปรับปรุงกรอบหลักสูตรให้สมบูรณ์

ด้านที่ 2 เป้าหมายและพันธกิจของสถานศึกษา

ศึกษาเอกสาร บริบทของโรงเรียน ชุมชนแวดล้อมรอบ ๆ โรงเรียนเพื่อหาต้นทุนที่สถานศึกษามี พิจารณาหลักเกณฑ์และรายละเอียดของกรอบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ (DOE) ของจังหวัดและของชาติ เพื่อที่จะได้กำหนดเป้าหมาย วิสัยทัศน์หรือพันธกิจของโรงเรียน ให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน

ด้านที่ 3 แบบแผนของหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ

ศึกษาโดยการเทียบเคียงหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานแกนกลาง 2551 กับหลักสูตรฐานสมรรถนะ โดยออกแบบรายวิชาให้เอื้อกับจุดเน้นของโรงเรียน และกำหนดจุดเน้น สมรรถนะ ผลลัพธ์การเรียนรู้ในแต่ละรายวิชา มีการออกแบบรายวิชาบูรณาการ แต่ยังคงประเมินผลเป็นรายวิชา เพื่อเทียบเคียงการวัดและประเมินผล และตัดสินผลการเรียนใน ปพ.1 ตามหลักสูตรปัจจุบัน

ด้านที่ 4 แนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ

ดำเนินการพัฒนาครูด้วยการสร้าง Mindset ใหม่ให้ครู ผ่านกระบวนการวิเคราะห์เชิงระบบ ศึกษาหาข้อมูล วิเคราะห์บริบท จัดการอบรม ทำความเข้าใจเรื่องหลักสูตร โครงสร้าง การออกแบบการจัดการเรียนรู้ นิเทศการสอน การประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับทีมเพื่อนครู ฝึกฝนครูผ่านกระบวนการ PLC ที่มีคุณภาพในโรงเรียน AAR, Feedback กระบวนการจัดการเรียนรู้ของครู และเพิ่มเติมความรู้ใหม่เป็นประจำสม่ำเสมอ จัดการโครงสร้างในโรงเรียน มีการจัดหาสื่อ อุปกรณ์ การวัดและประเมินผล การชื่นชม/รางวัล และการเผยแพร่ แลกเปลี่ยนในระดับจังหวัด/ ประเทศ ฯลฯ แบ่งกลุ่มสายชั้นเรียน บูรณาการกับทุกวิชา การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ เป็นการเปลี่ยนแปลงวิธีการจัดการเรียนรู้ของครูจาก Passive Learning ให้เป็น Active Learning เปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนรู้เป็นแบบบูรณาการโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน Problem-based Learning (โดยไม่ใช้หนังสือสอน) กิจกรรมโครงงาน หน่วยบูรณาการ

ด้านที่ 5 แนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ

ศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ รัฟั้งและเข้ารับการอบรมจากผู้เชี่ยวชาญ ประชุมครู ร่วมระดมสมอง วางแผนการดำเนินการวัดและประเมินผล นำไปใช้ประเมินนักเรียนตามสภาพจริง และนำวิธีการ รวมถึงผลการประเมินมาพูดคุยและปรับปรุงร่วมกันในวง PLC ทดลอง ออกแบบให้สอดคล้องตามความถนัดของครูผู้สอนและให้สอดคล้องตรงประเด็นในการวัดผล ปรับรูปแบบการประเมินอยู่เป็นระยะ จนเห็นความเหมาะสมและสมบูรณ์ ศึกษาตัวอย่างจากโรงเรียนเครือข่าย โดยการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ 2 ส่วน คือ 1) วัดและประเมินผลการเรียนรู้อิงตามมาตรฐานตัวชี้วัดของหลักสูตรแกนกลางฯ พ.ศ. 2551 และ 2) วัดและประเมินผลสมรรถนะของผู้เรียนตามร่างกรอบหลักสูตรฐานสมรรถนะ โดยการวัดผลส่วนใหญ่เป็นการวัดผลอิงเกณฑ์และมีการเทียบเคียงกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 มีการใช้การประเมินตามสภาพจริง การประเมินผลงานและแบบสังเกตพฤติกรรม มีการจัดทำคู่มือการวัดและประเมินผล โดยแบ่งเป็น 1) การประเมินเพื่อพัฒนา (Formative Assessment) ประเมินขณะเรียนรู้เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ และ 2) การประเมินเพื่อสรุปผลการเรียนรู้ (Summative Assessment)

ด้านที่ 6 แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรฐานสมรรถนะ

ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการจากโรงเรียนตัวอย่าง มีการปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ และติดตามข่าวสารการดำเนินการและความคืบหน้าในเรื่องของกรอบหลักสูตรการศึกษาฐานสมรรถนะเป็นระยะ มีการประชุมร่วมกันกับครู เพื่อวางระบบการทำงานเพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเป็นระยะ

ด้านที่ 7 หลักสูตรระดับชั้นเรียน: ตัวอย่างหน่วยการเรียนรู้/ แผนการจัดการเรียนรู้

ศึกษาแนวทางจากหลักสูตรฐานสมรรถนะ พ.ศ. คณะครูทุกคนในโรงเรียนปรึกษากัน แนวทางการเขียนแผน จัดหน่วยการเรียนรู้ ให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน มีการปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ ศึกษานิเทศก์ ค้นหาตัวอย่างจากอินเทอร์เน็ต ศึกษาจากโรงเรียนตัวอย่าง มีการบูรณาการกับโครงงานฐานวิจัย หรือปรับจากแผนเดิมที่โรงเรียนเคยสอนมาก่อน

ลักษณะการจัดแบ่งบทบาทหน้าที่

แต่ละสถานศึกษามีการกำหนดบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างกันออกไป สถานศึกษาส่วนใหญ่ กำหนดให้หน้าที่ในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรเป็นหน้าที่ของครูทุกคนในโรงเรียน โดยจะมีการพัฒนาอบรมให้ครูทุกคนมีส่วนร่วมกับการจัดทำหลักสูตร โดยมีโค้ชในพื้นที่ช่วยดูแลและเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กัน

ในขณะที่บางแห่งโดยเฉพาะพื้นที่ทั่วไป ไม่ได้กำหนดให้การดำเนินการตามกระบวนการจัดทำหลักสูตรต้องเป็นหน้าที่ของครูทุกคน แต่สถานศึกษามีการจัดตั้งคณะกรรมการที่ดูแลและพัฒนา โดยเริ่มต้นจากการสร้างความเข้าใจร่วมกัน มีการระดมความคิดเห็นจากครูผู้สอนเกี่ยวกับภาพในอนาคต และแนวทางในการบริหารจัดการโรงเรียน จัดทีมแกนนำจัดทำร่างหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ โดยนำองค์ประกอบ 7 ด้าน มาใช้เป็นกรอบในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ และใช้สมรรถนะหลัก 6 ด้าน สมรรถนะเฉพาะ และผลลัพธ์การเรียนรู้ตามร่างกรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดองค์ประกอบของหลักสูตร และกำหนดสมรรถนะสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนที่เป็นเอกลักษณ์ของโรงเรียน นำร่างหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะมาให้คณะครูพิจารณาและนำมาใช้ในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน มีคณะกรรมการนำเสนอเพื่อการพิจารณาปรับเปลี่ยนข้อมูล และครูผู้สอนจัดทำรายละเอียดเนื้อหาวิชาและแนวการจัดประสบการณ์ที่จะทำให้เกิดสมรรถนะ

▶ ตอนที่ 3 ผลของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ปัญหา อุปสรรค และปัจจัยสนับสนุนต่าง ๆ ในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา

นำเสนอผลการวิเคราะห์ปัจจัย ระบบสนับสนุน และปัญหาอุปสรรคในการทำงานพัฒนาหลักสูตร ดังนี้

3.1 ผลการวิเคราะห์ปัจจัย ระบบสนับสนุน และปัญหาอุปสรรคในการทำงานพัฒนาหลักสูตรจากการตอบแบบสอบถามผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์

3.1.1 ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงาน

เป็นการดำเนินการเก็บรวบรวมปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานจากการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ของสถานศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมและนอกพื้นที่นวัตกรรมที่เข้าร่วมการวิจัย โดยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งสามารถแสดงรายละเอียดผลที่ศึกษาได้ ดังตารางที่ 20

ตารางที่ 20 แสดงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงาน

การเตรียมการก่อนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	โรงเรียนที่เข้าร่วมการวิจัย (N=40)		โรงเรียนในเขตพื้นที่นวัตกรรม (N=35)				โรงเรียนพื้นที่ทั่วไป (N=5)	
			หลักสูตรผ่านการพิจารณา (N=14)		หลักสูตรอยู่ระหว่างการพิจารณา (N=21)			
	จำนวน (โรง)	ร้อยละ	จำนวน (โรง)	ร้อยละ	จำนวน (โรง)	ร้อยละ	จำนวน (โรง)	ร้อยละ
บุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจ	34	85.0	12	85.7	19	90.5	3	60.0
ขาดตัวอย่างและแนวทางที่ชัดเจน	29	72.5	12	85.7	16	76.2	1	20.0
ขาดความมั่นใจในการทำงาน	22	55.0	9	64.3	13	61.9	0	0.0
การติดต่อประสานงานสื่อสารไม่ชัดเจน	17	42.5	8	57.1	9	42.9	0	0.0
กำหนดการทำงานไม่ชัดเจนทำงานเร่งให้ทันตามเวลา	20	50.0	7	50.0	13	61.9	0	0.0
การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรไม่สอดคล้องกับแนวทางการดำเนินการและลักษณะผลผลิตที่ส่วนกลางกำหนด	27	67.5	10	71.4	12	57.1	5	100.0

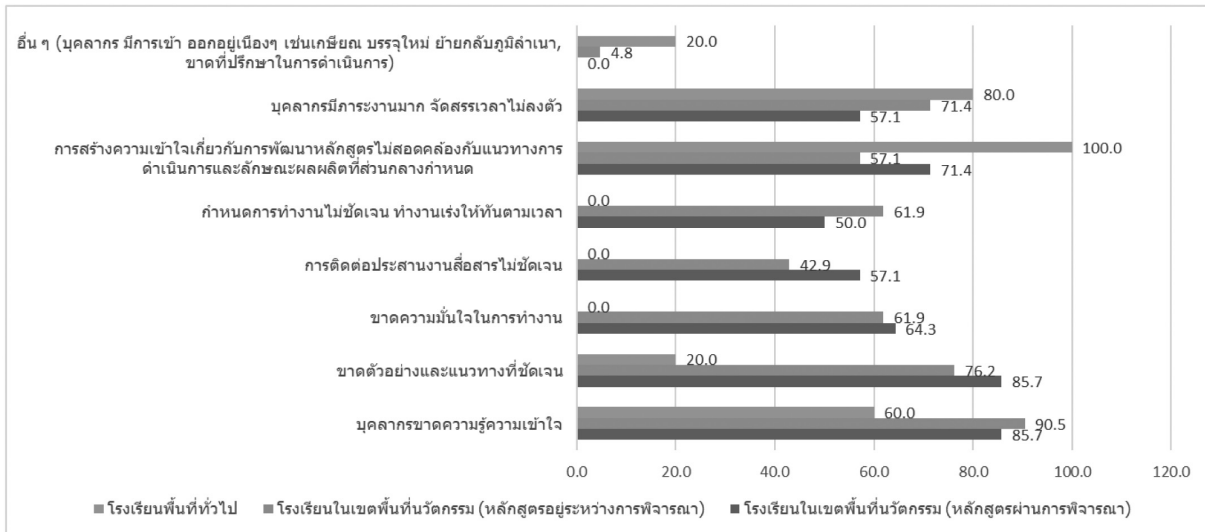
ตารางที่ 20 แสดงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงาน (ต่อ)

การเตรียมการก่อน การพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษา	โรงเรียน ที่เข้าร่วมการวิจัย (N=40)		โรงเรียนในเขตพื้นที่นวัตกรรม (N=35)				โรงเรียน พื้นที่ทั่วไป (N=5)	
	จำนวน (โรง)	ร้อยละ	หลักสูตรผ่าน การพิจารณา (N=14)		หลักสูตรอยู่ระหว่าง การพิจารณา (N=21)		จำนวน (โรง)	ร้อยละ
			จำนวน (โรง)	ร้อยละ	จำนวน (โรง)	ร้อยละ		
บุคลากรมีภาระงานมาก จัดสรรเวลาไม่ลงตัว	27	67.5	8	57.1	15	71.4	4	80.0
อื่น ๆ (บุคลากร มีการเข้า ออกอยู่เนื่อง ๆ เช่นเกษียณ บรรจุใหม่ ย้ายกลับ ภูมิลำเนา ขาดที่ปรึกษา ในการดำเนินการ)	2	5.0	0	0.0	1	4.8	1	20.0

จากตารางพบว่า ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานในภาพรวม คือ บุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจมากที่สุด อยู่ที่ร้อยละ 85 รองลงมาคือ ขาดตัวอย่างและแนวทางที่ชัดเจน การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรไม่สอดคล้องกับแนวทางการดำเนินการและลักษณะผลผลิตที่ส่วนกลางกำหนด และบุคลากรมีภาระงานมาก จัดสรรเวลาไม่ลงตัว ตามลำดับ

เมื่อดูจากโรงเรียนในพื้นที่นวัตกรรม ที่หลักสูตรผ่านการพิจารณาแล้ว พบว่า ด้านที่เป็นปัญหามากที่สุด คือ บุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจ และขาดตัวอย่างและแนวทางที่ชัดเจน อยู่ที่ร้อยละ 85.7 ในขณะที่โรงเรียนในเขตพื้นที่นวัตกรรม ที่หลักสูตรยังอยู่ระหว่างการพิจารณา พบว่า ด้านบุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจ อยู่ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 90.5 รองลงมาคือ ขาดตัวอย่างและแนวทางที่ชัดเจน และบุคลากรมีภาระงานมาก จัดสรรเวลาไม่ลงตัว ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาจากสถานศึกษาในเขตพื้นที่ทั่วไป พบว่า การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรไม่สอดคล้องกับแนวทางการดำเนินการและลักษณะผลผลิตที่ส่วนกลางกำหนด เป็นปัญหาในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ บุคลากรมีภาระงานมาก จัดสรรเวลาไม่ลงตัว และบุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจ ตามลำดับ ซึ่งสามารถแสดงรายละเอียดได้ดังภาพที่ 22

ภาพที่ 22 แสดงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงาน

3.1.2 ตัวช่วย/ สิ่งสนับสนุน/ ปัจจัยสำคัญในการทำงาน

เป็นการดำเนินการเก็บรวบรวมตัวช่วย/ สิ่งสนับสนุน/ ปัจจัยสำคัญในการทำงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ของสถานศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมและนอกพื้นที่นวัตกรรมที่เข้าร่วมการวิจัย โดยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งสามารถแสดงรายละเอียดผลที่ศึกษาได้ ดังตารางที่ 21

ตารางที่ 21 แสดงตัวช่วย/ สิ่งสนับสนุน/ ปัจจัยสำคัญในการทำงาน

ตัวช่วย/ สิ่งสนับสนุน/ ปัจจัยสำคัญ ในการทำงาน	โรงเรียน ที่เข้าร่วมการวิจัย (N=40)		โรงเรียนในเขตพื้นที่นวัตกรรม (N=35)				โรงเรียน พื้นที่ทั่วไป (N=5)	
			หลักสูตรผ่านการพิจารณา (N=14)		หลักสูตรอยู่ระหว่างการพิจารณา (N=21)			
	จำนวน (โรง)	ร้อยละ	จำนวน (โรง)	ร้อยละ	จำนวน (โรง)	ร้อยละ	จำนวน (โรง)	ร้อยละ
บุคลากรมีความเข้าใจ ในการจัดทำหลักสูตร	16	40.0	8	57.1	5	23.8	3	60.0
มีการติดต่อสื่อสาร ประสานงาน ที่ชัดเจน เข้าใจง่าย	13	32.5	7	50.0	4	19.0	2	40.0
กำหนดระยะเวลา ในการดำเนินงานที่ชัดเจน สอดคล้องกับภาระงาน ของสถานศึกษา	11	27.5	6	42.9	5	23.8	0	0.0

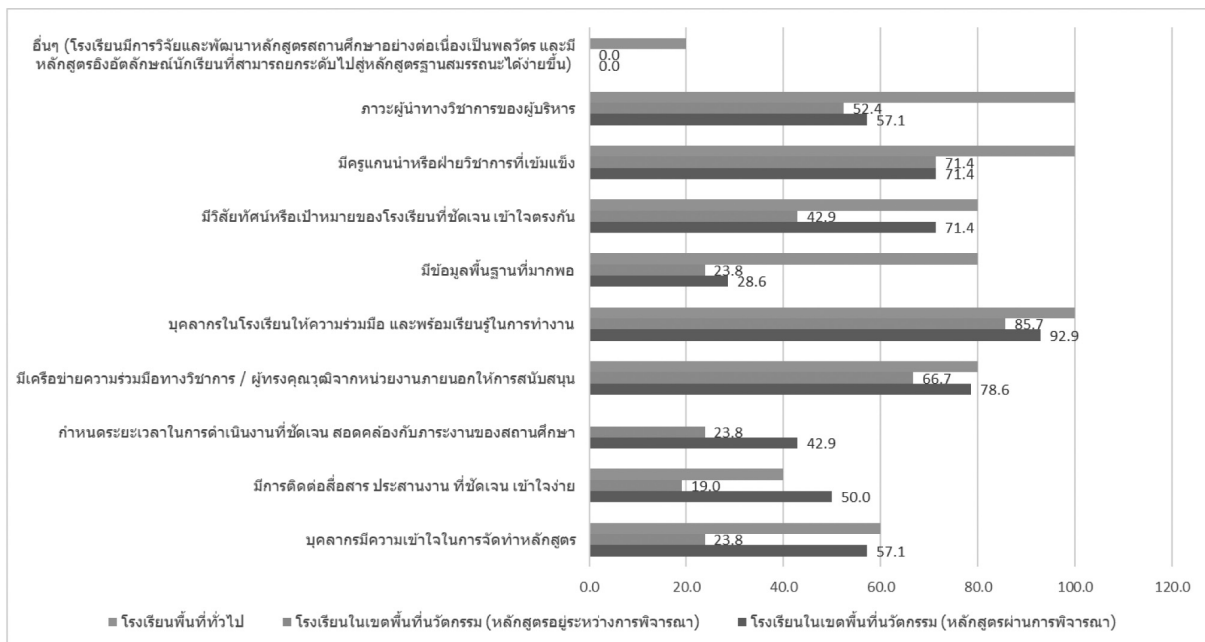
ตารางที่ 21 แสดงตัวช่วย/ สิ่งสนับสนุน/ ปัจจัยสำคัญในการทำงาน (ต่อ)

ตัวช่วย/สิ่งสนับสนุน/ ปัจจัยสำคัญ ในการทำงาน	โรงเรียน ที่เข้าร่วมการวิจัย (N=40)		โรงเรียนในเขตพื้นที่นวัตกรรม (N=35)				โรงเรียน พื้นที่ทั่วไป (N=5)	
	จำนวน (โรง)	ร้อยละ	หลักสูตรผ่าน การพิจารณา (N=14)		หลักสูตรอยู่ระหว่าง การพิจารณา (N=21)		จำนวน (โรง)	ร้อยละ
			จำนวน (โรง)	ร้อยละ	จำนวน (โรง)	ร้อยละ		
มีเครือข่ายความร่วมมือ ทางวิชาการ / ผู้ทรงคุณวุฒิ จากหน่วยงานภายนอก ให้การสนับสนุน	29	72.5	11	78.6	14	66.7	4	80.0
บุคลากรในโรงเรียน ให้ความร่วมมือ และพร้อม เรียนรู้ในการทำงาน	36	90.0	13	92.9	18	85.7	5	100.0
มีข้อมูลพื้นฐานที่มากพอ	13	32.5	4	28.6	5	23.8	4	80.0
มีวิสัยทัศน์หรือเป้าหมาย ของโรงเรียนที่ชัดเจน เข้าใจตรงกัน	23	57.5	10	71.4	9	42.9	4	80.0
มีครูแกนนำหรือฝ่ายวิชาการ ที่เข้มแข็ง	30	75.0	10	71.4	15	71.4	5	100.0
ภาวะผู้นำทางวิชาการ ของผู้บริหาร	24	60.0	8	57.1	11	52.4	5	100.0
อื่นๆ (โรงเรียนมีการวิจัยและ พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา อย่างต่อเนื่องเป็นพลวัตร และมีหลักสูตรอิงอัตลักษณ์ นักเรียนที่สามารถยกระดับ ไปสู่หลักสูตรฐานสมรรถนะ ได้ง่ายขึ้น)	1	2.5	0	0.0	0	0.0	1	20.0

จากตาราง พบว่า ตัวช่วย/ สิ่งสนับสนุน/ ปัจจัยสำคัญในการทำงานเพื่อให้เกิดความสำเร็จ ในครั้งนี้ของสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการวิจัยในภาพรวม ได้แก่ การที่บุคลากรในโรงเรียนให้ความร่วมมือ และพร้อมเรียนรู้ในการทำงานมากที่สุด ร้อยละ 90 รองลงมา คือ มีครูแกนนำหรือฝ่ายวิชาการที่เข้มแข็ง และมีเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ/ ผู้ทรงคุณวุฒิจากหน่วยงานภายนอกให้การสนับสนุน ตามลำดับ

โดยเมื่อพิจารณาเฉพาะโรงเรียนในพื้นที่นวัตกรรมที่หลักสูตรผ่านการพิจารณาแล้ว พบว่า บุคลากรในโรงเรียนให้ความร่วมมือ และพร้อมเรียนรู้ในการทำงาน เป็นปัจจัยสำคัญมากที่สุด ร้อยละ 92.9 มีเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ/ ผู้ทรงคุณวุฒิจากหน่วยงานภายนอกให้การสนับสนุน มีวิสัยทัศน์หรือ เป้าหมายของโรงเรียนที่ชัดเจน เข้าใจตรงกัน และมีครูแกนนำหรือฝ่ายวิชาการที่เข้มแข็ง ตามลำดับ ส่วนโรงเรียน ในสังกัดพื้นที่นวัตกรรมที่หลักสูตรอยู่ระหว่างการพัฒนา พบว่า บุคลากรในโรงเรียนให้ความร่วมมือ และพร้อม เรียนรู้ในการทำงาน เป็นปัจจัยสูงสุดเช่นกัน ร้อยละ 85.7 รองลงมา คือ มีครูแกนนำหรือฝ่ายวิชาการที่เข้มแข็ง และมีเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ/ ผู้ทรงคุณวุฒิจากหน่วยงานภายนอกให้การสนับสนุน

ส่วนในพื้นที่ทั่วไป พบว่า บุคลากรในโรงเรียนให้ความร่วมมือ และพร้อมเรียนรู้ในการทำงาน มีครูแกนนำหรือฝ่ายวิชาการที่เข้มแข็ง และภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร เป็นปัจจัยสำคัญสูงสุดร้อยละ 100 และมีปัจจัยอื่น ๆ ที่เป็นตัวช่วยสนับสนุน ได้แก่ โรงเรียนมีการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง เป็นพลวัตร และมีหลักสูตรอิงอัตลักษณ์ผู้เรียนที่สามารถยกระดับไปสู่หลักสูตรฐานสมรรถนะได้ง่ายขึ้น ซึ่งสามารถแสดงรายละเอียดได้ดังภาพที่ 23

ภาพที่ 23 แสดงตัวช่วย/ สิ่งสนับสนุน/ ปัจจัยสำคัญในการทำงาน

3.1.3 การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโรงเรียน

ตารางที่ 22 แสดงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโรงเรียน

การเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้น ในโรงเรียน	โรงเรียน ที่เข้าร่วมการวิจัย (N=40)		โรงเรียนในเขตพื้นที่นวัตกรรม (N=35)				โรงเรียน พื้นที่ทั่วไป (N=5)	
	จำนวน (โรง)	ร้อยละ	หลักสูตรผ่าน การพิจารณา (N=14)		หลักสูตรอยู่ระหว่าง การพิจารณา (N=21)		จำนวน (โรง)	ร้อยละ
			จำนวน (โรง)	ร้อยละ	จำนวน (โรง)	ร้อยละ		
บุคลากรมีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะ มากขึ้น	28	70.0	8	57.1	15	71.4	5	100.0
มีความเข้าใจบริบทและ สภาพทั่วไปของชุมชน มากขึ้น	32	80.0	11	78.6	18	85.7	3	60.0
มีเครือข่ายทางวิชาการ เพิ่มขึ้น	31	77.5	10	71.4	17	81.0	4	80.0
เกิดความสัมพันธ์ที่ดี ระหว่างบุคลากรและ ผู้เกี่ยวข้อง	27	67.5	9	64.3	14	66.7	4	80.0
เป้าหมายและทิศทาง การจัดการศึกษาชัดเจน เหมาะกับบริบทท้องถิ่น	29	72.5	9	64.3	16	76.2	4	80.0
เห็นจุดเน้นในการพัฒนา คุณภาพผู้เรียนที่ชัดเจน	31	77.5	10	71.4	16	76.2	5	100.0
อื่น ๆ	2	5.0	1	7.1	0	0.0	1	20.0

จากตารางที่ 22 การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโรงเรียนที่เข้าร่วมการวิจัยในภาพรวม พบว่า การเปลี่ยนแปลงที่มากที่สุดคือมีความเข้าใจบริบทและสภาพทั่วไปของชุมชนมากขึ้น ร้อยละ 80 มีเครือข่ายทางวิชาการเพิ่มขึ้น และเห็นจุดเน้นในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนที่ชัดเจน ร้อยละ 77.5 ซึ่งสอดคล้องกับโรงเรียนในเขตพื้นที่นวัตกรรมที่หลักสูตรผ่านการพิจารณาก่อนการดำเนินการ โดยมีการเปลี่ยนแปลงในด้านมีความเข้าใจบริบทและสภาพทั่วไปของชุมชนมากขึ้น ร้อยละ 78.6 และมีเครือข่ายทางวิชาการเพิ่มขึ้นและเห็นจุดเน้นในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนที่ชัดเจน ร้อยละ 71.5 และหลักสูตรอยู่ระหว่างการพิจารณา ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงในด้านมีความเข้าใจบริบทและสภาพทั่วไปของชุมชนมากขึ้น ร้อยละ 85.7 มีเครือข่ายทางวิชาการเพิ่มขึ้น ร้อยละ 81 เห็นจุดเน้นในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนที่ชัดเจน เป้าหมายและทิศทางการจัดการศึกษาชัดเจน เหมาะกับบริบทท้องถิ่น ร้อยละ 76.2

ในขณะที่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโรงเรียนพื้นที่ทั่วไป พบว่า การเปลี่ยนแปลงที่มากที่สุด คือ การที่บุคลากรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะมากขึ้น และเห็นจุดเน้นในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนที่ชัดเจนมากขึ้น ร้อยละ 100 ทั้งนี้ ยังมีการเปลี่ยนแปลงอื่น ๆ ที่เกิดขึ้น เช่น ครูมีการเปลี่ยนแปลงทั้งเรื่อง Growth mindset กระบวนการจัดการเรียนรู้ พฤติกรรมเชิงบวกของครู วิกฤตโควิด-19 เป็นโอกาสให้ครูได้ดึง KPA ในทุกด้านของ TPCK มาใช้ในการเรียนรู้ การทำงานและการแก้ปัญหาในสถานการณ์จริง ซึ่งมีทั้งที่ประสบผลสำเร็จและล้มเหลว แต่ครูส่วนใหญ่ก็เกิดสมรรถนะด้านการออกแบบวางแผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การผสมผสาน และการเรียนรู้ตลอดชีวิต

3.2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัย ระบบสนับสนุน และปัญหาอุปสรรคในการทำงานพัฒนาหลักสูตรจาก การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มรายจังหวัด

3.2.1 ผลการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคในการทำงานพัฒนาหลักสูตรจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มรายจังหวัด สามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังตารางที่ 23

ตารางที่ 23 แสดงผลการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานพัฒนาหลักสูตร จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มรายจังหวัด

จังหวัด	ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงาน
สถานศึกษาในเขต จังหวัดเชียงใหม่	1) ความไม่ชัดเจนในเชิงนโยบาย และการสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 2) กระบวนการทำผลลัพธ์การเรียนรู้ชั้นปี ค่อนข้างมีข้อจำกัด โดยเฉพาะในส่วนของการอธิบายรายละเอียดพฤติกรรมของสมรรถนะที่สอดคล้องกับผลลัพธ์การเรียนรู้ช่วงชั้นและชั้นปี ทำให้ส่งผลกระทบต่อการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกัน 3) ปัญหาสืบเนื่องของการใช้หลักสูตรและเกณฑ์การจบหลักสูตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาในการวัดและประเมินผล เมื่อนักเรียนมีการโอนย้าย หรือศึกษาต่อในสถานศึกษาอื่น ครูต้องแปลงเอกสารกลับมาให้เป็นไปตามข้อกำหนดของหลักสูตรปี 2551 เทียบเคียงตามตัวชี้วัด รายงานผลการศึกษาดำเนินการวัดและประเมินผลของหลักสูตรปี 2551 ซึ่งทำให้ครูต้องทำงานสองเท่า 4) โครงสร้างเวลาของหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ฝ่ายวิชาการและครูกังวลเรื่องการจบหลักสูตรมัธยมศึกษาปีที่ 3 และส่งต่อนักเรียนไปโรงเรียนอื่น เนื่องจากโครงสร้างเวลาเรียนมีเพียง 900 ชั่วโมง จะเรียนรายวิชาพื้นฐานน้อยกว่าหลักสูตรแกนกลาง 2551 ทำให้เกิดปัญหาในการเทียบโอนและรับนักเรียนเข้าเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษา 5) ครูมีความกังวลเรื่องการปรับหลักสูตร และการทำแผนการเรียนรู้ จึงทำแบบค่อยเป็นค่อยไป เริ่มจากทำแผนหน้าเดียวว่าอยากให้นักเรียนได้ KSA อะไร แล้วจึงออกแบบกิจกรรม ค่อย ๆ ให้กำลังใจทำทีละหน่วย ผู้บริหารเข้าไปนิเทศก์แนะนำ

ตารางที่ 23 แสดงผลการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานพัฒนาหลักสูตร
จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มรายจังหวัด (ต่อ)

จังหวัด	ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงาน
สถานศึกษาในเขต จังหวัดระยอง	<p>1) การเริ่มต้นในการพัฒนาหลักสูตร โรงเรียนไม่มีสารตั้งต้น ไม่รู้ว่าจะเริ่มต้นอย่างไร แต่ครูมีความพยายามที่จะเรียนรู้และมองเป็นเรื่องท้าทายความสามารถที่ต้องเรียนรู้ ต้องศึกษา ด้วยเป็นเรื่องใหม่ เมื่อได้มีโอกาสเข้ารับการอบรม และฝึกปฏิบัติจากทาง สถาบันอาศรมศิลป์และเขตพื้นที่ ให้มีความเข้าใจมากขึ้น จึงใช้ความพยายามในการ ออกแบบ วางแผนร่วมกับครูในโรงเรียน 2) การวัดและประเมินผลมีความสับสนไม่ชัดเจน และไม่ไปในทิศทางเดียวกัน เกิดปัญหาการเทียบโอนกับโรงเรียนปลายทาง 3) ครูผู้สอน บางรายต่อต้านการใช้หลักสูตร ไม่ยอมรับการใช้หลักสูตรไม่กล้าเปลี่ยนแปลงการจัด การเรียนรู้ตามหลักสูตร 4) ผู้บริหารสถานศึกษาขาดทักษะและภาวะผู้นำทางวิชาการ ขาดองค์ความรู้ที่ถูกต้อง สมบูรณ์ครบถ้วน แดกฉาน และ 5) ช่วงเวลาในการลงพื้นที่น้อย จำนวนโค้ชไม่เพียงพอ</p>
สถานศึกษาในเขต จังหวัดศรีสะเกษ	<p>1) โรงเรียนเริ่มทำงานก่อนที่ส่วนกลางจะดำเนินการ ซึ่งหลายเรื่องไม่ชัดเจนมาตั้งแต่ต้น จึงทำให้โรงเรียนทำงานได้ยากมากขึ้น บางโรงเรียนตีความตามความเข้าใจของตนเอง รวมทั้งแผนงานขับเคลื่อนหลักสูตรฐานสมรรถนะที่ชัดเจน 2) เรื่องของบุคลากรและการพัฒนา ผู้บริหารย้าย และในระยะแรกบุคลากรส่วนหนึ่งไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร การอบรมออนไลน์อาจส่งผลต่อความเข้าใจที่อาจไม่เพียงพอต่อการนำไปสู่การเขียน องค์ประกอบในหลักสูตรได้อย่างมีคุณภาพ 3) ขาดตัวอย่างการดำเนินการที่ชัดเจน หน่วย/เป็นแผนการสอนจากที่เคยทำมาแล้ว แต่ก็ยังมีปัญหาเรื่องการประเมินในแต่ละ ระดับชั้นเรียน สับสนเรื่องการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ และการทำหน่วยวิชาบูรณาการ เนื่องจากเนื้อหาสาระไม่ชัดเจน การนำสมรรถนะมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งมีหลายด้าน ในขณะที่หลักสูตรปี 2551 มีมาให้ใช้ได้เลย 4) สภาพของผู้เรียน และชุมชน นักเรียน ส่วนใหญ่เป็นครอบครัวแอ่งกลาง อยู่กับปู่ย่าตายายกว่าร้อยละ 50 ซึ่งผู้ปกครองส่วนหนึ่ง ก็อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ การทำงานเชื่อมโยงกับผู้ปกครองในการส่งเสริมการศึกษา ของเด็กก็ค่อนข้างเป็นไปได้ยาก 5) เวลาในการดำเนินการน้อย ต้องเร่งทำงานเพื่อส่ง ทั้งที่ กำหนดเวลาไม่ชัดเจน และ 6) ปัญหาใหญ่ของการทำงานพัฒนาหลักสูตรทั้งหมด คือ การประเมินผล โดยเฉพาะการประเมินจากโครงการ ซึ่งมีลักษณะบูรณาการศาสตร์ หลายแขนง/ การประเมินผู้เรียนเป็นรายบุคคล มีปัญหาเรื่องการให้คะแนนการกำหนด ระดับคุณภาพ การเก็บข้อมูลเพื่อตัดสินผลการเรียน และการบันทึกในเอกสารประเมินผล การศึกษา รวมไปถึงประสบการณ์การประเมินตามตัวชี้วัดแบบเดิมจะต้องปรับมาใช้หรือ พัฒนาการประเมินผลเพิ่มเติมอย่างไร ขาดรายละเอียดแนวทางการวัดและประเมินผล หลายประเด็นโรงเรียนไม่สามารถปรับใช้จากหลักสูตร ปี 2551 ได้</p>

ตารางที่ 23 แสดงผลการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานพัฒนาหลักสูตร
จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มรายจังหวัด (ต่อ)

จังหวัด	ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงาน
สถานศึกษาในเขต จังหวัดกาญจนบุรี	<p>1) มีหน่วยงานที่ภายนอกที่เข้ามาส่งเสริมการทำงานหลายหน่วยงาน แต่มีกรอบคิดชุดคำ และวิธีการทำงานแตกต่างกัน 2) มีงานโครงการที่โรงเรียนต้องดำเนินการและรายงานผลตามกำหนดเวลา ทำให้ต้องใช้เวลามากขึ้น 3) กำหนดเวลาของการพัฒนาหลักสูตรไม่ชัดเจน โรงเรียนต้องเร่งทำงาน และงานไม่สัมพันธ์กับการทำช่วงเวลาการทำงาน ของโรงเรียน 4) ครูและบุคลากรหลักทำหลักสูตรย้ายหรือเปลี่ยนสายงานทำให้งานชะงักไม่ต่อเนื่อง 5) พี่เลี้ยงที่มาช่วยสนับสนุนให้คำแนะนำในประเด็นการพัฒนาหลักสูตรที่โรงเรียนยังไม่เพียงพอ 6) การทำงานมีซับซ้อนและซ้ำซ้อน เนื่องจากการดำเนินการในช่วงการเปลี่ยนผ่านหลักสูตร การออกแบบหลักสูตรตามกรอบหลักสูตรฐานสมรรถนะ และต้องวิเคราะห์ความสอดคล้องกับหลักสูตรพุทธศักราช 2551 ที่สัมพันธ์กับการประเมินและการอนุมัติการจบการศึกษาของผู้เรียน 7) ประสบการณ์เดิมในการพัฒนาหลักสูตรกับการนำมาปรับใช้ในหลักสูตรฐานสมรรถนะ เช่น Learning Outcome หรือ ผลการเรียนรู้ที่กำหนดมาก่อนข้างกว้างไม่ได้ระบุเป็นรายข้อเหมือนหลักสูตร 2551 จึงมีความยุ่งยากในการกำหนดความสอดคล้อง และ 8) ระบบการวัดและประเมินผล การเลื่อนชั้น และการจบการศึกษา รวมทั้งหลักสูตรการศึกษาต่าง ๆ ที่ต้องมีการรอบแนวทางการดำเนินการที่ชัดเจน เนื่องจากสถานศึกษาไม่สามารถดำเนินการได้เอง</p>
สถานศึกษาในเขต จังหวัดสตูล	<p>1) มีวิทยากรหลายกลุ่มมาให้ความรู้ หน่วยงานที่จัดอบรมเกี่ยวกับหลักสูตรฐานสมรรถนะมีหลายหน่วยงานเนื้อหาไม่ต่อเนื่องเชื่อมโยงกัน ทำให้เกิดความสับสนในการปฏิบัติ ขาดความมั่นใจในการจัดการเรียนรู้และยังยึดเนื้อหาในหนังสือเรียนเป็นหลัก 2) เครื่องมือที่ใช้บันทึกข้อมูลการวัดสมรรถนะไม่ชัดเจน ทำให้ไม่มั่นใจในการนำหลักสูตรไปใช้ 3) ครูต้องทำโครงการมาก งานเอกสารงานอื่น ๆ มาก มีภาระงานที่เพิ่มขึ้นซึ่งต้องใช้นอกเวลาทำการ ทำงานอย่างต่อเนื่อง 4) ผลการเรียนรู้ที่เน้นให้เห็นการพัฒนาสมรรถนะยังไม่เป็นที่ยอมรับ โรงเรียนจะต้องมีการเพิ่มในการเทียบโอนเพื่อลงข้อมูลแสดงหลักฐานการจบด้วย ปพ.1</p>
สถานศึกษาในเขต จังหวัดปัตตานีและนราธิวาส	<p>1) ประสบความยุ่งยากที่เชื่อมโยงกัน ทั้งการออกแบบการแนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ ตัวอย่างหน่วยการเรียนรู้แผนการจัดการเรียนรู้ที่กำหนดในหลักสูตรแล้วแต่ไปไม่ถึง คือ กำหนดรูปแบบการเรียนการสอนไว้แต่ไม่อยู่ในแผน และไม่ถึงการนำไปใช้ในชั้นเรียน 2) ความท้าทายในระหว่างดำเนินการหลักสูตรฯ คือ การแปลงหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะสู่การออกแบบและการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะของครู โดยเฉพาะการบูรณาการสาระต่าง ๆ 3) ความท้าทายการเขียนคำอธิบายรายวิชาให้เชื่อมโยงกับผลลัพธ์การเรียนรู้ในชั้นปี และบริบทเฉพาะของโรงเรียนและไปถึงถึงการวัดและประเมินผลเชิงสมรรถนะ โดยเฉพาะในวิชากลุ่มบูรณาการเป็นเรื่องใหม่สำหรับครูในการเขียน และ 4) การต่อต้านการเปลี่ยนแปลงของบางโรงเรียนและครูบางกลุ่มเกิดจากการไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเป็นผู้เลือกที่จะพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะเพราะเป็นคำสั่งให้ดำเนินการ</p>

ตารางที่ 23 แสดงผลการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานพัฒนาหลักสูตร
จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มรายจังหวัด (ต่อ)

จังหวัด	ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงาน
สถานศึกษาในเขตพื้นที่ทั่วไป	ไม่มีปัญหาในการทำงานพัฒนาหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้ เพราะครูเข้าใจและตระหนักเรื่องการเปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนา โรงเรียนใช้วิธีเรียนรู้จากหน่วยงาน และใช้กระบวนการ PLC ช่วยให้เกิดการพัฒนา โดยครูทุกคนรวมถึงผู้บริหารมีอิสระในการทำงาน ไม่มีการชี้ถูกหรือผิดแต่ให้ลองทำ แล้วประชุมร่วมกัน มีการให้ Feedback และ Reflection เพื่อหาทางออกร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ

จากตารางข้างต้น พบว่า **ปัญหาอุปสรรคในการทำงาน**ของสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการ คือ บุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาหลักสูตรมากที่สุด ความไม่ชัดเจนในเชิงนโยบาย การวัดและประเมินผล การติดต่อประสานงานสื่อสารกำหนดการทำงานไม่ชัดเจน การทำงานเร่งให้ทันตามเวลา การขาดตัวอย่างและแนวทางที่ชัดเจน การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรไม่สอดคล้องกับแนวทาง การดำเนินการและลักษณะผลผลิตที่ส่วนกลางกำหนด และบุคลากรมีภาระงานมาก จัดสรรเวลาไม่ลงตัว การขาดความมั่นใจในการทำงาน บุคลากรมีการเข้า-ออกอยู่เนื่อง ๆ เช่น เกษียณ บรรจุใหม่ ย้ายกลับภูมิลำเนา ทำให้การทำงานไม่ต่อเนื่อง

ซึ่งสามารถสรุปเป็นประเด็นได้ ดังนี้

- 1) ความไม่ชัดเจนในเชิงนโยบาย และการสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
- 2) กระบวนการทำผลลัพธ์การเรียนรู้ชั้นปี ค่อนข้างมีข้อจำกัด โดยเฉพาะในส่วนของ การอธิบายรายละเอียดพฤติกรรมของสมรรถนะที่สอดคล้องกับผลลัพธ์การเรียนรู้ช่วงชั้นและชั้นปี ทำให้ส่งผลกระทบต่อ การออกแบบหน่วยการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกัน
- 3) ปัญหาสืบเนื่องของการใช้หลักสูตรและเกณฑ์การจบหลักสูตร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัญหาการวัดและประเมินผล เมื่อนักเรียนมีการโอนย้าย หรือศึกษาต่อในสถานศึกษาอื่น ครูต้องแปลงเอกสารกลับมาให้เป็นไปตามข้อกำหนดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 เทียบเคียงตามตัวชี้วัด รายงานผลการศึกษาตามระเบียบการวัดและประเมินผลของหลักสูตรแกนกลางฯ 2551 ซึ่งทำให้ครูต้องทำงานสองเท่า
- 4) โครงสร้างเวลาของหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ฝ่ายวิชาการและครูกังวลเรื่องการจบหลักสูตรมัธยมศึกษาปีที่ 3 และส่งต่อนักเรียนไปโรงเรียนอื่น เนื่องจากโครงสร้างเวลาเรียนมีเพียง 900 ชั่วโมง จะเรียนรายวิชาพื้นฐานน้อยกว่าหลักสูตรแกนกลางฯ 2551 ทำให้เกิดปัญหาในการเทียบโอนและการรับนักเรียนเข้าเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษา
- 5) ครูมีความกังวลเรื่องการปรับหลักสูตร และการทำแผนการเรียนรู้ จึงทำแบบค่อยเป็นค่อยไป เริ่มจากทำแผนหน้าเดียวว่าอยากให้นักเรียนได้ KSA อะไร แล้วค่อยออกแบบกิจกรรม ค่อย ๆ ให้กำลังใจทำทีละหน่วย ผู้บริหารเข้าไปนิเทศแนะนำ

6) ประสบความยุ่งยากที่เชื่อมโยงกัน ทั้งการออกแบบแนวทางการวัดและประเมินผล การเรียนรู้ฐานสมรรถนะ ตัวอย่างหน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียน ที่กำหนดในหลักสูตรแล้วแต่ไปไม่ถึง คือ กำหนดรูปแบบการเรียนการสอนไว้แต่ไม่อยู่ในแผน และไม่ถึงการนำไปใช้ในชั้นเรียน

7) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ต้องนำกลับมาเทียบโอนเป็นคะแนนกลับเข้าสู่ระบบ เพื่อต่อการประเมินในเชิงของการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนที่ควรจะเป็น

3.2.2 ผลการศึกษาวิเคราะห์ปัจจัย ระบบสนับสนุน ในการปฏิบัติงานพัฒนาหลักสูตร จากการศึกษาสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มรายจังหวัด สามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังตารางที่ 24

ตารางที่ 24 แสดงผลการวิเคราะห์ปัจจัย ระบบสนับสนุน ในการปฏิบัติงานพัฒนาหลักสูตร จากการศึกษาสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มรายจังหวัด

จังหวัด	ปัจจัย ระบบสนับสนุน ในการปฏิบัติงานพัฒนาหลักสูตร
สถานศึกษาในเขตจังหวัดเชียงใหม่	<p>ปัจจัยสนับสนุนในการดำเนินงาน แบ่งออกเป็น ปัจจัยภายใน ได้แก่ 1) ผู้บริหารมีความเป็นผู้นำทางวิชาการ มี Growth Mindset ที่กล้าลอง มองความยากเป็นโอกาสและความท้าทาย พยายามมองหาและดึงศักยภาพของครู กระจายอำนาจ และสนับสนุนการทำงานของครู 2) โรงเรียนมีต้นทุนเดิมที่ผู้บริหารและครูมองเห็นว่า สอดคล้องกับหลักสูตรฐานสมรรถนะ เช่น แนวคิดในการพัฒนาผู้เรียน จุดเน้นของโรงเรียน โครงการต่าง ๆ เป็นต้น 3) ความรู้ความเข้าใจของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง การที่มีความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจนจะทำให้สามารถดำเนินการพัฒนาหลักสูตรได้อย่างเป็นขั้นตอน 4) ฝ่ายวิชาการที่เข้มแข็ง สามารถสร้างความเชื่อมั่นให้กับครูได้ และช่วยให้ครูเกิดกำลังใจในการดำเนินงานจนสำเร็จ 5) การมีครูใหม่ไฟแรง ศึกษาด้วยตนเอง และเข้าร่วมเครือข่ายหรือโครงการต่าง ๆ เช่น ก่อการครู กสศ. เพื่อหาข้อมูลและพัฒนาตนเองในเรื่องนี้ และ 6) การสนทนาพูดคุยกันของครูอย่างสม่ำเสมอ รวมถึง การสื่อสารได้อย่างทั่วถึง และปัจจัยภายนอก ได้แก่ 1) การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกที่มีบทบาทในการสร้างความรู้ความเข้าใจที่เกี่ยวข้อง/ สอดคล้องกับการจัดทำเอกสารหลักสูตร ได้แก่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เข้ามาช่วยสนับสนุนในส่วนของการเชื่อมจากหลักสูตรสู่การออกแบบหน่วยการเรียนรู้ การเขียนแผน และร่วมสังเกตชั้นเรียน ร่วมกับทีมเพลินพัฒนาซึ่งมาช่วยเป็นพี่เลี้ยงห้องเรียน Active Learning ภายใต้โครงการของ กสศ. รวมทั้งสำนักวิชาการที่สนับสนุนด้านเอกสารร่างหลักสูตร คณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ และ ศึกษานิเทศก์ที่เลี้ยง ที่ช่วยติดตามสนับสนุนการจัดทำเอกสารหลักสูตร ตัวอย่างหลักสูตรสถานศึกษา 2) มีเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็ง ทั้งเครือข่ายวิชาการและงบประมาณ เช่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยแม่โจ้</p>

ตารางที่ 24 แสดงผลการวิเคราะห์ปัจจัย ระบบสนับสนุน ในการปฏิบัติงานพัฒนาหลักสูตร จากการศึกษาสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มรายจังหวัด (ต่อ)

จังหวัด	ปัจจัย ระบบสนับสนุน ในการปฏิบัติงานพัฒนาหลักสูตร
สถานศึกษาในเขตจังหวัดระยอง	<p>1) ผู้บริหารโรงเรียน เป็นปัจจัยหลักที่จะผลักดัน ส่งเสริม สนับสนุนให้ครูมีความรู้ความมั่นใจที่จะเปลี่ยนหลักสูตร และให้กำลังใจกระตุ้นเสริมแรงให้กับครูไปสู่การใช้หลักสูตรที่เกิดจากความเข้าใจ และพร้อมที่จะลงมือปฏิบัติในการพัฒนาผู้เรียนให้มีฐานสมรรถนะ “ครูเป็นนักรบ หันกลับมาต้องเจอผู้บริหาร (แม่ทัพ)” ทำหน้าที่เป็น Super Coach Academic เป็นผู้นำทางวิชาการ ผู้บริหารและครู ร่วมในการเรียนรู้ สร้างสรรค์นวัตกรรม ทำหน้าที่เป็นพลเมืองเข้มแข็ง ส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกัน เป็นแบบอย่างที่ดีอย่างเป็นรูปธรรมให้กับผู้เรียน มีการแต่งตั้งคณะทำงานด้านการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา มีผู้บริหาร ครู กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เครือข่ายผู้ปกครอง ที่มีส่วนร่วมดำเนินการ ชี้แนะกระบวนการสรุปผลการดำเนินงาน เปิดโอกาสเชิญผู้ปกครอง ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการสะท้อนกลับในการพัฒนาการเรียนรู้ที่ใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะ เพื่อเป็นฐานในการสร้างการยอมรับของครู 2) คณะกรรมการสถานศึกษา ให้ความร่วมมือในทุกกระบวนการตั้งแต่การวางแผนให้การสนับสนุนงบประมาณและอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการเรียนการสอน 3) ครู ต้องมีทีมงานและเข้าใจแนวทางการใช้หลักสูตรที่เกิดจากความเข้าใจเพื่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีฐานสมรรถนะทำหลักสูตรที่ชัดเจน มีความพยายามและความอดทน จนบรรลุผลสำเร็จ รวมทั้งต้องสามารถนำหลักสูตรสู่การจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพได้อย่างเต็มความสามารถ</p>
สถานศึกษาในเขตจังหวัดศรีสะเกษ	<p>ปัจจัยสนับสนุนในการดำเนินงาน แบ่งออกเป็น ปัจจัยภายใน ได้แก่ 1) โรงเรียน มีการเก็บข้อมูลพื้นฐานอย่างเป็นระบบ การเขียนเรื่องความเป็นมา แนวคิด หลักการและเหตุผล จึงทำได้ง่ายเพราะเป็นฐานข้อมูลชุดเดียวกับที่ใช้กับงานอื่น ๆ 2) การออกแบบระบบการทำงานที่ดี ที่ได้รับการพัฒนามาก่อนทำงานพัฒนาหลักสูตร เช่น ระบบฐานข้อมูลที่ต้องรายงานโครงการต่าง ๆ รวมทั้ง การทำงานกับชุมชนที่ได้รับการพัฒนามาจากนวัตกรรมโครงการฐานวิจัย 3) ระบบชุมชนแห่งเรียนรู้เชิงวิชาชีพของครู และการประชุมร่วมกับชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ช่วยการกำหนดองค์ประกอบต่าง ๆ ได้ชัดเจน เช่น วิทยุทัศน์ และ 4) การเป็นโรงเรียนที่จะพัฒนาให้เป็นโรงเรียนต้นแบบทำให้ได้พัฒนาต่อเนื่อง และเป็นฐานสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ปัจจัยภายนอก ได้แก่ 1) มีหน่วยงานภายนอกให้การสนับสนุน ทั้งการจัดการอบรม และให้คำแนะนำในการเขียนเอกสารหลักสูตร เช่น สสวท. โรงเรียนรุ่งอรุณ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา ทำให้มีกรอบร่างหลักสูตรที่ชัดเจนขึ้น ทำให้เห็นความสำคัญของหลักสูตรฐานสมรรถนะกับการพัฒนาผู้เรียนมากขึ้น 2) มีโรงเรียนพี่เลี้ยงที่สนับสนุนการทำงานทั้งด้านหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล และการบริหารจัดการ 3) มีตัวอย่างการดำเนินการ ที่สามารถนำมาปรับใช้ในการทำงานได้ 4) ผู้เชี่ยวชาญที่ช่วยตอบคำถาม หรือสร้างความกระจ่างให้คำแนะนำ หรือประสานงานเชิงวิชาการให้ 5) มีคณะกรรมการสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิจากกองการศึกษา องค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ 6) มีกลุ่มผู้เกษียณอายุมาช่วยสนับสนุนการจัดการศึกษา และ 7) การมีส่วนร่วมกับผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานภายนอก</p>

ตารางที่ 24 แสดงผลการวิเคราะห์ปัจจัย ระบบสนับสนุน ในการปฏิบัติงานพัฒนาหลักสูตร จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มรายจังหวัด (ต่อ)

จังหวัด	ปัจจัย ระบบสนับสนุน ในการปฏิบัติงานพัฒนาหลักสูตร
สถานศึกษาในเขตจังหวัดกาญจนบุรี	<p>1) การสร้างการรับรู้ ความเข้าใจ และการยอมรับจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภาคประชาสังคม ในการส่งเสริม สนับสนุน การพัฒนาการศึกษาในลักษณะต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง มุ่งเน้นที่การจัดระบบการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส ตรวจสอบได้ และมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนในทุกกระดับ 2) การสร้างความเข้าใจในเป้าหมายและประเด็นยุทธศาสตร์การดำเนินงานของพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี (พ.ศ. 2562 - 2568) ให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ มีการบริหารจัดการที่เชื่อมโยงยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาให้บรรลุเป้าหมาย วิสัยทัศน์ของการจัดการศึกษา มีคณะกรรมการกำกับดูแลแต่ละประเด็นยุทธศาสตร์ให้เกิดการนำไปปฏิบัติ โดยมีระบบงบประมาณเป็นกลไกสนับสนุนให้บรรลุผลอย่างเป็นรูปธรรม 3) การปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงานของการจัดการศึกษา ซึ่งเดิมรัฐเป็นผู้จัด มาเป็นการจัดโดยทุกภาคส่วนของสังคม ที่มุ่งการจัดการศึกษาเพื่อความเท่าเทียมและทั่วถึง (Inclusive Education) ตลอดจนการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับทุกคน ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals) 4) การจัดให้พื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดกาญจนบุรีเป็นเสมือนแผนงบประมาณด้านการจัดการศึกษาของจังหวัด ระบบการจัดสรรงบประมาณประจำปีให้ยึดแผนงาน โครงการ และเป้าหมายการพัฒนาที่กำหนดไว้ในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี เป็นหลักในการพิจารณา เพื่อให้การดำเนินงานพัฒนาการศึกษาเป็นไปในทิศทางและเป้าหมายการพัฒนาผู้เรียนแต่ละช่วงวัย และการพัฒนากำลังคนตามความต้องการของตลาดงานและประเทศ เพื่อการจัดการศึกษาบรรลุผลตามประเด็นยุทธศาสตร์ ตัวชี้วัดในช่วงเวลาที่กำหนด 5) การปรับระบบการบริหารจัดการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพ โดยปรับโครงสร้างการบริหารงาน ให้มีความชัดเจนในด้านบทบาทหน้าที่ การกระจายอำนาจ การตัดสินใจ จากส่วนกลางสู่ระดับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา รวมทั้ง การปรับระบบการบริหารงานวิชาการ งบประมาณ และการบริหารงานบุคคล พร้อมทั้งการบริหารจัดการเชิงนโยบาย กฎหมาย ระเบียบ แนวทางในการปฏิบัติงานในแต่ละระดับ ให้ส่งเสริม สนับสนุน การจัดการศึกษาในสถานศึกษาให้เป็นไปอย่างมีคุณภาพ ผู้เรียนได้รับบริการการศึกษาที่มีมาตรฐานอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม 6) การสร้างระบบข้อมูลและสารสนเทศที่บูรณาการ และเชื่อมโยงกับระบบการประกันคุณภาพ ภายในและการประเมินคุณภาพภายนอก ผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และการรายงานต่อสาธารณชน จะเป็นกลไกในการสร้าง การรับรู้ของผู้จัดการศึกษาและผู้เรียน เพื่อการปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารจัดการ และความรับผิดชอบต่อผู้เรียน ผ่านระบบการกำกับ ตรวจสอบ ติดตามและประเมินผล การขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดกาญจนบุรีให้ประสบความสำเร็จ และ 7) การพัฒนาศักยภาพ ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีองค์ความรู้และทักษะ ในการสร้างและพัฒนานวัตกรรม โดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐาน</p>

ตารางที่ 24 แสดงผลการวิเคราะห์ปัจจัย ระบบสนับสนุน ในการปฏิบัติงานพัฒนาหลักสูตร จากการศึกษาสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มรายจังหวัด (ต่อ)

จังหวัด	ปัจจัย ระบบสนับสนุน ในการปฏิบัติงานพัฒนาหลักสูตร
สถานศึกษาในเขตจังหวัดสตูล	<p>1) ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์กำหนดเป้าหมายชัดเจน ครูบุคลากรเข้าใจตรงกัน มีครูแกนนำและฝ่ายวิชาการที่เข้มแข็ง มีเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการหนุนเสริม มีความร่วมมือของครูทุกคนในโรงเรียน 2) มีเครื่องมือหนุนเสริมที่มีอยู่ก่อน เช่น โครงการฐานวิจัย เทคนิคครูสามเส้า นโยบาย “หนึ่งคน หนึ่งความสามารถ” ช่วยหนุนส่งให้การพัฒนา 7 หลักสูตรประสบความสำเร็จ 3) การติดต่อสื่อสารและประสานงานอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง และ 4) ความช่วยเหลือจากทีมพัฒนาพลเมืองที่นำนวัตกรรมโครงการฐานวิจัยมาให้โรงเรียนใช้</p>
สถานศึกษาในเขตจังหวัดปัตตานีและนราธิวาส	<p>1) การที่ผู้บริหารสถานศึกษามีความเข้าใจ มีความชัดเจน และมีความเชื่อมั่นในหลักสูตรการศึกษาฐานสมรรถนะเป็นสิ่งสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลง 2) การปรับเปลี่ยน Mindset ของผู้พัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะโดยเฉพาะครูเป็นเรื่องจำเป็น โดยเฉพาะการเปลี่ยนแนวคิดการจัดการเรียนการสอนแบบเดิมสู่การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นสมรรถนะ 3) การปรับเปลี่ยน Mindset ของผู้ปกครองที่มีความหวังต่อการเรียนเพื่อสร้างโอกาสในการสอบต่าง ๆ มากกว่าการเรียนเพื่อให้เกิดสมรรถนะ 4) มีหลักสูตรที่ยืดหยุ่นเอื้อให้สถานศึกษาสามารถออกแบบหลักสูตรที่อิงบริบทและสร้างสรรค์ความโดดเด่นของสถานศึกษาที่ตอบโจทย์ความต้องการของพื้นที่ได้ง่ายยิ่งขึ้น แต่ยังคงมีความชัดเจนหลายด้านโดยเฉพาะการวัดและการประเมินผล และ 5) มีหน่วยงานภายในพื้นที่และนอกพื้นที่ให้การสนับสนุนด้านวิชาการก่อนการดำเนินการ ยกเว้นกลุ่มโรงเรียนเอกชนที่ยังเข้าไม่ถึงการดูแลช่วยเหลือเนื่องด้วยต้นสังกัดขาดทีมวิชาการ</p>
สถานศึกษาในเขตพื้นที่ทั่วไป	<p>1) ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์กำหนดเป้าหมายชัดเจน มีความเป็นผู้นำทางวิชาการให้โอกาสพร้อมสนับสนุนและช่วยเหลือ 2) ครูและบุคลากรมีความเข้าใจและตระหนักเรื่องของการเปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนาตามแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน ให้ความร่วมมือพร้อมเรียนรู้ และพร้อมพัฒนาไปด้วยกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นธรรมชาติเป็นปกติในการใช้ชีวิตในโรงเรียน 3) โรงเรียนใช้วิธีเรียนรู้จากหน้างาน และใช้กระบวนการ PLC ช่วยให้เกิดการพัฒนาโดยครูทุกคน 4) มีการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือกันอย่างชัดเจน โดยครูที่เข้ามาใหม่จะมี Mentor ที่ดีคอยช่วยให้เกิดการเรียนรู้เกิดความเข้าใจ และครูใหม่จะเป็น Mentor ต่อไป และ 5) โรงเรียนมีแหล่งเรียนรู้ และการทำงานพัฒนาศักยภาพครู โดยมีการขยายผลฝึกอบรมครูให้กับโรงเรียนอื่นด้วย ทำให้ครูเกิดความภูมิใจมากขึ้น</p>

ปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้งานครั้งนี้สำเร็จ

ปัจจัยสำคัญในการทำงานเพื่อให้เกิดความสำเร็จในครั้งนี้ของสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการวิจัย ได้แก่ การที่บุคลากรในโรงเรียนให้ความร่วมมือและพร้อมเรียนรู้ในการทำงานมากที่สุด มีทีมครูแกนนำหรือฝ่ายวิชาการที่เข้มแข็ง ผู้บริหารมีภาวะผู้นำทางวิชาการ มีวิสัยทัศน์ในการกำหนดทิศทางในการขับเคลื่อนการศึกษาอย่างชัดเจน สามารถให้คำปรึกษาและประสานเครือข่ายความร่วมมือเพื่อสนับสนุน ส่งเสริม สร้างให้บุคลากรมีความเข้าใจในการจัดทำหลักสูตร มีการติดต่อสื่อสาร ประสานงาน ที่ชัดเจน เข้าใจง่าย กำหนดระยะเวลาในการดำเนินงานที่ชัดเจน สอดคล้องกับภาระงานของสถานศึกษา มีเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ/ผู้ทรงคุณวุฒิจากหน่วยงานภายนอกให้การสนับสนุน มีข้อมูลพื้นฐานที่มากพอ

โดยสามารถระบุประเด็นสำคัญเพิ่มเติมได้ ดังนี้

- 1) ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์กำหนดเป้าหมายชัดเจน มีความเป็นผู้นำทางวิชาการ ให้ออกาสพร้อมสนับสนุน และช่วยเหลือ
- 2) ครูและบุคลากรมีความเข้าใจและตระหนักเรื่องการเปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนาตามแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน ให้ความร่วมมือ พร้อมเรียนรู้ และพร้อมพัฒนาไปด้วยกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นธรรมชาติเป็นปกติในชีวิตในโรงเรียน
- 3) โรงเรียนใช้วิธีเรียนรู้จากหน้างาน และใช้กระบวนการ PLC ช่วยให้เกิดการพัฒนาโดยครูทุกคน
- 4) มีการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือกันอย่างชัดเจน โดยครูที่เข้ามาใหม่จะมี Mentor ที่ดีคอยช่วยให้เกิดการเรียนรู้เกิดความเข้าใจ และครูใหม่ก็จะกลายเป็น Mentor ต่อไป
- 5) โรงเรียนมีแหล่งเรียนรู้ และการทำงานพัฒนาศักยภาพครู โดยมีการขยายผลฝึกอบรมครูให้กับโรงเรียนอื่นด้วย ทำให้ครูเกิดความภูมิใจมากขึ้น

ตอนที่ 4 ข้อเสนอเชิงนโยบายในด้านต่าง ๆ โดยมีการแบ่งการนำเสนอออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอเพื่อการพัฒนาต่อจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม รายจังหวัด

ผลการศึกษาวิเคราะห์ข้อเสนอเพื่อพัฒนาต่อจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม
รายจังหวัด สามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังตารางที่ 25

ตารางที่ 25 แสดงผลการศึกษาวิเคราะห์ข้อเสนอเพื่อพัฒนาต่อจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม
รายจังหวัด

จังหวัด	ข้อเสนอในการพัฒนาต่อเนื่อง
สถานศึกษาในเขต จังหวัดเชียงใหม่	ข้อเสนอแนะสำหรับโรงเรียนที่กำลังพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ได้แก่ 1) ผู้บริหารควรเป็นผู้นำทางวิชาการสร้างความเชื่อมั่นให้ครูเกิดการยอมรับและ ยินดีให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงาน 2) ต้องมีความรู้ความเข้าใจ ต้องรู้จัก รู้จริง เข้าใจ บริบทโรงเรียนของตัวเอง และมีใจ เห็นความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ฐานสมรรถนะ 3) ไม่ยึดติดกรอบหลักสูตรเดิม ต้องมองและพัฒนาหลักสูตรด้วยมุมมองใหม่ 4) สร้างความเข้าใจ ทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคนรู้สึกที่กำลังพูดภาษาเดียวกันอยู่ 5) มีเครือข่าย ระบบ/ กลไก/ แนวทาง/ วิธีการ ที่ควรให้การสนับสนุนเพื่อให้การพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษาฐานสมรรถนะสำเร็จตามเป้าหมาย ได้แก่ 1) ในห้องความรู้ทั้งด้านการพัฒนา หลักสูตรและด้านการออกแบบการเรียนรู้ 2) สื่อสาร สร้างความเข้าใจให้ครูและ ผู้เกี่ยวข้อง 3) กระบวนการบริหารงานในการหาทีมแกนนำ และ 4) สร้างเครือข่ายเพื่อ สนับสนุนการพัฒนาหลักสูตร ทั้งผู้รู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น นักวิชาการ และด้านงบประมาณ
สถานศึกษาในเขต จังหวัดระยอง	1) ผู้บริหารระดับนโยบาย มีการสร้างแรงจูงใจและถ่ายทอดประสบการณ์จากผู้ที่มี ประสบการณ์/ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตร “โรงเรียนนำร่องพื้นที่นวัตกรรม การศึกษา” 2) ผู้บริหารระดับเขตพื้นที่การศึกษา กำหนดเป็นนโยบายและประเด็น ท้าทายด้านการบริหาร 3) สถานศึกษาต้องพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน เปลี่ยน/ ปรับ Mindset ผู้ปกครอง สร้าง/เพิ่มช่องทางการรับรู้และสื่อสารที่หลากหลายรูปแบบ การสื่อสารประชาสัมพันธ์ของโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จ 4) สถานศึกษานำร่องพื้นที่ นวัตกรรมการศึกษา นำเสนอวิธีการ/ ผลลัพธ์/ วิธีปฏิบัติที่ดีและประสบความสำเร็จของ สถานศึกษาที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงเพื่อขับเคลื่อนสู่การพัฒนาผู้เรียนเป็นผู้เรียนรู้ 5) พัฒนาระดับเสริมแรงให้กับครูไปสู่การใช้หลักสูตรที่เกิดจากความเข้าใจ และพร้อม ที่จะลงมือปฏิบัติในการพัฒนาผู้เรียนให้มีฐานสมรรถนะ 6) “ครูเป็นนักรบ หันกลับมาต้อง เจอผู้บริหาร (แม่ทัพ)” ทำหน้าที่เป็น Super Coach Academic เป็นผู้นำทางวิชาการ ผู้บริหารและครู พร้อมในการเรียนรู้ สร้างสรรค์นวัตกรรม ทำหน้าที่เป็นพลเมืองเข้มแข็ง ส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกัน เป็นแบบอย่างที่ดีอย่างเป็นรูปธรรมให้กับผู้เรียน 7) มีการ แต่งตั้งคณะทำงานด้านการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา มีผู้บริหาร ครู กรรมการสถานศึกษา ชั้นพื้นฐาน เครือข่ายผู้ปกครองที่มีส่วนร่วมดำเนินการ ชั้นกระบวนการสรุปผลการดำเนินงาน เปิดโอกาสเชิญผู้ปกครอง ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการสะท้อนกลับในการ พัฒนาการเรียนรู้ที่ใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะเพื่อเป็นฐานในการสร้างการยอมรับ

ตารางที่ 25 แสดงผลการศึกษาวิเคราะห์ข้อเสนอเพื่อพัฒนาต่อจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม
รายจังหวัด (ต่อ)

จังหวัด	ข้อเสนอในการพัฒนาต่อเนื่อง
	<p>8) ครูผู้สอนเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ ปรับเปลี่ยนการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning 9) พัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้เป็นผู้นำทางวิชาการ สร้างเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็งและให้ความรู้ไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสถานศึกษาทั้งระบบ และ 10) นำเสนอ Best Practices เพื่อเป็นสื่อประกอบการเสนอผลงานที่เป็นแบบอย่างได้ สร้างครูแกนนำในสถานศึกษา และสร้างเครือข่ายร่วมพัฒนา</p>
<p>สถานศึกษาในเขต จังหวัดศรีสะเกษ</p>	<p>1) ปรับเรื่องการประเมินแบบหลักสูตร 2551 ต้องทำให้ตลอดแนว และมีตัวอย่างมากพอ 2) งานหลักสูตร มีระเบียบแบบแผน ข้อมูลทุกอย่างต้องนิ่ง มีกระบวนการเตรียมครูและผู้ที่เกี่ยวข้อง มีการเตรียมความพร้อมมากกว่านี้ และมีระยะเวลาดำเนินการที่ชัดเจน 3) มีวิธีการช่วยเหลือโรงเรียน โดยเฉพาะการประเมิน มีกฎหมายรองรับ เพื่อมิให้เป็นหลักสูตรเถื่อน 4) จัด workshop เพื่อให้ความรู้กับครูเป็นระยะ ๆ โดยแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ (1) ช่วงแรก เป็นการอบรมให้ความรู้เพิ่มเติมแก่ครูทุกคน และมอบหมายงานให้ครูดำเนินการ (2) ช่วงกลางภาคเรียน มีผู้ทรงคุณวุฒิมาติดตาม ให้คำแนะนำจากการดำเนินงานของครู (3) ช่วงประเมินผล ผู้ทรงคุณวุฒิมาให้คำแนะนำเกี่ยวกับการวัดและประเมินผล 5) ต้องการให้ครูมีพี่เลี้ยงในการร่วมกันคิด หรือทำร่วมกันหลาย ๆ โรงเรียน จะทำให้มีแนวทางในการมองหลาย ๆ ด้าน มองกว้างขึ้น 6) ครูควรได้รับความรู้เรื่องการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ การวัดและประเมินผล Active Learning และเชื่อมโยงกับการเขียนผลงานวิชาการ 7) ปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน และท้องถิ่นให้มากขึ้น 8) ให้ความสนใจและหาแนวทาง การดำเนินการเรื่องการวัดและประเมินผลที่ชัดเจนมากขึ้น 9) พัฒนาทีมพี่เลี้ยงให้มีจำนวนมากพอที่จะดูแลโรงเรียนได้อย่างทั่วถึง 10) สร้างระบบการมีส่วนร่วมให้มากขึ้น 11) เอกสารต่าง ๆ ควรง่ายชัดเจน มีแนวทาง/ ตัวอย่างให้โรงเรียนนำไปปรับทำตามได้ 12) พัฒนาระบบการทำงานทั้งโรงเรียน ทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร 13) ปรับวัฒนธรรมการทำงานไม่เน้นไปที่การปูนบำเหน็จ หรือนำผลงานไปผูกติดกับคะแนนประเมินระดับชาติ และ 14) การสื่อสารและประสานงานกับหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้รับรู้และวางแผนการขับเคลื่อน</p>
<p>สถานศึกษาในเขต จังหวัดกาญจนบุรี</p>	<p>1) ควรมีแนวทางการประเมินที่ชัดเจนส่วนกลางกำหนดว่า จะเรียนสาระพื้นฐานเรื่องอะไรบ้าง และการวัดและประเมินผลทั้ง 6 ด้าน ถ้าจะประเมินในระดับสถานศึกษาและระดับชาติ 2) การปรับปรุงแผนการประเมินและรายงานผลต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับมาตรฐานสมรรถนะ และทุกการประเมินเป็นไปในทิศทางเดียวหรือใช้ฐานข้อมูลเดียวกัน/เชื่อมโยงกันได้ 3) การปรับเปลี่ยนหลักสูตรบ่อยทำให้เกิดผลกระทบต่อครูและนักเรียน ควรมีแผนดำเนินการที่ชัดเจนให้สามารถเตรียมการและปรับไปในเวลาเดียวกัน ทั้งองค์กรได้ 4) ครูยังมีความรู้ความเข้าใจไม่ตรงกัน ควรมีระบบการพัฒนาต่อเนื่อง 5) ครูยังมีความคุ้นชินกับหลักสูตรเดิม ควรมีการเปรียบเทียบให้เห็นความเหมือน/ต่างกับหลักสูตรเดิมที่ชัดเจน 6) การประเมินผล ควรมีแนวทางที่ชัดเจนเพื่อรองรับการดำเนินการที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น การประเมินผู้เรียนรายบุคคล การประเมินวิชาบูรณาการข้ามสาระวิชา การเทียบโอนประสบการณ์และรายวิชาต่าง ๆ การย้ายโรงเรียน 7) ความชัดเจน</p>

ตารางที่ 25 แสดงผลการศึกษาวิเคราะห์ข้อเสนอเพื่อพัฒนาต่อจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม
รายจังหวัด (ต่อ)

จังหวัด	ข้อเสนอในการพัฒนาต่อเนื่อง
	<p>เกี่ยวกับเกณฑ์การวัดและประเมินผล การจบการศึกษา และการย้าย เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปในทิศทางเดียวกัน 8) ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนหลักสูตรฐานสมรรถนะไปสู่การปฏิบัติที่ชัดเจนตลอดแนว 9) ควรมีการรับรองจากหน่วยงานต้นสังกัดให้เป็นสถานศึกษาทดลองนำร่องหลักสูตรใหม่ และมีระเบียบรองรับนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาในหลักสูตรใหม่ด้วย 10) ควรจัดระบบหลักสูตรสถานศึกษาตามความพร้อม ความต้องการ และบริบทของโรงเรียน 11) การสนับสนุนให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนที่นำร่องการใช้หลักสูตร เพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพโรงเรียน ช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น และรวบรวมตัวอย่างหลักสูตรสถานศึกษา 12) หน่วยงานที่เป็นพี่เลี้ยงทางวิชาการของโรงเรียนควรรวมตัวกัน เพื่อสนับสนุนช่วยเหลือการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียน 13) การแสวงหาแนวทางช่วยเหลือและแนวทางปฏิบัติในรายละเอียดที่โรงเรียนยังเป็นปัญหา เช่น การจัดรายวิชาบูรณาการ การประเมินสมรรถนะ และเกณฑ์การประเมิน 14) การให้ข้อเสนอแก่หน่วยงานปรับปรุงงานที่รองรับหลักสูตรฐานสมรรถนะ เช่น ระบบการบันทึกข้อมูลในโปรแกรม School MIS และ Q-Info และ 15) การมีเอกสารคู่มือการดำเนินการที่ชัดเจน รวมทั้งมีแหล่งข้อมูลหรือระบบการพัฒนาต่อเนื่องให้ผู้ที่ต้องการข้อมูลหรือเรียนรู้เพิ่มเติมได้ตลอดเวลา</p>
<p>สถานศึกษาในเขต จังหวัดสตูล</p>	<p>1) ปรับ/ สร้าง Mindset ของครูให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง พร้อมเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ การปรับเปลี่ยนพัฒนาหลักสูตรใหม่ในระยะเปลี่ยนผ่าน ควรเชื่อมโยงไปด้วยกันกับหลักสูตรเดิม 2) การพัฒนาหลักสูตรระดับห้องเรียนควรเน้นการบูรณาการ และตรวจสอบการกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ (Learning Outcome) ให้ครอบคลุมสมรรถนะที่ต้องการ การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้บูรณาการ ควรเป็นทีมที่ดำเนินการตลอดแนว โดยเฉพาะในชั้นการออกแบบและชั้นจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การแก้ปัญหาหน่วยบูรณาการทำได้โดยผลลัพธ์การเรียนรู้ ถ้าผลลัพธ์การเรียนรู้ใดบูรณาการไม่ได้ก็จัดเป็นวิชาเพิ่มเติมให้ผู้เรียน 3) กรณีโรงเรียนขนาดเล็ก (ครูไม่ครบชั้น) ควรจัดครูเพิ่มให้ครบชั้น/ ครบวิชา ต้องมีการประเมินผลการใช้หลักสูตร 4) ควรมีการรวมกลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยกันระหว่างครูต่างโรงเรียน พัฒนาให้เกิดเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และ 5) ควรมีการสอน การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะแบบเข้มข้นในสถาบันผลิตครู</p>
<p>สถานศึกษาในเขต จังหวัดปัตตานีและนราธิวาส</p>	<p>ครู ผู้บริหาร และทีมวิชาการในพื้นที่ต่างให้ข้อเสนอในการพัฒนาต่อ 7 ประเด็น ดังนี้ 1) การสร้างเครือข่ายโค้ชและทีมวิชาการที่เข้มแข็งคอยช่วยเหลือสนับสนุนครูและโรงเรียนในทุก ๆ สังกัดอย่างทั่วถึง 2) การอบรมและการโค้ชในระบบลงพื้นที่จริงจะมีประสิทธิภาพเกิดความเข้าใจมากกว่าการอบรมออนไลน์ 3) การสร้างความชัดเจนเกี่ยวกับการวัดและประเมินผล และระบบการรายงานผลการเรียนกับหน่วยงานต้นสังกัดในระบบ School MIS ซึ่งจะส่งผลต่อการจัดสรรงบประมาณและโอกาสต่าง ๆ ของโรงเรียน 4) การประชาสัมพันธ์ขยายการรับรู้ คุณค่าของหลักสูตรไปยังกลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะผู้ปกครองที่จำเป็นต้องเปลี่ยนมุมมองการพัฒนาที่มุ่งสมรรถนะมากกว่าการสอบวัดความรู้ 5) การจัดระบบปฏิบัติเพื่อการส่งเสริมจากหน่วยงานต้นสังกัด</p>

ตารางที่ 25 แสดงผลการศึกษาวิเคราะห์ข้อเสนอเพื่อพัฒนาต่อจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม
รายจังหวัด (ต่อ)

จังหวัด	ข้อเสนอในการพัฒนาต่อเนื่อง
	<p>โดยกำหนดเป็นวาระปฏิทินในการดำเนินการร่วมกันของโรงเรียนที่พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ 6) สร้างพื้นที่เรียนรู้บทเรียนการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาฐานสมรรถนะในบริบทต่างโรงเรียน ต่างพื้นที่ ซึ่งกันและกันเพื่อสร้างบทเรียนทางลัดในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และ 7) การทบทวนระบบการจัดสรรงบประมาณที่รองรับระบบนิเวศการเรียนรู้ที่เอื้ออำนวยการเรียนรู้ฐานสมรรถนะของผู้เรียนที่มีอัตราต้นทุนที่สูงขึ้นกว่าเดิม รวมถึงงบประมาณในการพัฒนาวิชาชีพครูที่ต้องมีการพัฒนาอย่างเข้มข้นให้สามารถออกแบบและจัดกิจกรรมเรียนรู้ฐานสมรรถนะได้</p>
<p>สถานศึกษาในเขตพื้นที่ทั่วไป</p>	<p>1) ควรเริ่มต้นจากการทำความเข้าใจบริบทของโรงเรียนก่อน เน้นความยืดหยุ่นในการทำงานโดยมีการทบทวนการทำงาน การทำหลักสูตรฐานสมรรถนะมีหลายแนวทางให้คิดแบบกว้าง ๆ ไม่อยู่ในกรอบก็ได้หลักสูตรที่ดี 2) ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะซึ่งควรดำเนินการหลังจากที่ครูมีความตระหนักและเข้าใจแนวคิดแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะแล้วนั้น ในระยะแรกจึงจำเป็นต้องมีการสร้างความตระหนักรู้ให้กับบุคลากร ถึงความสำคัญในการพัฒนาตนเอง และการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ต้องเข้าใจคำว่า “สมรรถนะ” 3) บุคลากรต้อง ร่วมแรง ร่วมใจ โดยมีระบบกระบวนการในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง 4) ผู้บริหารต้องพัฒนาตนเองให้ทันสมัย มีความรู้ สามารถให้คำแนะนำครูได้ กำหนดนโยบายในการพัฒนาหลักสูตรอย่างชัดเจน เน้นการพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง มีการต่อยอดจากสิ่งเดิมที่มีอยู่ ไม่สร้างภาระเพิ่มให้ครู 5) ต้องเตรียมตัวในการนำหลักสูตรไปใช้โดยการสร้างครูแกนนำ และจัดโอกาสให้ครูแกนนำทำหน้าที่ในการขยายการเรียนรู้เป็นวง PLC ที่กว้างขึ้น โดยการสนับสนุนของผู้บริหาร 6) จัดให้มีระบบในการวิจัยและ พัฒนาหลักสูตร เพื่อให้เห็นจุดเด่น จุดด้อย และสิ่งที่ต้องแก้ไขปรับปรุง เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการปรับหลักสูตรในโอกาสต่อไป และ 7) ถ้าอยากให้เกิดการเปลี่ยนแปลงคุณภาพการศึกษาดีขึ้น ต้องหาจุดคานงัด ซึ่งส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับโครงสร้างและระบบ เมื่อโครงสร้างและระบบเปลี่ยน พฤติกรรมครู นักเรียน ผู้ปกครองก็จะเปลี่ยน ทำแบบแผนพฤติกรรมใหม่นี้ให้กลายเป็นอุปนิสัยใหม่ และกลายเป็น Mindset ใหม่ ถ้าเปลี่ยน Mindset ได้ ทุกอย่างก็จะเปลี่ยนแปลงตาม ซึ่งจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้</p>

จากตาราง **ข้อเสนอแนะในการพัฒนาต่อเนือง** ครู ผู้บริหาร และทีมวิชาการ ในแต่ละพื้นที่ต่างให้ข้อเสนอในการพัฒนาต่อ ดังนี้

1) มีการสร้างเครือข่ายโค้ชและทีมวิชาการที่เข้มแข็งคอยช่วยเหลือสนับสนุนครูและโรงเรียนในทุก ๆ สังกัดอย่างทั่วถึง มีเครือข่าย ระบบ/ กลไก/ แนวทาง/ วิธีการ ที่ควรให้การสนับสนุนเพื่อให้การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะสำเร็จตามเป้าหมาย ได้แก่ ให้องค์ความรู้ทั้งด้านการพัฒนาหลักสูตรและด้านการออกแบบการเรียนรู้ สื่อสารสร้างความเข้าใจให้ครูและผู้เกี่ยวข้อง กระบวนการบริหารงานในการหาทีมแกนนำ สร้างเครือข่ายเพื่อสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตร ทั้งผู้รู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น นักวิชาการและด้านงบประมาณ มีหน่วยงานที่เป็นพี่เลี้ยงทางวิชาการของโรงเรียนควรรวมตัวกัน เพื่อสนับสนุนช่วยเหลือการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียน

2) การอบรมและการโค้ช การลงพื้นที่จริงจะมีประสิทธิภาพเกิดความเข้าใจมากกว่าการใช้ระบบออนไลน์ การอบรมเน้นย้ำให้ต้องมีความรู้ความเข้าใจ ต้องรู้สึก รู้จริง เข้าใจบริบทโรงเรียนของตัวเอง และมีใจ/ เห็นความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ไม่ยึดติดกรอบหลักสูตรเดิม ต้องมองและพัฒนาหลักสูตรด้วยมุมมองใหม่ สร้างความเข้าใจ ทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคนรู้สึกที่กำลังพูดภาษาเดียวกันอยู่

3) การสร้างความชัดเจนเกี่ยวกับการวัดและประเมินผล ทำความเข้าใจและหาแนวทางการดำเนินการ เรื่อง การวัดและประเมินผลที่ชัดเจนมากขึ้น ควรมีแนวทางการประเมินที่ชัดเจนส่วนกลาง กำหนดว่าจะเรียนสาระพื้นฐานเรื่องอะไรบ้าง และการวัดและประเมินผลทั้ง 6 ด้าน เช่น การประเมินผู้เรียนรายบุคคล การประเมินวิชาบูรณาการข้ามสาระวิชา การเทียบโอนประสบการณ์และรายวิชาต่าง ๆ การย้ายโรงเรียน

4) การประชาสัมพันธ์ขยายการรับรู้คุณค่าของหลักสูตรไปยังกลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะผู้ปกครอง ที่จำเป็นต้องเปลี่ยนมุมมองการพัฒนาที่มุ่งสมรรถนะมากกว่าการสอบวัดความรู้

5) การจัดระบบปฏิบัติเพื่อการส่งเสริมจากหน่วยงานต้นสังกัด โดยกำหนดเป็นวาระปฏิทินในการดำเนินการร่วมกันของโรงเรียนที่พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ปรับโปรแกรมการประเมินและรายงานผลต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับมาตรฐานสมรรถนะ และทุกการประเมินเป็นไปในทิศทางเดียวหรือใช้ฐานข้อมูลเดียวกัน/ เชื่อมโยงกันได้

6) สร้างพื้นที่เรียนรู้บทเรียนการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาฐานสมรรถนะในบริบทต่างโรงเรียน ต่างพื้นที่ซึ่งกันและกัน เพื่อสร้างบทเรียนทางลัดในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

7) การทบทวนระบบการจัดสรรงบประมาณที่รองรับระบบนิเวศการเรียนรู้ที่เอื้ออำนวยความสะดวกการเรียนรู้ฐานสมรรถนะของผู้เรียนที่มีอัตราต้นทุนที่สูงขึ้นกว่าเดิม รวมถึงงบประมาณในการพัฒนาวิชาชีพครูที่ต้องมีการพัฒนาอย่างเข้มข้นให้สามารถออกแบบและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ฐานสมรรถนะได้

8) ผู้บริหารควรเป็นผู้นำทางวิชาการ สร้างความเชื่อมั่นให้ครูเกิดการยอมรับและยินดีให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงาน

9) การสนับสนุนให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนที่นำร่องการใช้หลักสูตรเพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพโรงเรียน ช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น และรวบรวมตัวอย่างหลักสูตรสถานศึกษา

4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอเชิงนโยบายจากการสนทนากลุ่มร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิ

ผลการศึกษาวิเคราะห์ข้อเสนอเชิงนโยบายจากการสนทนากลุ่มร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ จากการเก็บข้อมูลการวิจัยศึกษากระบวนการและผลการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของสถานศึกษาที่สรุปได้จากการสนทนากลุ่ม โดยการเก็บข้อมูลแบ่งกลุ่มไปตามหน้าที่การทำงาน ด้านการศึกษา โดยเฉพาะการขับเคลื่อนหลักสูตรฐานสมรรถนะที่แตกต่างกัน โดยข้อมูลมาจากโรงเรียน หน่วยงานขับเคลื่อนการศึกษาระดับจังหวัดที่เข้าร่วมเป็นพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา (Education Sandbox) ตามพระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562 ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ ระยอง ศรีสะเกษ กาญจนบุรี สตูล ปัตตานีและนราธิวาส อีกทั้งโรงเรียนในพื้นที่ทั่วไปที่ขับเคลื่อนหลักสูตรสถานศึกษาภายใต้แนวคิดหลักสูตรฐานสมรรถนะ (Competency-based Curriculum) ผู้วิจัยแบ่งกลุ่มออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ 1 คณะทำงานขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา และผู้สนับสนุน กลุ่มที่ 2 ผู้แทนผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มที่ 3 ผู้แทนนักวิชาการ ศึกษานิเทศก์ และ กลุ่มที่ 4 ผู้แทนครู และผู้ใช้หลักสูตร

4.2.1 ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะต่อข้อมูลผลการวิจัย

การสนทนากลุ่มของผู้ให้ข้อมูลที่มีบทบาท หน้าที่ ระดับการปฏิบัติงานที่แตกต่างกัน ให้ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะต่อข้อมูลผลการวิจัยศึกษากระบวนการและผลการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของสถานศึกษา

1) ทิศทาง นโยบาย การพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะควรไปในทิศทางเดียวกัน มีเอกภาพในทุกภาคส่วน ตั้งแต่ กระทรวงศึกษาธิการ เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา ตลอดจนการมีเอกภาพด้านองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะ เนื่องจากการมีผู้ทรงคุณวุฒิที่พูดหลักการต่างกันทำให้การดำเนินงานเกิดความสับสน ควรมีความชัดเจนทั้งเรื่องระบบการประเมินโรงเรียน ระบบการประกันคุณภาพเกณฑ์การเลื่อนวิทยฐานะของครูภายใต้หลักสูตรฐานสมรรถนะ

2) ควรสะท้อนให้เห็นบทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกส่วนงาน ครอบคลุมกระบวนการพัฒนาหลักสูตร เพื่อความเข้าใจตรงกัน สามารถสนับสนุน ส่งเสริมกันได้หลักการเดียวกัน

3) ควรมีแนวทางการพัฒนาครู (Professional Development) และพัฒนาทักษะของครู (Reskill) ให้สามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักเรียน มีวิธีการสอนที่สอดคล้องกับการเรียนการสอนฐานสมรรถนะ ตลอดจนมีความสามารถด้านวิชาการเรื่องการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ควบคู่กับการให้ข้อเสนอเชิงนโยบายต่อการผลิตครูใหม่ให้สามารถจัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะได้

4) ควรเป็นข้อมูลที่สะท้อนผลการวิจัยที่แท้จริง รายงานผลตามสภาพความเป็นจริงของโรงเรียนในกลุ่มพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ซึ่งบริบทส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนภาครัฐที่มีขนาดเล็ก ครูไม่มีความพร้อมมีการดำเนินงานภายใต้ข้อจำกัด ทั้งนี้ ควรมีการเปรียบเทียบกับกลไกการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของโรงเรียนนอกพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ซึ่งโรงเรียนในพื้นที่นวัตกรรมศึกษามองว่า มีความพร้อมมากกว่า แสดงไว้ให้เห็นด้วย

5) มีการแสดงข้อมูล สถิติเชิงปริมาณที่ถูกต้อง ชัดเจน อาจพิจารณาเพิ่มการรายงานผลทางสถิติ เช่น ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการรู้การกระจายตัวของข้อมูลมากยิ่งขึ้น

6) ควรวิเคราะห์แนวทาง วิธีการ กลยุทธ์การดำเนินงานโรงเรียนอื่น ๆ ให้ต้องการเข้าร่วมพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ

7) ควรมีคำอธิบายอย่างละเอียดเพื่อแสดงถึงความแตกต่างของ “โรงเรียนในเขตพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาที่หลักสูตร ‘ผ่าน’ การพิจารณา” กับ “โรงเรียนในเขตพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาที่หลักสูตร ‘อยู่ระหว่าง’ การพิจารณา” ว่าโรงเรียนที่หลักสูตรผ่านการพิจารณาแล้วนั้น ผ่านเพราะสาเหตุใด มีขั้นตอนใดบ้างที่เป็นสาเหตุให้ผ่าน และโรงเรียนที่หลักสูตรอยู่ระหว่างการพิจารณาติดขัดเรื่องใดที่ยังไม่ผ่าน รวมถึงควรให้คำอธิบาย/ รายละเอียดของระดับการประเมินที่ได้รับ และข้อเสนอแนะอย่างละเอียดเพื่อให้โรงเรียนกลับไปพัฒนาหลักสูตรได้ถูกต้องยิ่งขึ้น นอกจากนี้จะได้ใช้ข้อมูลนี้ในการพัฒนาหลักสูตรให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

8) ควรมีเรื่องเล่าถึงแรงบันดาลใจที่ทำให้โรงเรียนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาที่โรงเรียนหลายโรงทำบนข้อจำกัดเพื่อเป็นแบบอย่างให้กับโรงเรียนอื่น ๆ ที่อาจตอบรับเข้าร่วมพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะในอนาคต

4.2.2 ความคาดหวังต่อกระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของสถานศึกษา

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของสถานศึกษาแต่ละแห่ง แต่ละจังหวัด แต่ละบริบทล้วนมีความแตกต่างกัน ทั้งบทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และการดำเนินการพัฒนา ข้อมูลในส่วนนี้จะนำเสนอข้อมูลที่ประมวลมาจากกลุ่มของผู้ให้ข้อมูลที่มีบทบาท หน้าที่ ระดับการปฏิบัติงานที่แตกต่างกัน ความคาดหวังทั้งหมดที่นำเสนอไว้หากสามารถดำเนินการให้เกิดขึ้นได้ในจังหวัดได้อย่างเป็นรูปธรรม ความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลเห็นตรงกันว่า จะส่งผลการขับเคลื่อนหลักสูตรฐานสมรรถนะให้เกิดความสำเร็จได้ โดยมีข้อมูล ดังตารางที่ 26

ตารางที่ 26 แสดงความคาดหวังต่อกลุ่มการทำงานเพื่อการขับเคลื่อนหลักสูตรฐานสมรรถนะ

ความคาดหวังต่อกลุ่มการทำงาน	กระบวนการ/ การมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของสถานศึกษา
ความคาดหวังต่อคณะทำงานขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา และผู้สนับสนุน	<p>(1) ด้านการขานรับนโยบายจากส่วนกลาง – การรับนโยบาย แนวคิด หลักการทางวิชาการ นำมาประมวลผล ตีความ เพื่อนำไปสู่การขับเคลื่อนการศึกษาระดับจังหวัด ทั้งนี้ การขานรับนโยบายอาจต้องวิเคราะห์ปัจจัยส่งเสริม และกลไกการทำงานระดับจังหวัดให้รอบด้าน เพื่อให้การส่งต่อคำสั่งเป็นไปได้อย่างราบรื่น</p> <p>(2) ด้านการกำกับ ติดตาม การพัฒนาหลักสูตร – สร้างแนวปฏิบัติให้เกิดการรับทราบ โดยทั่วกันทั้งจังหวัด โดยมอบหมายภาระ หน้าที่ กำกับ ติดตาม ให้แก่ทีมงานภายในจังหวัด เช่น ศึกษาพิเศษ การกำกับ ติดตาม อาจลงไปสอบถามความคืบหน้า พร้อมกับการช่วยเหลือด้านวิชาการ เพื่อให้หลักสูตรสถานศึกษาสามารถพัฒนาได้สำเร็จ การติดตามไม่ควรสำรวจโดยใช้เอกสารเพราะจะทำให้เกิดการรายงานที่บิดเบือนความจริง แต่ควรใช้วิธีการลงพื้นที่มาติดตามจะทำให้ได้ข้อเท็จจริงเชิงการพัฒนามากขึ้น มีการกำหนดเครื่องมือ วิธีการติดต่อสื่อสารระหว่างคณะทำงานให้ชัดเจน สามารถสื่อสารได้ทุกเรื่อง นอกจากนี้ ต้องมีมาตรฐานเชิงกระบวนการให้ผู้บริหาร และครูเกิดความเข้าใจเชิงกระบวนการที่ชัดเจน แต่ในเชิงเป้าหมายที่เป็นผลลัพธ์ อาจมีอิสระในการกำหนดทั้งในเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ในการทำให้เกิดหลักสูตรฐานสมรรถนะขึ้นมา</p>

ตารางที่ 26 แสดงความคาดหวังต่อกลุ่มการทำงานเพื่อการขับเคลื่อนหลักสูตรฐานสมรรถนะ (ต่อ)

ความคาดหวังต่อ กลุ่มการทำงาน	การบวนการ/ การมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ของสถานศึกษา
	<p>(3) ด้านการส่งเสริมทางวิชาการ - ควรจัดให้มีการอบรมพัฒนาครูระดับจังหวัด ให้ครอบคลุมทั้งจังหวัดเพื่อให้ครูเกิดความเข้าใจตรงกัน โดยครูอาจนำมาขยายผล ในโรงเรียนเพื่อทำงานออกแบบหลักสูตรฐานสมรรถนะ ซึ่งหากไม่ดำเนินการ อาจทำให้เกิดปัญหาการไม่ยอมรับแนวคิดหลักสูตรฐานสมรรถนะ แล้วหันไปใช้ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ตามเดิม นอกจากนี้อาจจัดให้มี ระบบหนุนเสริม เช่น ระบบพี่เลี้ยง (Mentor) ระบบชี้แนะ (Coaching) ให้เกิดขึ้น ภายในจังหวัด ระบบเหล่านี้จะสร้างความร่วมรู้สึกความอยากคิดอยากทำ ไม่รู้สึก โดดเดี่ยว สร้างบรรยากาศเชิงบวกให้เกิดขึ้นภายในจังหวัด</p>
ความคาดหวังต่อผู้แทน ผู้บริหารสถานศึกษา	<p>(1) ด้านวิชาการ - ผู้บริหารต้องมีภาวะความเป็นผู้นำทางวิชาการ โดยอาจเข้ามา มีบทบาทร่วมกับผู้พัฒนาหลักสูตรเพื่อกำหนดคุณภาพผู้เรียนของสถานศึกษา ที่ตนเองบริหารให้เป็นไปตามนโยบายของประเทศ และมาตรฐานการศึกษา ของชาติ (DOE) ซึ่งเป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนที่ต้องพัฒนาไปให้ถึง โดยกำกับ การพัฒนาหลักสูตรให้ตอบสนองต่ออัตลักษณ์ และบริบทของท้องถิ่น</p> <p>(2) ด้านการอำนวยการ - ผู้บริหารต้องเอื้ออำนวยความสะดวกต่อการพัฒนาหลักสูตร ทั้งเวลา สถานที่ งบประมาณ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเชิงกระบวนการในการพัฒนา หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะให้เกิดขึ้นในโรงเรียนทุกกระบวนการ</p> <p>(3) ด้านกลยุทธ์ - ผู้บริหารต้องศึกษาแนวคิด หลักการ ความเชื่อเกี่ยวกับการศึกษา ฐานสมรรถนะให้เข้าใจ เข้าถึงอย่างถ่องแท้ ความเป็นผู้นำทางวิชาการ เพื่อนำมา เป็นต้นทุนในการกำกับการบริหารงาน การประสานประโยชน์ การทำความเข้าใจ ต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่</p>
ความคาดหวังต่อผู้แทน นักวิชาการ ศึกษานิเทศก์	<p>(1) ด้านการกำกับติดตามการพัฒนาหลักสูตร - นักวิชาการ ศึกษานิเทศก์ ควรลงมา กำกับ ติดตาม การพัฒนาหลักสูตรที่โรงเรียนจะเกิดสัมฤทธิ์ผลมากกว่า การกำกับ ติดตามโดยการรายงานเชิงเอกสาร</p> <p>(2) ด้านการสนับสนุนองค์ความรู้ทางวิชาการ - นักวิชาการ ศึกษานิเทศก์ ลงพื้นที่ มาจัดกิจกรรม ให้คำปรึกษา ชี้แนะเชิงวิชาการ เพื่อให้ผู้พัฒนาหลักสูตรเข้าใจ หลักการสำคัญของหลักสูตรฐานสมรรถนะ สามารถดำเนินการได้ตามความคาดหวัง ของผู้บริหารระดับจังหวัด โดยข้อมูลเชิงวิชาการที่ได้รับนั้นควรมีความเป็นเอกภาพ เป็นองค์ความรู้บนฐานคิดเดียวกัน</p> <p>(3) ด้านการประสานงาน - ดำเนินการประสานงานให้ผู้บริหารระดับที่สูงขึ้นเข้าใจ สถานการณ์การทดลองผิดลองถูก ความยากลำบาก ความสำเร็จ การพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษาฐานสมรรถนะ เป็นกระบอกเสียงแทนผู้พัฒนาในโรงเรียน สื่อสารสร้าง ความเข้าใจให้การดำเนินการเป็นไปอย่างถูกต้องตามนโยบาย ส่งผลกระทบทางบวก ต่อผู้เรียนอย่างแท้จริง</p>

ตารางที่ 26 แสดงความคาดหวังต่อกลุ่มการทำงานเพื่อการขับเคลื่อนหลักสูตรฐานสมรรถนะ (ต่อ)

ความคาดหวังต่อ กลุ่มการทำงาน	การบวนการ/ การมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ของสถานศึกษา
ความคาดหวังต่อครู และ ผู้ใช้หลักสูตร	<p>(1) ด้านการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาตนเอง - ครูควรแสวงหาความรู้ทางวิชาการ โดยเฉพาะเรื่องการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การจัดการเรียนการสอนที่เน้น การบูรณาการ การวัดและประเมินผลผู้เรียน และการศึกษาฐานสมรรถนะ เพื่อเป็น ความรู้ตั้งต้นสำคัญต่อการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ทั้งนี้ต้องเข้าใจ กระบวนการพัฒนาหลักสูตร รู้จักชุมชน บริบทแวดล้อมของโรงเรียน รู้จัก/เข้าใจ ธรรมชาติผู้เรียนเป็นอย่างดี หากครูเรียนรู้เพื่อการพัฒนาตนเองในประเด็นข้างต้น อย่างสม่ำเสมอจะทำให้กลไกการดำเนินงานระดับโรงเรียนเกิดความสำเร็จได้ง่ายขึ้น</p> <p>(2) ด้านการสร้างทีมการพัฒนาหลักสูตรภายในโรงเรียน - ครูควรมีกระบวนการสร้าง ทีมการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ โดยการสร้างทีมที่ว่าจะทำให้อ องค์ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรถูกถ่ายโอนกันไปมา เป็นการเคลื่อนไหวทางความรู้ ที่เกิดขึ้นภายในโรงเรียน ช่วยป้องกันปัญหาการย้ายเข้า-ออกของครูซึ่งเกิดขึ้นได้ เป็นปกติ โดยอาจเลือกกระบวนการที่โรงเรียนดำเนินการอยู่แล้ว เช่น กระบวนการ การสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) โดยอาจต้องกำหนดวงรอบการสะท้อนผลการทำงานให้ชัดเจน</p> <p>(3) ด้านกระบวนการพัฒนาหลักสูตร - ครูควรทำให้กระบวนการพัฒนาหลักสูตร เป็นส่วนหนึ่งของภาระงาน และการจัดการเรียนการสอนของตนเอง มีทัศนคติ เชิงบวก ไม่มองว่าการพัฒนาหลักสูตรนี้เป็นภาระ โดยต้องมองที่ผลประโยชน์สูงสุด ของผู้เรียนเป็นสำคัญ กระบวนการพัฒนาหลักสูตรมีความเชื่อมโยงกับสมรรถนะ จำเป็นต่อผู้เรียน ชุมชน สอดรับกับนโยบาย จุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ กระบวนการพัฒนาหลักสูตรจะต้องเป็นกระบวนการที่มีเอกลักษณ์เฉพาะโรงเรียน มีกลยุทธ์เฉพาะที่ทำให้กระบวนการเกิดความสำเร็จ และต้องสามารถถ่ายทอด กระบวนการนั้นให้ครูในโรงเรียนรับรู้ร่วมกันได้</p>

4.2.3 กระบวนการอนุมัติใช้หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของสถานศึกษา

การสนทนากลุ่มของผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรระดับจังหวัด ผู้พัฒนาหลักสูตร ระดับโรงเรียนบ่งชี้ว่า กระบวนการอนุมัติใช้หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของสถานศึกษาเป็นบทบาท ที่กำหนดให้เกิดการพิจารณาของคณะกรรมการแบบไต่ระดับ เรียงตั้งแต่ระดับโรงเรียน ระดับเขตพื้นที่ หรือ กองการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ระดับคณะอนุกรรมการระดับจังหวัด ระดับคณะทำงานกลั่นกรอง หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะส่วนกลาง ตามลำดับ โดยแต่ละจังหวัดอาจมีเกณฑ์การพิจารณา ความเข้มข้น ต่อการพิจารณา ความยืดหยุ่น ที่แตกต่างกัน

ระดับโรงเรียน จะเป็นผู้พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ และหาฉันทามติร่วมกัน ในระดับโรงเรียนเพื่อส่งหลักสูตรขึ้นไปพิจารณาในระดับที่สูงขึ้น ทั้งนี้อาจให้ความเห็นชอบร่วมกันทั้งโรงเรียน หรืออาจให้ความเห็นชอบเฉพาะบุคคลที่เกี่ยวข้องต่อการพัฒนาก็ได้ อย่างไรก็ตาม โรงเรียนอาจขอความเห็น จากคณะกรรมการสถานศึกษา ซึ่งความร่วมมือดังกล่าวจะมากขึ้นอยู่กับความพร้อม และศักยภาพของ

คณะกรรมการสถานศึกษา โดยคณะกรรมการฯ จะให้ความร่วมมือต่อการพัฒนาหลักสูตร 3 มิติ ได้แก่ (1) มิติ การวิเคราะห์ข้อมูล คณะกรรมการฯ จะเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการช่วยวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อยของโรงเรียน (2) มิติของการเป็นผู้มีส่วนในการปรับปรุงหลักสูตรจากที่คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร ของโรงเรียนได้ทำไว้ โดยมาช่วยเติมแต่งให้สมบูรณ์โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของชุมชนและท้องถิ่น และส่วนที่คณะกรรมการสถานศึกษาสามารถช่วยเหลือได้ (3) มิติของการประเมินหลักสูตรหลังจากการนำไปใช้ เมื่อมีผลงานของนักเรียนออกมาแล้ว คณะกรรมการฯ จะมาดูแล้วมาออกความคิดเห็นว่ากระบวนการของ หลักสูตรทั้งหมดเป็นอย่างไร โดยการดึงการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาจะทำให้โรงเรียนเข้าใจ ชุมชน เข้าใจนักเรียนมากยิ่งขึ้น และมีแนวโน้มจะได้รับการสนับสนุนที่ดี หากได้นำหลักสูตรนี้ไปใช้ในอนาคต

ระดับเขตพื้นที่ หรือกองการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัด อาจตั้งคณะกรรมการ กลั่นกรองหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ โดยมีองค์ประกอบของคณะกรรมการที่แตกต่างกันออกไป แต่ที่ น่าสนใจที่หลายจังหวัดปฏิบัติคล้ายกัน คือ การให้นักวิชาการ อาจารย์มหาวิทยาลัย และศึกษานิเทศก์ เข้ามา มีบทบาทเชิงรุกในส่วนนี้ ทั้งในฐานะคณะกรรมการกลั่นกรอง และผู้ให้ข้อเสนอแนะทางวิชาการแก่โรงเรียน กลไกนี้จะทำให้การพิจารณาระดับนี้ทำงานเสมือนเป็นผู้ช่วยโรงเรียนในการผลักดันหลักสูตรสถานศึกษาให้ ผ่านการพิจารณา

ระดับคณะกรรมการระดับจังหวัด อาจจะมีวิธีการ เกณฑ์การพิจารณาเพิ่มเติมในการ พิจารณาหลักสูตรดังกล่าว แต่ส่วนใหญ่จะพิจารณาอนุมัติ/ ให้ความเห็นชอบ ตามความคิดเห็นระดับเขตพื้นที่ หรือกองการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ทั้งนี้ หากมีข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา หลักสูตรก็จะส่งกลับไปยังหน่วยงานต้นสังกัดของโรงเรียน ให้ประสานโรงเรียนเพื่อทราบถึงข้อเสนอแนะ แล้ว ให้ดำเนินการแก้ไขส่งกลับมายังคณะอนุกรรมการอีกครั้ง

ระดับคณะทำงานกลั่นกรองหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะส่วนกลาง จะแบ่งออกเป็น คณะ แต่ละคณะจะประกอบด้วย (1) นักวิชาการด้านหลักสูตรและการสอน ทำหน้าที่เป็นประธานคณะทำงาน (2) นักวิชาการ ของสำนักวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (3) ผู้บริหารสถานศึกษา (4) ศึกษานิเทศก์ และ (5) ครูผู้สอน โดยจะพิจารณาตามเกณฑ์ที่ส่วนกลางกำหนด โดยจะพิจารณาว่า หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะที่ส่งมานั้น ผ่าน หรือ ไม่ผ่านการพิจารณา พร้อมให้ข้อเสนอแนะกลับไปยัง คณะอนุกรรมการระดับจังหวัด

อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลได้ให้ข้อเสนอแนะต่อคณะกรรมการนโยบายที่ส่วนกลางในการ อนุมัติหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ดังเช่นที่ทำอยู่ในการนำร่องขณะนี้ว่า ศึกษานิเทศก์มีความเห็นว่ามี ความเหมาะสมเพื่อช่วยคณะกรรมการระดับจังหวัดตรวจสอบกลั่นกรองหลักสูตรสถานศึกษาให้ชัดเจนและ ถูกต้องมากยิ่งขึ้น แต่ต้องบริหารจัดการด้านการส่งข้อมูลไป-กลับระหว่างส่วนกลางกับระดับจังหวัดให้มี ประสิทธิภาพมากกว่านี้ ปรับปรุงการประสานงานให้มีความคล่องตัวมากขึ้น และปรับแนวทางการสื่อสาร ระหว่างคณะกรรมการระดับนโยบายและคณะกรรมการในระดับจังหวัดให้เกิดการความเข้าใจร่วมกันในการ พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่ถูกต้องตรงกันมากกว่านี้ ก่อนการส่งข้อมูลไปยังคณะกรรมการนโยบายควรมีทีม พิธีเลี้ยงในระดับพื้นที่ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรฐานสมรรถนะอย่างแท้จริง เพื่อให้การจัดทำ หลักสูตรสถานศึกษามีความถูกต้อง และควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการในระดับจังหวัดที่ทำหน้าที่ส่งต่อข้อมูล ให้กับคณะกรรมการระดับนโยบาย รวมทั้งให้มีการสร้างความชัดเจนในแนวทางการดำเนินการร่วมกัน

นอกจากนี้ กระบวนการอนุมัติใช้หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของสถานศึกษา ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนปัญหาที่ทำให้เกิดอุปสรรคต่อการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้ (1) เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน ให้ความเห็นชอบหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของจังหวัด และส่วนกลางแตกต่างกัน ทำให้เกิดความสับสน ต่อผลการประเมินที่ได้รับ (2) ความช้า-เร็วของการอนุมัติระดับจังหวัดแต่ละจังหวัด และการอนุมัติจาก ส่วนกลางแตกต่างกัน มีการแยกส่วนในการอนุมัติ เห็นชอบหลักสูตร ระหว่างปฐมวัย ประถมศึกษา และ มัธยมศึกษา ส่งผลต่อการดำเนินการใช้หลักสูตรในโรงเรียนอาจเกิดความล่าช้าในบางจังหวัด (3) ข้อเสนอแนะ บางประเด็นที่รับจากการประเมินเกิดความคลุมเครือเพราะให้คำอธิบายสั้นเกินไป ทำให้ไม่เข้าใจเจตนา รวมถึง ความมุ่งหมายของผู้ประเมิน อาจทำให้แก้ไขหลักสูตรได้ไม่เต็มที่ (4) ฝ่ายวิชาการระดับจังหวัดขาดความรู้ และ ขาดความเข้าใจที่ตรงกันในการจัดทำหลักสูตรซึ่งจะทำให้เกิดปัญหาในการอนุมัติ

ข้อเสนอต่อบทบาทกระบวนการอนุมัติใช้หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของ สถานศึกษา ส่วนใหญ่เห็นว่า *คณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา (จังหวัด) ควรมีบทบาท หน้าที่ในกระบวนการอนุมัติหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ* พิจารณากลับกรองให้ข้อเสนอแนะแก่ สถานศึกษา และอนุมัติหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อให้การพัฒนาหลักสูตรมีความสอดคล้องกับบริบทและ ความต้องการของแต่ละพื้นที่ มีความคล่องตัวและลดความซ้ำซ้อนของการดำเนินงาน โดยอาจแต่งตั้ง คณะอนุกรรมการด้านหลักสูตรของจังหวัดเพื่อรับผิดชอบดำเนินงานเรื่องนี้ หากมีการประกาศใช้หลักสูตรใหม่ ในอนาคต จำนวนหลักสูตรสถานศึกษาที่จะเสนอมายังคณะกรรมการระดับจังหวัดพิจารณาจะมีเป็นจำนวนมาก จึงควรมีแนวทางสนับสนุนการทำหน้าที่กลั่นกรองหลักสูตรสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพด้วย เช่น การสร้าง ความรู้ความเข้าใจด้านหลักสูตรฐานสมรรถนะ การมีผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร และการมีค่าตอบแทนสนับสนุน การทำงาน เป็นต้น

เมื่อมีการเปลี่ยนบทบาทการอนุมัติหลักสูตรมาที่ระดับจังหวัดแล้วนั้น อาจต้องส่งเสริมให้ บทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาสามารถจะอนุมัติหลักสูตรได้ในเบื้องต้น เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการ ในสถานศึกษา ทั้งนี้สถานศึกษาที่มีความพร้อม เช่น องค์กรประกอบของคณะกรรมการสถานศึกษานั้น มีผู้ที่มี ความรู้ความสามารถด้านหลักสูตรอยู่ก็จะสามารถดำเนินการได้ เป็นต้น ซึ่งจะได้เปรียบสถานศึกษาที่ขาด ความพร้อมด้านบุคลากรเพราะอาจไม่เอื้อต่อกระบวนการอนุมัติหลักสูตรสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ

4.2.4 ข้อเสนอเชิงนโยบาย

ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มสะท้อนปัญหาที่พบระหว่างการปฏิบัติงาน เชื่อมโยงไปสู่ข้อเสนอ เชิงนโยบาย โดยข้อเสนอนี้ หากนำไปปรับปรุงกระบวนการดำเนินการของส่วนกลาง และส่วนงานต่าง ๆ ที่ขับเคลื่อน งานเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะในสถานศึกษาจะเป็นประโยชน์ ส่งเสริมให้ บรรยากาศการขับเคลื่อนงานเป็นไปในทางบวก โดยเสนอไว้ ดังตารางที่ 27

ตารางที่ 27 แสดงการเชื่อมโยงปัญหาที่พบระหว่างการปฏิบัติงานไปสู่ข้อเสนอเชิงนโยบาย

ปัญหาที่เกิดขึ้น	ข้อเสนอเชิงนโยบาย
<p>ด้านความสามารถของผู้บริหาร และครูในสถานศึกษา ที่จำเป็นต่อการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ฐานสมรรถนะ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ผู้บริหารและครู ยังขาดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการออกแบบ กระบวนการพัฒนา หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ 2) ผู้บริหารและครู ขาดความเข้าใจ และความมั่นใจต่อการนำกรอบหลักสูตรไปใช้ ว่ามีลักษณะบังคับ หรือยืดหยุ่นอย่างไร 3) ผู้บริหารไม่ทราบบทบาทที่แน่ชัด รวมถึง กลไกการจัดการบริหารหลักสูตรระดับ โรงเรียน 4) ครูขาดความสามารถด้านการจัดการเรียน การสอนแบบบูรณาการ หรือการจัดทำ หน่วยบูรณาการที่ต้องนำชุมชน ท้องถิ่น เข้ามาเกี่ยวข้อง 	<ul style="list-style-type: none"> ● จัดให้มีการพัฒนาผู้บริหาร และครูให้รับทราบ (1) หลักการ แนวทาง วิธีการออกแบบ กระบวนการ พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ (2) การวัดและ ประเมินผลระดับห้องเรียน การจบหลักสูตร (3) ขอบเขต อำนาจการจัดการตนเองของโรงเรียน อาจจัดโดยตรง ที่สถานศึกษา การรวมกลุ่มของสถานศึกษา เขตพื้นที่ แต่ไม่ควรจัดเป็นกลุ่มขนาดใหญ่จนเกินไป ทั้งนี้ สามารถ พัฒนาสมรรถนะครู และผู้บริหาร ควบคู่กับการพัฒนา สมรรถนะผู้เรียน ● ส่งเสริมระบบกลไกการพัฒนาอย่างต่อเนื่องให้แก่ ครูใหม่ ให้มีความรู้ความเข้าใจอย่างต่อเนื่องในการพัฒนา สมรรถนะผู้เรียน ● พัฒนาผู้บริหารให้มีความรู้ความเข้าใจในการพัฒนา หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ และการบริหารจัดการ หลักสูตรระดับโรงเรียน ● สร้างระบบให้ผู้ที่เกี่ยวข้องต่อการพัฒนาหลักสูตรเกิด ทัศนคติที่ดี ชุมความคิดเติบโต ความเป็นผู้นำทางวิชาการ เพื่อขับเคลื่อนกระบวนการจัดทำหลักสูตรการเรียน การสอน ไม่มีแรงกดดัน และมีแรงบันดาลใจใฝ่สัมฤทธิ์ ● การพัฒนาการผลิตครู และผลิตผู้บริหารให้มีความรู้เรื่อง การบริหารจัดการหลักสูตรและการสอน และสมรรถนะ ผู้เรียน ● ทำให้หลักสูตรการผลิตผู้บริหารและผลิตครูมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรฐานสมรรถนะ ● มีแนวทางที่หลากหลายให้ครูเข้าใจการจัดการกระบวนการ เรียนรู้ฐานสมรรถนะ (CBI) อย่างแท้จริง โดยอาจให้ แนวทาง/ วิธีการเรียนการสอนจากหลากหลายบริบท เพื่อ เสริมสร้างความมั่นใจในการสอนแก่ครู
<p>ด้านการจัดสรรทรัพยากรในสถานศึกษา</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) กรณีที่มีการเปลี่ยนแปลง โยกย้ายผู้บริหาร ครู ส่งผลให้ความต่อเนื่องในการพัฒนา การเรียนการสอนฐานสมรรถนะชะงักลง 2) ขาดงบประมาณ สื่อ เทคโนโลยี ในการ ดำเนินงาน 	<ul style="list-style-type: none"> ● ส่งเสริมให้พื้นที่ สถานศึกษา วิเคราะห์ฐานทุนของโรงเรียน นำมาสู่การรู้ต้นทุนทรัพยากรการจัดการศึกษา ทั้งนี้ ส่วนกลางต้องจัดสรรงบประมาณ (Block Grant) สื่อ เทคโนโลยีมาสนับสนุนโดยคำนึงถึงความต้องการจำเป็น ของโรงเรียนเป็นหลัก ไม่ใช่ค่าถึงบนฐานของขนาดโรงเรียน ● เปิดโอกาสให้โรงเรียนออกแบบแนวทางปฏิบัติการระดม ทรัพยากรในพื้นที่เพื่อนำมาใช้จัดการศึกษา

ตารางที่ 27 แสดงการเชื่อมโยงปัญหาที่พบระหว่างการปฏิบัติงานไปสู่ข้อเสนอเชิงนโยบาย (ต่อ)

ปัญหาที่เกิดขึ้น	ข้อเสนอเชิงนโยบาย
<p>ด้านการส่งเสริม สนับสนุน เอื้ออำนวย ให้การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ภายใต้ภาระงานที่ครูเผชิญในปัจจุบันทำให้เกิดการสนับสนุน ส่งเสริมร่วมกันเองในโรงเรียนเป็นไปได้น้อย 2) การสนับสนุนด้านวิชาการจากผู้เชี่ยวชาญเกิดขึ้นในระดับเขตพื้นที่ หรือกองการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไม่เกิดขึ้นในระดับโรงเรียน ทำให้บางครั้งโรงเรียนอาจเชื่อมโยงองค์ความรู้ไปสู่การปฏิบัติไม่ได้ 	<ul style="list-style-type: none"> • สร้างระบบโค้ช (Coaching) ระบบพี่เลี้ยง (Mentoring) เพื่อช่วยพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะให้ครู ซึ่งอาจเกิดจากการร่วมมือของครูด้วยกันเองในโรงเรียน ชำมโรงเรียน หรือความร่วมมือจากนักวิชาการและศึกษานิเทศก์ • จัดหาผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ มาพัฒนาครูผู้บริหารอย่างต่อเนื่อง ในระดับโรงเรียน หรือกลุ่มโรงเรียน กำหนดให้ต้องมาติดตาม ช่วยเหลือโรงเรียนเป็นระยะ และมีการทบทวนอยู่เสมอ • สนับสนุนข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการเรียนการสอนฐานสมรรถนะ เครื่องมือการวัดและประเมินผล เทคโนโลยีช่วยเหลือครูที่นำมาใช้ในโรงเรียนให้การสอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
<p>ด้านความเสถียรภาพ ความมีเอกภาพ ของนโยบาย คำสั่ง เกณฑ์ องค์ความรู้ ที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานของ ผู้รับปฏิบัติ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) คำสั่ง เกณฑ์ในแต่ละระดับไม่ตรงกัน จนทำให้ผู้รับปฏิบัติเกิดความสับสน 2) ความล่าช้าของการสั่งการทำให้การดำเนินงานเป็นไปไม่ได้ไม่ตรงตามแผนการดำเนินงาน (Road Map) ของโรงเรียน 3) องค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ของสถานศึกษาและผู้เชี่ยวชาญไม่ตรงกัน ทำให้เกิดความสับสนในการนำองค์ความรู้ไปใช้ 	<ul style="list-style-type: none"> • หน่วยงานส่วนกลางมีแนวปฏิบัติที่ชัดเจน ไม่เปลี่ยนแปลงแนวปฏิบัติไปโดยไม่จำเป็น มุ่งทำงานเหมือนเป็นคณะทำงานเดียวกัน มีความเห็นอกเห็นใจ และมีเป้าหมายเดียวกัน • หน่วยงานส่วนกลางเอื้ออำนวยให้เกิดวัฒนธรรมการอำนวยความสะดวก ไม่ใช่การสั่งการ เพื่อลดแรงกดดันที่เกิดขึ้นกับผู้รับปฏิบัติ • กำหนดองค์ความรู้เกี่ยวกับการศึกษาฐานสมรรถนะ หลักสูตรฐานสมรรถนะ การวัดและประเมินผลฐานสมรรถนะ ให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน โดยมีฐานข้อมูลกลางเพื่อให้เข้าไปค้นหาความรู้จะเป็นประโยชน์อย่างมาก
<p>ด้านการสื่อสารต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการศึกษา</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ส่วนกลางสื่อสารวาระการดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะสู่สังคมน้อย ทำให้ไม่เกิดการตื่นตัว 2) สถานศึกษาไม่มีความมั่นใจในการประกาศใช้หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ เพราะไม่เป็นไปตามการศึกษากระแสหลักของประเทศ ส่งผลให้ผู้ปกครองขาดความมั่นใจในหลักสูตรที่ยังไม่มีการรับรอง และประกาศใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะ 	<ul style="list-style-type: none"> • ควรมีการสื่อสารทำความเข้าใจกับสังคมผู้ปกครองผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการศึกษา ให้เข้าใจตรงกันในการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรฐานสมรรถนะ หรือแจ้งแนวโน้มที่แน่นอนจากส่วนกลางที่มีต่อการประกาศใช้หลักสูตรดังกล่าวในอนาคต • ควรสื่อสารถึงผลลัพธ์ ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรมที่จะเกิดต่อผู้เรียน โดยเชื่อมโยงให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรจะส่งผลกระทบต่อพัฒนาประเทศไทยอย่างไร

4.3 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายด้านต่าง ๆ

ส่วนนี้จะนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับหน่วยงานระดับส่วนกลาง และส่วนจังหวัด/พื้นที่ รวมถึงข้อเสนอแนะด้านอื่น ๆ รายละเอียด ดังนี้

4.3.1 ข้อเสนอแนะในการทำงานของหน่วยงานส่วนกลาง

การสนับสนุนการทำงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของโรงเรียนนั้น หน่วยงานส่วนกลาง ซึ่งประกอบด้วยหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานสนับสนุน และหน่วยงานที่เป็นหน่วยรับผิดชอบในการพัฒนากรอบหลักสูตร ควรดำเนินการ ดังนี้

1) การจัดระบบกลไกการทำงานที่ชัดเจน และการกำหนดผู้ปฏิบัติงานที่ครอบคลุมภาระงาน

ระบบกลไกการทำงานของหน่วยงานส่วนกลาง ทั้งหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานสนับสนุน และหน่วยงานที่เป็นหน่วยรับผิดชอบในการพัฒนากรอบหลักสูตร ควรสนับสนุนการทำงานระดับจังหวัด/พื้นที่ และระดับสถานศึกษา มีหลายประการที่สำคัญ คือ 1) ระบบกลไกการสื่อสาร สร้างความเข้าใจ และการรวบรวมเผยแพร่แหล่งเรียนรู้ 2) ระบบกลไกการพัฒนาผู้อำนวยการช่วยเหลือ และดำเนินการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ 3) ระบบกลไกการปรับปรุงระเบียบกฎเกณฑ์ให้เอื้อต่อการทำงาน และ 4) ระบบกลไกการวิจัย ติดตาม ช่วยเหลือ และสนับสนุนการทำงานของหน่วยปฏิบัติ

ในส่วนการกำหนดผู้ปฏิบัติงานที่ชัดเจนจะทำให้เกิดการขับเคลื่อนการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะหน่วยงานต้นสังกัดนั้น ควรจัดตั้งทีมอำนวยการทำงานเพื่อทำหน้าที่ในการวางแผน ตัดสินใจ สั่งการ ควบคุมระบบการทำงาน และการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพสูง ประกอบด้วย ผู้บริหารและทีมงานที่มีประสบการณ์ด้านบริหารวิชาการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พร้อมจะทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง สามารถเชื่อมโยงงานและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ตรงจุด และมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ควรจัดให้มีผู้รับผิดชอบเฉพาะงาน และกำหนดรายละเอียดภารกิจอย่างชัดเจน เอื้อต่อการขับเคลื่อนงานของคณะทำงานระดับจังหวัด/พื้นที่ และสถานศึกษา เช่น 1) ผู้รับผิดชอบด้านการสื่อสารข้อมูล 2) ผู้รับผิดชอบด้านการกลั่นกรองหลักสูตร 3) ผู้รับผิดชอบด้านการติดตามประเมินผลและถอดบทเรียนการทำงาน และ 4) ผู้รับผิดชอบการดูแลและปรับปรุงระเบียบกฎเกณฑ์ให้เอื้อต่อการทำงาน

2) การจัดทำกรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และคู่มือ/แนวทางการทำงาน

หน่วยงานที่เป็นหน่วยรับผิดชอบในการพัฒนากรอบหลักสูตร ควรทบทวนรายละเอียดกรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและคู่มือ/แนวทางการทำงาน ควรมีความชัดเจน เข้าใจง่าย ผู้เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ในการสนับสนุนให้สถานศึกษาพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะให้สำเร็จได้ไม่ยากเกินไป และควรมีการจัดทำรายละเอียดการทำงานในภาพรวมตลอดแนว มีการกำหนดระยะเวลาในการพัฒนาหลักสูตร (Curriculum Cycle) กำหนดปฏิทินกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้ชัดเจน เพื่อเป็นข้อมูลสำคัญให้หน่วยงานระดับจังหวัด/พื้นที่ และสถานศึกษาวางแผนรองรับการดำเนินการให้สอดคล้องกันทั้งระบบ

3) การจัดระบบการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง

หน่วยงานต้นสังกัด ควรมีการจัดระบบการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง (Continuing Professional Development) โดยต้องวางระบบการพัฒนาบุคลากรทุกกลุ่ม ตลอดจนกำหนดกลยุทธ์การทำงานที่มีความเชื่อมโยงการทำงานของบุคลากรกลุ่มต่าง ๆ อีกทั้ง วางแนวทางการขยายผลของการพัฒนาบุคลากร โดยอาจจะมีการจัดทำหลักสูตรอบรม หรือกำหนดแนวทางการพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกกลุ่ม ให้ชัดเจนครอบคลุมทั้งเนื้อหาสาระ วิธีการ และกลุ่มบุคคล ทั้งคณาจารย์ วิทยากร ผู้สนับสนุนการทำงาน ของโรงเรียน คณะทำงานประสานงาน และอำนวยความสะดวกระดับจังหวัด คณะทำงานผู้กำกับการหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ และบุคลากรกลุ่มต่าง ๆ

4) การจัดทำกฎหมาย ระเบียบ ประกาศ ที่เกี่ยวข้องให้มีความชัดเจน สอดคล้องกับการใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะ

หน่วยงานต้นสังกัดควรจัดทำกฎหมาย ระเบียบ ประกาศ ที่เกี่ยวข้องให้มีความชัดเจน จัดระบบการสื่อสาร และการเข้าถึงแหล่งความรู้ที่เหมาะสม จะทำให้เกิดการปฏิบัติที่สอดคล้องตรงกัน ควรมีการตีความ อธิบายขยายความ เพื่อป้องกันความสับสนในการใช้กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ นั้น ๆ

5) การจัดทำฐานข้อมูลสำคัญทั้งข้อมูลทางวิชาการ และการทำงาน

หน่วยงานต้นสังกัดควรมีการจัดทำฐานข้อมูลสำคัญ ทั้งข้อมูลทางวิชาการ และการทำงาน ของจังหวัด/ พื้นที่ในมิติต่าง ๆ ให้พร้อมสำหรับสถานศึกษาในสังกัดสามารถเลือกปรับใช้ให้เหมาะสม และควรจัดทำฐานข้อมูลของสถานศึกษาด้านแบบในสังกัดที่มีบริบทแตกต่างกัน ที่สามารถพัฒนาหลักสูตรและใช้หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะได้ดีในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน นอกจากนี้ อาจจะมีการจัดทำฐานข้อมูลวิทยากร ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญที่มีความสามารถในการพัฒนาหรือสนับสนุนโรงเรียนในการทำหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ

6) การจัดพี่เลี้ยงที่มีความพร้อมในการสนับสนุน ตลอดจนการจัดให้มีระบบการพัฒนาพี่เลี้ยงในลักษณะการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานอย่างต่อเนื่อง

หน่วยงานต้นสังกัด ควรจัดพี่เลี้ยงที่มีความพร้อมทั้งความรู้ คุณลักษณะ และทักษะสำคัญ ในหลายลักษณะ เพื่อให้สามารถดำเนินการสนับสนุนสถานศึกษาอย่างทั่วถึง ต่อเนื่อง ครอบคลุม ทั้งการพัฒนาบุคลากร การสื่อสาร และให้คำชี้แนะในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ตลอดจนการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้

นอกจากนี้ ควรจัดให้มีระบบการพัฒนาพี่เลี้ยงในลักษณะการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานอย่างต่อเนื่อง ทั้งทางออนไลน์ และการประชุมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ที่สำคัญคือ เน้นการแลกเปลี่ยนเทคนิคการสนับสนุนช่วยเหลือโรงเรียนในช่วงต่าง ๆ ทั้งช่วงพัฒนาหลักสูตร ช่วงนำหลักสูตรไปใช้ และช่วงปรับปรุงหลักสูตร

7) การประสานเครือข่ายการทำงานเข้ามาสนับสนุนการทำงาน

หน่วยงานต้นสังกัด ควรประสานเครือข่ายการทำงานกับหน่วยงาน องค์กร หรือสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อประสานพลังการทำงานร่วมกันโดยเฉพาะในประเด็นเกี่ยวกับการสนับสนุนองค์ความรู้สำคัญ ความรู้เชิงการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะ และการสนับสนุนบุคลากรที่จะทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา พี่เลี้ยง ผู้หนุนเสริม การทำงานของบุคลากรทั้งในระดับส่วนกลาง

4.3.2 ข้อเสนอแนะในการทำงานของจังหวัด/ พื้นที่

ในการสนับสนุนการทำงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของโรงเรียนนั้น หน่วยงานส่วนจังหวัด/ พื้นที่ ควรดำเนินการ ดังนี้

1) การจัดทรัพยากรสนับสนุนการทำงานของโรงเรียน

ทรัพยากรสนับสนุนการทำงานของโรงเรียนมีหลายลักษณะ ดังนี้

1.1) ฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้อง โดยการออกแบบ และจัดทำให้ครอบคลุมเนื้อหาสาระสำคัญ สอดคล้องกับความต้องการ ทั้งองค์ความรู้ที่เป็นพื้นฐานสำคัญ เช่น การศึกษาฐานสมรรถนะ แนวคิดแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ โดยฐานข้อมูลต้องสอดคล้องกับความต้องการของสถานศึกษาให้เข้าถึงง่ายและมีความเป็นปัจจุบัน

1.2) เครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกันและกัน โดยมีจุดเน้นสำคัญ คือ การสร้างเครือข่ายการทำงาน และการจัดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกันและกันในหลายลักษณะ โดยแต่ละช่วงของการทำงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ หน่วยงานระดับจังหวัด/ พื้นที่ควรกำหนดประเด็นในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเครือข่ายที่แตกต่างกัน อีกทั้ง มีความหลากหลายในการจัดช่องทาง/ วิธีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกันและกัน ทั้งการพบปะกันแบบเผชิญหน้า การแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบออนไลน์ และช่องทาง/ วิธีการอื่น ๆ

1.3) พี่เลี้ยงที่มีสมรรถนะในการหนุนเสริม เติมความรู้ และเสริมพลัง ต้องมีความพร้อมทั้งความรู้ คุณลักษณะ และทักษะสำคัญ เพื่อให้ดำเนินการสนับสนุนสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดผลงานที่มีคุณภาพ และผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องเห็นแนวทาง เกิดความตระหนัก และมีพลังใจในการทำงาน ซึ่งในการทำงานนั้น สิ่งที่ต้องตระหนัก คือ การจัดพี่เลี้ยงให้ดูแลอย่างทั่วถึง ต่อเนื่อง ครอบคลุมทั้งการให้คำชี้แนะในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ การนำหลักสูตรไปใช้ การแก้ปัญหา และการประสานงานกับเครือข่ายการทำงาน

1.4) ระบบกลั่นกรองหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ เพื่อให้ได้หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะที่มีคุณภาพ พร้อมนำไปใช้ในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน ในการทำงานกลั่นกรองหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะนั้น ควรมีแนวปฏิบัติ ดังนี้

การคัดสรรบุคลากรที่ทำหน้าที่กลั่นกรองหลักสูตร โดยจัดบุคลากรแต่ละชุดให้มีองค์ประกอบ และคุณลักษณะเหมาะสม

1.4.1) ศึกษาแนวคิด แนวทางการทำงาน ตลอดจนระเบียบ เกณฑ์การปฏิบัติในการกลั่นกรองหลักสูตรที่กำหนดขึ้น

1.4.2) ปฏิบัติการกลั่นกรองหลักสูตรตามเกณฑ์ที่กำหนด โดยมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในระหว่างทำงาน ในลักษณะที่เปิดโอกาสให้บุคลากรแต่ละคนนำประเด็นที่สงสัย/ ประเด็นที่ไม่สอดคล้องกับเกณฑ์ และนำกลยุทธ์ในการทำงานที่เกิดผลมานำเสนอเพื่อเรียนรู้ร่วมกัน

1.4.3) สรุปลองค์ความรู้/ แนวทางปฏิบัติที่ดี เพื่อนำไปใช้ในการทำงาน

1.4.4) จัดทำข้อสรุป ข้อสังเกต และข้อเสนอแนะต่อสถานศึกษา โดยใช้ภาษา/ ข้อความที่มีความชัดเจน เข้าใจง่าย สถานศึกษาสามารถปรับแก้หลักสูตรได้ตามที่เสนอแนะ โดยอาจจะดำเนินการ 2 ลักษณะ คือ 1) หากมีข้อกำหนดอย่างชัดเจนในเกณฑ์ ควรให้ข้อเสนอแนะอย่างเจาะจง 2) หากไม่มีข้อกำหนดอย่างชัดเจนในเกณฑ์ อาจจะเสนอหลักการ แนวคิดที่เหมาะสม และให้ข้อเสนอแนะกว้าง ๆ

2) การสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ

การสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ มีดังนี้

- 2.1) การเตรียมความพร้อมบุคลากรทุกกลุ่ม โดยเฉพาะครูและผู้บริหารโรงเรียน ให้เห็นความสำคัญในการพัฒนาสมรรถนะ และการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ
- 2.2) การสร้างความเข้าใจหลักการแนวคิด แนวทางที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนมีการฝึกปฏิบัติอย่างเข้มข้น โดยใช้วิธีการที่หลากหลายแก่บุคลากรทุกกลุ่ม
- 2.3) การเตรียมทีมพี่เลี้ยงทางวิชาการให้มีความพร้อมในการสนับสนุนการทำงานของทุกโรงเรียน
- 2.4) การสนับสนุนข้อมูลพื้นฐานในการทำหลักสูตรที่เป็นบริบทส่วนกลาง และส่วนจังหวัด
- 2.5) การสนับสนุนโรงเรียนในการจัดหา และจัดระบบข้อมูลพื้นฐานในการทำหลักสูตรที่เป็นบริบทท้องถิ่น ชุมชน และข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
- 2.6) การมีส่วนร่วมร่างหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ วางระบบการบริหารจัดการ และติดตามผลการนำหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะไปใช้ประเมินผล และปรับหลักสูตร
- 2.7) การมีส่วนร่วมในการวางระบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา และจัดพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่ายการทำงานต่าง ๆ

4.3.3 ข้อเสนอแนะด้านอื่น ๆ

ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะนั้น สถานศึกษาควรดำเนินการ ดังนี้

1) ด้านการจัดระบบกลไกสนับสนุนการดำเนินการ

ระบบกลไกสนับสนุนการดำเนินการที่สถานศึกษาควรจัดให้มีขึ้น มีดังนี้

1.1) ระบบกลไกด้านการเสริมสร้างแรงจูงใจ ความรู้ และทักษะสำคัญแก่บุคลากร

การสร้างแรงจูงใจในการทำงาน การสร้างความตระหนัก การเห็นความสำคัญ และมั่นใจในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะนั้น หากสามารถพัฒนาให้เกิดแก่บุคลากรทุกกลุ่มทุกฝ่ายในช่วงต้นก็จะทำให้การทำงานราบรื่น ซึ่งควรเริ่มต้นจากการสำรวจความต้องการ ความสนใจ และปัญหาของบุคลากร โดยพัฒนาให้สอดคล้องกับความต้องการ และเน้นการพัฒนาบุคลากรผ่านการปฏิบัติจริงอย่างต่อเนื่อง ระบบกลไกด้านการเสริมสร้างแรงจูงใจ ความรู้ และทักษะสำคัญแก่บุคลากร มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะส่งผลให้การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของโรงเรียนเกิดความสำเร็จ ในการดำเนินการ อาจจะทำโดยทีมงานในโรงเรียน โดยนักวิชาการภายนอกโรงเรียน หรือทำร่วมกับเครือข่ายการเรียนรู้ ทั้งที่เป็นกลุ่มบุคคล และองค์กรต่าง ๆ

1.2) ระบบกลไกด้านการสนับสนุนทรัพยากรสำคัญ

การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของโรงเรียนนั้น จำเป็นต้องใช้ทรัพยากรหลายอย่างแตกต่างกันไปจากเดิม เพื่อให้ครูมีความพร้อมในการพัฒนาตนเอง และออกแบบ/จัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสมรรถนะ และเพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสเกิดคุณลักษณะ ทักษะ และความรู้ สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งต้องอาศัยทรัพยากรหลายอย่าง ทั้งสื่อ แหล่งเรียนรู้ สถานที่ สถานการณ์ต่าง ๆ ระบบกลไกด้านการสนับสนุนทรัพยากรจึงเป็นระบบที่ให้ความสำคัญในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนของโรงเรียน โดยเริ่มต้นจากการสำรวจทรัพยากรที่จำเป็นต้องใช้ในการทำงาน ทั้งทรัพยากร

สำหรับการเรียนรู้ของบุคลากร การเรียนรู้ของนักเรียน การทำงานร่วมกับเครือข่ายต่าง ๆ ตลอดจนการวางแผนให้ได้มาซึ่งทรัพยากรสำคัญนั้น ๆ อาจจะใช้วิธีการจัดสรรงบประมาณของโรงเรียน หรือการแสวงหาทรัพยากรจากหน่วยงาน/ องค์กรในระดับต่าง ๆ หรืออาจจะเป็นการใช้ทรัพยากรร่วมกันกับหน่วยงาน/ องค์กรในระดับต่าง ๆ ที่เป็นกัลยาณมิตร

1.3) ระบบกลไกด้านการสร้างเครือข่ายและหุ้นส่วนการเรียนรู้

ระบบกลไกด้านการสร้างเครือข่ายและหุ้นส่วนการเรียนรู้เป็นระบบกลไกที่จะทำให้เกิดภาพการจัดการศึกษาที่พึงประสงค์ ที่สะท้อนความร่วมมือกันในการจัดการศึกษา เครือข่ายและหุ้นส่วนการเรียนรู้มีหลายลักษณะ ทั้งหุ้นส่วนการเรียนรู้ที่เป็นผู้ปกครองซึ่งเป็นหุ้นส่วนสำคัญช่วยพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนร่วมกับครู เมื่อผู้เรียนอยู่ที่บ้าน/ ในครอบครัว หรือเครือข่ายการเรียนรู้ที่เป็นบุคคล/ องค์กร/ สถานประกอบการในระดับชุมชนและองค์กร ที่เข้ามาช่วยพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนร่วมกับครู ทั้งในลักษณะการเป็นแหล่งเรียนรู้ดูงาน จัดสถานการณ์ที่ช่วยในการพัฒนาสมรรถนะและประเมินสมรรถนะผู้เรียน การสร้างเครือข่ายและหุ้นส่วนการเรียนรู้จะเกิดผลก็ต่อเมื่อผู้เป็นเครือข่ายและหุ้นส่วนการเรียนรู้มีความเข้าใจแนวคิด แนวทางการพัฒนาสมรรถนะนักเรียน จึงต้องมีการปรับแนวคิดมุมมองในการทำงานร่วมกันในช่วงต้น และจัดประสบการณ์ต่าง ๆ ให้ได้เรียนรู้อย่างลึกซึ้ง นอกจากนี้ ต้องจัดระบบการทำงานแบบมีส่วนร่วมทั้งกระบวนการ ตั้งแต่ร่วมวางแผนการทำงาน ร่วมพัฒนาหลักสูตร และวางแผน ติดตาม กำกับ ช่วยเหลือในการใช้หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ

1.4) ระบบกลไกด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ระบบกลไกด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นกลไกที่จะทำให้ครูผู้สอนเกิดการพัฒนาสมรรถนะด้านต่าง ๆ เน้นการเรียนรู้ร่วมกันผ่านเทคนิค วิธีการ และเครื่องมือต่าง ๆ ระบบกลไกนี้มีทั้งในลักษณะการจัดตั้งอย่างเป็นทางการ และเป็นระบบกลไกที่ดำเนินการอย่างเป็นธรรมชาติ/ ดำเนินการเป็นวิถีปกติของบุคลากรในโรงเรียน ซึ่งมักจะเกิดขึ้นเมื่อครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องตระหนักในความสำคัญและประโยชน์จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จึงกำหนดและจัดสรรเวลา วิธีการ กลุ่มผู้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันขึ้นมาเอง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เกิดผลควรจัดหลายรูปแบบ เช่น การจัดระบบแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านสื่อเทคโนโลยี การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นกลุ่มเล็ก ๆ เป็นการจัดระบบแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในโรงเรียน เป็นการจัดระบบแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่มีการผสมผสานความรู้กัน ทั้งบุคลากรภายในและภายนอกโรงเรียน และอาจจะเป็นในลักษณะการจัดระบบแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคลากรของเครือข่ายโรงเรียนก็ได้

2) ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ

ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะนั้น สถานศึกษาควรดำเนินการ 2 ส่วน คือ เตรียมความพร้อมในการพัฒนาหลักสูตร และการจัดทำรายละเอียดหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ดังนี้

2.1) การเตรียมความพร้อมในการพัฒนาหลักสูตร

ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ โรงเรียนต้องมีการเตรียมความพร้อม 4 ด้าน คือ ความพร้อมของบุคลากร ความพร้อมด้านการเรียนรู้แนวคิดสำคัญที่เป็นพื้นฐานในการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะ ความพร้อมด้านการเรียนรู้กรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการจัดเตรียมข้อมูลบริบทพื้นฐานที่จำเป็นระดับต่าง ๆ รายละเอียด ดังนี้

2.1.1) ด้านความพร้อมของบุคลากร การเตรียมความพร้อมด้านนี้ครอบคลุม ทั้งความพร้อมด้านทัศนคติ มุมมองในการทำงาน รวมทั้งการทำให้บุคลากรทุกฝ่ายพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง มีกรอบคิด วิสัยทัศน์ และความเข้าใจ ในบทบาทหน้าที่ที่ต้องเปลี่ยนแปลงไป และตระหนักถึงความสำคัญของการร่วมมือกันทำงานตามบทบาทหน้าที่ของตน เพื่อความสำเร็จในการพัฒนาหลักสูตร นอกจากนี้ ต้องเตรียมความพร้อมให้บุคลากรมีความรู้ และทักษะจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตร และนำหลักสูตรไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียน

2.1.2) ด้านการเรียนรู้แนวคิดสำคัญที่เป็นพื้นฐานในการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะ การเตรียมความพร้อมด้านนี้ มีทั้งการจัดให้มีสื่อเอกสารและแหล่งเรียนรู้ ตลอดจนการจัดกระบวนการสร้างความรู้ ความเข้าใจ แนวคิดสำคัญที่เป็นพื้นฐานในการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะ ทั้งความหมายของสมรรถนะ ลักษณะหลักสูตรฐานสมรรถนะ การเรียนการสอนฐานสมรรถนะ และการวัดและประเมินผลฐานสมรรถนะ ตลอดจนรายละเอียดอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.1.3) ด้านการเรียนรู้กรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นข้อกำหนดระดับชาติที่สถานศึกษาต้องใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ การเตรียมความพร้อมด้านการเรียนรู้กรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพราะกรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นข้อมูลที่เป็นข้อกำหนดขั้นต่ำที่เป็นข้อมูลตั้งต้น ซึ่งโรงเรียนจะต้องนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร การเตรียมความพร้อมด้านนี้มุ่งให้บุคลากรมีข้อมูลพื้นฐานว่า ข้อกำหนดขั้นต่ำที่เป็นข้อมูลตั้งต้นที่โรงเรียนจะต้องนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร มีอะไรบ้าง ข้อมูล/ มโนทัศน์ ที่กำหนดมีความหมาย หรือจะสามารถนำมาสู่การปฏิบัติ ทั้งในส่วนของพัฒนาหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้ได้อย่างไร ตลอดจนมีเงื่อนไข กฎ ระเบียบ และแนวทางใดบ้างที่กำหนดไว้อย่างเจาะจง หรือเป็นข้อกำหนดที่เปิดกว้างให้โรงเรียนสามารถดำเนินการได้อย่างอิสระ

2.1.4) ด้านการเตรียมข้อมูลบริบทพื้นฐานที่จำเป็นระดับต่าง ๆ ในทุกมิติ การเตรียมความพร้อมด้านนี้มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะข้อมูลบริบทพื้นฐานที่จำเป็นจะทำให้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีความเฉพาะตัว มีเอกลักษณ์สอดคล้องกับสภาพความต้องการและแนวโน้มในการพัฒนาท้องถิ่น ชุมชน ในอนาคต

2.2) การจัดทำรายละเอียดของหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ

ในการจัดทำรายละเอียดของหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะนั้นอาจจะมีการทำงานแตกต่างกันในหลายลักษณะ ในส่วนนี้จะนำเสนอการทำงานใน 3 ประเด็น ดังนี้ 1) มีการดำเนินการจัดทำหลักสูตร อาจจะมีการดำเนินการโดยผู้เกี่ยวข้องทุกคน หรือยกวางโดยทีมแกนนำ แล้วนำมาพิจารณาร่วมกันก็ได้ 2) แนวทางในการจัดทำหลักสูตร สถานศึกษาอาจจะมีการเริ่มต้นแตกต่างกัน โดยอาจจะเริ่มต้นจากการออกแบบและจัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะ จนเข้าใจอย่างชัดเจน แล้วจึงนำประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้มาจัดทำรายละเอียดของหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ หรืออาจจะจัดทำรายละเอียดของหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะก่อน แล้วจึงดำเนินการอย่างต่อเนื่องในการนำหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนก็ได้ 3) องค์ประกอบของหลักสูตร การกำหนดองค์ประกอบอาจจะแตกต่างกันตามจุดเน้นและอัตลักษณ์ของสถานศึกษา ในส่วนหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา มีการกำหนดรายละเอียด 7 ด้าน และในการจัดทำรายละเอียดแต่ละด้านควรพิจารณาข้อมูล ดังนี้

ด้านที่ 1 แนวคิด ข้อมูลพื้นฐาน และกระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

ฐานสมรรถนะ

สถานศึกษาต้องจัดทำรายละเอียดข้อมูลที่แสดงให้เห็นถึงที่มาของหลักสูตรสถานศึกษา ทั้งด้านแนวคิด หลักการ เหตุผล ของการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ บริบทของสถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น พื้นที่ จังหวัด นโยบายระดับชาติ และแนวโน้มการจัดการศึกษาในระดับสากล รวมถึงกระบวนการที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งข้อมูลในส่วนนี้จะ เป็นปัจจัยสำคัญในการนำมากำหนดแนวคิดหลักและวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา ซึ่งข้อมูลในส่วนนี้จะ เป็นปัจจัยสำคัญในการนำมากำหนดแนวคิดหลักและวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นบริบทในระดับต่าง ๆ และต้นทุนของสถานศึกษา

ด้านที่ 2 เป้าหมายและพันธกิจของสถานศึกษา

สถานศึกษาต้องจัดทำรายละเอียดข้อมูลในส่วนนี้ โดยเริ่มจากการทบทวนแนวคิดและข้อมูลพื้นฐานในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาจากข้อมูลด้านที่ 1 จากนั้น ทบทวนปรัชญาในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา และกำหนดแนวคิดหลัก (School Concept) ที่แสดงถึงจุดเน้นการจัดการศึกษา และเหมาะสมกับบริบท กำหนดวิสัยทัศน์ที่สอดคล้องกับปรัชญา แนวคิดหลัก และสะท้อนภาพอนาคตของสถานศึกษาที่พึงประสงค์อย่างชัดเจน รวมถึงกำหนดพันธกิจที่เป็นแนวทางหรือวิธีการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ที่กำหนด ครอบคลุมทั้งด้านการพัฒนาผู้เรียน การพัฒนาบุคลากร การบริหารจัดการ การระดมทรัพยากร และความร่วมมือ

ด้านที่ 3 แบบแผนของหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ

เมื่อสถานศึกษาได้ข้อมูลในด้านที่ 1 และด้านที่ 2 แล้ว จึงนำมาสู่การพัฒนาตัวหลักสูตรสถานศึกษาในด้านที่ 3 โดยนำข้อมูลจากด้านที่ 1 และด้านที่ 2 มาใช้เป็นฐานในการกำหนดจุดหมายของหลักสูตรคุณลักษณะของผู้เรียน สมรรถนะหลัก สารการเรียนรู้ ผลลัพธ์การเรียนรู้ ให้สอดคล้องกับจุดเน้นและวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา รวมทั้งตอบสนองต่อปัญหาความต้องการของผู้เรียนและชุมชน จากนั้นกำหนดการจัดรายสาระการเรียนรู้ โครงสร้างเวลาเรียน และนำมาสู่การจัดทำคำอธิบายรายสาระการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับจุดเน้นของสถานศึกษา และเน้นผลลัพธ์ คือ สมรรถนะของผู้เรียนที่สถานศึกษาต้องการ

ด้านที่ 4 แนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ

เมื่อสถานศึกษาจัดทำแบบแผนของหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะในด้านที่ 3 แล้ว จะเชื่อมโยงมาสู่แนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในด้านที่ 4 ได้แก่ แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่สถานศึกษานำมาใช้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดคุณลักษณะและสมรรถนะ ตามจุดหมายของหลักสูตรและจุดเน้นของสถานศึกษา โดยการจัดการเรียนรู้ที่สถานศึกษานำมาใช้จะต้องสอดคล้องกับหลักการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ ที่มุ่งเน้นการพัฒนาความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ และเจตคติ อย่างเป็นองค์รวมในการปฏิบัติงาน การเผชิญสถานการณ์ การแก้ปัญหา และการใช้ชีวิตอย่างเหมาะสมกับบริบท และนำไปสู่การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ ทั้งการประเมินเพื่อการพัฒนา (Formative Assessment) ที่ควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนการสอน และการประเมินเพื่อตัดสิน (Summative Assessment)

ด้านที่ 5 แนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ

สถานศึกษาจะต้องระบุวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ฐานสมรรถนะของสถานศึกษา ที่ครอบคลุมการประเมินเพื่อพัฒนา (Formative Assessment) และการประเมินเพื่อตัดสิน (Summative Assessment) รวมทั้งกำหนดเครื่องมือการวัดและประเมินผลในระดับการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน สถานศึกษาจะต้องกำหนดเกณฑ์การจบการศึกษาแต่ละระดับที่เปิดสอน และระบุวิธีการรายงานผลการเรียนของสถานศึกษาเพื่อส่งไปยังผู้เกี่ยวข้อง

ทั้งนี้ แนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ แนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ และแบบแผนของหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ จะต้องมีความสอดคล้องและสัมพันธ์กัน

ด้านที่ 6 แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรฐานสมรรถนะ

สถานศึกษาต้องกำหนดรายละเอียดการบริหารจัดการ เพื่อหนุนเสริมการนำหลักสูตรฐานสมรรถนะไปใช้ให้เกิดผลกับผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย การกำหนดวิธีการจัดชั้นเรียน การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การใช้สื่ออุปกรณ์และแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ รวมทั้งการกำหนดแผนงานด้านต่าง ๆ ทั้งด้านการพัฒนาบุคลากร ด้านการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับผู้เกี่ยวข้อง ด้านการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา และนวัตกรรมการบริหารจัดการศึกษา

ด้านที่ 7 หลักสูตรระดับชั้นเรียน

สถานศึกษาต้องจัดทำรายละเอียดโครงสร้างรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีลักษณะเป็นระบบครบวงจร ประกอบด้วย วัตถุประสงค์/ ผลลัพธ์การเรียนรู้ มโนธรรม และสาระการเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ และวิธีการวัดและประเมินผล ที่มีความสอดคล้องกัน ทั้งนี้ ควรมีการกำหนดสถานการณ์ งาน และกิจกรรมการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับหลักการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ และแนวทางที่สถานศึกษากำหนดตามเกณฑ์ด้านที่ 4 ซึ่งสามารถนำผู้เรียนไปสู่วัตถุประสงค์ที่ต้องการ

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การวิจัยศึกษากระบวนการและผลการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ในสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างระดับประถมศึกษา ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ฐานสมรรถนะ สถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรม 2) เพื่อศึกษาปัจจัย ระบบสนับสนุน และปัญหาอุปสรรค ในการทำงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรม และ 3) เพื่อจัดทำ ข้อเสนอเชิงนโยบายในด้านต่าง ๆ โดยสถานศึกษาที่เข้าร่วมในการวิจัยครั้งนี้มี 2 ลักษณะ คือ 1) สถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัด เชียงใหม่ ระยอง ศรีสะเกษ กาญจนบุรี สตูล ปัตตานี และนราธิวาส จำนวน 35 แห่ง โดยจำแนกเป็นสถานศึกษาที่หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะผ่านการพิจารณาให้ความเห็นชอบ จำนวน 14 แห่ง และเป็นสถานศึกษาที่หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะอยู่ระหว่างการพิจารณา ให้ความเห็นชอบ จำนวน 21 แห่ง และ 2) สถานศึกษาในพื้นที่ทั่วไปในจังหวัดฉะเชิงเทรา สงขลา บุรีรัมย์ และ กรุงเทพมหานคร จำนวน 5 แห่ง เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ มี 3 ลักษณะ คือ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบสนทนากลุ่ม การดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ ระยะเตรียมความพร้อมดำเนินการในช่วงเดือน พฤศจิกายน 2565 - มกราคม 2566 ระยะการเก็บข้อมูลดำเนินการในช่วงเดือน กุมภาพันธ์ - มิถุนายน 2566 และระยะการวิเคราะห์และสรุปข้อมูล จัดทำรายงานการวิจัย ดำเนินการในช่วงเดือนกรกฎาคม 2566 การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ใช้สถิติบรรยาย ได้แก่ ร้อยละ ร่วมกับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

สรุปผลการวิจัย

▶ ตอนที่ 1 ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปและบริบทพื้นฐานของพื้นที่ที่เข้าร่วมโครงการ

สถานศึกษาที่เข้าร่วมในการวิจัยครั้งนี้มี 2 ลักษณะ 1) สถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จังหวัด เชียงใหม่ ระยอง ศรีสะเกษ กาญจนบุรี สตูล ปัตตานีและนราธิวาส จำนวน 35 แห่ง โดยจำแนกเป็น สถานศึกษาที่หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะผ่านการพิจารณาให้ความเห็นชอบ จำนวน 14 แห่ง และเป็น สถานศึกษาที่หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะที่อยู่ระหว่างการพิจารณาให้ความเห็นชอบ จำนวน 21 แห่ง โดยแต่ละพื้นที่มีการกำหนดภาพอัตลักษณ์ของคุณภาพผู้เรียนในอนาคต และมีหลักการ แนวทางในการทำงาน ดังนี้

1.1 พื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ใช้กระบวนการวางแผนยุทธศาสตร์เชิงอนาคต (The Future of Strategic Planning) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ (พ.ศ. 2565 – 2569) ประกอบด้วย 4 ประเด็นยุทธศาสตร์ 12 ยุทธศาสตร์ ภายใต้วิสัยทัศน์ (Vision): “เชียงใหม่...นครแห่งนวัตกรรม การเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีความสุข”

1.2 พื้นที่จังหวัดระยอง มีแผนยุทธศาสตร์ขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดระยอง พ.ศ. 2565 - 2569 ด้วยวิสัยทัศน์ “สร้างพื้นที่ปฏิบัติการคิดค้นและพัฒนานวัตกรรมการศึกษาตามบริบทวิถีชีวิตคนระยอง ด้วยกรอบหลักสูตรจังหวัดระยอง (Rayong MARCO) ให้เป็น ‘สังคมแห่งการเรียนรู้สู่ระยองเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน’”

1.3 พื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ มีการขับเคลื่อนโดยใช้ฐานทุน และนำข้อมูลมาร่วมกันจัดทำเป็นกรอบหลักสูตรจังหวัดศรีสะเกษ SISAKEK ASTECS สำหรับเป็นกรอบการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ฐานสมรรถนะโรงเรียนนำร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาศรีสะเกษ การยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนนำร่อง โดยการปรับการเรียน เปลี่ยนการสอน ให้เป็นการจัดการเรียนรู้เชิงลึก (Active Learning) ผ่าน 7 นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ ที่มีผู้เชี่ยวชาญนวัตกรรม (Mentor) เป็นผู้ออกแบบวางแผนพัฒนาและติดตามให้คำปรึกษา (Coach) ในระดับโรงเรียนและห้องเรียน โดยแต่ละโรงเรียนจะเลือกนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่ตรงกับบริบทของตนเอง

1.4 พื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี มีการสร้างความเข้าใจในเป้าหมายและประเด็นยุทธศาสตร์การดำเนินงานของพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี กำหนดระบบงบประมาณเป็นกลไกสนับสนุนให้บรรลุผลอย่างเป็นรูปธรรม ปรับเปลี่ยนกระบวนการจัดการศึกษามุ่งจัดการศึกษาเพื่อความเท่าเทียมและทั่วถึง ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับทุกคน ปรับระบบการบริหารจัดการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพ พัฒนาศักยภาพผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้และทักษะในการสร้างและพัฒนานวัตกรรม โดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐาน

1.5 พื้นที่จังหวัดสตูล มีเป้าหมายการบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ยกกระดับผ่านนวัตกรรมพื้นที่โครงการฐานวิจัย การจัดการเรียนรู้บนฐานสังคมพหุวัฒนธรรมและพื้นที่จีโอพาร์ค มีการสร้างความเข้าใจพื้นที่นวัตกรรมให้ตรงกัน ให้เด็กเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา มีการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นภาคีในการจัดการเรียนรู้ จัดการศึกษาที่มุ่งเน้นให้เด็ก “รู้ได้ ทำได้ ใช้การปฏิบัติ และรักถิ่น”

1.6 พื้นที่จังหวัดปัตตานี มีวิสัยทัศน์ นวัตกรรมการศึกษา พัฒนาคุณภาพ สู่พลเมืองอัจฉริยะปัตตานี อย่างยั่งยืน การขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาใช้หลักการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ เอกชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ส่งเสริมสนับสนุนให้มีนวัตกรรมทางการศึกษาทั้งด้านการบริหาร และการจัดการเรียนรู้สู่การยกระดับคุณภาพผู้เรียนให้เป็น Smart Student สู่การเป็น Smart People ในอนาคต โดยมีภาพอนาคต คุณลักษณะเด็กปัตตานี คือ SMART+I

1.7 พื้นที่จังหวัดนราธิวาส มีเป้าหมายให้ผู้เรียนมีคุณธรรมและจริยธรรม มีทักษะในศตวรรษที่ 21 เติบโตด้านภาษาและอาชีพ เคารพในความต่าง ภายใต้จุดเน้น “นราอยู่...สู่สันติสุข” หลักสูตรและโครงสร้างเวลาเรียนมีความยืดหยุ่นให้สถานศึกษาสามารถออกแบบหลักสูตรที่อิงบริบทและสร้างสรรค์ความโดดเด่นของสถานศึกษาที่ตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น และจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้

1.8 สถานศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่อยู่นอกพื้นที่นวัตกรรมมีจำนวนทั้งสิ้น 5 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนสุจริต โรงเรียนประชาราษฎร์ โรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา โรงเรียนราชินีบน และโรงเรียนวรพัฒน์ ในกลุ่มโรงเรียนตัวอย่งนี้ เนื่องจากเป็นโรงเรียนนอกพื้นที่นวัตกรรม จึงมีลักษณะการทำงานแตกต่างไปจากโรงเรียนนำร่องในพื้นที่นวัตกรรม ทั้งการไม่มีหน่วยงาน/ คณะกรรมการขับเคลื่อนที่จะช่วยประสานงาน กำกับ ตรวจสอบการทำงาน และไม่มีการเสนอหลักสูตรผ่านคณะกรรมการกลั่นกรองหลักสูตรของสำนักบริหารพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา และไม่มีการเสนอหลักสูตรผ่านคณะกรรมการกลั่นกรองหลักสูตรของสำนักบริหารพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ลักษณะสำคัญของโรงเรียนทุกโรงคือการบริหารด้วยตนเองอย่างอิสระ มีการกำหนดอัตลักษณ์ วางกลยุทธ์

และจุดเน้นการทำงานที่ชัดเจน และที่สำคัญคือ ทุกโรงเรียนทำงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะแบบย้อนกลับ นั่นคือ โรงเรียนได้เริ่มต้นการทำงานโดยสร้างบุคลากรให้มีความรู้ ความเข้าใจ แนวคิด แนวทางในการจัดการศึกษาแนวใหม่ที่สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม เชื่อมโยงสู่การพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนตามนวัตกรรมที่เป็นจุดเน้นของโรงเรียน ทำให้บุคลากรมีความเข้าใจและมีทักษะในการจัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะ หลังจากนั้นโรงเรียนจึงถอดบทเรียน ช้อนประสบการณ์ และองค์ความรู้สำคัญมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ

นอกจากนี้ พบว่า สถานศึกษาในพื้นที่ทั่วไป มีจุดร่วมสำคัญซึ่งเอื้อต่อการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ดังนี้ 1) ทุกโรงเรียนมีต้นทุนพื้นฐานในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนอยู่แล้ว มีนวัตกรรมใหม่ที่นำมาใช้อย่างเกิดผล พัฒนาหลักสูตรในลักษณะการต่อยอดจากหลักสูตรเดิมโดยการวิเคราะห์งานเดิม และเสริมแนวคิดใหม่ให้สมบูรณ์ 2) การพัฒนาหลักสูตรดำเนินการโดยคณะกรรมการ/ ทีมงานส่วนหนึ่ง ดำเนินการบนหลักการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว และนำข้อมูลต้นทุน และแนวทางการทำงานที่ถอดบทเรียน/ ระดมความคิดจากครูผู้สอน 3) ครูผู้สอนเริ่มต้นจากการทำงานและเรียนรู้การพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน และถอดบทเรียนที่ได้สู่การพัฒนาหลักสูตร ซึ่งส่งผลดีต่อการนำหลักสูตรไปใช้ในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน 4) การพัฒนาหลักสูตรมีทั้งในลักษณะโรงเรียนยกร้างเองและมีนักวิชาการจากภายนอกเข้ามาร่วมให้ความคิด 5) มีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน ปรึกษาหารือกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทำให้เข้าใจเนื้องานและกระบวนการทำงาน และคลายกังวล และ 6) ผู้พัฒนาหลักสูตรมีความเข้าใจบริบทโรงเรียนและชุมชน มีการหารือและสร้างความเข้าใจร่วมกัน เปิดกว้าง คิดนอกกรอบ ให้หลักสูตรมีความพิเศษแตกต่าง และมีความเป็นเอกลักษณ์

▶ ตอนที่ 2 ผลการศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ สถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

2.1 การศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะในขั้นเตรียมการของสถานศึกษา (ก่อนการทำหลักสูตร) พบว่า

1) เหตุผลในการตัดสินใจทำหลักสูตร ของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ส่วนใหญ่ มีความต้องการในการจัดการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทเชิงพื้นที่ ในขณะที่โรงเรียนในพื้นที่ทั่วไป มีความต้องการในการเปลี่ยนแปลงการศึกษา แต่สถานศึกษาทั้งหมดมีความต้องการร่วมกัน คือ ต้องการพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะที่จำเป็นในอนาคต ผู้บริหารและครูเห็นความสำคัญในการเรียนรู้เพื่อนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของหลักสูตรฐานสมรรถนะ ประกอบกับมีความเชื่อว่า การเข้าร่วมพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาโรงเรียนจะมีอิสระในการดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการศึกษาได้มากกว่าโรงเรียนปกติ

2) การเตรียมความพร้อม ของสถานศึกษามีการเตรียมความพร้อมในหลากหลายด้าน ได้แก่ การสร้างความเข้าใจ และทำให้ผู้เกี่ยวข้องเห็นความสำคัญ การเตรียมความพร้อมและพัฒนาบุคลากร การปรึกษาผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญ การจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การศึกษาเอกสารและข้อมูลพื้นฐานด้านต่าง ๆ การเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะเพื่อให้ผู้บริหารและครูเกิดความรู้ความเข้าใจ จากนั้นมีการเตรียมคนและเตรียมความคิด ปรับกรอบความคิดของครูให้พร้อมในการเปลี่ยนแปลงและการทำงาน มีการเตรียมความพร้อมด้วยการศึกษาดูงาน/ ตัวอย่างหลักสูตรสถานศึกษาจากโรงเรียนอื่น ๆ เพื่อเป็นตัวอย่างสำหรับการดำเนินการ

2.2 การศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะในชั้นการดำเนินงานของสถานศึกษา

การดำเนินการทำงานพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาใน 7 ด้านนั้น สถานศึกษาส่วนใหญ่ให้ข้อมูลว่า ด้านที่ดำเนินการยากที่สุด คือ **ด้านแนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ รองลงมา คือ ด้านหลักสูตรระดับชั้นเรียน: ตัวอย่างหน่วยการเรียนรู้/ แผนการจัดการเรียนรู้ และด้านแนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ** ตามลำดับ

สถานศึกษาได้ดำเนินการในแต่ละด้าน ดังนี้

ด้านที่ 1 แนวคิด ข้อมูลพื้นฐานและกระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ

ดำเนินการศึกษาร่างกรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. วิเคราะห์โอกาสของโรงเรียนศึกษา/ วิเคราะห์สมรรถนะของผู้เรียนทั้ง 6 ด้าน ศึกษาการวัดและประเมินผลระดับสมรรถนะของผู้เรียนแต่ละระดับชั้น ศึกษาและดำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะเป็น 4 ช่วง ดังนี้ ช่วงที่ 1 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ช่วงที่ 2 การจัดทำหลักสูตรระดับชั้น ช่วงที่ 3 การใช้หลักสูตรเพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่สมรรถนะ และช่วงที่ 4 การนำผลการใช้หลักสูตรสู่การปรับปรุงกรอบหลักสูตรให้สมบูรณ์

ด้านที่ 2 เป้าหมายและพันธกิจของสถานศึกษา

ดำเนินการศึกษาเอกสาร บริบทของโรงเรียน ชุมชนแวดล้อมรอบ ๆ โรงเรียนเพื่อหาต้นทุนของสถานศึกษา พิจารณาหลักเกณฑ์และรายละเอียดของกรอบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ (DOE) ของจังหวัดและของชาติ เพื่อที่จะได้กำหนดเป้าหมาย วิสัยทัศน์หรือพันธกิจของโรงเรียน ให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน

ด้านที่ 3 แบบแผนของหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ

ดำเนินการศึกษาโดยการเทียบเคียงหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานแกนกลาง พ.ศ. 2551 กับหลักสูตรฐานสมรรถนะ โดยออกแบบรายวิชาให้เอื้อกับจุดเน้นของโรงเรียน และกำหนดจุดเน้น สมรรถนะ ผลลัพธ์การเรียนรู้ในแต่ละรายวิชา มีการออกแบบรายวิชาบูรณาการ แต่ยังคงประเมินผลเป็นรายวิชาเพื่อเทียบเคียงการวัดและประเมินผล และตัดสินผลการเรียนใน ปพ.1 ตามหลักสูตรปัจจุบัน

ด้านที่ 4 แนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ

กำหนดให้มีการพัฒนาครูด้วยการสร้างกรอบความคิด (Mindset) ใหม่ให้ครู ผ่านกระบวนการวิเคราะห์เชิงระบบ ศึกษาหาข้อมูล วิเคราะห์บริบท จัดการอบรม ทำความเข้าใจเรื่องหลักสูตร โครงสร้าง การออกแบบการจัดการเรียนรู้ นิเทศการสอน การประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับทีมเพื่อนครู ฝึกฝนครูผ่านชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ มีการ AAR, Feedback กระบวนการจัดการเรียนรู้ของครู และเพิ่มเติมความรู้ใหม่เป็นประจำสม่ำเสมอ จัดการโครงสร้างบริหารจัดการในโรงเรียน มีการจัดหาสื่อ อุปกรณ์ การวัดและประเมินผล การชื่นชม/ รางวัล และการเผยแพร่ แลกเปลี่ยนในระดับจังหวัด/ ประเทศ ฯลฯ แบ่งกลุ่มสายชั้น เน้นการเปลี่ยนแปลงวิธีการจัดการเรียนรู้ของครูจาก Passive Learning ให้เป็น Active Learning เปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนรู้เป็นแบบบูรณาการโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน Problem-based Learning (โดยไม่ใช้หนังสือสอน) เน้นกิจกรรมโครงงาน และการเรียนรู้แบบบูรณาการ

ด้านที่ 5 แนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ

ดำเนินการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ รับฟังและเข้ารับการอบรมจากผู้เชี่ยวชาญ ประชุมครู ร่วมระดมสมอง วางแผนการดำเนินการวัดและประเมินผล นำไปใช้

ประเมินผู้เรียนตามสภาพจริงและนำวิธีการ รวมถึงผลการประเมินมาพูดคุยและปรับปรุงร่วมกันผ่านชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ มีการทดลอง ออกแบบ ให้สอดคล้องตามความถนัดของครูผู้สอนและให้สอดคล้องตรงประเด็นในการวัดผล ปรับรูปแบบการประเมินเป็นระยะจนเห็นความเหมาะสมและสมบูรณ์ ศึกษาตัวอย่างจากโรงเรียนเครือข่าย โดยการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ 2 ส่วน คือ 1) วัดและประเมินผลการเรียนรู้อิงตามมาตรฐานตัวชี้วัดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 และ 2) วัดและประเมินผลสมรรถนะของผู้เรียนตามร่างกรอบหลักสูตรฐานสมรรถนะโดยการวัดผลส่วนใหญ่ เป็นการวัดผลอิงเกณฑ์และมีการเทียบเคียงกับหลักสูตรแกนกลางฯ พ.ศ. 2551 มีการใช้การประเมินตามสภาพจริง การประเมินผลงาน และแบบสังเกตพฤติกรรม มีการจัดทำคู่มือการวัดและประเมินผล โดยแบ่งเป็น 1) การประเมินเพื่อพัฒนา (Formative Assessment) ประเมินขณะเรียนรู้เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ และ 2) การประเมินเพื่อสรุปผลการเรียนรู้ (Summative Assessment)

ด้านที่ 6 แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรฐานสมรรถนะ

ดำเนินการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการจากโรงเรียนตัวอย่าง มีการปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ และติดตามข่าวสารการดำเนินการและความคืบหน้าในเรื่องของกรอบหลักสูตรการศึกษาฐานสมรรถนะเป็นระยะ มีการประชุมร่วมกับครูเพื่อวางระบบการทำงาน เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเป็นระยะ

ด้านที่ 7 หลักสูตรระดับชั้นเรียน: ตัวอย่างหน่วยการเรียนรู้/ แผนการจัดการเรียนรู้

ดำเนินการศึกษาแนวทางจากกรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. คณะครูทุกคนในโรงเรียนปรึกษาหาแนวทางการเขียนแผน จัดหน่วยการเรียนรู้ ให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน มีการปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ ศึกษานิเทศก์ ค้นหาตัวอย่างจากอินเทอร์เน็ต ศึกษาจากโรงเรียนตัวอย่าง มีการบูรณาการกับโครงงานฐานวิจัยหรือปรับจากแผนเดิมที่โรงเรียนเคยสอนมาก่อน

2.3 ลักษณะการจัดแบ่งบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาหลักสูตร

สถานศึกษาแต่ละแห่งมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างกันออกไป สถานศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาส่วนใหญ่กำหนดให้หน้าที่ในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรเป็นหน้าที่ของครูทุกคนในโรงเรียน โดยจะมีการพัฒนาอบรมให้ครูทุกคนมีส่วนร่วมกับการจัดทำหลักสูตร โดยมีโค้ชในพื้นที่ช่วยดูแลและเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กัน

ขณะที่สถานศึกษาในพื้นที่ทั่วไป ไม่ได้กำหนดให้การดำเนินการตามกระบวนการจัดทำหลักสูตรต้องเป็นหน้าที่ของครูทุกคน แต่สถานศึกษามีการจัดตั้งคณะกรรมการที่ดูแลและพัฒนา โดยเริ่มต้นจากการสร้างความเข้าใจร่วมกัน มีการระดมความคิดเห็นจากครูผู้สอนเกี่ยวกับภาพในอนาคต และแนวทางในการบริหารจัดการโรงเรียน จัดทีมแกนนำจัดทำร่างหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ โดยนำองค์ประกอบ 7 ด้าน มาใช้เป็นกรอบในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ และใช้สมรรถนะหลัก 6 ด้าน สมรรถนะเฉพาะ และผลลัพธ์การเรียนรู้ตามร่างกรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดองค์ประกอบของหลักสูตร และกำหนดสมรรถนะสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนที่เป็นเอกลักษณ์ของโรงเรียน นำร่างหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะมาให้คณะครูพิจารณาและนำมาใช้ในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน มีคณะกรรมการนำเสนอเพื่อการพิจารณาปรับเปลี่ยนข้อมูล และครูผู้สอนจัดทำรายละเอียดเนื้อหาวิชาและแนวการจัดประสบการณ์ที่จะทำให้เกิดสมรรถนะ

▶ ตอนที่ 3 ปัญหา อุปสรรค และปัจจัยสำคัญ และข้อเสนอแนะในการพัฒนาต่อเนื่อง

3.1 ปัญหาอุปสรรคในการทำงาน สรุปได้ดังนี้

- 1) ขาดความชัดเจนในเชิงนโยบาย และขาดการสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
- 2) กระบวนการทำผลลัพธ์การเรียนรู้ขั้นปีค่อนข้างมีข้อจำกัด โดยเฉพาะในส่วนของ การอธิบาย รายละเอียดพฤติกรรมของสมรรถนะที่สอดคล้องกับผลลัพธ์การเรียนรู้ช่วงชั้นและชั้นปี ทำให้ส่งผลกระทบต่อ การออกแบบหน่วยการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกัน
- 3) ปัญหาในการวัดและประเมินผล เมื่อนักเรียนมีการโอนย้าย หรือศึกษาต่อในสถานศึกษาอื่น
- 4) เวลาเรียนของหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะมีเพียง 900 ชั่วโมง ทำให้เกิดปัญหาในการเทียบโอนและรับนักเรียนเข้าเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษา
- 5) ครูขาดความเข้าใจและมีความกังวล เรื่องการทำแผนการเรียนรู้ และการนำไปใช้ในชั้นเรียน

3.2 ปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การพัฒนาหลักสูตรประสบความสำเร็จ

ปัจจัยสำคัญในการทำงานเพื่อให้เกิดความสำเร็จสรุปได้ ดังนี้

- 1) ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์กำหนดเป้าหมายชัดเจน มีความเป็นผู้นำทางวิชาการ ให้โอกาส พร้อมสนับสนุน และช่วยเหลือ
- 2) ครูและบุคลากรมีความเข้าใจและตระหนักเรื่อง การเปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนาตามแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน ให้ความร่วมมือ พร้อมเรียนรู้ และพร้อมพัฒนาไปด้วยกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นธรรมชาติเป็นปกติในการใช้ชีวิตในโรงเรียน
- 3) โรงเรียนใช้วิธีเรียนรู้จากหน้างาน และผ่านชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่ช่วยให้เกิดการ พัฒนาของครูทุกคน
- 4) มีการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือกันของครูอย่างชัดเจน โดยครูที่เข้ามาใหม่จะมีพี่เลี้ยง (Mentor) ที่ดีคอยช่วยให้เกิดการเรียนรู้ เกิดความเข้าใจ และครูใหม่ก็จะกลายเป็น Mentor ต่อไป
- 5) โรงเรียนมีแหล่งเรียนรู้ และการทำงานพัฒนาศักยภาพครู โดยมีการขยายผลฝึกครูให้กับโรงเรียนอื่นด้วย ทำให้ครูเกิดความภูมิใจมากขึ้น

3.3 ข้อเสนอแนะในการพัฒนาต่อเนื่อง

- 1) การสร้างเครือข่ายโค้ชและทีมวิชาการที่เข้มแข็งคอยช่วยเหลือสนับสนุนครูและโรงเรียนใน ทุก ๆ สังกัดอย่างทั่วถึง มีเครือข่าย ระบบ/ กลไก/ แนวทาง/ วิธีการ ที่ควรให้การสนับสนุนเพื่อให้การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะสำเร็จตามเป้าหมาย ได้แก่ การให้องค์ความรู้ ทั้งด้านการพัฒนาหลักสูตร และด้านการออกแบบการเรียนรู้ การสื่อสารสร้างความเข้าใจให้ครูและผู้เกี่ยวข้อง การจัดกระบวนการบริหารงาน ในการหาทีมแกนนำ การสร้างเครือข่ายเพื่อสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตร ทั้งผู้รู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น นักวิชาการ และด้านงบประมาณ การมีหน่วยงานที่เป็นพี่เลี้ยงทางวิชาการ การรวมตัวกันเพื่อสนับสนุนช่วยเหลือการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียน
- 2) การอบรมและการโค้ชในระบบที่ลงพื้นที่จริงจะมีประสิทธิภาพ เกิดความเข้าใจมากกว่า การออนไลน์ การอบรมที่เน้นย้ำเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ ต้องรู้สึก รู้จริง การเข้าใจบริบทโรงเรียนของตนเอง และมีใจเห็นความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ การไม่ยึดติดกรอบหลักสูตรเดิม การมองและพัฒนาหลักสูตรด้วยมุมมองใหม่ การสร้างความเข้าใจที่ทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคนรู้สึกที่กำลังพูด ภาษาเดียวกัน

3) การสร้างความชัดเจนเกี่ยวกับการวัดและประเมินผล การกำหนดแนวทาง และประเด็น การประเมินที่ชัดเจนจากส่วนกลาง การจัดระบบเทียบโอนประสบการณ์รายวิชาต่าง ๆ และการจัดระบบ การย้ายโรงเรียน

4) การประชาสัมพันธ์ขยายการรับรู้ สร้างความตระหนักในคุณค่าของหลักสูตรไปยังกลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะผู้ประกอบการที่จำเป็นต้องเปลี่ยนมุมมองการพัฒนาที่มุ่งสมรรถนะมากกว่าการสอบวัดความรู้

5) การจัดแนวทางการทำงานและระบบส่งเสริมจากหน่วยงานต้นสังกัดให้ชัดเจน โดยกำหนด เป็นปฏิทินในการดำเนินการร่วมกัน ที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

6) การสร้างพื้นที่เรียนรู้ บทเรียนการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาฐานสมรรถนะในบริบทต่าง ๆ

7) การทบทวนระบบการจัดสรรงบประมาณที่รองรับระบบนิเวศการเรียนรู้ ที่เอื้ออำนวย การเรียนรู้ฐานสมรรถนะของผู้เรียน รวมถึงงบประมาณในการพัฒนาวิชาชีพครูอย่างเข้มข้นให้สามารถ ออกแบบและจัดกิจกรรมเรียนรู้ฐานสมรรถนะได้

8) การพัฒนาผู้บริหารให้เป็นผู้นำทางวิชาการ สามารถสร้างความเชื่อมั่นให้ครูเกิดการยอมรับ และยินดีให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงาน

9) การสนับสนุนให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนที่นำร่องการใช้หลักสูตร เพื่อ เป็นการพัฒนาศักยภาพโรงเรียน ช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น และรวบรวมตัวอย่างหลักสูตรสถานศึกษา

▶ ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ในส่วนนี้จะนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับหน่วยงานระดับส่วนกลาง และส่วนจังหวัด/ พื้นที่รวมถึงข้อเสนอแนะด้านอื่น ๆ รายละเอียด ดังนี้

4.1 ข้อเสนอแนะในการทำงานของหน่วยงานส่วนกลาง

ในการสนับสนุนการทำงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของโรงเรียนนั้น หน่วยงาน ส่วนกลาง ซึ่งประกอบด้วยหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานสนับสนุน และหน่วยงานที่เป็นหน่วยรับผิดชอบ ในการพัฒนารอบหลักสูตร ควรดำเนินการดังนี้

4.1.1 การจัดระบบกลไกการทำงานที่ชัดเจน และการกำหนดผู้ปฏิบัติงานที่ครอบคลุมภาระงาน

ระบบกลไกการทำงานของหน่วยงานส่วนกลาง ทั้งหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงาน สนับสนุน และหน่วยงานที่เป็นหน่วยรับผิดชอบในการพัฒนารอบหลักสูตร ควรสนับสนุนการทำงานระดับ จังหวัด/ พื้นที่ และระดับสถานศึกษา มีหลายประการที่สำคัญ คือ 1) ระบบกลไกการสื่อสาร สร้างความเข้าใจ และการรวบรวมเผยแพร่แหล่งเรียนรู้ 2) ระบบกลไกการพัฒนาผู้อำนวยการช่วยเหลือ และ ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ 3) ระบบกลไกการปรับปรุงระเบียบ กฎ เกณฑ์ ให้เอื้อต่อ การทำงาน และ 4) ระบบกลไกการวิจัย ติดตาม ช่วยเหลือ และสนับสนุนการทำงานของหน่วยปฏิบัติ

การกำหนดผู้ปฏิบัติงานที่ชัดเจนจะทำให้เกิดการขับเคลื่อนการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะหน่วยงานต้นสังกัดนั้น ควรจัดตั้งทีมอำนวยการทำงาน เพื่อทำหน้าที่ในการวางแผนตัดสินใจ สั่งการ ควบคุมระบบการทำงาน และการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพสูง ประกอบด้วยผู้บริหารและทีมงาน ที่มีประสบการณ์ด้านบริหารวิชาการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พร้อมจะทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง สามารถ เชื่อมโยงงานและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ตรงจุด และมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ควรจัดให้มีผู้รับผิดชอบ

เฉพาะงาน และกำหนดรายละเอียดภารกิจอย่างชัดเจน เอื้อต่อการขับเคลื่อนงานของคณะทำงานระดับจังหวัด/ พื้นที่ และสถานศึกษา เช่น 1) ผู้รับผิดชอบด้านการสื่อสารข้อมูล 2) ผู้รับผิดชอบด้านการกลั่นกรองหลักสูตร 3) ผู้รับผิดชอบด้านการติดตามประเมินผล และถอดบทเรียนการทำงาน และ 4) ผู้รับผิดชอบการดูแลและปรับปรุงระเบียบ กฎ เกณฑ์ ให้เอื้อต่อการทำงาน

4.1.2 การจัดทำกรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และคู่มือ/ แนวทางการทำงาน

หน่วยงานที่เป็นหน่วยรับผิดชอบในการพัฒนากรอบหลักสูตร ควรทบทวนรายละเอียดกรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและคู่มือ/ แนวทางการทำงาน ควรมีความชัดเจน เข้าใจง่าย ผู้เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ในการสนับสนุนให้สถานศึกษาพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะให้สำเร็จได้ไม่ยากเกินไป และควรมีการจัดทำรายละเอียดการทำงานในภาพรวมตลอดแนว มีการกำหนดระยะเวลาในการพัฒนาหลักสูตร (Curriculum Cycle) กำหนดปฏิทินกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้ชัดเจน เพื่อเป็นข้อมูลสำคัญให้หน่วยงานระดับจังหวัด/ พื้นที่ และสถานศึกษาวางแผนรองรับการดำเนินการให้สอดคล้องกันทั้งระบบ

4.1.3 การจัดระบบการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง

หน่วยงานต้นสังกัด ควรมีการจัดระบบการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง (Continuing Professional Development) โดยต้องวางระบบการพัฒนาบุคลากรทุกกลุ่ม ตลอดจนกำหนดกลยุทธ์การทำงานที่มีความเชื่อมโยงในการทำงานของบุคลากรกลุ่มต่าง ๆ อีกทั้งวางแนวทางการขยายผลของการพัฒนาบุคลากร โดยอาจจะมีการจัดทำหลักสูตรอบรม หรือกำหนดแนวทางการพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกกลุ่มให้ชัดเจนครอบคลุมทั้งเนื้อหาสาระ วิธีการ และกลุ่มบุคคลทั้งคณะนักวิชาการ ผู้สนับสนุนการทำงานของโรงเรียน คณะทำงานประสานงาน และอำนวยความสะดวกระดับจังหวัด คณะทำงานผู้กลั่นกรองหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ และบุคลากรกลุ่มต่าง ๆ

4.1.4 การจัดทำกฎหมาย ระเบียบ ประกาศ ที่เกี่ยวข้องให้มีความชัดเจน สอดคล้องกับการใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะ

หน่วยงานต้นสังกัดควรจัดทำกฎหมาย ระเบียบ ประกาศ ที่เกี่ยวข้องให้มีความชัดเจน จัดระบบการสื่อสารและการเข้าถึงแหล่งความรู้ที่เหมาะสมจะทำให้เกิดการปฏิบัติที่สอดคล้องตรงกัน ควรมีการตีความ อธิบายขยายความ เพื่อป้องกันความสับสนในการใช้กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ นั้น ๆ

4.1.5 การจัดทำฐานข้อมูลสำคัญทั้งข้อมูลทางวิชาการ และการทำงาน

หน่วยงานต้นสังกัดควรมีการจัดทำฐานข้อมูลสำคัญทั้งข้อมูลทางวิชาการ และการทำงาน ของจังหวัด/ พื้นที่ในมิติต่าง ๆ ให้พร้อมสำหรับสถานศึกษาในสังกัดสามารถเลือกปรับใช้ให้เหมาะสม และควรจัดทำฐานข้อมูลของสถานศึกษาต้นแบบในสังกัดที่มีบริบทแตกต่างกันที่สามารถพัฒนาหลักสูตร และใช้หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะได้ดีในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน นอกจากนี้ อาจจะมีการจัดทำฐานข้อมูลวิทยากร ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญที่มีความสามารถในการพัฒนาหรือสนับสนุนสถานศึกษาในการทำหลักสูตรการศึกษาฐานสมรรถนะ

4.1.6 การจัดพี่เลี้ยงที่มีความพร้อมในการสนับสนุน ตลอดจนการจัดให้มีระบบการพัฒนาพี่เลี้ยง ในลักษณะการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานอย่างต่อเนื่อง

หน่วยงานต้นสังกัดควรจัดพี่เลี้ยงที่มีความพร้อมทั้งความรู้ คุณลักษณะ และทักษะสำคัญ ในหลายลักษณะ เพื่อให้สามารถดำเนินการสนับสนุนสถานศึกษาอย่างทั่วถึง ต่อเนื่อง ครอบคลุม ทั้งการพัฒนาบุคลากร การสื่อสาร และให้คำชี้แนะในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ตลอดจนการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้

นอกจากนี้ ควรจัดให้มีระบบการพัฒนาพี่เลี้ยงในลักษณะการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานอย่างต่อเนื่อง ทั้งทางออนไลน์ และการประชุมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ที่สำคัญคือ เน้นการแลกเปลี่ยนเทคนิคการสนับสนุนช่วยเหลือโรงเรียนในช่วงต่าง ๆ ทั้งช่วงพัฒนาหลักสูตร ช่วงนำหลักสูตรไปใช้ และช่วงปรับปรุงหลักสูตร

4.1.7 การประสานเครือข่ายการทำงานเข้ามาสนับสนุนการทำงาน

หน่วยงานต้นสังกัดควรประสานเครือข่ายการทำงานกับหน่วยงาน องค์กร หรือสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อประสานพลังการทำงานร่วมกันโดยเฉพาะในประเด็นเกี่ยวกับการสนับสนุนองค์ความรู้สำคัญ ความรู้เชิงการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะ และการสนับสนุนบุคลากรที่จะทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา พี่เลี้ยง ผู้หนุนเสริมการทำงานของบุคลากรในระดับส่วนกลาง

4.2 ข้อเสนอแนะในการทำงานของจังหวัด/ พื้นที่

ในการสนับสนุนการทำงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของโรงเรียนนั้น หน่วยงานส่วนจังหวัด/ พื้นที่ ควรดำเนินการดังนี้

4.2.1 การจัดทรัพยากรสนับสนุนการทำงานของโรงเรียน

ทรัพยากรสนับสนุนการทำงานของโรงเรียนมีหลายลักษณะ ดังนี้

1) ฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้อง โดยการออกแบบและจัดทำให้ครอบคลุมเนื้อหาสาระสำคัญ สอดคล้องกับความต้องการ ทั้งองค์ความรู้ที่เป็นพื้นฐานสำคัญ เช่น การศึกษาฐานสมรรถนะ แนวคิด แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ โดยฐานข้อมูลต้องสอดคล้องกับความต้องการของสถานศึกษาให้เข้าถึงง่ายและมีความเป็นปัจจุบัน

2) เครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกันและกัน โดยมีจุดเน้นสำคัญ คือ การสร้างเครือข่ายการทำงาน และการจัดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกันและกันในหลายลักษณะ โดยแต่ละช่วงของการทำงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ หน่วยงานระดับจังหวัด/ พื้นที่ ควรกำหนดประเด็นในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเครือข่ายที่แตกต่างกัน อีกทั้งมีความหลายหลายในการจัดช่องทาง/ วิธีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกันและกัน ทั้งการพบปะกันแบบเผชิญหน้า การแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบออนไลน์ และช่องทาง/ วิธีการอื่น ๆ

3) พี่เลี้ยงที่มีสมรรถนะในการหนุนเสริม เติมความรู้ และเสริมพลัง ต้องมีความพร้อมทั้งความรู้ คุณลักษณะ และทักษะสำคัญ เพื่อให้ดำเนินการสนับสนุนสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดผลงานที่มีคุณภาพ และผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องเห็นแนวทาง เกิดความตระหนักและมีพลังใจในการทำงาน ซึ่งในการทำงานนั้นสิ่งที่ต้องตระหนัก คือ การจัดพี่เลี้ยงให้ดูแลอย่างทั่วถึง ต่อเนื่อง ครอบคลุม ทั้งการให้คำชี้แนะ

ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การนำหลักสูตรไปใช้ การแก้ปัญหา และการประสานงานกับเครือข่ายการทำงาน

4) ระบบกลั่นกรองหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ เพื่อให้ได้หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะที่มีคุณภาพ พร้อมนำไปใช้ในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน ในการทำงานกลั่นกรองหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะนั้น ควรมีแนวปฏิบัติ ดังนี้

4.1) คัดสรรบุคลากรที่ทำหน้าที่กลั่นกรองหลักสูตร โดยจัดบุคลากรแต่ละชุดให้มีองค์ประกอบ และคุณลักษณะเหมาะสม

4.2) ศึกษาแนวคิด แนวทางการทำงาน ตลอดจนระเบียบ เกณฑ์การปฏิบัติในการกลั่นกรองหลักสูตรที่กำหนดขึ้น

4.3) ปฏิบัติการกลั่นกรองหลักสูตรตามเกณฑ์ที่กำหนด โดยมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในระหว่างทำงาน ในลักษณะที่เปิดโอกาสให้บุคลากรแต่ละคนนำเสนอประเด็นที่สงสัย/ ประเด็นที่ไม่สอดคล้องกับเกณฑ์ และนำกลยุทธ์ในการทำงานที่เกิดผลมานำเสนอเพื่อเรียนรู้ร่วมกัน

4.4) สรุปลองค้ความรู้/ แนวทางปฏิบัติที่ดี เพื่อนำไปใช้ในการทำงาน

4.5) จัดทำข้อสรุป ข้อสังเกต และข้อเสนอแนะต่อสถานศึกษาโดยใช้ภาษา/ ข้อความที่มีความชัดเจน เข้าใจง่าย สถานศึกษาสามารถปรับแก้ไขหลักสูตรได้ตามที่เสนอแนะ โดยอาจดำเนินการ 2 ลักษณะ คือ 1) หากมีข้อกำหนดอย่างชัดเจนในเกณฑ์ควรให้ข้อเสนอแนะอย่างเจาะจง 2) หากไม่มีข้อกำหนดอย่างชัดเจนในเกณฑ์ อาจจะเสนอหลักการ แนวคิดที่เหมาะสม และให้ข้อเสนอแนะกว้าง ๆ

4.2.2 การสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ

การสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ มีดังนี้

1) การเตรียมความพร้อมบุคลากรทุกกลุ่ม โดยเฉพาะครูและผู้บริหารสถานศึกษาให้เห็นความสำคัญในการพัฒนาสมรรถนะ และการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ

2) การสร้างความเข้าใจหลักการแนวคิด แนวทางที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนมีการฝึกปฏิบัติอย่างเข้มข้น โดยใช้วิธีการที่หลากหลายแก่บุคลากรทุกกลุ่ม

3) การเตรียมทีมพี่เลี้ยงทางวิชาการให้มีความพร้อมในการสนับสนุนการทำงานของทุกโรงเรียน

4) การสนับสนุนข้อมูลพื้นฐานในการทำหลักสูตรที่เป็นบริบทส่วนกลาง และส่วนจังหวัด

5) การสนับสนุนโรงเรียนในการจัดหา และจัดระบบข้อมูลพื้นฐานในการทำหลักสูตรที่เป็นบริบทท้องถิ่น ชุมชน และข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

6) การมีส่วนร่วมร่างหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ วางระบบการบริหารจัดการ และติดตามผลการนำหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะไปใช้ ประเมินผล และปรับหลักสูตร

7) การมีส่วนร่วมในการวางระบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพในสถานศึกษา และจัดพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่ายการทำงานต่าง ๆ

4.3 ข้อเสนอแนะด้านอื่น ๆ

ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ สถานศึกษาควรดำเนินการ ดังนี้

4.3.1 ด้านการจัดระบบกลไกสนับสนุนการดำเนินการ

ระบบกลไกสนับสนุนการดำเนินการที่สถานศึกษาควรจัดให้มีขึ้น มีดังนี้

1) ระบบกลไกด้านการเสริมสร้างแรงจูงใจ ความรู้ และทักษะสำคัญแก่บุคลากร

การสร้างแรงจูงใจในการทำงาน การสร้างความตระหนัก การเห็นความสำคัญ และ มั่นใจในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะนั้น หากสามารถพัฒนาให้เกิดแก่บุคลากรทุกกลุ่ม ทุกฝ่ายในช่วงต้น ก็จะทำให้การทำงานราบรื่น ซึ่งควรเริ่มต้นจากการสำรวจความต้องการ ความสนใจ และ ปัญหาของบุคลากร โดยพัฒนาให้สอดคล้องกับความต้องการ และเน้นการพัฒนาบุคลากรผ่านการปฏิบัติจริง อย่างต่อเนื่อง ระบบกลไกด้านการเสริมสร้างแรงจูงใจ ความรู้ และทักษะสำคัญแก่บุคลากร มีความสำคัญอย่างยิ่ง ที่จะส่งผลให้การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของโรงเรียนเกิดความสำเร็จในการดำเนินการนั้น อาจจะทำโดยทีมงานในโรงเรียน โดยนักวิชาการภายนอกโรงเรียน หรือทำร่วมกับเครือข่ายการเรียนรู้ ทั้งที่เป็นกลุ่มบุคคล และองค์กรต่าง ๆ

2) ระบบกลไกด้านการสนับสนุนทรัพยากรสำคัญ

การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของโรงเรียนนั้น จำเป็นต้องใช้ทรัพยากร หลายอย่างแตกต่างไปจากเดิม เพื่อให้ครูมีความพร้อมในการพัฒนาตนเอง และออกแบบ/ จัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาสมรรถนะ และเพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสเกิดคุณลักษณะ ทักษะและความรู้ สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ ในสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งต้องอาศัยทรัพยากรหลายอย่าง ทั้งสื่อ แหล่งเรียนรู้ สถานที่ สถานการณ์ต่าง ๆ ระบบ กลไกด้านการสนับสนุนทรัพยากร จึงเป็นระบบที่ให้ความสำคัญในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนของโรงเรียน โดยเริ่มต้นจากการสำรวจทรัพยากรที่จำเป็นต้องใช้ในการทำงาน ทั้งทรัพยากรสำหรับการเรียนรู้ของบุคลากร และของผู้เรียน การทำงานร่วมกับเครือข่ายต่าง ๆ ตลอดจนการวางแผนให้ได้มาซึ่งทรัพยากรสำคัญนั้น ๆ อาจจะใช้วิธีการจัดสรรงบประมาณของโรงเรียน หรือการแสวงหาทรัพยากรจากหน่วยงาน/ องค์กรในระดับต่าง ๆ หรืออาจจะเป็นการใช้ทรัพยากรร่วมกันกับหน่วยงาน/ องค์กรในระดับต่าง ๆ ที่เป็นกัลยาณมิตร

3) ระบบกลไกด้านการสร้างเครือข่ายและหุ้นส่วนการเรียนรู้

ระบบกลไกด้านการสร้างเครือข่ายและหุ้นส่วนการเรียนรู้เป็นระบบกลไกที่จะทำให้เกิดภาพการจัดการศึกษาที่พึงประสงค์ ที่สะท้อนความร่วมมือกันในการจัดการศึกษา เครือข่ายและหุ้นส่วน การเรียนรู้มีหลายลักษณะ ทั้งหุ้นส่วนการเรียนรู้ที่เป็นผู้ปกครองซึ่งเป็นหุ้นส่วนสำคัญช่วยพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน ร่วมกับครูเมื่อผู้เรียนอยู่ที่บ้าน/ ในครอบครัว หรือเครือข่ายการเรียนรู้ที่เป็นบุคคล/ องค์กร/ สถานประกอบการ ในระดับชุมชนและองค์กร ที่เข้ามาช่วยพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนร่วมกับครู ทั้งในลักษณะการเป็นแหล่งเรียนรู้ คู่มือ จัดสถานการณ์ที่ช่วยในการพัฒนาสมรรถนะและประเมินสมรรถนะผู้เรียน การสร้างเครือข่ายและ หุ้นส่วนการเรียนรู้จะเกิดผลก็ต่อเมื่อ ผู้เป็นเครือข่ายและหุ้นส่วนการเรียนรู้มีความเข้าใจแนวคิด แนวทาง การพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน จึงต้องมีการปรับแนวคิดมุมมองในการทำงานร่วมกันในช่วงต้น และจัดประสบการณ์ ต่าง ๆ ให้ได้เรียนรู้อย่างลึกซึ้ง นอกจากนี้ ต้องจัดระบบการทำงานแบบมีส่วนร่วมทั้งกระบวนการ ตั้งแต่ ร่วมวางแผนการทำงาน ร่วมพัฒนาหลักสูตร และวางแผนติดตาม กำกับ ช่วยเหลือในการใช้หลักสูตร สถานศึกษาฐานสมรรถนะ

4) ระบบกลไกด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ระบบกลไกด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นกลไกที่จะทำให้ครูผู้สอนเกิดการพัฒนาสมรรถนะด้านต่าง ๆ เน้นการเรียนรู้ร่วมกันผ่านเทคนิค วิธีการ และเครื่องมือต่าง ๆ ระบบกลไกนี้มีทั้งลักษณะการจัดตั้งอย่างเป็นทางการ และเป็นระบบกลไกที่ดำเนินการอย่างเป็นทางการเป็นธรรมชาติ/ ดำเนินการเป็นวิถีปกติของบุคลากรในโรงเรียนซึ่งมักจะเกิดขึ้นเมื่อครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องตระหนักในความสำคัญและประโยชน์จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จึงกำหนดและจัดสรรเวลาวิธีการ กลุ่มผู้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันขึ้นมาเอง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เกิดผลควรจัดหลายรูปแบบ เช่น การจัดระบบแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านสื่อเทคโนโลยี การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นกลุ่มเล็ก ๆ เป็นการจัดระบบแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในโรงเรียน เป็นการจัดระบบแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่มีการผสมผสานความรู้จักกันทั้งบุคลากรภายในและภายนอกโรงเรียน และอาจจะเป็นในลักษณะการจัดระบบแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคลากรของเครือข่ายโรงเรียน

4.3.2 ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ

ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะนั้น สถานศึกษาควรดำเนินการ 2 ส่วน คือ เตรียมความพร้อมในการพัฒนาหลักสูตร และการจัดทำรายละเอียดหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ดังนี้

1) การเตรียมความพร้อมในการพัฒนาหลักสูตร

ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ โรงเรียนต้องมีการเตรียมความพร้อม 4 ด้าน คือ ความพร้อมของบุคลากร ความพร้อมด้านการเรียนรู้แนวคิดสำคัญที่เป็นพื้นฐานในการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะ ความพร้อมด้านการเรียนรู้กรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และด้านการจัดเตรียมข้อมูลบริบทพื้นฐานที่จำเป็นระดับต่าง ๆ ได้แก่

1.1) ด้านความพร้อมของบุคลากร การเตรียมความพร้อมด้านนี้ครอบคลุมทั้งความพร้อมด้านทัศนคติ มุมมองในการทำงาน รวมทั้งการทำให้บุคลากรทุกฝ่ายพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง มีกรอบคิด วิสัยทัศน์ และความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ที่ต้องเปลี่ยนแปลงไป และตระหนักถึงความสำคัญของการร่วมมือกันทำงานตามบทบาทหน้าที่ของตนเพื่อความสำเร็จในการพัฒนาหลักสูตร นอกจากนี้ ต้องเตรียมความพร้อมให้บุคลากรมีความรู้ และทักษะจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตร และนำหลักสูตรไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียน

1.2) ด้านการเรียนรู้แนวคิดสำคัญที่เป็นพื้นฐานในการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะ การเตรียมความพร้อมด้านนี้มีการจัดให้มีสื่อเอกสารและแหล่งเรียนรู้ ตลอดจนการจัดกระบวนการสร้างความรู้ ความเข้าใจแนวคิดสำคัญที่เป็นพื้นฐานในการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะ ทั้งความหมายของสมรรถนะ ลักษณะหลักสูตรฐานสมรรถนะ การเรียนการสอนฐานสมรรถนะ และการวัดและประเมินผลฐานสมรรถนะ ตลอดจนรายละเอียดอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

1.3) ด้านการเรียนรู้กรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นข้อกำหนดระดับชาติที่สถานศึกษาต้องใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ การเตรียมความพร้อมด้านการเรียนรู้กรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพราะกรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นข้อมูลที่จำเป็นข้อกำหนดขั้นต่ำ เป็นข้อมูลตั้งต้นซึ่งโรงเรียนจะต้องนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร

การเตรียมความพร้อมด้านนี้มุ่งให้บุคลากรมีข้อมูลพื้นฐานว่า ข้อกำหนดขั้นต่ำที่เป็นข้อมูลตั้งต้นที่โรงเรียนจะต้องนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร มีอะไรบ้าง ข้อมูล/ มโนทัศน์ที่กำหนดมีความหมาย หรือจะสามารถนำมาสู่การปฏิบัติ ทั้งในส่วนของพัฒนาหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้ได้อย่างไร ตลอดจนมีเงื่อนไข กฎระเบียบ และแนวทางใดบ้าง ที่กำหนดไว้อย่างเจาะจงหรือเป็นข้อกำหนดที่เปิดกว้างให้โรงเรียนสามารถดำเนินการได้อย่างอิสระ

1.4) ด้านการเตรียมข้อมูลบริบทพื้นฐานที่จำเป็นระดับต่าง ๆ ในทุกมิติ การเตรียมความพร้อมด้านนี้มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะข้อมูลบริบทพื้นฐานที่จำเป็นจะทำให้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีความเฉพาะตัว มีเอกลักษณ์สอดคล้องกับสภาพความต้องการ และแนวโน้มในการพัฒนาท้องถิ่น ชุมชน ในอนาคต

2) การจัดทำรายละเอียดของหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ

ในการจัดทำรายละเอียดของหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะนั้น อาจจะมีการทำงานแตกต่างกันในหลายลักษณะ ในส่วนนี้จะนำเสนอการทำงานใน 3 ประเด็น ดังนี้ 1) มีการดำเนินการจัดทำหลักสูตร อาจจะมีการดำเนินการโดยผู้เกี่ยวข้องทุกคน หรือยกวางโดยทีมแกนนำ แล้วนำมาพิจารณาร่วมกันก็ได้ 2) แนวทางในการจัดทำหลักสูตร สถานศึกษาอาจจะมีการเริ่มต้นแตกต่างกัน โดยอาจจะเริ่มต้นจากการออกแบบและจัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะ จนเข้าใจอย่างชัดเจน แล้วจึงนำประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้มาจัดทำรายละเอียดของหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ หรืออาจจะจัดทำรายละเอียดของหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะก่อน แล้วจึงดำเนินการอย่างต่อเนื่องในการนำหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนก็ได้ 3) องค์ประกอบของหลักสูตร การกำหนดองค์ประกอบอาจจะแตกต่างกันตามจุดเน้น และอัตลักษณ์ของสถานศึกษา ในส่วนหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมมีการกำหนดรายละเอียด 7 ด้าน ในการจัดทำรายละเอียดแต่ละด้านควรพิจารณาข้อมูล ดังนี้

ด้านที่ 1 แนวคิด ข้อมูลพื้นฐาน และกระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ

สถานศึกษาต้องจัดทำรายละเอียดข้อมูลที่แสดงให้เห็นถึงที่มาของหลักสูตรสถานศึกษา ทั้งด้านแนวคิด หลักการ เหตุผล ของการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ บริบทของสถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น พื้นที่ จังหวัด นโยบายระดับชาติ และแนวโน้มการจัดการศึกษาในระดับสากล รวมถึงกระบวนการที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งข้อมูลในส่วนนี้จะ เป็นปัจจัยสำคัญในการนำมากำหนดแนวคิดหลักและวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา ซึ่งข้อมูลในส่วนนี้จะ เป็นปัจจัยสำคัญในการนำมากำหนดแนวคิดหลักและวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการ จำเป็นกับบริบทในระดับต่าง ๆ และต้นทุนของสถานศึกษา

ด้านที่ 2 เป้าหมายและพันธกิจของสถานศึกษา

สถานศึกษาต้องจัดทำรายละเอียดข้อมูลในส่วนนี้ โดยเริ่มจากการทบทวนแนวคิดและ ข้อมูลพื้นฐานในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาจากข้อมูลด้านที่ 1 จากนั้น ทบทวนปรัชญาในการจัดการศึกษา ของสถานศึกษาและกำหนดแนวคิดหลัก (School Concept) ที่แสดงถึงจุดเน้นการจัดการศึกษาและเหมาะสม กับบริบท กำหนดวิสัยทัศน์ ที่สอดคล้องกับปรัชญา แนวคิดหลัก และสะท้อนภาพอนาคตของสถานศึกษา ที่พึงประสงค์อย่างชัดเจน รวมถึงกำหนดพันธกิจที่เป็นแนวทางหรือวิธีการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อให้

บรรลวิสัยทัศน์ที่กำหนด ครอบคลุมทั้งด้านการพัฒนาผู้เรียน การพัฒนาบุคลากร การบริหารจัดการ การระดมทรัพยากร และความร่วมมือ

ด้านที่ 3 แบบแผนของหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ

เมื่อสถานศึกษาได้ข้อมูลในด้านที่ 1 และด้านที่ 2 แล้ว จึงนำมาสู่การพัฒนาตัวหลักสูตรสถานศึกษาในด้านที่ 3 โดยนำข้อมูลจากด้านที่ 1 และด้านที่ 2 มาใช้เป็นฐานในการกำหนดจุดหมายของหลักสูตรคุณลักษณะของผู้เรียน สมรรถนะหลัก สาระการเรียนรู้ ผลลัพธ์การเรียนรู้ ให้สอดคล้องกับจุดเน้นและวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา รวมทั้งตอบสนองต่อปัญหาความต้องการของผู้เรียนและชุมชน จากนั้นกำหนดการจัดรายสาระการเรียนรู้ โครงสร้างเวลาเรียน และนำมาสู่การจัดทำคำอธิบายรายสาระการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับจุดเน้นของสถานศึกษาและเน้นผลลัพธ์ คือ สมรรถนะของผู้เรียนที่สถานศึกษาต้องการ

ด้านที่ 4 แนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ

เมื่อสถานศึกษาจัดทำแบบแผนของหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะในด้านที่ 3 แล้ว จะเชื่อมโยงสู่แนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในด้านที่ 4 ได้แก่ แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่สถานศึกษานำมาใช้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดคุณลักษณะและสมรรถนะ ตามจุดหมายของหลักสูตรและจุดเน้นของสถานศึกษา โดยการจัดการเรียนรู้ที่สถานศึกษานำมาใช้จะต้องสอดคล้องกับหลักการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะที่มุ่งเน้นการพัฒนาความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ และเจตคติอย่างเป็นองค์รวมในการปฏิบัติงาน การเผชิญสถานการณ์ การแก้ปัญหา และการใช้ชีวิตอย่างเหมาะสมกับบริบท และนำไปสู่การวัดและประเมินผล การเรียนรู้ฐานสมรรถนะทั้งการประเมินเพื่อการพัฒนา (Formative Assessment) ที่ควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนการสอน และการประเมินเพื่อตัดสิน (Summative Assessment)

ด้านที่ 5 แนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ

สถานศึกษาจะต้องระบุวิธีการวัดและประเมินผลสมรรถนะของสถานศึกษา ที่ครอบคลุมการประเมินเพื่อพัฒนา (Formative Assessment) และการประเมินเพื่อตัดสิน (Summative Assessment) รวมทั้งกำหนดการวัดเครื่องมือและประเมินผลในระดับการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน สถานศึกษาจะต้องกำหนดเกณฑ์การจบการศึกษาแต่ละระดับที่เปิดสอน และระบุวิธีการรายงานผลการเรียนของสถานศึกษาเพื่อส่งไปยังผู้เกี่ยวข้อง

ทั้งนี้ แนวทางการวัดและประเมินการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ แนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ และแบบแผนของหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะจะต้องมีความสอดคล้องและสัมพันธ์กัน

ด้านที่ 6 แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรฐานสมรรถนะ

สถานศึกษาต้องกำหนดรายละเอียดการบริหารจัดการเพื่อหนุนเสริมการนำหลักสูตรฐานสมรรถนะไปใช้ให้เกิดผลกับผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย การกำหนดวิธีการจัดชั้นเรียน การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การใช้สื่ออุปกรณ์และแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ รวมทั้งการกำหนดแผนงานด้านต่าง ๆ ทั้งด้านการพัฒนาบุคลากร ด้านการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับผู้เกี่ยวข้อง ด้านการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา และนวัตกรรมการบริหารจัดการศึกษา

ด้านที่ 7 หลักสูตรระดับชั้นเรียน

สถานศึกษาต้องจัดทำรายละเอียดโครงสร้างรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีลักษณะเป็นระบบครบวงจร ประกอบด้วย วัตถุประสงค์/ ผลลัพธ์การเรียนรู้ มโนธรรม และสาระการเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ และวิธีการวัดและประเมินผลที่มีความสอดคล้องกัน ทั้งนี้

ควรมีการกำหนดสถานการณ์ งาน และกิจกรรมการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับหลักการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ และแนวทางที่สถานศึกษากำหนดตามเกณฑ์ด้านที่ 4 ซึ่งสามารถนำผู้เรียนไปสู่วัตถุประสงค์ที่ต้องการ

อภิปรายผล

ในส่วนนี้จะอภิปรายผลใน 2 ส่วนคือ 1) กระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ และ 2) ปัจจัย ระบบสนับสนุน และปัญหาอุปสรรคในการทำงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ

1. กระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ

1.1 เหตุผลในการตัดสินใจทำหลักสูตร

จากผลการวิจัย พบว่า เหตุผลในการตัดสินใจทำหลักสูตรของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมส่วนใหญ่มีความต้องการในการจัดการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทเชิงพื้นที่ ในขณะที่โรงเรียนในพื้นที่ทั่วไปมีความต้องการในการเปลี่ยนแปลงการศึกษา แต่สถานศึกษาทั้งหมดมีความต้องการร่วมกัน คือ ต้องการพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะที่จำเป็นในอนาคต ผู้บริหารและครูเห็นความสำคัญในการเรียนรู้เพื่อนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของหลักสูตรฐานสมรรถนะ ประกอบกับมีความเชื่อว่า การเข้าร่วมพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาโรงเรียนจะมีอิสระในการดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการศึกษาได้มากกว่าโรงเรียนปกติ นั้น แสดงถึงการมีความเชื่อมั่นในการจัดการศึกษาแนวใหม่ของสถานศึกษา ซึ่งส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนา และการใช้หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะจนสำเร็จ แม้จะมีปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ก็มุ่งมั่นดำเนินการจนสำเร็จ

1.2 การเตรียมความพร้อมก่อนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ

จากผลการวิจัย พบว่า สถานศึกษามีการเตรียมความพร้อมในหลากหลายด้านก่อนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ โดยเฉพาะการสร้างความเข้าใจแก่ผู้เกี่ยวข้อง การสร้างเครือข่ายต่าง ๆ การเรียนรู้จากเครือข่ายและการแสวงหาความร่วมมือนั้น นับได้ว่าเป็นการดำเนินการที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในช่วงต้น ที่เป็นปัจจัยขับเคลื่อนให้การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะเกิดความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเพ็ญโฉม กล้วย (2552) ที่ได้กล่าวถึง หลักการพัฒนาหลักสูตรว่า จำเป็นจะต้องใช้ความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย ทั้งครูชุมชน และผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความเข้าใจที่แท้จริง ในการวางแผนอย่างเป็นระบบและรอบคอบ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2563) ที่ได้กล่าวถึง ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน คือ การสร้างการรับรู้ ความตระหนัก และความเข้าใจแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

1.3 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรบนฐานข้อมูลบริบทรอบตัว

จากผลการวิจัย พบว่า สถานศึกษาทุกแห่ง ในทุกพื้นที่ให้ความสำคัญกับข้อมูลบริบทรอบตัว และกำหนดเป้าหมาย แนวทางการทำงานที่มีความเฉพาะเจาะจง เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง โดยเฉพาะในส่วนบริบทท้องถิ่นและชุมชนนั้น ได้มีการกำหนดข้อมูลพื้นฐานในส่วนต้นของหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ นั้นนับว่าเป็นมิติใหม่ในการจัดการศึกษาที่เหมาะสมเพราะจะช่วยสร้างความหมาย และเชื่อมโยงกับท้องถิ่นมากขึ้นซึ่งการทำงานในลักษณะนี้พบได้จาก การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของของประเทศต่าง ๆ ในระดับแนวหน้า ทั้งได้หันที่เน้นที่ความเป็นอิสระของโรงเรียน (Leong, Sim และ Chua 2011) ให้โรงเรียนได้รับ

“ความยืดหยุ่นในการปรับตัว ปรับปรุง และสร้างสรรค์นวัตกรรมในหลักสูตรของตนเองที่เหมาะสมกับบริบท” (Chang & Hwang, 2002) และประเทศสิงคโปร์ที่สนับสนุนนโยบายโรงเรียนริเริ่ม รัฐสนับสนุน “Bottom-Up Initiative, Top-Down Support” (MOE, 2005) ซึ่งส่งผลให้การจัดการศึกษา และการพัฒนาหลักสูตร สอดคล้องกับบริบทรอบตัว และผู้เรียนเรียนรู้ด้วยความหมายมากขึ้น

1.4 การกำหนดองค์ประกอบของหลักสูตรสถานศึกษา

จากข้อมูลผลการวิจัย พบว่า องค์ประกอบของหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของโรงเรียน นำร่องในพื้นที่นวัตกรรมประกอบด้วย 7 ด้าน และองค์ประกอบของหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ในพื้นที่ทั่วไปส่วนหนึ่งประกอบด้วย 7 ด้าน เช่นเดียวกับ องค์ประกอบของหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ของโรงเรียนนำร่องในพื้นที่นวัตกรรม และส่วนหนึ่งนำองค์ประกอบ 7 ด้าน มาใช้เป็นกรอบในการพัฒนา หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ และใช้สมรรถนะหลัก 6 ด้าน สมรรถนะเฉพาะ และผลลัพธ์การเรียนรู้ตาม ร่างกรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมีการกำหนดองค์ประกอบของหลักสูตรเพิ่มเติม และกำหนด สมรรถนะสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนที่เป็นเอกลักษณ์ของโรงเรียนนั้น ทำให้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้น มีความ สมบูรณ์เนื่องจากมีองค์ประกอบสำคัญครบถ้วน และจากการสัมภาษณ์ พบว่า โรงเรียนนำร่องในพื้นที่นวัตกรรม การศึกษามีกระบวนการกลั่นกรองหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะจากคณะกรรมการกลั่นกรองของพื้นที่ นวัตกรรมการศึกษา และคณะกรรมการกลั่นกรองของส่วนกลางจึงมั่นใจได้ว่า หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีความ สมบูรณ์ทั้งกรอบความคิดและรายละเอียด โดยเมื่อพิจารณาองค์ประกอบของหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ดังกล่าว มีความสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของหลักสูตรสถานศึกษาของวิชัย วงษ์ใหญ่ (2550) ที่ได้กล่าวว่า องค์ประกอบหลักสูตรสถานศึกษาควรประกอบด้วย 1) วิสัยทัศน์ 2) พันธกิจ 3) คุณลักษณะ อันพึงประสงค์ 4) จุดมุ่งหมาย 5) โครงสร้าง 6) คำอธิบายรายวิชา 7) หน่วยการเรียนรู้ 8) กิจกรรมพัฒนา ผู้เรียน 9) ระเบียบการวัดและประเมินผล และ 10) คณะกรรมการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งเรียกว่า หลักสูตรฉบับโรงเรียน (Curriculum)

ในส่วนองค์ประกอบด้านที่ 7 คือ ด้านหลักสูตรระดับชั้นเรียน: ตัวอย่างหน่วยการเรียนรู้/ แผนการจัดการเรียนรู้ และด้านแนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะที่สถานศึกษาได้จัดทำขึ้นสอดคล้อง กับแนวคิดของวิชัย วงษ์ใหญ่ (2550) ที่เรียกว่าหลักสูตรฉบับครูผู้สอนหรือการเรียนการสอน (Instruction) ประกอบด้วย 1) วิสัยทัศน์ 2) พันธกิจ 3) คุณลักษณะพึงประสงค์ 4) จุดมุ่งหมาย 5) โครงสร้าง 6) คำอธิบาย รายวิชา 7) หน่วยการเรียนรู้ ที่สมบูรณ์พร้อมที่จะนำไปสอนจริง รวมทั้งเครื่องมือการวัดและประเมินผลแต่ละหน่วย

1.5 องค์ประกอบหลักสูตรสถานศึกษาที่พัฒนายากที่สุด

จากผลการวิจัย พบว่า สถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมและสถานศึกษาในพื้นที่ทั่วไป มีการดำเนินการทำงานพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาใน 7 ด้าน โดยสถานศึกษาส่วนใหญ่ในพื้นที่นวัตกรรม ให้ข้อมูลว่า ด้านที่ดำเนินการยากที่สุด คือ ด้านแนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ฐานสมรรถนะนั้น น่าจะเนื่องมาจากรายละเอียดที่กำหนดในเอกสารร่างกรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ใช้ในการพัฒนา หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะนั้น มีรายละเอียดไม่ชัดเจนในส่วนนี้ ซึ่งสะท้อนจากการระดมความคิดเห็น ของผู้ใช้หลักสูตรที่สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2565) ที่ได้จัดขึ้น โดยมีความคิดเห็นของผู้ใช้หลักสูตรที่ว่า *ควรมีการอธิบายและเพิ่มเติมข้อมูล/ รายละเอียด การวัดและประเมินผล และเกณฑ์การเลื่อนชั้น การตัดสินผลการเรียนที่เป็นรูปธรรม และการเรียนต่อ การย้าย โรงเรียน การสอบวัดความรู้ GAT, PAT, O-NET จะทำอย่างไร ต้องมีคำอธิบายที่ชัดเจน*

นอกจากนี้ อาจจะเนื่องมาจากความไม่เข้าใจแนวคิดแนวทางการวัดและประเมินผลฐานสมรรถนะอย่างแท้จริง จึงขาดความมั่นใจในการทำงานซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Tichnor-Wagner (2018) ที่กล่าวถึงปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการทำงาน คือ ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนของครูเนื่องจากการขาดความรู้ ความคุ้นเคย และขาดการฝึกฝน

ในส่วนสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาให้ข้อมูลว่า ด้านที่ดำเนินการยาก รองลงมา คือ ด้านหลักสูตรระดับชั้นเรียน: ตัวอย่างหน่วยการเรียนรู้/ แผนการจัดการเรียนรู้ และด้านแนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ ตามลำดับ ในขณะที่สถานศึกษาในพื้นที่ทั่วไปไม่มีปัญหาในด้านนี้ สถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมฯ พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะบนฐานความรู้ในเชิงหลักการการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะ แต่ขาดประสบการณ์จริงเกี่ยวกับการปฏิบัติการในการพัฒนาสมรรถนะในห้องเรียน ในขณะที่สถานศึกษาในพื้นที่ทั่วไปเริ่มต้นเรียนรู้แนวคิดสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะ และมีการนำแนวคิดสู่การปฏิบัติการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในห้องเรียน จึงมีประสบการณ์ตรง และมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับการทำหลักสูตรระดับชั้นเรียน: ตัวอย่างหน่วยการเรียนรู้/ แผนการจัดการเรียนรู้ และด้านแนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ ข้อมูลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Tichnor-Wagner (2018) ที่ได้วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและเป็นอุปสรรคในการนำหลักสูตรไปใช้ในระดับชั้นเรียน (Microsystem: Classroom Practices) ว่า ปัจจัยที่ส่งเสริม คือ การที่ครูมีทัศนคติที่เป็นบวกต่อการปรับปรุงหลักสูตร หากครูและผู้เกี่ยวข้องมีความเชื่อว่า การปรับปรุงหลักสูตรนั้นจะส่งผลที่ดีให้แก่ตัวผู้เรียน ก็จะทำให้ครูมีทัศนคติที่ดีต่อการปรับปรุงหลักสูตรและมีความมุ่งมั่นในการนำหลักสูตรไปใช้ ความเชื่อว่า การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรสามารถพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้ไปในทางที่ดีและทำให้ผู้เรียนบรรลุผลลัพธ์ได้ ครูก็จะเริ่มปรับใช้ในการจัดการเรียนรู้ของตน ส่วนปัจจัยที่เป็นอุปสรรค คือ ครูขาดความรู้ ความคุ้นเคย และขาดการฝึกฝน ในการนำหลักสูตรไปใช้ในชั้นเรียน

1.6 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะในพื้นที่ทั่วไป

จากข้อมูลผลการวิจัย พบว่า โรงเรียนในพื้นที่ทั่วไปมีกระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะแตกต่างจากโรงเรียนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา โดยโรงเรียนในพื้นที่ทั่วไปไม่ได้กำหนดให้การดำเนินการตามกระบวนการจัดทำหลักสูตรต้องเป็นหน้าที่ของครูทุกคน แต่สถานศึกษามีการจัดตั้งคณะกรรมการที่ดูแลและพัฒนา โดยเริ่มต้นจากการสร้างความเข้าใจร่วมกัน มีการระดมความคิดเห็นจากครูผู้สอนเกี่ยวกับภาพในอนาคต และแนวทางในการบริหารจัดการโรงเรียน จัดทีมแกนนำจัดทำร่างหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ โดยนำองค์ประกอบ 7 ด้าน มาใช้เป็นกรอบในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ และใช้สมรรถนะหลัก 6 ด้าน สมรรถนะเฉพาะ และผลลัพธ์การเรียนรู้ตามร่างกรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดองค์ประกอบของหลักสูตร และกำหนดสมรรถนะสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนที่เป็นเอกลักษณ์ของโรงเรียน นำร่างหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะมาให้คณะครูพิจารณาและนำมาใช้ในการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน มีคณะกรรมการนำเสนอเพื่อการพิจารณาปรับเปลี่ยนข้อมูล และครูผู้สอนจัดทำรายละเอียดเนื้อหาวิชาและแนวการจัดประสบการณ์ที่จะทำให้เกิดสมรรถนะ โดยการดำเนินการดังกล่าวส่งผลอย่างชัดเจนต่อครูผู้สอนที่ทำให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ และครูผู้สอนสามารถนำหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะไปใช้อย่างเข้าใจ ไม่เครียด และไม่กังวลในการทำงานนั้น การดำเนินการดังกล่าวเป็นการดำเนินแนวทางหนึ่งที่มีความเหมาะสม เป็นการพัฒนาหลักสูตรที่ใช้วิธีแบบรากหญ้า (Grass-roots Approach) หรือเป็นแบบอุปถัมภ์ ตามแนวคิดของทาบ่า (Taba, 1962) ซึ่งมีความเชื่อว่าหลักสูตรควรได้รับการออกแบบโดยครูผู้สอนมากกว่าพัฒนาจากองค์กรที่อยู่ในระดับสูง การพัฒนาหลักสูตร

ควรมีการสนับสนุนและมีการป้อนข้อมูลจำนวนมากจากครูในการสร้างหลักสูตร เนื่องจากครูเป็นผู้ที่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน โดยตรง

2. ปัจจัย ระบบสนับสนุน และปัญหาอุปสรรคในการทำงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ

2.1 ปัญหาอุปสรรคในการทำงาน

จากข้อมูลผลการวิจัย พบว่า ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะในครั้งนี้ โรงเรียนนำร่องในพื้นที่นวัตกรรมพบปัญหาเกี่ยวกับการขาดความชัดเจนในเชิงนโยบาย ขาดความชัดเจนในแนวทางดำเนินการและขาดการสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทำให้เกิดความเครียดและไม่มั่นใจในการทำงานนั้นและเสนอให้มีการประชาสัมพันธ์ และกำหนดนโยบายที่ชัดเจนนั้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Tichnor-Wagner (2018) ที่ได้กล่าวถึงปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ในการทำงานพัฒนาหลักสูตร คือ การที่นโยบายมีการเปลี่ยนแปลงและมีความไม่ชัดเจน ส่วนปัจจัยที่ส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตร คือ หากหลักสูตรชาติมีการระบุวิธีการนำหลักสูตรไปใช้ มีการให้คำแนะนำหรือแนวทางการนำหลักสูตรไปใช้ที่ชัดเจน ผู้บริหารสถานศึกษาและครูจะสามารถเข้าใจเนื้อหาในหลักสูตรได้ง่ายยิ่งขึ้น และสามารถนำไปปรับใช้ได้อย่างถูกต้อง แต่หากหลักสูตรชาติมีความไม่ชัดเจน กำหนดเพียงเป้าหมายและผลลัพธ์ของหลักสูตรชาติกว้าง ๆ โดยไม่บอกวิธีการ

2.2 ผู้บริหารที่เป็นผู้นำวิชาการ

จากข้อมูลผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาหลักสูตร คือ ความเป็นผู้นำวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนซึ่งพบได้ชัดเจนมาก ๆ ในโรงเรียนพื้นที่ทั่วไปที่ผู้บริหารโรงเรียนมีความเป็นผู้นำวิชาการและส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาเอกด้านหลักสูตรและการสอนนั้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2563) ที่ได้กล่าวว่า ปัจจัยที่ทำให้การนำกรอบสมรรถนะไปใช้ คือ การที่ผู้บริหารเป็นผู้นำทางวิชาการ ให้คำแนะนำ ให้กำลังใจ จัดสรรทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการทำงานของครู จัดให้มีการทำงานแบบยืดหยุ่น เอื้อให้ครูสามารถจัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะได้ โดยผู้บริหารที่เป็นผู้นำวิชาการต้องมีบทบาทสำคัญ 1) เรียนรู้ให้เข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะที่ชัดเจน 2) เปิดโอกาสให้ครูแสดงความคิดเห็น 3) ทำหน้าที่ที่เฝ้าติดตามให้กำลังใจ ให้คำแนะนำ และจัดปัจจัยสนับสนุน นอกจากนี้ สอดคล้องกับแนวคิดของTichnor-Wagner (2018) ได้วิเคราะห์และสรุปปัจจัยที่ส่งเสริมและเป็นอุปสรรคในการนำหลักสูตรไปใช้ในระดับระดับสถานศึกษา (Mesosystem: School-Level Activities) ว่าปัจจัยที่ส่งเสริม คือ การสนับสนุนของผู้บริหารสถานศึกษา กล่าวคือ หากผู้บริหารสถานศึกษาไม่ว่าจะเป็นผู้อำนวยการสถานศึกษาหรือหัวหน้าหน่วยงานต่าง ๆ มีความเป็นผู้นำทางวิชาการโดยให้การสนับสนุนในการนำหลักสูตรไปใช้ เช่น การจัดสรรเวลาในการวางแผนและการพัฒนาหลักสูตร ก็จะสามารถทำให้ครูมีความเข้าใจในหลักสูตร และนำหลักสูตรไปใช้ให้ตรงกับผลลัพธ์ที่ผู้เรียนควรได้รับ ส่วนปัจจัยที่เป็นอุปสรรค คือ การขาดการสนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษา หากผู้บริหารสถานศึกษาไม่มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร จะไม่สามารถให้การสนับสนุนต่อครูในสถานศึกษาในการพัฒนาหลักสูตรได้

2.3 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันและกันเป็นปัจจัยสำคัญในการทำงาน

จากข้อมูลผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการพัฒนาหลักสูตร คือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในหลากหลายรูปแบบอย่างต่อเนื่องนั้น สอดคล้องกับจุดเน้นในการจัดการศึกษาของประเทศสิงคโปร์ที่ได้ริเริ่มผลักดันให้ทุกโรงเรียนเริ่มดำเนินการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLCs) (Hairon & Dimmock, 2012) โดยให้กลุ่มครูพบกันเป็นประจำทุกสัปดาห์ เรียกว่า Professional Learning Teams (PLTs) ซึ่งส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการสอนขึ้นอย่างชัดเจน นอกจากนี้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2563) ที่ได้กล่าวถึงปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการทำงานพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน คือ การร่วมมือ ร่วมพลังของครู และกระบวนการทำงานแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

2.4 การสนับสนุนจากหน่วยงานและนักวิชาการภายนอก

จากข้อมูลผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการพัฒนาหลักสูตร คือ การได้รับคำแนะนำจากนักวิชาการ พี่เลี้ยง และโค้ช ที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรนั้น โดยมีการถ่ายทอดความรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ สร้างเครือข่ายการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง นั้นสอดคล้องกับแนวคิดของ Tichnor-Wagner (2018) ที่ได้วิเคราะห์และสรุปปัจจัยที่ส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตร คือ ความช่วยเหลือจากผู้เชี่ยวชาญจากนอกสถานศึกษา (External Experts) เช่น ความช่วยเหลือจากกระทรวง ที่ดูแลการศึกษา หรือจากมหาวิทยาลัยที่สามารถให้ความช่วยเหลือ ในการให้ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ได้ และการจัดอบรมที่ให้ความช่วยเหลือแก่ครูและผู้เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2563) ที่ได้กล่าวถึง ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการทำงาน คือการมีที่ปรึกษาทางวิชาการทั้งจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ชี้แนะประจำโรงเรียน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
2. ศึกษาระบบกลไก การหนุนเสริมในการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ ในสถานศึกษาที่มีบริบทที่แตกต่างกัน
3. ศึกษาแนวทางการวัดและประเมินผลฐานสมรรถนะ ที่สอดคล้องกับแนวทางในการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ
4. ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

บรรณานุกรม

- กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. (2563). *All for Education 2020* ปวงชนเพื่อการศึกษา. กรุงเทพฯ: กู๊ดเฮด พรินติ้ง แอนด์ แพคเกจจิ้ง กรุ๊ป.
- ครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2564). รายงานฉบับสมบูรณ์ การศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในต่างประเทศที่จัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ. สืบค้นจาก www.cbethailand.com
- คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา. (2562). รายงานเฉพาะเรื่องที่ 12 หลักสูตรและการเรียนการสอนฐานสมรรถนะ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา.
- คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา. (2562). รายงานพันธกิจปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา.
- ดวงใจ ไชยลังการ. (2558). แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับการศึกษาในศตวรรษที่ 21: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านโป่งน้ำร้อน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เชียงราย เขต 1. บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- ทิตนา แคมมณี. (2562). 10 สมรรถนะหลัก ปั่นเด็กไทยฉลาดรู้ อยู่ดีมีสุข มีความสามารถสูงและใส่ใจสังคม. สืบค้นจาก The Standard.
- ทิตนา แคมมณี. (2565). กระบวนการและผลการพิจารณาให้ความเห็นชอบกรอบหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ, เอกสารประกอบการบรรยาย. การประชุมชี้แจงการเห็นชอบกรอบหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา, 16 สิงหาคม 2565.
- ธงชัย ช่อพฤกษา. (2558). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของ โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองกำแพงเพชร. สักทอง: วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (สทมส.) 21, 2 (พฤษภาคม - สิงหาคม 2558), 109-110.
- อึ้ง บัวศรี. (2535). ทฤษฎีหลักสูตร: การออกแบบและการพัฒนา. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: เอร่าวิณการพิมพ์.
- นริศรา มากมี และ อิศศักดิ์ อุปไมยอิชัย. (2565). การเตรียมการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1. *Journal of Modern Learning Development*. ปีที่ 7 ฉบับที่ 4 พฤษภาคม 2565.
- น้ำอ้อย สุขเสนา. (2560). การศึกษาการพัฒนาหลักสูตรและการใช้หลักสูตรโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี สมุทรปราการ. งานวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- ประภาภัทร นิยม. (2563). โครงการวิจัยปฏิบัติการเพื่อพัฒนาต้นแบบพื้นที่นวัตกรรมการจัดการศึกษาระดับจังหวัด ด้วยกระบวนการเปลี่ยนแปลงโรงเรียนทั้งระบบ: กรณีศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ. สถาบันอาศรมศิลป์.

- เพ็ญโฉม ลิ้มบุญ. (2552). การประเมินหลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนบ้านต้นหยงกาโบยชัยพัฒนา กลุ่มสาระ การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตร และการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.
- ภัทรา ไช้วอมราภรณ์. (2557). การพัฒนาหลักสูตรและงานวิชาการในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ ส่งเสริมการศึกษาเอกชนที่ได้รับรางวัลพระราชทานระดับประถมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รังสันต์ โยศรีคุณ. (2556). การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดองค์การบริหาร ส่วนจังหวัดชัยภูมิ. สารนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาภูมิ ราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตสภา. (2562). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2555. สืบค้นจาก <https://royalsociety.go.th/>
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2550). ผู้เรียนเป็นสำคัญ. สารานุกรมวิชาชีพระดับปริญญาตรีพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. หน้า425-430.
- ศศิธร ชูตินันท์กุล และ สาคร เพ็ชรสีม่วง. (2565). ผลการประเมินคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานด้วยข้อสอบ มาตรฐานในการสอบปลายปี ปีการศึกษา 2561 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2. วารสารการวัด ประเมินผล สถิติ และการวิจัยทางสังคมศาสตร์. สืบค้นจาก <https://doi.org/10.14456/jsmesr.2022.3>
- สงกรานต์ เรื่องประทีป. (2559). การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 4. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏ มงคล ธิญบุรี.
- สมพล คลองข่อย, กระพัน ศรีงาน และ โกวิท วัชรินทรางกูร. (2555). ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการบริหาร จัดการหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32. วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2555).
- สมพิศ พิลาสอน. (2555). การศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรสถานศึกษาตาม หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐานในสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พระนครศรีอยุธยา เขต 2. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัย ราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- สมศักดิ์ โกลากุล. (2556). การประเมินหลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนต้นแบบการใช้หลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้น พื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในเขต จังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- สมศักดิ์ ศิริ. (2550). นวัตกรรมการศึกษาผู้บริหารสถานศึกษา: รายงานการศึกษาค้นคว้าพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพฯ: ธารอักษร.

- สุจิตรา ปทุมลังการ. (2552). *ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรฐานสมรรถนะและการประเมินผล*. หนังสือพิมพ์สำนักมาตรฐานการอาชีวศึกษาและอาชีพ, กรุงเทพฯ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). (ร่าง) *กรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ... ระดับประถมศึกษา*. สืบค้นจาก <https://cbethailand.com/>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). *เข้าใจสมรรถนะอย่างง่าย ๆ ฉบับประชาชน และเข้าใจหลักสูตรฐานสมรรถนะอย่างง่าย ๆ ฉบับครู ผู้บริหาร และบุคลากรทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: เซ็นจูรี่.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). *รายงานผลการวิจัยแนวทางการนำมาตรฐานการศึกษาของชาติสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักมาตรฐานและพัฒนการเรียนรู้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). *รายงานผลการวิจัยและพัฒนารอบสมรรถนะผู้เรียนระดับประถมศึกษาตอนต้น สำหรับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักมาตรฐานและพัฒนการเรียนรู้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). *รายงานผลการพัฒนารอบสมรรถนะหลักผู้เรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 4-6 สำหรับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักมาตรฐานและพัฒนการเรียนรู้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2564). *คู่มือการนำกรอบสมรรถนะหลักของผู้เรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 4-6 ไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียน*. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2553). *แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- เสาวนีย์ นวลน้อย. (2560). *การพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียน มาตรฐานสากล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 และเขต 2*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาการจัดการการศึกษา มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- อรอุมา เจริญสุข. (2558). *แนวทางการพัฒนาและบริหารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานแนวใหม่*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการวัดผลและวิจัยการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อวิศยา แสงทอง (2564). *การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนวัดจันทราวาส (ศุขประสารราษฎร์)*. ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อัมพร โวงประโคน. (2557). *สภาพการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ของโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาประโคนชัย 5 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- เอมิกา รัตนมาลา. (2558). *รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อรองรับการเข้าสู่ ประชาคมอาเซียนของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดนครนายก*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

- Alvin Toffler. (1970). *Future Shock*. New York: Random House. **Retrieved** <https://cdn.preterhuman.net/texts/literature/general/Alvin%20Toffler%20-%20Future%20Shock.pdf>
- Bronfenbrenner, U. (1977). *Towards an experimental ecology of human development*. *American Psychologist*, 32(7), 513—531. <https://psycnet.apa.org/doiLanding?doi=10.1037%2F0003-066X.32.7.513>
- Darling-Hammond, L., Burns, D., Campbell, C., Goodwin, A. L., Hammerness, K., Low, E., McIntyre, A., Sato, M., & Zeichner, K. (2017). *Empowered Educators: How High-Performing Systems Shape Teaching Quality Around the World*. (1st ed). Wiley.
- Gordon, J., Halász, G., Krawczyk, M., Leney, T., Michel, A., Pepper, D., Putkiewicz, E., & Wiśniewski, J. (2009). *Key competences in Europe: Opening doors for lifelong learners across the school curriculum and teacher education*. CASE Network Reports No. 87. **Retrieved** <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1517804>
- Gouédard, P., Pont, B., Hyttinen, S., & Huang, P. (2020). *Curriculum reform: A literature review to support effective implementation* (OECD Education Working Paper No. 239). OECD Publishing. **Retrieved** <https://doi.org/10.1787/efe8a48c-en>
- Jones, C. A. (2005). *Assessment for learning*. London: Learning and Skills Development Agency.
- Hairon, S., Chua, C.S.K., & Neo, W.L. (2018). *School-based curriculum development in Singapore: A case study of a primary school*. *Asia Pacific Journal of Education*.
- Hairon, S., & Dimmock, C. (2012). *Singapore schools and professional learning communities: teacher professional development and school leadership in an Asian hierarchical system*. *Educational Review*, 64(4), 405-424. **Retrieved** <https://doi.org/10.1080/00131911.2011.625111>
- Leong, J., Sim, S., & Chua. (2011). School-based curriculum development in Singapore: Bottom-up perspective of a top-down policy. *Curriculum Perspectives*, 31(1), 51-61. **Retrieved** <https://www.researchgate.net/>
- Nikolov R., Shoikova E., & Kovatcheva E. (2014). *Competency-based framework for curriculum development*. **Retrieved** https://www.researchgate.net/profile/Roumen_Nikolov2, April 12, 2018.
- OECD. (2020). *Curriculum (re)design: A series of thematic reports from the OECD Education 2030 project*. **Retrieved** <https://www.oecd.org/education/2030-project/contact/brochure-thematic-reports-on-curriculum-redesign.pdf>

- OECD. (2022). *The OECD learning compass 2030*. Retrieved https://www.oecd.org/education/2030-project/teaching-and-learning/learning/learning-compass-2030/in_brief_Learning_Compass.pdf
- Philip Stabback. (2016). *What Makes a Quality Curriculum? Current and Critical Issues in Curriculum and Learning*. Geneva: IBE-UNESCO (UNESCO International Bureau of Education). Retrieved <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000243975>.
- Poonam Nathani, 31 January 2022. *Guide to curriculum development: Types, Principle & process of curriculum development*. Retrieved <https://www.iitms.co.in/blog/curriculum-development-models.html>
- Schmidt, W. H., McKnight, C. C., Valverde, G. A., Houang, R. T. & Wiley, D. E. (1997). *Many Visions, Many Aims: A Cross-National Investigation of Curricular Intentions in School Mathematics* (Dordrecht, The Netherlands: Kluwer).
- Simon, M. & Tzur, R. (2004), "Explicating the Role of Mathematical Tasks in Conceptual Learning: An Elaboration of the Hypothetical Learning Trajectory", *Mathematical Thinking and Learning*, Vol. 6/2, pp. 91-104, http://dx.doi.org/10.1207/s15327833mtl0602_2
- Stabback, P. (2016). What makes a quality curriculum? In UNESCO International Bureau of Education (Ed.), *Current and Critical Issues in Curriculum and Learning*.
- Taba, H. (1962). *Curriculum development: Theory and practice*. New York: Harcourt, Brace & World Inc.
- Taguma Miho. (2018). *Preliminary Findings from the OECD Education 2030 project*. 国立教育政策研究用 要 第1秘集 平成29年3月 Retrieved https://www.nier.go.jp/kankou_kiyou/146/b08.pdf
- Taylor, A. Hughson & Bronwyn E. Wood. (2020). *The OECD Learning Compass 2030 and the future of disciplinary learning: a Bernsteinian critique*. Retrieved <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/02680939.2020.1865573>
- Tichnor-Wagner, A., Allen, D., Socol, A. R., Cohen-Vogel, L., Rutledge, S. A., & Xing, Q. W. (2018). Studying Implementation within a Continuous Continuous-Improvement Process: What Happens When We Design with Adaptations in Mind? *Teachers College Record*, 120(5).
- Tire, G. (2020). Estonia: A Positive Pisa experience. *Improving a Country's Education*, 101–120. Retrieved https://doi.org/10.1007/978-3-030-59031-4_5

Travers & Westbury. (1989). *The IEA Study of Mathematics I: Analysis of Mathematics curricula*. International Association for the Evaluation of Educational Achievement, New York, NY.

Tyler, R. W. (1949). *Basic principles of curriculum and instruction*. Chicago: University of Chicago Press.

World Economic Forum. (2023). *Future of Job Report*. Cologny/Geneva Switzerland.
Retrieved <https://www.weforum.org/reports/the-future-of-jobs-report-2023/>

ภาคผนวก

- QR Code ตัวอย่างหลักสูตรฐานสมรรถนะ
- คำสั่งสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ที่ 265/2565 เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการและผลการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

QR Code ตัวอย่างหลักสูตรฐานสมรรถนะของสถานศึกษา

1. โรงเรียนราชินีบน	กรุงเทพมหานคร
2. โรงเรียนแหลมทองวิทยา	จังหวัดนราธิวาส
3. โรงเรียนบ้านต้นหยงลูโละ	จังหวัดปัตตานี
4. โรงเรียนนิคมสร้างตนเองจังหวัดระยอง 8	จังหวัดระยอง
5. โรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย	จังหวัดเชียงใหม่

คำสั่งสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

ที่ ๒๖๕/๒๕๖๕

เรื่อง แต่งตั้งคณะทำงานวิจัยศึกษากระบวนการและผลการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ
ในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ด้วย สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา จะดำเนินงานโครงการวิจัยศึกษากระบวนการและผลการใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อศึกษากระบวนการ ผลการใช้ และพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ปัจจัย และปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ และข้อเสนอเชิงนโยบายต่าง ๆ โดยดำเนินการศึกษาในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ และบรรลุวัตถุประสงค์ อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๒๙ และมาตรา ๓๐ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๕๔๖ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา จึงแต่งตั้งคณะทำงานวิจัยศึกษากระบวนการและผลการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีองค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ ดังนี้

องค์ประกอบ

คณะทำงานที่ ๑ คณะอำนวยการวิชาการ

๑. รองศาสตราจารย์ทิศนา เขมมณี	ที่ปรึกษา
๒. ศาสตราจารย์บังอร เสรีรัตน์	ที่ปรึกษา
๓. ผู้อำนวยการสำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาระบบการเรียนรู้	ประธานคณะทำงาน
๔. ผู้แทนสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	คณะทำงาน
๕. ผู้แทนสำนักงานบริหารพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	คณะทำงาน
๖. นางนาฏฤดี จิตรรังสรรค์	คณะทำงาน
๗. นายบุญเจือ ทองประหวั่น	คณะทำงาน
๘. นางสาวข้าเรือ หัทธขันธ์	คณะทำงาน
๙. นายเฉลิมชัย พันธุ์เลิศ	คณะทำงาน
๑๐. นางกมลธิ์ บริรักษ์สันติกุล	คณะทำงาน
๑๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์เรวณี ชัยเชาวรัตน์	คณะทำงาน
๑๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุมาลี เชื้อชัย	คณะทำงาน
๑๓. นางสาววรลักษณ์ ชูกำเนิด	คณะทำงาน

~ ๒ ~

๑๔. นางสาวอุสนา เงินเจริญ	คณะทำงาน
๑๕. นายธีรศักดิ์ จิระตราขุ	คณะทำงาน
๑๖. นางสาวทิพย์วรรณ หงกะเชิญ	คณะทำงาน
๑๖. นางสาววาทีณี จันมี	คณะทำงาน
๑๗. นางสาวอุษา คงสาย	คณะทำงานและเลขานุการ
๑๘. นางสาวณุตตรา แทนขำ	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๙. นายสมชาย นัยเนตร	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ
๒๐. นางสาวบุญนภัส ขำหินตั้ง	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ

อำนาจหน้าที่

๑. กำหนดนโยบาย แผน และกรอบการดำเนินงานวิจัยศึกษาระบบการและผลการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

๒. พิจารณากลับกรองประเด็นการวิจัย ให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานโครงการวิจัย

๓. ประมวลผลข้อมูลการวิจัยในภาพรวม และวิเคราะห์ข้อมูลผลการศึกษาจากพื้นที่ต่าง ๆ

๔. พิจารณารายงานผลการศึกษาระบบการและผลการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

๕. จัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ และการใช้หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ

คณะทำงานที่ ๒ คณะทำงานวิจัยศึกษาระบบการและผลการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของสถานศึกษา ดังนี้

๑. จังหวัดปัตตานี และ จังหวัดนราธิวาส

๑) นางสาววรลักษณ์ ชูกำเนิด	ประธานคณะทำงาน
๒) ศาสตราจารย์บังอร เสรีรัตน์	คณะทำงาน
๓) นางสาวรัชดา เขาวนเสฏฐกุล	คณะทำงาน
๔) นางสาวณัฐวรรณ เอ็งสมบูรณ์	คณะทำงาน
๕) นายอับดุลการิม มะแซ	คณะทำงาน
๖) นางสาวฐิติรัตน์ ปุยรินทร์	คณะทำงาน
๗) นางปัทมาวดี ชันชชัย	คณะทำงาน
๘) นางสาวจรูณี ทองสุข	คณะทำงาน
๙) นางอัมพิกา ตะคานง	คณะทำงาน
๑๐) นายแวอัดนัน แวดีอระ	คณะทำงาน
๑๑) นางสาวรอสีอหมี มะลี	คณะทำงาน
๑๒) นางสาวอัสมาตร์ เจ๊ะแว	คณะทำงาน
๑๓) นางสาวมัญญา หมูแก้ว	คณะทำงาน
๑๔) นายศราวดี แจ็งศิริ	คณะทำงาน
๑๕) นางสาวอุษา คงสาย	คณะทำงาน
๑๖) นายสมชาย นัยเนตร	คณะทำงานและเลขานุการ

~ ๓ ~

๒. จังหวัดสตูล

๑) นายบุญเจือ ทองประหวั่น	ประธานคณะกรรมการ
๒) นางสาวชำเรือง พัทธชนม์	คณะกรรมการ
๓) ศาสตราจารย์บังอร เสรีรัตน์	คณะกรรมการ
๔) นางสาวอุษณี ขุนจันทร์	คณะกรรมการ
๕) นางสาววิชชุดา มณีโชติ	คณะกรรมการ
๖) นางสาวณัฐชยา สุทธิสว่าง	คณะกรรมการ
๗) นางสาวทิพร นิโกบ	คณะกรรมการ
๘) นายยงยุทธ ยืนยง	คณะกรรมการ
๙) นางอรุณี สังข์แก้ว	คณะกรรมการ
๑๐) นางสาวชญารัตน์ ดวงหวัง	คณะกรรมการ
๑๑) นางวิรัตน์ เมืองแก้ว	คณะกรรมการ
๑๒) นางสาวจารุณี ลุนญา	คณะกรรมการ
๑๓) นางสาวอุษา คงสาย	คณะกรรมการ
๑๔) นายสมชาย นัยเนตร	คณะกรรมการและเลขานุการ

๓. จังหวัดระยอง

๑) นางสาวสุสนา เงินเจริญ	ประธานคณะกรรมการ
๒) นายปิยภัทร พลับปลา	คณะกรรมการ
๓) นางวิภาดา เวชฎานนท์	คณะกรรมการ
๔) นางนิศารัตน์ พานทอง	คณะกรรมการ
๕) นางสาวอลิสรา อินทร์ประเสริฐ	คณะกรรมการ
๖) นางสาวประภาพร วิทยาคม	คณะกรรมการ
๗) นางสาวทิพย์ารรณ หงกะเชิญ	คณะกรรมการ
๘) นางสาววาทีณี จันมี	คณะกรรมการ
๙) นางพัฒนชิตา กนกพงษ์เสถียร	คณะกรรมการ
๑๐) นางสาวสุทธิมาศ อภิรักษ์วินิชย์	คณะกรรมการ
๑๑) นางอรพินท์ ประพันธ์สุข	คณะกรรมการ
๑๒) นายชัยลักษณ์ เกตุวารินทร์	คณะกรรมการ
๑๓) นางเรืองกิตติ์ สุทธิวิรัตน์	คณะกรรมการ
๑๔) นางสาวศศิธร แก้วมา	คณะกรรมการ
๑๕) นางวรรณภา เวชศาสตร์	คณะกรรมการ
๑๖) นายวิชัย จันทร์ส่อง	คณะกรรมการ
๑๗) นายสุชาติโก สุวรรณหงษ์	คณะกรรมการ
๑๘) นางสาวอุษา คงสาย	คณะกรรมการ
๑๙) นางสาวณุตตรา แทนข้า	คณะกรรมการและเลขานุการ

/๔. จังหวัด...

~ ๕ ~

๔. จังหวัดกาญจนบุรี

๑) นายเฉลิมชัย พันธุ์เลิศ	ประธานคณะกรรมการ
๒) รองศาสตราจารย์กรณ์พล วีรธรรมงคล	คณะกรรมการ
๓) ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุมาลี เชื้อชัย	คณะกรรมการ
๔) นางสาวทิพย์วรรณ หงกะเชิญ	คณะกรรมการ
๕) นางสาววาทีณี จันมี	คณะกรรมการ
๖) นางสาวฉวีล หวังกุ่ม	คณะกรรมการ
๗) นางเบญจมาศ ลิขิตวัฒน์กิจ	คณะกรรมการ
๘) นายสุวิทย์ ศรีจันทร์	คณะกรรมการ
๙) นายชูศักดิ์ สีสัน	คณะกรรมการ
๑๐) นางสาวอุษา คงสาย	คณะกรรมการ
๑๑) นางสาวนุตตรา แทนซ่า	คณะกรรมการและเลขานุการ

๕. จังหวัดเชียงใหม่

๑) นางนาฏฤดี จิตรรังสรรค์	ประธานคณะกรรมการ
๒) ผู้ช่วยศาสตราจารย์เรวณี ชัยเขารัตน์	คณะกรรมการ
๓) ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุมาลี เชื้อชัย	คณะกรรมการ
๔) นางกมลาลี บริรักษ์สันติกุล	คณะกรรมการ
๕) นายธีรศักดิ์ จิระตราชู	คณะกรรมการ
๖) นายนพดล โป่งอ้าย	คณะกรรมการ
๗) นางวารภรณ์ เข็นเสถียร	คณะกรรมการ
๘) นายปิยพงศ์ เขาว์ประเสริฐ	คณะกรรมการ
๙) นายเจตนิพิฐ ครอบขอบ	คณะกรรมการ
๑๐) นางสาวประไพ ทิมา	คณะกรรมการ
๑๑) นางสาวพวงชมพู เอ็งประเสริฐ	คณะกรรมการ
๑๒) นายรัตนชาติ สาระโป	คณะกรรมการ
๑๓) นางสาวปริยาภัทร์ บุรมย์ชัยสิน	คณะกรรมการ
๑๔) นางพรพิมล พิสุทธิพันธ์พงศ์	คณะกรรมการ
๑๕) นายเกรียง จูติจำเริญพร	คณะกรรมการ
๑๖) นางสาวอุษา คงสาย	คณะกรรมการและเลขานุการ

๖. จังหวัดศรีสะเกษ

๑) นายเฉลิมชัย พันธุ์เลิศ	ประธานคณะกรรมการ
๒) ศาสตราจารย์บังอร เสรีรัตน์	คณะกรรมการ
๓) นายมานิต สิทธิศร	คณะกรรมการ
๔) นายธานินทร์ แทนคำ	คณะกรรมการ
๕) นางสาวทิพย์วรรณ หงกะเชิญ	คณะกรรมการ
๖) นางสาววาทีณี จันมี	คณะกรรมการ
๗) นายสังจา เจริญศรีเมือง	คณะกรรมการ
๘) นายสำราญ สุทธสาร	คณะกรรมการ
๙) นางอุทัยวัลย์ คมประโคน	คณะกรรมการ

/๑๐) นายมานะ...

~ ๕ ~

๑๐) นายมานะ ไชยโชติ	คณะทำงาน
๑๑) นายสมศักดิ์ สมอ	คณะทำงาน
๑๒) นายจิระภัทร ไพรบึง	คณะทำงาน
๑๓) นางสาวอุษา คงสาย	คณะทำงาน
๑๔) นางสาวบุญนภัส ชำห็นตั้ง	คณะทำงานและเลขานุการ

๗. กรุงเทพมหานคร จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดบุรีรัมย์ และจังหวัดสงขลา

๑) ศาสตราจารย์บังอร เสรีรัตน์	ประธานคณะทำงาน
๒) นายบุญเจือ ทองประหวั่น	คณะทำงาน
๓) นางสาวชำเรือง พิทรชนม์	คณะทำงาน
๔) นายเฉลิมชัย พันธุ์เลิศ	คณะทำงาน
๕) นางนาฏฤดี จิตรรังสรรค์	คณะทำงาน
๖) นางสาวทิพย์วรรณ หงกะเชิญ	คณะทำงาน
๗) นางสาววาทีณี จันมี	คณะทำงาน
๘) นางพัฒน์ มาศนิยม	คณะทำงาน
๙) นางสาวณัฐวรรณ เอ็งสมบูรณ์	คณะทำงาน
๑๐) นายธรรมภณ จงรัมย์	คณะทำงาน
๑๑) นางกฤษณี บรรีรักษ์สันติกุล	คณะทำงาน
๑๒) นายพิรุณ ศิริศักดิ์	คณะทำงาน
๑๓) นางศิริมา โพธิ์จักร	คณะทำงาน
๑๔) นางสาวอุษา คงสาย	คณะทำงาน
๑๕) นางสาวบุญนภัส ชำห็นตั้ง	คณะทำงานและเลขานุการ

อำนาจหน้าที่

๑. ร่วมเป็นนักวิจัย โดยมีส่วนร่วมในการวิจัย ทั้งการวางแผน ร่วมศึกษาและถอดบทเรียน ให้ข้อมูลต่าง ๆ ทั้งกระบวนการ ผลการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ปัจจัยสนับสนุน และปัญหาอุปสรรค ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะและข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
๒. ดำเนินการสรุปผล ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อมูลผลการศึกษา และวิเคราะห์ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ในส่วนพื้นที่ที่รับผิดชอบ ตลอดจนให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
๓. จัดทำรายงานผลการศึกษาระบบการและผลการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่ที่รับผิดชอบ
๔. ดำเนินงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๕

(นายสุเทพ แก่งสันเทียะ)
เลขาธิการสภาการศึกษา

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา

นายสุเทพ แก่งสันเทียะ
นายอรรถพล สังขวาสี
นายธนู ขวัญเดช
นายนิติ นาชิต
นางประวีณา อัสโย

เลขาธิการสภาการศึกษา (ปีงบประมาณ พ.ศ. 2566)
เลขาธิการสภาการศึกษา
รองเลขาธิการสภาการศึกษา (ปีงบประมาณ พ.ศ. 2566)
รองเลขาธิการสภาการศึกษา
ผู้อำนวยการสำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาระบบการเรียนรู้

ผู้พิจารณารายงาน

ศาสตราจารย์บงอร เสรีรัตน์
นางประวีณา อัสโย

ศาสตราจารย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
ผู้อำนวยการสำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาระบบการเรียนรู้
สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

นางนาฏฤดี จิตรรังสรรค์
นายบุญเจือ ทองประหวั่น
นายเฉลิมชัย พันธุ์เลิศ

ผู้อำนวยการโรงเรียนสุจิตปุณี
ผู้รับใบอนุญาตโรงเรียนศิริพงศ์วิทยา
ผู้อำนวยการสถาบันสังคมศึกษา
สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สพฐ.
อาจารย์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สพป.ระยอง เขต 2

นางสาววรลักษณ์ ชูกำเนิด
นางสาวสุสนา เงินเจริญ

คณะผู้วิจัย

นางสาวอุษา คงสาย
นางสาวณัฐตรา แทนขำ
นายสมชาย นัยเนตร
นางฐิติวรรดา แห้วเพชร
นางสาวบุญนภัส ขำหินตั้ง
นางสาวปณัฐฐา น้อยเนียม
คณะทำงานวิจัยศึกษากระบวนการและ
ผลการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
ฐานสมรรถนะในสถานศึกษา
ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนานโยบายด้านการเรียนรู้ สกศ.
นักวิชาการศึกษาชำนาญการพิเศษ
นักวิชาการศึกษาชำนาญการ
นักวิชาการศึกษาชำนาญการ
นักวิชาการศึกษาปฏิบัติการ
นักวิชาการศึกษาปฏิบัติการ

รวมเอกสารวิชาการ
สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนารการเรียนรู้

สิ่งพิมพ์ สกศ. อันดับที่ 22/2567
ISBN 978-616-270-482-6